

**AVRUPA BİRLİĞİ ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN)
SİSTEMİNİN TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL İŞLETMELERDE
UYGULANABİLMESİ İÇİN
MODEL ÖNERİSİ
Teoman AKPINAR
Doktora Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. S. Ahmet MENTEŞ**

2019

**T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**AVRUPA BİRLİĞİ ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN) SİSTEMİNİN
TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL İŞLETMELERDE UYGULANABİLMESİ İÇİN
MODEL ÖNERİSİ**

Teoman AKPINAR

İŞLETME ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: DOÇ. DR. S. AHMET MENTEŞ

**TEKİRDAĞ, 2019
Her hakkı saklıdır.**

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Doktora Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığımı taahhüt ederim.

.../.../2019

Teoman AKPINAR

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİMDALI
DOKTORA TEZİ

Teoman AKPINAR tarafından hazırlanan “Avrupa Birliği Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) Sisteminin Türkiye’deki Tarımsal İşletmelerde Uygulanabilmesi İçin Model Önerisi” konulu DOKTORA Tezinin Sınavı, Namık Kemal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği uyarınca ..... günü saat .....’da yapılmış olup, tezin ..... OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

JURİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

...../...../2019

Dr. Öğr.Üyesi Ali Faruk AÇIKGÖZ

Enstitü Müdür V.

ÖZET

Kurum, Enstitü,	: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ABD	: İşletme Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Avrupa Birliği Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) Sisteminin Türkiye'deki Tarımsal İşletmelerde Uygulanabilmesi İçin Model Önerisi
Tez Yazarı	: Teoman Akpınar
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. S. Ahmet Mentеш
Tez Türü, Yılı	: Doktora Tezi, 2019
Sayfa Sayısı	: 233

Avrupa Birliği'nde Ortak Tarım Politikası' nın yürütülebilmesi için bir veri tabanının kurulması ihtiyacı 1965'li yıllarda hissedilmeye başlanmış ve bu amaçla, Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) oluşturulmuştur. FADN, İngilizce'de Farm Accountancy Data Network (FADN) olarak ifade edilmektedir. Bu kavram Türkçe'ye Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) olarak tercüme edilmiştir.

Türkiye'de Çiftlik Muhasebe Veri Ağı sistemi yıllar önce kurulmaya başlanmış ancak tam bir netice alınamamıştır. Oysa bu sistem Türkiye için önemlidir ve tarım politikalarının yönlendirilmesi için bu sistemin kurulması gerekmektedir. Günümüzde, Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemi konusunda Türkiye'de 12 pilot ilde kuruluş çalışmaları başlatılmış, ancak önceki çalışmalar gibi tam bir başarı elde edilemeden sektöre uğramaması için çalışmaların yürütülmesinin ve başarısının geniş bir işbirliği ve katılım gerektirdiği gözlenmiştir.

Türkiye'de uygulanan muhasebe sisteminde FADN sisteminden elde edilen verilerin doğru kullanımı için değişime gidilebilir. Bu nedenle, tarıma özel bir muhasebe sistemi ihtiyacı doğabilir, diğer bir ifadeyle, bu çalışmada, belki de şu an uygulanmakta olan tekdüzen hesap planının değişime uğrayabileceği veya tamamen tarıma özel bir muhasebe sistemi kurulması gerekliliğinin yakın zamanda ihtiyaç olarak karşımıza çıkabileceği kanaatine varılmıştır. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için çiftçilerin kayıt tutma alışkanlığı edinmesi ve bu kayıtların uzmanlar veya muhasebeciler eliyle değerlendirilerek analiz ve değerlendirmeleri yapacak olan kurumlara iletilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma; FADN Sisteminin temel unsurları, FADN'nin Avrupa Birliği'ndeki tarım işletmelerinde uygulanışı, FADN sisteminde işletme seçimi, Avrupa Birliği'nde FADN uygulamaları, Türkiye'de uygulanan Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) ve yetersizlikleri, FADN Sisteminin Türkiye'ye Sağlayacağı Faydalar, FADN sisteminin uluslararası muhasebe standartları ve Türk vergi normları ile uyumluluk düzeyi, Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) kurulum modeli, modelin uygulanma süreçleri, modelin envanter işlemleri, modelin muhasebe işlemleri, FADN sistemi hesap planı, FADN sisteminin çıktıları ile masraf, maliyet, gelir ve brüt kâr ve Standart Çıktı (SO)

hesaplama yöntemi, gerçek tarımsal işletmelerine ait mali tabloların hazırlanması konu başlıklarından oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: FADN, Tarım, Muhasebe, ÇMVA, Çiftlik Muhasebe Veri Ağı

ABSTRACT

Institution, Institute, : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences
Division : Department of Business Administration
Thesis Title : Model Proposal for the Implementation of the European Union Farm Accountancy Data Network (FADN) System in Agricultural Managements in Turkey
Thesis Writer : Teoman Akpınar
Thesis Advisor : Assoc. Prof. Dr. S. Ahmet Menteş
Thesis Type, Year : Ph.D. Thesis, 2019
Page Count : 233

The need to establish a database for the implementation of the Common Agricultural Policy in the European Union has started to be evident in the 1965s and for this purpose the European Union Farm Accountancy Data Network (FADN) was formed. FADN, is expressed in English as the Farm Accountancy Data Network (FADN). This concept has been translated into Turkish as Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVVA).

In Turkey, Farm Accountancy Data Network system had been started to be established years ago, but no exactly result could be obtained. Whereas, this system is important for Turkey and needs to establish for the guidance of agricultural policy. Nowadays, the scope of Farm Accountancy Data Network System, it has been started establishment studies in 12 pilot provinces in Turkey, however, it was observed that the conduct and success of studies required a large-scale cooperation and participation for not being interrupted that without exactly success as in the previous work.

In the accounting system implemented in Turkey, a change may be made for the proper use of the data obtained from the FADN system. In this regard, an agriculture-specific accounting system may be needed, in other words, in this study, it is concluded that the uniform accounting plan, which is currently being implemented, may undergo change, or that the necessity of establishing a completely agriculture-specific accounting system may be seen as a need in the near future. However, in order to happen this, farmers need to obtain record-keeping habit and these records should be evaluated by experts or accountants and communicated to the institutions which will make analyzes and evaluations.

This work; consists of the following topics; the basic elements of the FADN system, implementation of FADN in the agricultural enterprises within the European Union, the choice of management in the FADN system, FADN applications in the European Union, Farmer Registration System implemented in Turkey (FRS) and its deficiencies, Prospective Benefits of FADN system to Turkey, international accounting standards of FADN system and compliance level with Turkish tax norms,

Farm Accounting Data Network (FADN) installation model, model implementation processes, model inventory operations, model accounting procedures, FADN system account plan, FADN system outputs, expense, costs, income and gross income and Standard Output (SO) calculation method, preparation of financial statements of real agricultural enterprises.

Key words: FADN, Agriculture, Accounting, ÇMVA, Farm Accountancy Data Network

ÖNSÖZ

Çiftlik Muhasebe Veri Ağ sisteminin Türkiye'de kurulması ve etkin çalışır hale gelmesi önemli faydalar sağlayacaktır. Türkiye'de oldukça büyük alanlarda tarım yapılmakta ancak bu tarımsal faaliyetler bugüne kadar kayıt altına alınmamış ve net rakamların elde edilmesi bugüne kadar pek mümkün olmamıştır. Bunun sebeplerinin başında tarımın vergi dışı bırakılmış olması nedeniyle defter tutma alışkanlığının kazandırılmamış olması gelmektedir. Esasında FADN sisteminde toplanan tarımsal veriler, muhasebede tutulan defterlerin kayıt verilerini oluşturacağı için, çiftçilerin kar - zarar, maliyet hesaplamaları kolaylıkla yapılabilecek çiftçiler işletmelerini daha net değerlendirebilir hale gelecek, Türk tarımına önemli katkılar sağlayacak, hem çiftçiler ve hem de diğer bilgi kullanıcılarına önemli veriler sunulabilir duruma gelebilecektir.

Tarım politikalarının oluşturulabilmesi tarımsal faaliyetlerin izlenebilmesi ile doğru orantılıdır. Türkiye'de Çiftlik Muhasebe Veri Ağının kurulması sayesinde çiftçilerden alınan doğru bilgiler yardımıyla yıllık olarak ekonomik analizlerin yapılması olanaklı hale gelecek böylece ulusal çapta ve bölgesel düzeyde tarım politikaları yönlendirilebilecektir.

Çiftlik muhasebe Veri ağının kurulması ve etkin bir şekilde çalışması ve Türkiye'ye fayda sağlaması için çiftçilere muhasebe kaydı tutma alışkanlığının kazandırılması gerekmektedir. Bu kapsamda çiftçilerin basit ve anlaşılır bir defter tutmaları veya serbest muhasebeci ve mali müşavirlerle birlikte hareket ederek tarımsal muhasebe kayıtlarının düzenli ve sürekli biçimde tutulması gerekebilecektir. Çiftçilerin tuttukları defterler sayesinde çalışmanın sonunda önerdiğimiz FADN şablonları kolaylıkla doldurulabilecektir.

Sistemli, düzenli kaydedilen bu muhasebe verileri özellikle Tarım Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, TÜİK, DPT ve diğer kamu kurumları için önemli bir veri havuzunun oluşturulması anlamına gelmektedir.

Bu çalışma Avrupa Birliği Çiftlik muhasebe ağı sisteminin incelenerek, Türkiye'deki küçük, orta ve büyük işletmeler dahil olmak üzere özellikle muhasebedeki gelir gider hesaplarının nasıl kullanılacağına ortaya çıkartılması, tarım işletmelerine ilişkin gelir tablosu ve bilançoların hazırlanması ve Türkiye'de tarımsal muhasebe kayıtlarının daha sağlıklı veriler haline getirilmesi için muhasebe teorisi kapsamında ve vergisel yönden tarımsal işletmelerin incelenerek uygulanabilir bir model geliştirmektir. Çalışmanın hazırlanmasında özellikle Avrupa Birliği'nin FADN erişim sitesinden faydalanılmıştır. Zira, FADN konusunda Türkiye'de yazılmış eser sayısı oldukça yetersizdir. Benzer şekilde, tarım muhasebesi konusunda da çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Çorlu Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na bağlı meslek mensuplarında tutulan herhangi bir tarım işletmesi muhasebe kaydına rastlanmamıştır. Ancak, Tarımsal Kamu Kuruluşları; başta Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere kooperatif birlikleri, il ve ilçe tarım müdürlüklerinden bilgiler toplanmış; DPT, TÜİK verileri derlenmiş, Trakya Bölgesi'ndeki özel tarım işletmelerinin tecrübelerine başvurulmuştur. AB ve EUROSTAT verileri çalışmanın seyrine yardımcı olmuştur.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN) SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

1. AVRUPA BİRLİĞİ ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN)	5
1.1. FADN sisteminin temel unsurları.....	7
1.1.1. FADN sisteminin bilgi topladığı konular.....	8
1.1.2. FADN sistemi çıktılarının özellikleri	10
1.1.3. Yasal dayanak	12
1.2. FADN'nin AB tarım işletmelerinde uygulanışı	12
1.2.1. Veri toplama süreci	12
1.2.1.1. Çiftliklerin evreni	13
1.2.1.2. Gözlem alanı: 'ticari' çiftlikler	13
1.2.1.3. FADN verilerini kullananlar.....	14
1.2.1.4. FADN sisteminin veri akışı	14
1.2.1.5. Veri kontrolü	15
1.3. FADN sisteminde işletme seçimi	15
1.3.1. İşletme seçiminde tabakalama ve çeşitleri	15
1.3.1.1. Bölgelere göre tabakalama.....	16
1.3.1.2. Ekonomik büyüklüğe göre tabakalama.....	20

1.3.1.3. İşletme tipine (tipoloji) göre tabakalama	28
1.4. Avrupa Birliği'nde FADN uygulamaları.....	29
1.4.1. Polonya'da FADN uygulamaları.....	29
1.4.2. Macaristan'da FADN uygulamaları.....	30
1.4.3. Hollanda'da FADN uygulamaları	31
1.4.4. Sırbistan'da FADN uygulamaları.....	32
1.4.5. Litvanya'da FADN uygulamaları.....	32
1.4.6. Almanya'da FADN uygulamaları	33
1.4.7. Kosova'da FADN uygulamaları.....	344
1.4.8. İngiltere'de FADN uygulamaları	34
1.5. FADN sisteminin Avrupa Birliği'ne üye ülkelere faydaları	35

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÜNÜMÜZE KADAR YAPILAN FADN AMAÇLI UYGULAMALAR VE FADN SİSTEMİNİN TÜRKİYE'YE SAĞLAYACAĞI FAYDALAR

2. TÜRKİYE'DE GÜNÜMÜZE KADAR YAPILAN FADN AMAÇLI ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (ÇMVA) UYGULAMALARI.....	37
2.1. Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS).....	39
2.1.1. ÇKS uygulamalarının tarihçesi ve günümüzdeki durumu	40
2.1.2. ÇKS ve FADN sistemlerinin muhasebeye veri sağlayabilme gücü açısından karşılaştırılması	42
2.2. FADN Sisteminin Türkiye'ye sağlayacağı faydalar.....	43
2.2.1. Çiftçilere faydaları.....	44
2.2.2. Yönetim analizlerine ve tarımsal işletme kararlarına faydaları	46
2.2.3. Muhasebe sistemine faydaları	47
2.2.4. Vergi sistemine faydaları	49
2.2.4.1. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre zirai kazançların vergilendirilmesi	50
2.2.4.2. Türkiye'de zirai faaliyetlerdeki kayıt dışılık.....	51
2.2.5. İstihdama ve Sosyal Güvenlik Sistemi'ne faydaları	54

2.2.6. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlere (SMMM) faydaları	56
2.2.7. Tarım ve Orman Bakanlığı'na faydaları	57
2.2.8. TÜİK ve planlama kuruluşlarına faydaları.....	57
2.2.9. Türkiye ve AB tarım politikalarının uyumlaştırılması yönündeki faydaları.....	58
2.2.10. Diğer kişi ve kurumlara faydaları.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FADN HESAP PLANI ÇERÇEVESİNDE FADN MUHASEBE SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

3. FADN MUHASEBE SİSTEMİNİN GENEL YAPISI	61
3.1. Avrupa'da tarım muhasebesi alanında yapılan çalışmalar	61
3.2. FADN hesap yönteminin farklı yönleri	62
3.3. FADN sistemi hesap planı ve uygulama şekilleri	64
3.3.1. Brüt ve net kâr hesabı.....	64
3.3.2. Gelir boyutu (gelir tablosu)	65
3.3.3. Yapı boyutu.....	68
3.3.4. Üretim boyutu	68
3.3.5. Maliyet boyutu	69
3.3.6. Sübvansiyonlar boyutu.....	69
3.3.7. Sübvansiyon ve vergi dengesi.....	70
3.3.8. Bilânço	70
3.3.9. Finansal yapı	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FADN SİSTEMİNİN ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI VE TÜRK VERGİ NORMLARI İLE UYUMLULUK DÜZEYİ

4. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI VE TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARININ ÖNEMİ, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE TÜRK VERGİ SİSTEMİNE ADAPTASYONU	82
--	-----------

4.1. TMS 41 standardı ve uygulama koşulları.....	83
4.2. Canlı varlıkların muhasebeleştirilmesi	83
4.3. Büyük ve Orta Boy İşletmeler (BOBİ)'de Finansal Raporlama Standartları (FRS) ve tarımsal faaliyetlerin muhasebeleştirilmesi.....	85
4.4. Canlı varlıklara ilişkin VUK değerlendirme ölçülerinin, TFRS değerlendirme ölçüleri bakımından değerlendirilmesi	86
4.5. FADN (Çiftlik Muhasebe Veri Ağı) ve IAS 41 (Uluslararası Muhasebe Standartları)'in karşılaştırması	87
4.6. Tarım işletmelerinin defter tutma seçenekleri ve hadleri	94
4.7. Canlı varlıkların muhasebeleştirilmesine ilişkin uygulama örnekleri	96

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN) KURULUM MODELİ ÖNERİSİ

5. TÜRKİYE'DE ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN) KURULUM MODELİ AŞAMALARI	108
5.1. Birinci Aşama: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı modelinde kullanılacak verilerin toplanması için gerekli anket tablolarının oluşturulması (Dönem Başı anketleri yapılmadan önce hazırlanması gereken tablolar/ açılış envanteri soru formları)	108
5.2. İkinci Aşama: Toplanan anket bilgilerinin derlenmesi ve bir çiftçiye ait örnek muhasebe kayıtlarının yapılması	138
5.2.1. Çiftçi (A), küçük tarım işletmesi.....	138
5.2.2. Çiftçi (B), ortanın üstü büyüklükte tarım işletmesi.....	139
5.2.3. Çiftçi (C), ortanın üstü büyüklükte tarım işletmesi.....	145
5.3.Üçüncü Aşama: FADN sisteminde istenilen standart sonuçların elde edilebilmesi için gerekli tablolarının oluşturulması	160
5.3.1. Örnek ve popülasyon.....	160
5.3.2. Yapısal veriler	160
5.3.3. Toplam çıktı	163

5.3.3.1. Bitkisel üretim çıktısı.....	164
5.3.3.2. Hayvansal çıktı.....	165
5.3.4. Masraflar	165
5.3.5. Gelirler	167
5.3.6. Sübvansiyon (Devlet desteği) ve yatırım destek vergi dengesi.....	168
5.3.7. Bilanço	169
5.3.8. Finansal Yapı.....	169
5.4. Dördüncü Aşama: Verileri toplanan 4 adet tarım işletmesine ait bilgilerin FADN sistemine uygun olarak hazırlanmış olan tablolara işlenmesi	171
5.4.1.Örnek ve popülasyon.....	171
5.4.2. Yapısal verilerin işlenmesi	171
5.4.3. Toplam çıktı sonuçlarının alınması.....	178
5.4.3.1. Bitkisel üretim çıktısı sonuçları	180
5.4.3.2. Hayvansal çıktı sonuçları.....	181
5.4.4. Masrafların işlenmesi	181
5.4.5. Gelirlerin hesaplanması	183
5.4.6. Sübvansiyon (Devlet desteği) ve yatırım destek vergi dengesi tablolarının işlenmesi.....	184
5.4.7. Bilançonun hazırlanması	185
5.4.8. Finansal yapı sonuçları.....	186
5.5. Beşinci Aşama: FADN sisteminde kullanılacak ayrıntılı tablolardan oluşan şablon (model) önerisi	188
SONUÇ	195
KAYNAKÇA	206
EKLER	217
ÖZGEÇMİŞ	233

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1: NUTS Bölgeleri için en küçük ve en büyük nüfus miktarları	17
Tablo 1.2: Yıllar İtibariyle ESU/EUR Oranının Değişimi	23
Tablo 1.3: Ekonomik Büyüklük Sınıfları	23
Tablo 1.4: Avrupa Büyüklük Eşikleri (ESU)	24
Tablo 1.5: AB Ülkelerinde Standart Çıktı (SO) Eşik Değerleri, (1000 EURO olarak)	26
Tablo 1.6: İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Adana İli, 2018	27
Tablo 1.7: Faaliyet çeşidine göre Standart Brüt Kar hesaplama örneği.....	28
Tablo 3.1: Aile Çiftlik Gelirini Hesaplama Tablosu	66
Tablo 3.2: 2 ila 4 ESU Ekonomik Büyüklükte Yer Alan Tarım İşletmelerinin 2008-2009 Dönemlerine Ait Yıl Sonu Gelir Tablosu	67
Tablo 3.3: FADN sisteminde kullanılan bilânço örneği -1-.....	71
Tablo 3.4: FADN sisteminde kullanılan bilânço örneği -2-.....	72
Tablo 3.5: Tek düzen muhasebe sisteminin kabul ettiği bilânço	72
Tablo 3.6: 2 ila 4 ESU Ekonomik Büyüklükte Yer Alan Tarım İşletmelerinin 2008-2009 Dönemlerine Ait Yıl Sonu Bilançosu	73
Tablo 3.7: AB 28 FADN: Brüt Çiftlik Geliri, Çiftlik Net Katma Değeri ve Aile Çiftlik Geliri (Euro) (2016).....	74
Tablo 3.8: AB 28 FADN: Öz Kaynaklar, Öz Sermayedeki Değişim ve Ortalama Çiftlik Sermayesi (Euro) (2016).....	76
Tablo 3.9: AB ÇMVA sitemine göre işletmelerin gelir unsurları.....	78
Tablo 3.10: FADN sistemine göre işletmelerin masraf (gider) unsurları	79
Tablo 4.1: Vergi Mevzuatı, TMS 41, FADN ve Tek Düzen Hesap Planı'nda Yer Alan Tarımsal Faaliyetlere İlişkin Düzenlemelerin Karşılaştırılması	89
Tablo 4.2: Tarımsal İşletme Dönen ve Duran Varlık Hesapları -1-.....	93
Tablo 4.3: Tarımsal İşletme Dönen ve Duran Varlık Hesapları – 2 -	94
Tablo 4.4: 7/A Seçeneği Rakamsal Sınırları (TL).....	95
Tablo 5.1: FADN Anket Formu Kapak Sayfası.....	110
Tablo 5.2: E1 - İşletme Genel Bilgileri.....	111
Tablo 5.3: E2 - Arazi Varlığı	112
Tablo 5.4: E3- Hayvan Varlığı.....	113
Tablo 5.5: E4 - Çok Yıllık Bitkiler	114

Tablo 5.6: E5 - Ambar Mevcudu	115
Tablo 5.7: E6 - Alacaklar	116
Tablo 5.8: E6 - Borçlar	117
Tablo 5.9: E7 - Nakitler	118
Tablo 5.10: E7 - Hisseler	118
Tablo 5.11: E8 - Krediler	119
Tablo 5.12: E9 - Arazi Islahı	120
Tablo 5.13: E10 - Bina Ve Yapı Varlığı	121
Tablo 5.14: E11 - Makina Ve Ekipman Varlığı	122
Tablo 5.15: E12 - Tarla Demirbaşı	123
Tablo 5.16: E2 - Arazi Varlığı	124
Tablo 5.17: Y1-Arazi Kullanımı	129
Tablo 5.18: Y2-Ücretsiz işgücü	131
Tablo 5.19: Y3- Hayvan Yetiştiriciliği	132
Tablo 5.20: Y4- Bitkisel Üretim (İşletme İçi Kullanım-Tüketim).....	135
Tablo 5.21: Y5- Hayvansal Üretim (İşletme İçi Kullanım-Tüketim)	136
Tablo 5.22: Çiftçi –A - 2017 Yılı Tarımsal Faaliyet Bilgileri (TL)	138
Tablo 5.23: Çiftçi - B- 2017 Yılı Tarımsal Faaliyet Bilgileri (TL).....	140
Tablo 5.24: Çiftçi - B- 2017 Yılı Aile Çiftlik Geliri (TL) (FADN’ye Uyarlanmış)	141
Tablo 5.25: Arazi Kullanımı Verileri, (Çiftçi – C -) (2017)	145
Tablo 5.26: Tarımsal İşletme Envanter Uygulaması (Çiftçi – C -) (2017) ...	145
Tablo 5.27: Yıllar İtibariyle Gelir Tabloları, Çiftçi (-C-) (2014 - 2017) (TL)	146
Tablo 5.28: Bilanço, Çiftçi (-C-) (2017) (TL).....	147
Tablo 5.29: Tarımsal İşletme Net Değeri, Çiftçi (-C-) (2017) (TL)	147
Tablo 5.30: Son 4 Yıllık Toplam Bitkisel Üretim Çıktıları, Çiftçi (-C-) (2014 - 2017) (TL)	148
Tablo 5.31: Toplam Çıktının Hesaplandığı Üretim Unsurları	149
Tablo 5.32: Son 4 Yıllık Toplam Hayvansal Üretim Çıktıları Çiftçi (-C-) (2014 - 2017) (TL).....	149
Tablo 5.33: Çiftçi (-C-)'nin FADN Sistemine Uygun Gelir Tablosu (2017) (TL)	150
Tablo 5.34: Açılış Bilançosu Çiftçi (-C-) 01.01.2017 (TL)	150
Tablo 5.35: Dönem Başı Gelir Tablosu Çiftçi (-C -) 01.01.2017 (TL).....	150

Tablo 5.36: Genel Geçici Mizan	152
Tablo 5.37: Genel Kesin Mizan	154
Tablo 5.38: Gelir Tablosu	154
Tablo 5.39: Kapanış Bilançosu Çiftçi (- C -), 31.12.2017	155
Tablo 5.40: Çiftçi (D) Tarihli Ayrıntılı Bilançosu 31.12.2017 (TL).....	157
Tablo 5.41: Çiftçi (D) Ayrıntılı Gelir Tablosu 31.12.2017 (TL)	159
Tablo 5.42: Yapısal Durum	161
Tablo 5.43: Hayvan Birimi (LU) Katsayıları	162
Tablo 5.44: Toplam Çıktı	163
Tablo 5.45: Ürün ve Ürün Gruplarına Göre Bitkisel Üretim Çıktısı	164
Tablo 5.46: Hayvancılık Faaliyetlerine Göre Hayvansal Çıktı	165
Tablo 5.47: Genel Masraflar Toplamı	166
Tablo 5.48: Gelir Tablosu	167
Tablo 5.49: Cari Destek ve Vergi Dengesi Tablosu	168
Tablo 5.50: Yatırım Destek ve Vergi Dengesi Tablosu	168
Tablo 5.51: Çiftçi A, B, C ve D' nin FADN Sistemine Uygun Bilançolarının Birlikte Gösterimi.....	169
Tablo 5.52: Finansal Yapı	169
Tablo 5.53: Nakit Akımı (1)'in Hesaplama Yöntemleri	170
Tablo 5.54: Nakit Akımı (2)'nin Hesaplama Yöntemleri	171
Tablo 5.55: Yapısal Durum Sonuçları.....	172
Tablo 5.56: Hayvan Birimi (LU) Katsayıları	174
Tablo 5.57: Çalışanın Yaş ve Cinsiyetine Göre Erkek İşgücü Birimi Katsayıları	175
Tablo 5.58: Ekonomik Büyük Sınıfları	176
Tablo 5.59: Toplam Çıktı Sonuçları.....	179
Tablo 5.60: Ürün ve Ürün Gruplarına Göre Bitkisel Üretim Çıktısı sonuçları	180
Tablo 5.61: Hayvancılık Faaliyetlerine Göre Hayvansal Çıktı Sonuçları	181
Tablo 5.62: Masrafların Kaydedilmesi.....	181
Tablo 5.63: Gelir Tablosunun Hazırlanması (TL)	183
Tablo 5.64: Cari Destek ve Vergi Dengesi Tablosunun İşlenmesi	184
Tablo 5.65: Yatırım Destek ve Vergi Dengesi Tablosunun İşlenmesi.....	185

Tablo 5.66: Çiftçi A, B, C ve D' nin FADN Sistemine Uygun Bilançolarının Birlikte Hazırlanması (TL).....	185
Tablo 5.67: Finansal Yapı Verilerinin işlenmesi	186
Tablo 5.68: Çiftçi (A), (B), (C) ve (D)' nin Bazı Ekonomik Verilerinin Birlikte Gösterimi	187
Tablo 5.69: FADN sistemine uygun şablon önerisi	188
Tablo 5.70: Küçük, ortanın üstü ve büyük tarım işletmelerinin karşılaştırılması	199

ŞEKİLLERLİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1: FADN Sisteminin Veri Akış Şeması	14
Şekil 1.2: AB NUTS sınıflandırması.....	17
Şekil 1.3: Fransa’da FADN Bölge Dağılımı	18
Şekil 1.4: Danimarka’da FADN Bölge Dağılımı	19
Şekil 1.5: İsveç’te FADN Bölge Dağılımı	19
Şekil 2.1: Türkiye’deki tarım işletmelerinin ekonomik büyüklüğüne göre dağılımı.....	45
Şekil 4.1: Biyolojik Varlıkların Dönüşümü ve Standartların Uygulanma Süreci	85

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AWU	: Yıllık İş (Çalışma) Birimi
BOBİ	: Büyük ve Orta Boy İşletmeler
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemi
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
ÇMVA	: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı
DG AGRI	: Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Genel Direktörlüğü
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ECU	: Avrupa Para Birimi
EEC	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
EİB	: Erkek İşgücü Birimi
ESU	: Avrupa Büyüklük Birimi
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Birimi
FADN	: Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı
FRS	: Finansal Raporlama Standartları
FSS	: Çiftlik Yapısı Araştırması
FWU	: Ücretsiz İşçilik
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
Ha	: Hektar
IACS	: Avrupa Tümlleşik Yönetim ve Denetim Sistemi
INLB	: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı
İBS	: İstatistiksel Bölge Sınıflandırması
LU	: Hayvan Birimi
NUTS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
OTP	: Ortak Tarım Politikası
RICA	: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı
SBK	: Standart Brüt Kar
SE	: Sistem İçerisinden Elde Edilen Bilgiler
SO	: Standart Çıktı
SYS	: Sistem Dışından Elde Edilen Bilgiler
TKB	: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UAA	: Toplam Kullanılan Tarım Alanı
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YİÜ	: Yıllık İşgücü Ünitesi

GİRİŞ

Temelleri 1950'li yıllarda atılmış olan Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası (OTP)'nin yürütülebilmesi ve bu konuda fiyat, destekleme rakamları gibi analizlerin yapılabilmesi tüm üyeleri kapsayan bir veri tabanının oluşturulması gerekmiştir. Bu gereksinimi gidermek için veri ağı faaliyete geçirilmiştir. Bu sistem tarımsal işletmelerin durumlarının tespitine yöneliktir. Avrupa Birliği (AB) için büyük önem taşıyan OTP kapsamında, tarım politikalarının ve alınacak önlemlerin belirlenmesinde, düzenli, doğru ve sürdürülebilir veriler bir anlamda Ortak Tarım Politikası (OTP)'nin bel kemiğini oluşturmaktadır. Bu fikirden hareket ederek, 1965 Yılında Avrupa Birliği Tarım Muhasebesi Veri Ağı (FADN) kurulmuştur. FADN, İngilizce' de Farm Accountancy Data Network (FADN) olarak ifade edilmektedir. Bu kavram Türkçe'ye Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) olarak tercüme edilmiştir. FADN sistemi, AB'nin tarım müktesebatında önemli bir yer tutmaktadır (Saçlı, 2009, s. 69).

Avrupa Birliği'nde ilgili hukuk normları yardımı ile tarım işletmelerinin gelir ve faaliyetlerine ilişkin muhasebe verilerinin toplanması ve ayrıca AB ortak tarım politikasına destek oluşturması ve tarımsal gelişimin ölçülebilmesi için farklı ölçeklerdeki tarımsal işletmelerin yıllık olarak gelir ve faaliyet durumlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır (Fidan, 2018, s.12).

Türkiye, AB kurumları ile olan ilişkileri çerçevesinde 2000 yılından itibaren tarımsal yapılanmada bir dizi reformlar gerçekleştirmiştir. Özellikle, VIII. Kalkınma Planı çerçevesinde; Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'nin geliştirilmesi ve tarımsal veri tabanının kullanıldığı bir tarımsal bilgi sisteminin kurulması öngörülmüş ve bu konuda önemli aşamalar kaydedilerek sistem günümüzde hayata geçirilmiştir.

Türkiye, kırsal kalkınmayı desteklemek amacıyla bir çok yeni düzenlemeyi hayata geçirmiştir. Örneğin, Çiftçi Kayıt Sistemi geliştirilmiş ve tapu /kadastro sistemleri ve coğrafi bilgi sistemlerinde gelişim sağlanarak, Tarımsal Muhasebe Veri Ağı Sistemi (FADN)'nin işlerlik kazanması için Ortak Tarım Politikası yükümlülükleri kapsamında adımlar atılmıştır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin FADN sisteminin uygulanabilirliğini belirlemek için sistemin genel yapısı, ne gibi bilgilerin işletmeler bazında göz önüne alındığı, muhasebe verilerinin elde edilme ve değerlendirme usulleri, muhasebe verilerinin kimler tarafından nasıl ve hangi kriterlere göre toplanacağı; gelir, gider ve özellikle masrafların çeşitleri; kar-zarar hesaplamalarının yapılması ve tarımsal işletmelerin gelir tablosu ve bilançolarının belirgin hale getirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca Türkiye'de bugüne kadar yapılan FADN pilot çalışmaları ve Türkiye'de mevcut standart muhasebe sistemi ile FADN sisteminde farklılıklar olup olmadığı ve hesaplamaların nasıl yapılacağı gibi konuların incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de uygulanan Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'nin genel yapısı, sistemdeki hangi bilgilerin hangi şekilde kaydedildiğini ve bu bilgilerin muhasebe bilimine ne ölçüde kaynak yaratacağı tespit edilerek ÇKS ve FADN sisteminin benzer ve farklı yönleri net olarak ortaya konulmalıdır. FADN sisteminin Türkiye'de uygulanması ile bu farkın belirlenmesi, ÇKS' den hangi düzeyde faydalanacağını ve hangi amacı hedeflediği belirlenmelidir.

AB'ye üye ülkeler, eskiden beri süregelen bazı tarımsal verilere sahip olsalar da AB'nin ortak tarım politikasının daha iyi planlamak ve üye ülkelerin tarımsal işletmeleri bazı standartlara göre karşılaştırmak ve aynı tabanda veri bankası oluşturmak için Tarımsal Muhasebe Veri Ağı ilk kez 1965' yılında dile getirilmeye başlanmıştır.

Bu amaçla kullanılmaya başlanan FADN sistemi Ortak Tarım Politikası ile ilgili karar vermeye katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Sistem, tarım için geçerli önlemlerin etkinliği ve uygunluğu ile ilgili değerlendirme bilgilerini kapsamakta ve gerektiğinde tarımsal işletme yönetimi desteklemekte ve Ulusal Tarımsal Politika önlemlerinin alınmasına yardımcı olmakta ve hesap verebilirliği de artırmaktadır.

FADN Sisteminin yaygınlaştırılması ile çiftçiler işletmelerindeki farklı ürünlerin kârlılıklarını karşılaştırmak olanağı bulabilecekler; ayrıca, çiftçiler kendi bölgeleri ile diğer bölgelerinin ortalama kârlılığını kıyaslayabileceklerdir. Bu sayede tarımsal işletmelerin gelir ve gider durumları yerel ve ülke bazında, hatta AB ile

kıyaslamalı olarak görülebilecektir. Sistemin çalışması sayesinde tarım işletmelerinin muhasebe ve finansal değerlendirmelere tabi tutulabilmelerinin katkısıyla tarım sektörünün, tarım politikaları ile üretici ve tüketici lehine yönlendirilmesi kolaylaşabilecektir (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017 Yılı Performans Programı, Ankara 2017, s.78).

FADN sisteminin temel amacı Avrupa Birliği'nde yer alan tarımsal işletmelerin gelir durumları ve performans seviyeleri ile ilgili olarak muhasebe verilerini toplamaktır. FADN sisteminin kullandığı veriler rastgele seçilmiş işletmelerden elde edilmektedir. Bunlar belirli bir sınırı (eşik değeri) aşan işletmelerdir ve rastgele olarak seçilen işletmeler coğrafi bölgelerine, boyutlarına ve türlerine göre sınıflandırılmaktadır. FADN sisteminde bazı ülkelerde bilgiler muhasebe ofisleri tarafından elde edilmektedir. Bazı ülkelerde, mevcut muhasebe ofisleri bilgi toplama, vergilendirme amaçlı çalışırken kimi ülkelerde veriler yalnızca FADN için tarımsal araştırma enstitüleri, üniversiteler ve tarımsal ticaret birlikleri gibi kurumlar tarafından elde edilebilmektedir.

Veriler, Muhasebe ofislerine ve ulusal irtibat ofislerine iletilir, daha sonra irtibat ofisleri tarafından veriler komisyona gönderilir. Komisyon tarafından veriler kontrol edilir ve testlere tabi tutulur. Sistem gönüllülük esasına dayanır, bilgiler başkalarıyla paylaşılmaz ve vergisel amaçlarla da kullanılmaz, bireysel veriler açıklanmaz fakat toplu olarak sonuçların bildirilmesi mümkündür. Veriler elde edilirken faturalar, anketler ve diğer çiftçi kayıtları bilgi olarak kullanılabilir.

Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) sisteminin iki ana amacı vardır. Bunlardan birincisi, örneklem kapsamında seçilen işletmelerin, ekonomik büyüklük sınıfları ve işletme türlerinin karlılık analizlerini yapmak, ikincisi ise tarımsal politikaların analizinde kullanılan bir veri seti oluşturmaktır. Sisteme dahil olabilecek işletmelerin belli bir ekonomik büyüklüğü aşmaları gerekir. FADN sistemi tüm işletmeleri değil, sadece ticari olarak kabul edilen tarımsal işletmeleri kapsamaktadır (Çelik, 2014, s.45).

Özet olarak FADN sistemi; işletmenin hangi çeşit tarım işletmesi olduğu, işgücü durumu, hayvan varlığı ve hayvan alım satım düzeyi ve rakamları, üretimin genel ve özel maliyetleri, binalar, araziler, üretim durumu, çiftçilerin OTP'den aldığı

destekler, bitkisel ürünler, kotalar ve katma değer vergisi gibi konularda bilgi toplamaktadır. Ayrıca veriler doğru bir şekilde işlendikten sonra AB veri tabanına (takvim yılının bitiminden 12 ay sonra) çevrimiçi olarak gönderilmekte ve bunu AB temelli denetimler takip etmektedir.

Türkiye'nin sağladığı gelişimleri içeren 2011 yılı İlerleme Raporu'ndaki değerlendirmelerde FADN konusunda dikkate değer ilerlemeler elde edilemediği, k istatistiksel altyapı çalışmalarında ve FADN sisteminin kapasitesi konusunda iyileştirmelerin sağlandığı, ancak tarım istatistiklerinin ve doğrudan tarımsal destek politikalarının, Ortak Tarım Politikasına uyumlaştırılmasında bir strateji oluşturulmadığı ifade edilmiştir.

Türkiye'de tarımsal faaliyetlerin izlenebilir olması veya başka bir ifadeyle tarımsal gelişimin takip edilebilmesi için Çiftlik muhasebe Veri ağı bilgi havuzuna ihtiyaç bulunmaktadır. Çiftlik Muhasebe Veri Ağının işlerlik kazanmasıyla Türkiye'de tarım işletmelerinin ekonomik durumları netleştirilmiş olacak ve bu veri tabanından elde edilen bilgilerle bölgesel analizler yapılabilecek üstelik uluslararası düzeyde de karşılaştırma ve analizlere imkan sağlanmış olacaktır.

Türkiye'de bu sistemin etkin çalışır durumda olabilmesi için mutlaka çiftçilerin defter veya kayıt tutar hale getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda çiftçilerin basit ve anlaşılır bir defter tutmaları veya serbest muhasebeci ve mali müşavirlerle birlikte hareket ederek tarımsal muhasebe kayıtlarının düzenli ve sürekli biçimde tutulması gerekebilecektir. Sistemli, düzenli kaydedilen bu muhasebe verileri özellikle Tarım Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, TÜİK, DPT ve diğer kamu kurumları için önemli bir veri havuzunun oluşturulması anlamına gelmektedir.

Bu çalışma Avrupa Birliği Çiftlik muhasebe ağı sisteminin incelenerek, Türkiye'deki küçük, orta ve büyük işletmeler dahil olmak üzere özellikle muhasebedeki gelir gider hesaplarının nasıl kullanılacağına ortaya çıkartılması, tarım işletmelerine ilişkin gelir tablosu ve bilançoların hazırlanması ve Türkiye'de tarımsal muhasebe kayıtlarının daha sağlıklı bir veri havuzu haline getirilmesi için muhasebe teorisi kapsamında ve vergisel yönden tarımsal işletmelerin incelenerek uygulanabilir bir model geliştirmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN) SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

1. AVRUPA BİRLİĞİ ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN)

Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) kavramı, İngilizce'de Farm Accountancy Data Network (FADN) olarak ifade edilmektedir. FADN'nin Fransızca kısaltması **RIC**A, Almanca kısaltması ise **INLB**'dir. Bu kavram Türkçeye "Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA)" olarak çevrilmiştir (Çelik, 2017, s.27).

ÇMVA, 1965 yılında başlatılan ve Avrupa Birliği Üye Devletleri tarafından gerçekleştirilen bir anket çalışmasıdır (/65 No'lu Konsey Tüzüğü (EEC). Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) kapsamında her yıl 28 AB üye ülkesindeki 80.000 tarımsal işletmeden muhasebe verileri toplanmaktadır.

Çiftlik Muhasebe Veri Ağı, birbirine uyumlu şekilde koordine edilmiş olan ekonomik bir mikro veri ağıdır ve Avrupa Birliği içindeki tarımsal işletmeleri kapsamaktadır. Avrupa Birliği'nde bölge için oluşturulan örnekleme kapsamında, sisteme katılacak işletmeler belirlenmektedir.

Avrupa Birliği'nde halen kurulu bulunan bütün tarım işletmeleri Çiftlik Muhasebe Veri Ağı kapsamına girmemekte, sadece ticari işletme sayılabilecek büyüklükte olanlar kapsama dahil edilmektedir. (FADN, <http://ec.europa.eu/agriculture/rica>, 12.07.2018).

FADN, tarım işletmelerinin ayrıntılı bilgilerini derleyebildiği için birçok farklı amaçla (bilimsel araştırma, afet yardımı, desteklerin artırımı veya kısılması vb.) bilgileri kullanabilmektedir. Uygulanan tarım politikalarının tarım sektörüne ne yönde etki yaptığı veriler sayesinde ölçülebilmekte ve çiftçiler, faaliyetleriyle ilgili daha doğru kararlar almaya teşvik edilebilmektedir.

FADN sistemi, üye ülkelerden bölgesel veriler, ekonomik büyüklüğe ilişkin göstergeler ve tarım veya çiftlik türü gibi 3 farklı alanda veri elde etmekle uğraşmaktadır. Farklı konularda edinilen bilgiler sayesinde, bu sistem farklı bakış

açıları geliştirebilir ve 3D (üç boyutlu) analizler yapabilir. FADN doğru politikaları doğru bilgilerle tespit etmek ve hedeflere ulaşmak için kullanılan bir araçtır. FADN sistemi, hayata geçirilmesi oldukça fazla çaba gerektiren ve uygulanmasında ise özenle mesai harcanması gereken bir sistemdir. Çünkü birçok aktör sistemin yaratılmasına ve uygulanmasına katılmaktadır. Sistemin ilgilendirdiği kişi ve örgütler çok fazladır. Bunlar: çiftçiler, muhasebeciler, kamu ve özel sektör yöneticileri ve araştırmacılar olarak listelenebilir. Sistemdeki aktörlerin herhangi birinin görevlerini yerine getirememesi durumunda yanlış bilgi edinilir ve yanlış bilgi nedeniyle yanlış politikalar belirlenebilir (Altınkol, 2006, s.3).

ÇMVA sistemi Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki tarımsal işletmelerde yıllık gelirleri analiz etmek ve tarımsal işletmelerin analizini gerçekleştirmek için gerekli muhasebe veri toplamak amacıyla Avrupa Konseyi tarafından 1965 yılında kurulmuştur (Emre, 2010, s. 23). FADN sisteminin ilk amacı, AB'deki tarımsal durum hakkında ayrıntılı bilgi sağlamak ve bir raporda sunmaktır. Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası (OTP) kararlarına temel oluşturmak için tarımsal işletme düzeyindeki düzenli verilere ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle Komisyon, AB'deki tarımsal işletmelerin faaliyetleri ve gelirleri hakkında muhasebe verilerini toplamak amacıyla 15 Haziran 1965'te bir veri ağı kurmaya karar vermiştir. FADN'nin kuruluş mevzuatı değişikliklere uğramış ve günümüze gelinceye kadar genişletilmiş bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nde 2018 Yılı verilerine göre, 28 ülkede FADN sistemi uygulanmaktadır. FADN sistemini esas itibarıyla tarım sektörünü konu edinmemektedir. Asıl konusu tarım sektöründe çalışan çiftçilerin gelirleri ve finansal durumlarıdır. Sistem tarımsal üretimle de ilgilenmeyip tarımsal çıktılara odaklanan bir yapıdadır. Bu kapsamda, sistemden elde edilen işlenmemiş veriler, tarımsal işletmelerin maliyetleri, giderleri ve kazançlarını tespit edebilmek için kullanılmaktadır (Emre, 2010, s. 23-24).

FADN'nin temel amacı, tarımsal işletmelerin gelir ve iş analizlerinin yıllık olarak belirlenmesi için AB'ye üye ülkelerdeki çiftliklerden elde edilen muhasebe verilerini toplamaktır. FADN sistemindeki muhasebe ilkeleri tüm ülkelerde aynıdır. Ancak, Avrupa örnekleme anketi, AB'deki tüm tarımsal işletmeleri içermemekte, sadece büyüklüklerinden dolayı ticari olarak kabul edilebilecek olanları kapsamaktadır

(Çelik, 2014, s.45; <http://ec.europa.eu/idabc/en/document/2083/5926.html>, 08.08.2018). FADN sistemi tarafından kullanılan bilgiler ilgili birimler tarafından yapılan anketlerle elde edilir. Anketin kapsamı yıllık olarak alınan birim sayısı bakımından 80.000'den fazla tarımsal işletmeden oluşmaktadır. İşletmeler, bölgesel düzeyde oluşturulan örnekleme planlarına dayanarak ulusal anketlere katılmak üzere seçilmiştir. FADN, sadece çiftliklerdeki çiftlik faaliyetlerini sorgulamakla kalmaz, aynı zamanda turizm ve ormancılık gibi alanlarda bilgi edinmeye yardımcı olur. FADN ile toplanan teknik verilerin analizi, kamuoyunu farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Elde edilen sonuçların değerlendirilmesi sonucu, gerekli fonlar çiftliklere tahsis edilebilmektedir. Standart sonuçlar bir ortak veri tabanında da mevcuttur. Tarım ve çiftçilikle ilgilenen herkes, ekonomik durumu dikkate değer detaylarla açıklayan bu sonuçlara erişebilir (<http://ec.europa.eu/idabc/en/document/2083/5926.html> , 08.08.2018).

1.1. FADN sisteminin temel unsurları

FADN sisteminin özellikleri aşağıdaki gibi listelenebilir:

- a) FADN sistemi, bireysel işletmelerin bilgilerini toplayan mikro ekonomik bir bilgi bankasıdır.
- b) FADN sistemi, bölgesel bilgiler, ekonomik büyüklük bilgileri ve çiftlik türü bilgilerini toplamaktadır.
- c) FADN sistemi bir muhasebe ofisleri ağıdır.
- d) Bu sisteme sadece ticari olarak kabul edilebilen ve belirli bir büyüklükte olan tarımsal işletmeler katılabilir.
- e) Sisteme katılım gönüllüdür. Çiftçiler sisteme girmeye mecbur değildir. Sistemin çiftçilere bir yararı da, Avrupa Komisyonu tarafından doğru bilgiye ödenen bir ücretin varlığıdır.
- f) Araştırmalara göre üye ülkelerdeki çiftçilerin % 50'si sisteme katılmak istememektedir. Bunun nedeni, sistemin çok zaman alması ve bazı çiftçilerin çiftçiliği bırakmak istemeleridir.

g) Bireysel girişimlere ait bilgiler gizli tutulmaktadır. Bu bilgiler vergi birimleriyle paylaşılmaz.

h) FADN sistemi sonuçları ESU (European Size Unit/Ekonomik Büyüklük Birimi) olarak açıklanmaktadır. ESU /Euro paritesi yıllık olarak belirlenir ve sonuçlar ESU birimi olarak açıklanır.

ı) FADN sisteminde, ülkeden ülkeye değişen ve farklı takvim dilimlerinde yer alan muhasebe dönemi bulunmaktadır.

i) Sisteminin topladığı bilgiler tarımsal faaliyetlerle sınırlı değildir, ormancılık ve turizm ile ilgili bilgiler de toplanmaktadır.

j) FADN sisteminde yer alan işletmeler çeşitli nedenlerle sistemden ayrılabilirdikleri için her yıl bir yenileme yapılmaktadır.

k) Sistemin uygulanmasında karşılaşılan en önemli problemler, insan kaynakları ve mali kaynakların yetersizliği, nitelikli personel ve bilginin eksikliği ve çiftçilerin sisteme katılma konusundaki ön yargılarıdır (Altınkol, 2006, s.10-12).

1.1.1. FADN sisteminin bilgi topladığı konular

FADN sistemi, 2237/77 Sayılı Kanun'da açıkça belirtilen konularda bilgi toplar:

a) Yapısal bilgiler (arazinin mülkiyet durumu, kiralık olup olmadığı; hissedarlar; işgücü).

b) İşletmenin yeri ile ilgili bilgiler (Ekolojik durum, yükseklik, genellikle yerel yönetimlerde bulunan bilgiler).

c) Üretime ilişkin bilgiler (ekim alanı, üretim miktarı, mevcut stoklar, iç tüketim miktarları ve satışlar).

d) Canlı varlık stoklarına ilişkin bilgiler (alım, satış ve miktarlar)

e) Finansal durum bilgileri (maliyetler, borçlar ve sermaye vb.), (Altınkol, 2006, s.12-13).

Çiftlik muhasebe verileri, her bir Üye Ülke tarafından homojen bir AB veri tabanı sağlamak için uyumlaştırılmış bir şekilde bir AB çiftliği örneği için yıllık bazda

toplanmaktadır. Şu anda, yaklaşık 1.000 değişken içeren yıllık örnek, AB'de yaklaşık 5.000.000 çiftçiyi ve toplam tarımsal üretimin yaklaşık % 90'ını temsil eden yaklaşık 80.000 çiftliği kapsamaktadır. FADN sisteminde çiftlikler; bölge, ekonomik büyüklük ve çiftliğin türü olmak üzere 3 farklı boyutta veri sağlamayı amaç edinmiştir. Sonuçta, AB'de toplanan standartlaştırılmış toplu veriler oluşturulmaktadır. Bununla birlikte, FADN, ticari olarak kabul edilen tarımsal işletmelerin kapsamı, büyüklüğüne dayalı bir sınıflandırma (çiftçi için ana faaliyet sağlayacak kadar büyük bir çiftlik ve ailesini desteklemek için yeterli bir gelir düzeyi) ile sınırlıdır; tüm küçük çiftliklerin temsilcisi değildir. AB çapında bir yıllık mikro veri tabanının (çiftlik seviyesi) sağlanmasına ek olarak, FADN'nin en önemli gücü, Üye Ülkeler tarafından desteklenen doğrudan karşılaştırılabilir çiftlik istatistiklerinin toplanması için uyumlu bir platform sağlamasıdır. Sıkı bir veri yönetimi, test etme ve doğrulama altyapısı bulunmaktadır. Bu nedenle, FADN verilerinin kullanımı, çiftlik sistemlerinin heterojenliğini, döviz kurlarındaki farklılıkları, muhasebe yöntemlerini, teknik terimlerin tanımlarını içeren ve bu yaklaşım türü için gerekli tutarlılığı sağlayabilen ve homojenliği garanti eden yapısı ile ülkeler arası karşılaştırmalarda genel olarak karşılaşılan zorlukların üstesinden gelebilmektedir. Ayrıca, doğası gereği FADN, geçmişe dönük ve gelecekteki eğilimleri analiz etmek ve tahmin etmek için kullanılırken, sürdürülebilirlik bilgisi toplamak ve çiftlik düzeyinde sürdürülebilirliği ölçmek için sağlam bir temel sağlamaktadır. "FADN" olarak nitelendirdiğimiz Avrupa Komisyonu tarafından yasal olarak gerekli olan bilgiler, büyük ölçüde ekonomik çiftlik verilerinden oluşmaktadır. Bu sınırlama, bazı Üye Devletlerde, yasal gerekliliklerin ötesinde ek, daha ayrıntılı veri toplanmasıyla aşılmıştır. Bununla birlikte, bu veriler yalnızca ilgili ulusal FADN veritabanlarında mevcuttur ve Avrupa Komisyonuna sunulmamıştır. Bu gibi ek veriler rutin olarak birçok Üye Ülkede toplanmaktadır. Örneğin, İrlanda ve Hollanda, sera gazı emisyonları ve azot dengelerinin hesaplanmasına izin veren ek veriler toplamaktadır. Macar veri tabanı ayrıca besin dengeleri hakkında ayrıntılı bilgi içermektedir. Veriler fatura tabanlıdır ve FADN muhasebe protokollerine uygundur. Bazı ülkelerde faturaya dayalı olmayan veriler de toplanmaktadır. Örneğin, Hollanda'da çiftliklerdeki yenilikler hakkında bilgi toplanırken, İrlanda'da yalnız başına yaşayan ya da yaşamayanlar gibi birkaç sosyal gösterge mevcuttur. Fransız FADN sisteminde aracılığıyla, yakıt, gaz ve elektrik gibi

enerji kullanımına ilişkin ek veriler mevcuttur. Birleşik Krallık'ta (İngiltere), tarım dışı istihdam ile ilgili bilgiler kaydedilmiştir (Kelly vd., 2018, s.8).

1.1.2. FADN sistemi çıktılarının özellikleri

FADN sisteminden elde edilen sonuçların bazı özellikleri kapsamı beklenir. Şöyle ki;

- a. Çıktılar (sonuçlar) uluslararası tarımsal kıyaslamalara olanak vermelidir,
- b. Çıktılar, tarımsal işletmenin gelirlerinin izlenmesini sağlayabilmelidir,
- c. İlk başta çiftçilerden elde edilen bilgiler olmak üzere; analizler, sonuçlar, kullanılan yöntemler doğru, güvenilir ve bilimsel olmalıdır,
- d. Sonuçlar, tarımsal işletmeler açısından iş analizleri, maliyet analizleri, finansal analizler ve diğer işletme yönetimine ilişkin analizlere elverişli olmalıdır,
- e. Değerlendirilen ve topluma sunulan bilgiler hem AB FADN ihtiyaçlarını karşılayabilmeli hem de ülkenin tarım politikalarına hizmet edebilmelidir.

AB FADN sisteminde 2 çeşit ana faaliyet konusu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bilgilerin toplanması, gruplandırılması, değerlendirilmesi ve sunumu kapsar ki bu faaliyetlere **muhasebe faaliyetleri** adı verilmektedir. Diğer önemli faaliyet konusu ise elde edilen bilgilerin depolandığı **istatistiksel faaliyetlerdir**.

Muhasebe faaliyetleri, sistem tarafından istenen bilgilerin toplanmasıyla başlar ve bu bilgilerin ilgili kişilere iletilmesi sonucunda elde edilen verilerin sunumu ile sona erer. Diğer bir deyişle, muhasebe faaliyetleri sistemin tüm seviyelerinde gerçekleşir. İstatistik faaliyetleri sadece, Brüksel'deki Avrupa Komisyonu'nun bir parçası olan RICA 2 biriminde yürütülmektedir. FADN sistemi, tarımsal muhasebeye ait istatistiksel verilerin toplandığı ve analiz edildiği bir sistem olarak da tanımlanmaktadır (Altınkol, 2006, s.13-14).

Üye ülkelerdeki tüm çiftliklerin, ekonomik büyüklük ve çiftçilik türleri belirlendikten sonra tabakalaşma yapılır. Katmanlaşma/Tabakalaşma faaliyetinin amacı, özel tipolojiler kategorisinde yer alan çiftliklerin belirlenmesi ve modelin oluşturulmasında dikkate alınmasıdır.

Ekonomik büyüklükleri ve çiftçilik türleri belirlenmiş olan çiftlikler, bölgelere göre sınıflandırılır, tabakalaşma ile oluşturulan 3 boyutlu (3-D) matrise (ekonomik büyüklük, tarım/çiftlik tipi ve bölge) yerleştirilir (matris tabakalaşmaya aşağıdaki bölümlerde değinilmiştir). FADN modeline katılacak kadar büyük olan ve FADN sistemine göre ticari çiftlik olarak belirlenen çiftlikler, FADN gözlem alanları olarak belirlenmiştir. FADN modeli, FADN gözlem alanı içerisindeki seçilmiş çiftliklerle kurulmalıdır. Bu modelin oluşturulması tamamen üye devletlere bırakılan bir süreçtir. Bir model oluştururken, üye ülkeler önceden oluşturulmuş matristen rastgele çiftlikleri belirler. Ancak bu rastgele seçimler bazı noktalarda sorun yaratmaktadır. Bu noktalar şunlardır:

a) Çiftlik Hesaplarına Erişim: FADN sistemine katılacak çiftçilerin hesapları erişilebilir olmalıdır. Uygulamada, bazı çiftliklerin hesapları tutulmamaktadır. Bu sorunun üstesinden gelmek için irtibat ofisleri çiftçilerin hesaplarını tutmaya yardımcı olmakta ve yapılan gözlemlere göre, sistemin uygulandığı ülkelerde hesap tutan çiftçi sayısı artmaktadır.

b) Gönüllü Katılım: FADN sistemine katılım tamamen gönüllü olduğu için seçilen çiftlikler sisteme katılmaya zorlanamaz. Bazen sisteme katılmak için seçilen çiftliğin sahipleri sisteme katılmak istemezler. Bu durumda, sistemle aynı alanda bulunan matris içindeki bir başka çiftlik sisteme dahil edilmektedir.

Herhangi bir üye devlette sisteme dahil olacak çiftlikler belirlendikten sonra bu çiftliklerden her ülke için kendi muhasebe döneminde, ilgili irtibat bürolarını çiftlikleri ziyaret etmesi yoluyla bilgi toplanır (Altınkol, 2006, s.17-18).

2237/77 Sayılı Kanun'da belirtilen şekilde çiftçilerin tutmakta olduğu veya gözlem bürolarınca tutulmakta olan kasa defteri, günlük defter ve büyük defterlerden, bilgiler elde edilmektedir.

Örneğin, Macaristan'da uygulanan FADN sisteminde, veriler çift taraflı kayıt yöntemiyle tutulan defterlerden toplanmaktadır. Çiftliklerden toplanan bilgiler, Macaristan'ın ulusal politikalarını belirlemeye yardımcı olurken aynı zamanda FADN sisteminin gerekliliklerini de yerine getirmektedir. Ancak, toplanan bilgiler yanlış

olabilir, bu nedenle kontrol ve test edilmesi yanında ayrıca analizlere de tabi tutulması gerekmektedir.

Sistemde kontrol iki aşamada gerçekleştirilmektedir. Birinci aşamada toplanan ulusal bilgiler irtibat ofislerinin kontrolleri sayesinde Avrupa Birliği formatına dönüştürülmekte, ikinci aşamada ise komisyon Brüksel'de, kendisine ulaşan verilere testler uygulamaktadır. İlk aşamada bilgiler ulusal format şeklindedir ve irtibat büroları ulusal kalite prosedürlerini bu bilgilere uygulayabilmektedir. Avrupa Birliği'nin belirlemiş olduğu FADN formatı ulusal formatlarının benzeri olabilir veya daha nitelikli olabileceği gibi aksine daha yetersiz de olabilir (Altınkol, 2006, s. 20).

1.1.3. Yasal dayanak

FADN'yi oluşturan en önemli ve ilk mevzuat, daha sonradan değiştirilen ve genişletilen Tüzük olan 79/65 / EEC Sayılı Konsey Tüzüğü'dür. Bu Tüzük 15.Haziran.1965 Tarihlidir. Günümüzde yürürlükte olan mevzuat ise tarımsal işletmelerin gelir ve işleyişine ilişkin bir ağ oluşturmayı hedefleyen 30. Kasım. 2009 Tarihli ve 1217/2009 Sayılı Konsey Tüzüğü'dür (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı).

1.2. FADN'nin AB tarım işletmelerinde uygulanışı

1.2.1. Veri toplama süreci

Avrupa Birliği'nde yer alan 22 Üye Devletteki bazı değişkenler veya bazı çiftlikler için kullanılan anket formlarına / kağıtlara kayıt yapılarak veriler çeşitli şekillerde kaydedilmektedir. Veriler 16 Üye Devlette elektronik ortamda çevrimiçi, 9 Üye Devlette çevrimdışı ve 13 Üye Devlette ise çiftçi muhasebe paketleri (programları) kullanılarak elde edilmektedir. AB veri elde etme konusunda elektronik giriş yapmaya doğru yönelmiş bulunmaktadır (Hill ve Bradley, 2016, s.7).

FADN sistemini yönetim komitesi idare eder ve üye ülkelerin irtibat acentelerinin göndermiş olduğu temsilcilerden oluşur. Bölgeler bazında bölgesel komiteler ve sayısı oldukça fazla olan irtibat büroları bulunmaktadır. İrtibat büroları bilgilerin toplanmasından sorumludur ve irtibat bürolarının gözlem alanı, bölge, ekonomik büyüklük ve tarım türü olmak üzere 3 kritere göre tanımlanmıştır. (EU FADN, Concept Of FADN, http://ec.europa.eu/agriculture/rca/concept_en.cfm, 20.10.2018; Emre, 2010, s.24) Belçika; Bulgaristan; Kıbrıs; Yunanistan; İrlanda;

İtalya; Lüksemburg; Malta; Hollanda; Portekiz; İngiltere (Kuzey İrlanda) İrtibat Ajansı yardımıyla bilgi toplamaktadır. Bazı ülkeler danışmanlık hizmeti olarak bilgi toplamaktadır. Hırvatistan; Çek Cumhuriyeti; Finlandiya; Letonya; Litvanya; Polonya; Slovakya; UK (İngiltere, İskoçya, Galler), danışmanlık hizmetleri yardımıyla bilgi toplarlar. Avusturya; Danimarka; Estonya; Fransa; Almanya; Macaristan; Romanya; Slovenya; İspanya ve İsveç ise Muhasebe firmaları yardımıyla bilgi toplamaktadırlar. AB üyesi ülkeler veri toplama görevini çeşitli yollarla yapmaktadır: Bazı ülkeler kendi kamusal kaynakları ve tarımsal teşkilatları aracılığıyla bunu yerine getirmektedir. Bunun yanında, bazen yetki devri yaparak özel sektör kuruluşları ile sözleşme imzalayarak ya da Üniversiteleri bu konuda görevlendirerek veri toplamayı gerçekleştirmektedirler. Ancak, veri toplamının da bir maliyeti olduğu ve en uygun şekilde veri toplamının nasıl gerçekleştirilmesi gerektiği de her üye ülkede tartışılan konular arasındadır (Hill ve Bradley, 2016, s.8).

1.2.1.1. Çiftliklerin evreni

Sisteme dahil olan işletmeler, üye devletlerde mevcut olan tarım işletmelerinin örneklenmesi ile belirlenmektedir ve seçilen popülasyon ise AB toplam tarım arazisinin %90'ı ve Avrupa Birliği tarımsal üretiminin % 90'ından fazlasını kapsamaktadır. Avrupa Birliği FADN sisteminde çiftliklerin evrenini; Eurostat tarafından yönetilen, Çiftlik yapısı araştırması / Farm Structure Survey (FSS) tarafından incelenen Tarım İşletmeleri oluşturmaktadır. Evrene dahil olan çiftlikler en az 1 hektarlık tarımsal alana sahip veya 1 hektardan az olup da belirli bir miktardan daha fazla üretim yapan ve bunu pazara sunan tarımsal işletmelerden oluşmaktadır (EU, http://ec.europa.eu/agriculture/rca/methodology1_en.cfm,17.02.2019).

1.2.1.2. Gözlem alanı: 'ticari' çiftlikler

Ticari Tarım İşletmesi; çiftçiye (işletmeciye) bir ana faaliyeti yürütmeye yetecek ve çiftçi (işletmeci) ve ailesine yeterli gelir sağlayacak büyüklükteki tarım işletmesi olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2017, s.44). Pratik anlamda, ticari olarak sınıflandırılmak için, bir çiftlik asgari ekonomik büyüklüğü aşmalıdır. Bununla birlikte, AB'deki çiftlikler birbirine göre farklılıklar gösterdiği için her bir Üye Devlet için farklı bir eşik belirlenmiştir.

1.2.1.3. FADN verilerini kullananlar

FADN sisteminden elde edilen bilgilerin birinci seviyede kullanıcısı Avrupa Komisyonu ve ortak tarım politikalarını yönlendiren ilgili Avrupa Birliği kurumlarıdır. FADN veri bankası; ulusal araştırma enstitüleri gibi kamu ve özel kuruluşlar ve Tarım Bakanlıkları, üniversiteler ve farklı Üye Devletlerin üreticilerini temsil eden profesyonel kuruluşlardan gelen çeşitli bilgi taleplerini de karşılamaktadır (Emre, 2010, s.25).

1.2.1.4. FADN sisteminde veri akışı

Şekil 1.1: FADN Sisteminin Veri Akış Şeması

Kaynak: Emre, 2010, s.26; Altınkol, 2006, s.5.

Yukarıdaki Şekil 1.1’de görüleceği üzere; Avrupa birliği FADN sisteminde Veri Akışı şu şekilde işlemektedir: “Çiftlikler” den alınan bilgiler “Yerel muhasebe

ofisleri (yerel düzeyde)” ne aktarılmakta sonra bu veriler “Bölgesel Bürolar (Bölgesel Düzeyde)” a gönderilmekte; sonrasında bölgesel büroların verileri “İrtibat Büroları (Ulusal Düzeyde)” na aktarılmakta ve en son olarak “Avrupa Komisyonu DG AGRI” ye ulaştırılmaktadır (Emre, 2010, s.26).

AB FADN sisteminin veri akışı şemasına bakıldığında, yerel birimlerden aktarılan bilgilerin Avrupa birliği kapsamında oluşturan bir komisyona doğru veri akışını sağlayan bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.1.5. Veri kontrolü

Bireysel çiftlik düzeyinde kalite kontrol prosedürleri şunlardır: **Tutarlılık testleri:** Komisyon tarafından çiftlik düzeyindeki verilerin kalitesini sağlamak için uygulanan prosedürler bulunmaktadır. **Homojenlik testleri:** Homojenlik testleri, ayrıntılı analize uygun alt örnekler oluşturmayı kolaylaştırır. Bu testlerin özelliği sapmaları belirten değerleri ortaya çıkarmalarıdır. **Toplam düzeyde kalite kontrol prosedürleri:** Yukarıdaki testler tamamlandığında, toplam seviyedeki kontrol prosedürleri başlatılır. Öncelikle veriler, bölgesel bazda, Üye Devlet bazında, büyüklük sınıfını belirlemede ve tarım türünde ağırlıklandırılmakta ve toplanmaktadır. Ülkeler çerçevesinde veri kontrol süreci ayrıntılı kalite kontrol incelemeleri sayesinde gerçekleşmektedir. Zira, verilerin hatalı olması AB tarım politikalarının yanlış yönlendirilmesi anlamına gelebilir.

1.3. FADN sisteminde işletme seçimi

1.3.1. İşletme seçiminde tabakalama ve çeşitleri

FADN sisteminde tarımsal işletmelerin faaliyetleri değişmektedir. Bazı işletmeler bitkisel üretim yaparken diğer işletmeler ise hayvan üretimiyle uğraşmaktadır. Tarımsal işletmelerin tabakalanmasında kullanılan kriterler; bölge, ekonomik büyüklük ve işletme Tipi (Tipoloji)’dir (Korkmaz, 2014, s.39-40). Bu 3 kriterden ayrı olarak, işletmenin büyüklüğü 1 hektardan küçük ise tarım işletmesi, yalnızca üretiminin büyük bir kısmını pazara arz etmesi halinde sisteme katılabilmektedir (Korkmaz, 2014, s.41).

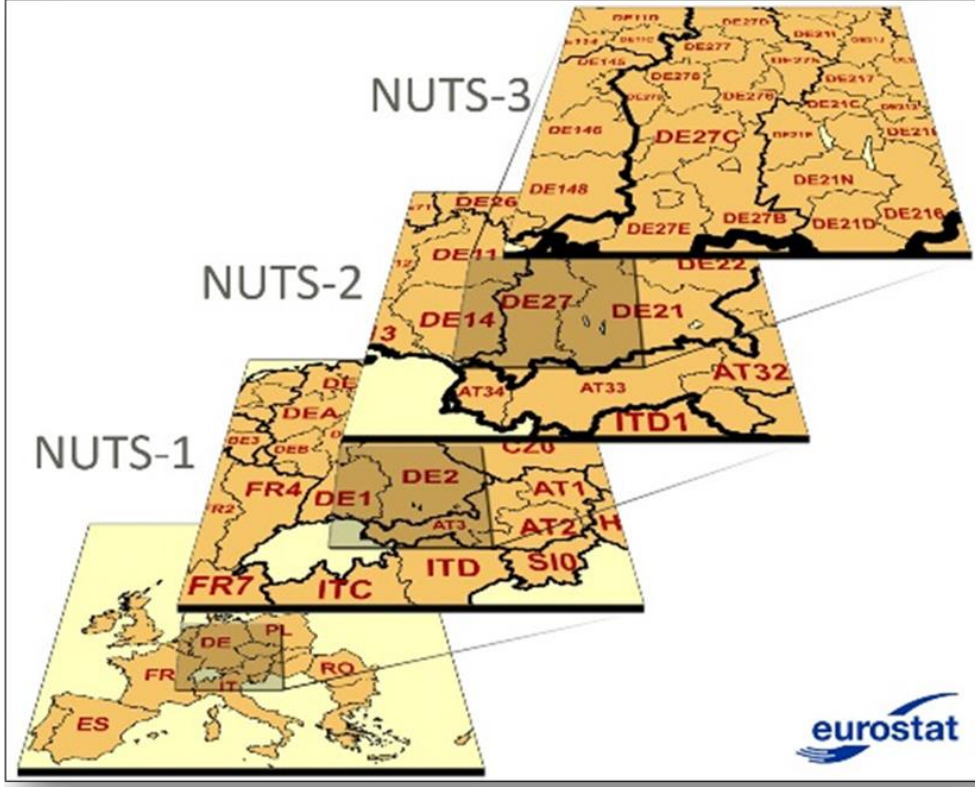
1.3.1.1. Bölgelere göre tabakalama

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde tarımsal araziler, daha doğrusu tarımsal işletmeler gerek yapısal gerekse yöresel özelliklerden dolayı tekdüzelik (homojenlik) göstermediği için örneklem alınabilmesi amacıyla, örneklem alımında bu çeşitliliği yansıtacak bazı ölçütler (kriterler) geliştirilmiştir ki, bunlardan birisi de “bölge kriterleri” dir. Bölge kriterleri dahilinde, farklı coğrafi ve iklimsel koşulları yansıtacak bölgeler oluşturulmuştur (Korkmaz, 2014, s.11).

Avrupa Birliği tarımı homojen değildir. Tarımsal çeşitliliği oldukça fazladır; büyük ve küçük işletmeler, bitkisel üretim yapan, hayvansal üretim yapan veya her ikisini bir arada yapan “karma” işletmeler ve ekonomik büyüklüğü ve uzmanlaşma türüne göre çok çeşitli işletmeler mevcuttur. Örnek alanın bu çeşitliliğin temsil edilebilmesi için seçim yapan kuruluşun tabakalanma / katmanlama yoluna gitmesi gerekir. Bu yapılmadığı takdirde sadece büyük ya da küçük işletmeler alınabilir veya tek yönlü yoğunlaşma olabilir. Avrupa Komisyonu tarafından kullanılan katmanlama tekniği, istatistikte kullanılan bir yöntemdir, çünkü örnekleme değişkenliğini azaltır ve istatistiksel verimliliği artırır (Aslan, 2008, s. 50- 51).

1970'lerin başında, istatistiki verilerin elde edilmesi, işlenmesi, karşılaştırmalar ve bölgesel analizler yapılabilmesi için bir veritabanı oluşturma isteği duyulmuş ve NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics/ Nomenklatur Des Unités Territoriales Statistiques / İstatistiki Bölge Birimleri) sınıflandırması kullanılmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği'ne üye ülkeler bölgesel politikalar uygularken bölgesel ve ulusal problemleri analiz etmek için “NUTS II”nin en uygun seviye olduğu düşüncesindedirler. Fonlar kapsamında desteklenecek hedef bölgelerin belirlenmesinde ve ekonomik ve sosyal uyum raporlarının hazırlanmasında esas alınan düzey yine NUTS II düzeyidir. NUTS sayesinde bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları saptanabilmekte ve gerekli müdahaleler yapılabilmektedir AB'ye aday ülkeler için tüm ülkelerde benzer standartlarda olmak üzere, NUTS sınıflandırmasına göre hazırlık yapılması ve bölgelerin oluşturulması, AB'ye entegrasyon açısından önem kazanmıştır (Erol, 2008, s.59-60; Şen, 2004, s.8-11; Taş, 2006, s.188).

Şekil 1.2: AB NUTS sınıflandırması

Kaynak: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>, (10.10.2018).

Şekil 1.2'den görüleceği üzere, Bölgeler 3 farklı düzeyde sınıflandırılmıştır. Bunlar; Düzey 1 Düzey 2 Düzey 3'tür. Düzey 3, Türkiye'deki il idari alanlarına denk gelmektedir. Örneğin FADN sisteminde Tekirdağ İli düzey 3 olarak anılacaktır. Ancak, Eurostat bölgesel planların ve kalkınma planlarının, Düzey 2 baz alınarak yapılmasını istemektedir (Taş, 2006, s.189). Tablo 1.1'den görüleceği gibi, nüfus kriteri dikkate alındığında; NUTS Düzey 3 bölgeleri için nüfusun en az 150 000; Düzey 2 için 800 000 ve Düzey 3 için ise 3 milyondan az olmaması gerekmektedir (Taş, 2006, s.190).

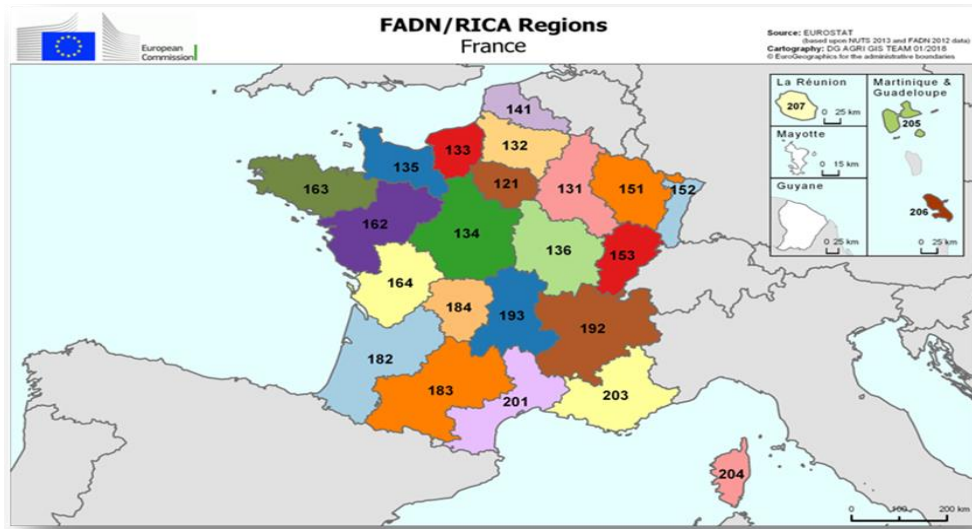
Tablo 1.1: NUTS Bölgeleri için en küçük ve en büyük nüfus miktarları

Düzey	En Az Nüfus	En Fazla Nüfus
Düzey 1	3.000.000	7.000.000
Düzey 2	800.000	3.000.000
Düzey 3	150.000	800.000

Kaynak: Taş, 2006, s.190.

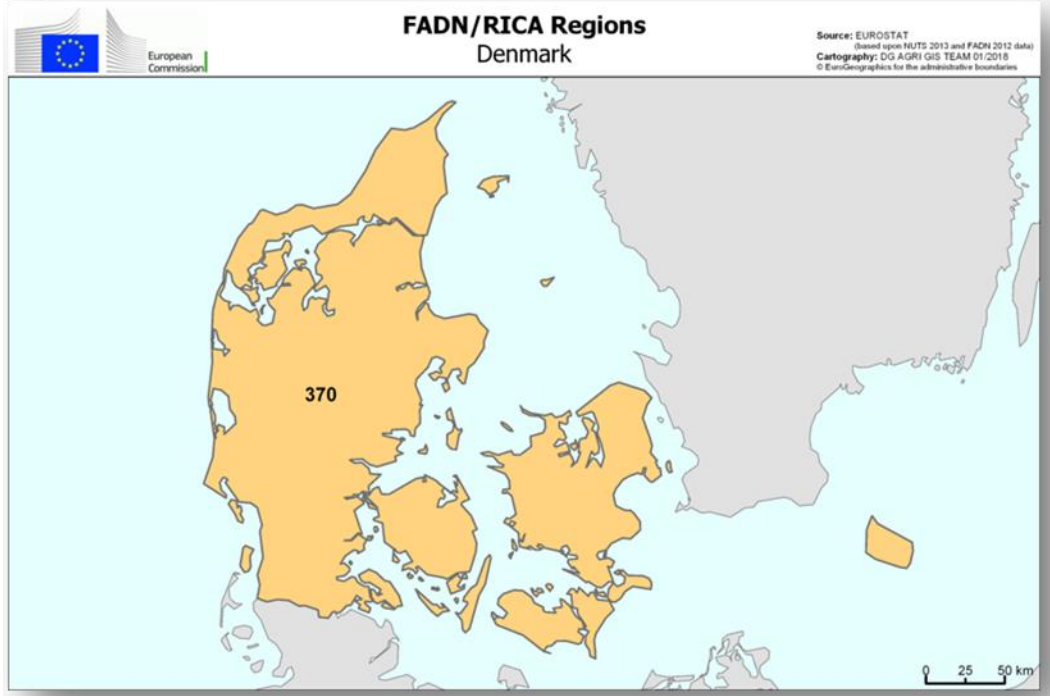
NUTS kapsamına dahil olan bölgelerde, en küçük bölgeler NUTS-3 bölgeleridir ve bu seviyenin altında başka bir bölge ayrımı yoktur. NUTS-I bölgeleri, NUTS-II bölgelerine ayrılmıştır; NUTS-II'ler ise NUTS-III bölgelerine ayrılmıştır. Sınıflandırma türü, kullanım türüne bağlı olarak ülkeler arasında değişebilmektedir. Bir sonraki seviyedeki idari birimler, eksik üçüncü seviyeyi tamamlamak için gruplandırılarak birleştirilir. Örneğin, birinci seviyede (NUTS I'de)“Alman eyaletleri” ve İngiltere’de yer alan “planlama bölgeleri” bulunmakta; NUTS-II ayırımında, İspanya'nın “özerk bölgeleri” ve “Alman şehirlerini” kapsamına almakta; NUTS III’te ise “Almanya'nın ilçeleri”, İspanya ve Fransa'da bulunan şehirler ve İrlanda'da da yer alan “planlama bölgeleri” bulunmaktadır (Şen, 2004, s.9). NUTS bölge sayısına gelince: NUTS- I: 97 Birlik bölgesi; NUTS-II: 271 ana idari bölgeden oluşmakta (iller/şehirler bazında); NUTS-III: 1303 adet alt bölüm olarak belirlenmektedir (Şen, 2004, s.9). AB'de her ülkenin farklı sayıda FADN bölgesi vardır. Örneğin, Danimarka, Hollanda, İrlanda ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde yalnızca 1 adet FADN bölgesi bulunurken, İsveç'te 3 bölge, Almanya'da 12, İtalya'da 21 ve Fransa'da 25 bölge bulunmaktadır (Nazlı, 2008, s. .23). Aşağıda örnek olarak, bazı AB ülkelerine ait bölge dağılımı haritaları verilmiştir.

Şekil 1.3: Fransa’da FADN Bölge Dağılımı

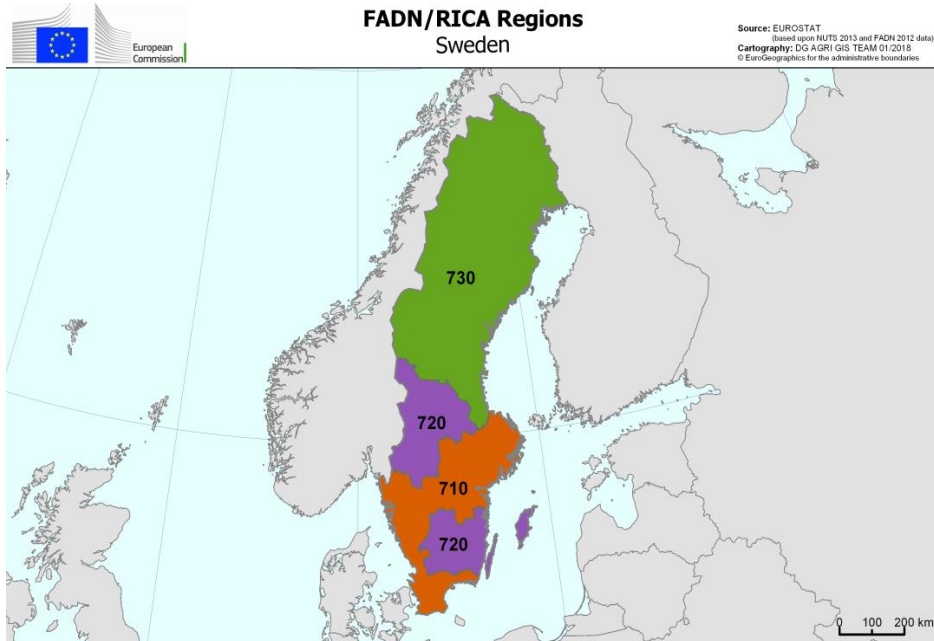
Kaynak: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/regioncodes_en.cfm?CodeCountry=FRA, (06.11.2018).

Şekil 1.4: Danimarka’da FADN Bölge Dağılımı

Kaynak:http://ec.europa.eu/agriculture/rica/regioncodes_en.cfm?CodeCountry=DAN, (06.11.2018).

Şekil 1.5: İsveç’te FADN Bölge Dağılımı

Kaynak:http://ec.europa.eu/agriculture/rica/regioncodes_en.cfm?CodeCountry=SVE,(06.11.2018).

Yukarıdaki Şekil 1.3'e göre, Fransa'da 25 adet FADN bölgesi bulunmakta; yine Şekil 1.4'ten görüleceği üzere Danimarka'da sadece 1 adet FADN bölgesi bulunmakta ve Danimarka'da bölgesel özelliklerin aynı olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki Şekil 1.5'ten görüleceği gibi İsveç'te 3 adet FADN bölgesi bulunmaktadır.

1.3.1.2. Ekonomik büyüklüğe göre tabakalama

Başka bir kritere (ölçüt) göre ise tarımsal faaliyetlerde Standart Brüt Kar (SBK) yardımı ile işletmelerin ekonomik büyüklüklerini belirleme yoluna gidilmiştir. Bu kapsamda, ESU olarak belirlenen değerler ile işletmeler ekonomik büyüklük ölçütlere göre sınıflandırılmışlardır.

Standart Brüt Kâr (SBK): Standart brüt kâr ekonomik büyüklüğün tespitinde kullanılmaktadır. Bu değer belirlenmesi sayesinde Avrupa Büyüklük Birimi (ESU) adı verilen tarımsal işletmelerin ekonomik büyüklüğünü belirlemek olanaklı hale gelmektedir. Bu kavram aynı zamanda AB İstatistik Ofisi Eurostat tarafından düzenlenen Çiftlik Yapısı Anketinde (FSS) de kullanılmaktadır. “ SBK = Çıktı değeri – Masraflar ” formülüyle hesaplanır (1 hektar araziden veya 1 hayvandan elde edilen çıktının değerinden bu çıktının elde edilmesi için yapılan masrafların düşülmesi yoluyla bulunur) (Aslan, 2008, s.47). **Avrupa Büyüklük Birimi (ESU):** Tarım işletmelerinin ekonomik büyüklüğünü değerlendiren birimdir. 1 ESU'nun değeri, tarım işletmesinin brüt karının ECU cinsinden değerine eşittir ve enflasyondan arındırılarak ESU başına düşen ECU (European Currency Unit / Avrupa Para Birimi) miktarı değişmiştir. Örneğin, 1.000 ECU = 1 ESU iken günümüzde ise 1.200 ECU = 1 ESU'dur. Avrupa Para Birimi (ECU) değeri EURO cinsinden hesaplanmaktadır (Aslan, 2008, s. 49). Ekonomik büyüklükler her ülkede farklı olabildiği için bazı ülkelerde, 1 ESU veya üstünde eşik değere sahip işletmeler örneklem kapsamında yer alırken, bazı ülkelerde ise 16 ESU ve daha yüksek eşik değere sahip olan işletmeler popülasyona (örneklem alanına) girebilmiştir. Ayrıca işletmeler, tarımsal faaliyetlerinin çeşitliliği veya uzmanlık dereceleri açısından sınıflandırılmak yoluyla, işletmelerin türleri belirlenmekte ve farklı türdeki işletmelerin örnekleme dahil edilmesi amaçlanmaktadır (Korkmaz, 2014, s.12). FADN' de işletmelerin ekonomik büyüklüğe göre tabakalaması yapılırken aşağıda verilen hesaplamalardan da yararlanılmıştır:

Bu hesaplamalardan birisi, **NET KÂR MARJI**'dir: **Aile çiftlik geliri/Toplam çıktı (Family Farm Income (SE420) / Total Output (SE131))** formülüyle hesaplanır (Stojčeska, vd., 2008, s.43).

1 ESU (European Size Unit) = 1.200 EURO olduğuna göre.

4 ESU = 4.800 EURO olmaktadır. Makedonya'da Aleksandra Martinovska-Stojčeska, Nenad Georgiev & Emil Erjavec (2008) tarafından yapılan çalışmada, ESU olarak belirlenen işletme büyüklüğü ölçütüne göre tarım işletmelerinin kâr marjları belirlenmiştir:

- 4 ESU'dan küçük işletmeler için (Geliri 4.800 Euro dan az olan tarım işletmeleri), Net kâr Marjı (Aile çiftlik geliri/Toplam çıktı): $999/4603 = 21,7$ olarak hesaplanmıştır.
- 4-8 ESU aralığında olan işletmeler için, Net kâr Marjı: $3.843/10.206 = 37,7$ olarak hesaplanmıştır.
- 8-16 ESU aralığında olan işletmeler için, Net kâr Marjı: $8.593/20.599 = 41,7$ olarak hesaplanmıştır.
- 16 ESU'dan büyük işletmeler Net kâr marjı: $13.955/27.590 = 50,6$ dır (Stojčeska, vd., 2008, s.45).

Birçok ülkede olduğu gibi Makedonya'da da işletmelerin ölçekleri büyüdükçe karlılığının arttığı gösterilmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'de de yapılması gereken büyük ölçekli tarım işletmelerinin kurulması ve toprakların birleştirilmesi sayesinde işletmelere ölçek ekonomilerinden dolayı daha fazla kârlılık getirebilecektir.

Standart Çıktı (SO) ve Standart Brüt Kar Marjı (SGM) arasındaki fark:

AB' 2007 yılından sonra standart brüt kar marjını (SGM) kullanmayı bırakmıştır. Günümüzde bu tip hesaplamalarda standart çıktı (SO /Standart Output) değeri kullanılmaktadır. Her iki kavramın da ilkesi aynıdır, sadece hesaplandıkları şekil farklılık gösterir:

- Standart Brüt Kar Marjı = Çıktı + Doğrudan Ödemeler - Maliyetler
- Standart Çıktı = Çıktı

SO ve SGM arasındaki ana farklar şunlardır:

- SO doğrudan ödemeleri içermez ve üretim maliyetlerini içerir,
- Bazı hayvancılık özellikleri için yem gereksinimi SO hesaplamasına dahil edilir, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Standard_output_\(SO\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Standard_output_(SO)), 09.02.2019).

Ülkemizde yapılan SO değeri hesaplamaları ve örnekleri ilerleyen bölümlerde uygulama kısmında gösterilmiştir.

Türkiye’de tarım ekonomisi literatüründe kullanılmaya devam edilen standart brüt kar veya standart brüt kar marjı konusunda aşağıda vermiş olduğumuz hesaplamaların faydalı olacağı kanaatindeyiz:

Standart Brüt Karı 10.800.-EURO olarak hesaplanan tarım işletmesinin Ekonomik büyüklüğü; $10.800 \text{ Euro} / 1200 \text{ Euro} = 9 \text{ (ESU)}$ olarak hesaplanır. Bu işletme aşağıda verilen **Tablo 1.3**’e göre, “ V.” sınıfa girdiği için “ Ortanın Altı ” ekonomik büyüklüğe sahip bir işletmedir. Türkiye için SBK hesaplaması örneği şöyle olabilir: Örneğin, Çiftçi Z’nin SBK’sı: 64.500.-TL olduğunu kabul edelim. TL cinsinden olan bu değeri öncelikle Euro’ya çevirmemiz gerekir: Euro kurunun 05.Şubat 2019 itibariyle 5,94.-TL¹ olduğunu kabul ederek; $64.500 / 5.94=10.859.-$ Euro, yaklaşık değeri bulunur. Bu değer ise 1200 Euro’ya bölünür: $10.859.-\text{Euro} / 1200 \text{ Euro} = 9 \text{ ESU}$ değeri bulunur. Yukarıda belirtildiği gibi bu işletme Tablo 1.3’e göre “ V.” sınıfa girdiği için “ Ortanın Altı ” ekonomik büyüklüğe sahip bir Türk tarım işletmesidir. SBK belirlenirken 3 yılın ortalaması alınır ve iki yılda bir güncellenir. ESU değeri, EURO/ECU cinsinden tanımlanmış sabit bir değerdir ve yıllar itibariyle değişim göstermiştir. Yıllara göre ESU değerinin değişimi Tablo 1.2’de gösterilmiştir.

---

¹ TCMB, Euro, Döviz alış kuru esas alınmıştır.

Tablo 1.2: Yıllar İtibariyle ESU/EUR Oranının Değişimi

Standart Brüt Kâr Yılı	EURO/ ECU cinsinden 1 ESU değeri (1 ESU'nun EURO/ECU Değeri)
2010	1200
2004	1200
2002	1200
2000	1200
1996	1200
1994	1200
1992	1200
1990	1200
1988	1200
1984	1200
1982	1100
1980	1000

Kaynak: Korkmaz, 2014, s.38; <http://ec.europa.eu/agriculture/rca/>, (11.11.2018).

Önceden 1000 olan ESU büyüklüğü değeri, 1984 yılından günümüze dek 1200 olarak hesaplanmaktadır. Tarım işletmesinin standart brüt karı ile büyüklük eşiği doğru orantılıdır. Kârı büyük olan işletmenin eşiği de o derecede büyük olmaktadır. Tarımsal işletmelerin büyüklük sınıfları 6 ana gruba ayrılmaktadır. ESU değeri 4'den daha küçük olan işletmeler, çok küçük işletmeler olarak gruplandırılırken, ekonomik büyüklüğü yani ESU değeri 100'den büyük çıkan işletmeler ise çok büyük işletmeler olarak sınıflandırılmaktadır (Tablo 1.3).

Tablo 1.3: Ekonomik Büyüklük Sınıfları

Sınıflar	Sınırlar	Büyüklük Sınıfı
I	< 2	Çok Küçük
II	>= 2 ve < 4	
III	>= 4 ve < 6	Küçük
IV	>= 6 ve < 8	
V	>=8 ve < 12	Ortanın Altı
VI	>=12 ve < 16	
VII	>=16 ve < 40	Ortanın Üstü
VIII	>=40 ve < 100	Büyük
IX	>= 100 ve <250	Çok Büyük
X	>=250	

Kaynak: Korkmaz, 2014, s.4; Erol, 2008, s.62.

FADN sisteminde, ESU olarak belirlenen belirli bir ekonomik büyüklüğü aşabilen ve ticari olarak kabul edilen tarımsal işletmeler, FADN'nin gözlem alanına girebilmektedir. Avrupa Birliği'ne dahil olan ülkeler için belirlenen eşik değerler Tablo 1.4'te gösterilmiştir.

Tablo 1.4: Avrupa Büyüklük Eşikleri (ESU) ²

<i>Belçika</i>	<i>16</i>
<i>Bulgaristan</i>	1
<i>Çek Cumhuriyeti</i>	4
<i>Danimarka</i>	8
<i>Almanya</i>	16
<i>Estonya</i>	2
<i>İrlanda</i>	2
<i>Yunanistan</i>	2
<i>İspanya</i>	4
<i>Fransa</i>	8
<i>İtalya</i>	4
<i>Kıbrıs</i>	2
<i>Letonya</i>	2
<i>Litvanya</i>	2
<i>Lüksemburg</i>	8
<i>Macaristan</i>	2
<i>Malta</i>	8
<i>Hollanda</i>	16
<i>Avusturya</i>	8
<i>Polonya</i>	2
<i>Portekiz</i>	2
<i>Romanya</i>	1
<i>Slovenya</i>	2
<i>Slovakya</i>	8
<i>Finlandiya</i>	8
<i>İsveç</i>	8
<i>İrlanda</i>	8
<i>İngiltere</i>	16

Kaynak: <http://ec.europa.eu/agriculture/rca/>, (18.10.2018).

Tablo 1.4'ten en büyük tarımsal işletmelerin 16 ESU eşik değeri ile Almanya, Belçika, Hollanda ve İngiltere'de olduğu görülmektedir. AB içerisinde en küçük

² Komisyon tarafından 85/377 / EEC Sayılı Komisyon Kararına göre uygulanan ekonomik büyüklük eşikleri.

ekonomik büyüklüğe sahip ülkeler ise 1 ESU'luk büyüklük değerleri ile Romanya ve Bulgaristan'dır. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olması durumunda eşik değerin 1 olarak saptanması düşünülmektedir. Çünkü, Türkiye'deki işletmeler daha çok geliri az olan küçük işletmelerden oluşmaktadır. Eşik değerin düşük saptanmak istenmesinde ikinci bir sebep ise diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'nin eşik değeri nedeniyle sisteme girememeye kaygısıdır (Nazlı, 2008, s.20). AB Ülkelerinde uygulanmakta olan ESU değerini aşarak FADN sistemi içerisine dahil olan işletmeler, yükümlülükleri gereğince bazı kayıtlar tutmak zorundadır. Tutulan bu kayıtlar yardımıyla tarımsal işletmeler hakkında bilgiler toplanarak analizler yapılabilmektedir (Nazlı, 2008, s.15-17).

Standart Çıktı'nın Diğer Özellikleri:

Tarımsal işletmeleri Topluluk tipolojisine göre sınıflandırmak için kullanılan kriterlerden birisi de Standart çıktı (Standart Output - SO) değerinin hesaplanmasıdır. Standart Çıktı (SO), belirli bir bölgedeki her bir tarım ürününün ortalama parasal değeridir. Hane içinde bulunan her bir tarım ürününün SO toplamının, ilgili hektar sayısı veya hayvanın çiftlik hayvanı sayısı ile çarpımıyla hesaplanır. SO katsayıları Euro olarak ifade edilmekte ve çiftliğin ekonomik büyüklüğü, EURO cinsinden ifade edilen toplam standart çıktısı olarak ölçülmektedir. SO katsayıları, 90'dan fazla ayrı mahsul ve çiftlik hayvanı için hesaplanmıştır. Bu çok sayıdaki ürün sadece Avrupa Birliği içindeki tarım çeşitliliğini yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda FADN sistemi için gerekli olan güvenilirlik ve ayrıntı seviyesinin de göstergesidir.

Ekonomik Büyüklük kriterine göre, ticari tarım İşletmesi eşik değeri sınırları üye ülkelerin kendi tarımsal yapılarına göre belirledikleri bir katsayı olarak farklılık göstermektedir. Üye ülkelerde ticari Tarım İşletmesi olma koşulu yukarıda da belirtildiği gibi, standart brüt kâr kriterine göre 1 ile 16 ekonomik büyüklük sınıfı arasında değişirken, standart çıktı (SO) kriterine göre ise 2 ile 25 ekonomik büyüklük arasında değişmektedir (Tablo 1.5).

Tablo 1.5: AB Ülkelerinde Standart Çıktı (SO) Eşik Değerleri, (1000 EURO olarak) ³

<i>Belçika</i>	25
<i>Bulgaristan</i>	4
<i>Çek Cumhuriyeti</i>	8
<i>Danimarka</i>	15
<i>Almanya</i>	25
<i>Estonya</i>	4
<i>İrlanda</i>	8
<i>Yunanistan</i>	4
<i>İspanya</i>	8
<i>Fransa (Guadeloupe)</i>	15
<i>Fransa</i>	25
<i>Fransa (La Réunion)</i>	15
<i>Fransa (Martinik)</i>	15
<i>Hırvatistan</i>	4
<i>İtalya</i>	8
<i>Kıbrıs</i>	4
<i>Letonya</i>	4
<i>Litvanya</i>	4
<i>Lüksemburg</i>	25
<i>Macaristan</i>	4
<i>Malta</i>	4
<i>Hollanda</i>	25
<i>Avusturya</i>	15
<i>Polonya</i>	4
<i>Portekiz</i>	4
<i>Romanya</i>	2
<i>Slovenya</i>	4
<i>Slovakya</i>	25
<i>Finlandiya</i>	8
<i>İsveç</i>	15
<i>İrlanda</i>	15
<i>İngiltere</i>	25

Kaynak: http://ec.europa.eu/agriculture/rca/methodology1_en.cfm, (22.01.2019).

³ “1242/2008 (EC)” Yönetmeliğine göre Komisyon tarafından uygulanan ekonomik boyut eşikleri”

Türkiye’de FADN kurulumunda kullanılan ekonomik büyüklük belirleme türü olan Standart Çıktı hesaplamaları ve il örneği:

Türkiye’de işletmelerin sınıflandırılması ve seçiminde **ekonomik büyüklük** esas alınacaktır. Bitkisel üretim yapan bir tarımsal işletmenin ekonomik büyüklüğü hesaplanırken, **üretim yapılan alan ile üretilen ürünün Bakanlık tarafından gönderilen SO değeri** çarpılarak bulunmaktadır (Alan x SO). Hayvancılık yapan bir tarımsal işletmenin ekonomik büyüklüğü hesaplanırken, **hayvan sayısı ile hayvan başı için belirlenen SO değeri** çarpılarak bulunur (hayvan sayısı x SO). Tarım ve Orman Bakanlığı gelir seviyelerine göre tüm illeri kapsayan **İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ** tablolarını hazırlamıştır. Aşağıda, sadece Adana iline ait tabloya yer verilmiştir. Bu tablolar aynı zamanda 2018 Yılı İçin Uygulanması Gereken Örneklem Planı’nı göstermektedir:

Tablo 1.6: İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Adana İli, 2018

	İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)					
ADANA	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000-180.000	180.000 +	TOPLAM	
Bitkisel	30	38	18	29	115	76%
Karma	3	5	1	1	10	7%
Hayvansal	10	11	3	2	26	17%
Bitkisel %	26%	33%	16%	25%	151	
Karma %	30%	46%	15%	9%		
Hayvansal %	37%	42%	13%	8%		

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 1.6'dan izlenebileceği üzere, Adana İli'nde işletme sayısı açısından % 76 oranıyla bitkisel üretime ağırlık verildiği; bitkisel üretim yapan işletmelerin ise 38 adet işletme sayısı ile 40.000 TL - 100.000 TL ekonomik büyüklük grubunda yoğunlaştığı görülmektedir.

Diğer bölgelerimize ait İşletme Büyüklüğü Dağılım Tabloları çalışmanın sonunda **Ek:1'** de gösterilmiştir.

1.3.1.3. İşletme tipine (tipoloji) göre tabakalama

İşletme tipolojisi de diğer bir FADN işletme sınıflandırma yöntemidir. Burada, hangi faaliyet türünün ağırlıkta olduğu saptanarak işletmenin tipi belirlenir. Bu amaçla, bir tarım işletmesinin çeşitli faaliyetler sonucunda elde etmiş olduğu standart brüt kârın, toplam standart bürüt kâra oransal olarak katkı seviyesinin bilinmesi gerekir. Bir işletmenin uzman bir tahıl işletmesi olarak adlandırılması için, şirketin toplam standart brüt karının en az 2 / 3'ünün tahıldan meydana geliyor olması gerekir. Avrupa Birliği tipolojisine göre bir işletme sınıflaması örneği burada verilebilir: 50 süt ineği ve 10 tosunu olan bir işletmemiz olduğunu varsayalım. Öncelikle dikkate alınması gereken bu işletmenin (Aslan, 2008, s.52);

- Süt üretimi işletmesi ve

- Karma hayvancılık ile uğraşan işletme türleri olabileceği düşünülür.

Şirketin standart brüt kar değerleri ve bu değerlerin toplam içindeki oranı hesaplanır ve şirket türü bulunur. Tablo 1.7'de buna bir örnek verilmiştir (Aslan, 2008, s.52).

Tablo 1.7: Faaliyet çeşidine göre Standart Brüt Kar hesaplama örneği

FAALİYET	SBK (TL)	FAALİYETİN BÜYÜKLÜĞÜ	FAALİYETİN (SBK)'SI (TL)	TOPLAM SBK İÇERİSİNDEKİ ORANI
SÜTÇÜLÜK	700	50 ADET SÜT İNEĞİ	35.000	% 92
BESİCİLİK	300	10 ADET TOSUN	3.000	% 8
İŞLETMEDE ÜRETİLEN TOPLAM SBK			38.000	% 100

Kaynak: Aslan, 2008, s.53.

İşletmenin bir süt işletmesi olabilmesi için, süt ineklerinden elde edilen standart brüt karın toplam standart brüt kar içindeki oranı 2/3'ten büyük olması gerekir. Örnekte, bu oran % 92 olarak hesaplanmıştır ve 2/3'ten büyük olduğu için bu tarım işletmesine süt işletmesi adı verilebilir (Aslan, 2008, s.53).

1.4. Avrupa Birliği'nde FADN uygulamaları

1.4.1. Polonya'da FADN uygulamaları

Avrupa Birliği ülkelerinde tamamen sorunsuz olarak FADN sisteminin kurulduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Ancak, bazı üye devletlerde Tarımsal muhasebe sistemi önceden var olduğu için FADN'ye geçiş süreci daha kolay olmuştur denilebilir. Örneğin, Polonya, AB'ye girişinden önce de1926 yılından beri tarımsal muhasebe kayıtlarını tutulmaktaydı. Polonya zaten var olan sistemi FADN sistemi ile uyumlaştırma yoluna gitmiştir. FADN hakkında ilk pilot uygulama 1997 yılında yapılmış ve halen uygulanmakta olan FADN sisteminin yasal temeli 2000 yılında yapılan mevzuat düzenlemeleri ile atılmıştır. Polonya'da 2002'den bu yana FADN terminolojisine göre veriler toplanmaktadır. 2004 yılında sistemde 12.400 işletmede anket yardımıyla araştırmalar yapılmıştır. Polonya'da Standart Brüt Kâr hesaplamasında yapılan ilk çalışmalar, 1996 yılında AB uzmanlarıyla koordineli bir çalışma sonucunda gerçekleştirilmiştir. Varşova'da Tarım ve Gıda Ekonomisi Enstitüsü FADN İrtibat Ajansı olarak hizmet vermektedir. 1997 yılında, anılan Enstitüsü, eğitim amaçlı çalışmaların sürekliliğini sağlamaya karar vermiş ve böylece eğitim programları tüm bölgeleri kapsar hale getirilmiştir (Nazlı, 2008, s.37-39).

Polonya'da, AB üyeliğinden önce FADN sisteminin uygulanmasında bazı sorunlar da ortaya çıkmıştır. Örneğin, FADN uygulaması için gereken bütçeyi ayırmadaki başarısızlık ve bunun sonucunda ortaya çıkan finansal sorunlar yaşanmıştır. Ayrıca, katılımdan önce karşılaşılan sorunlardan biri, Merkezi İstatistik Ofisi ile işbirliğinin resmi bir temele sahip olmaması ve bu nedenle uygulamada sorunlarla karşılaşılmasıydı. Son olarak, danışmanlık merkezleriyle bir sözleşme imzalamak mümkün olmamış ve çözümleni gereken bir sorun olarak başka bir sorun yaratmıştır (Nazlı, 2008, s.37-39).

Polonya'da FADN konusunda görevlendirilen Enstitüye bağlı 6 personel, İtalya, Almanya ve Belçika'da irtibat bürolarında 1 aylık eğitim almıştır. 2400 danışmana ise muhasebe bürolarınca iki günlük eğitim verilmiş, yazılım alanında çalışmalar ile e-öğrenme platformu tamamlanmıştır. Polonya'da FADN sistemi etkin bir şekilde çalışmaktadır. **FADN izleme alanına, Polonya'daki 2 ESU üzerindeki**

işletmeler dahil edilmiştir. Bu değerden anlaşıldığı üzere, işletmeler ekonomik olarak büyük işletmeler değildir. Polonya'da 4 FADN bölgesi vardır. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin bu sisteme ilk geçişinde Polonya örneğinden yararlanabileceği görülmektedir (Nazlı, 2008, s.37-39). Nitekim, Türkiye'de Tarım Orman Bakanlığı'na ait bazı ilgili personelin eğitim amacıyla Polonya'ya gönderildiği bilinmektedir. Polonya'da şu anda tüm finansal sonuçlar EURO olarak ifade edilmektedir (daha önce ECU idi). Bu birim, belirli Üye Devletlerin Topluluk düzeyinde sonuçlarının gruplandırılması ve analiz edilmesini ve sonuçların Üye Devletlerarasında doğrudan karşılaştırılmasını sağlamaktadır. Polonya'da Sisteminin temel kuralları, sistemi oluşturan Komisyon Tüzüğü'nde tanımlanmış olan üç temel kurala dayanmaktadır: Kural 1: Çiftçi, FADN'a gönüllü olarak katılır. Kural 2: Veri ağına katılan herhangi bir kişi için bireysel muhasebe verilerinin açıklanması yasaktır. Kural 3: Vergi amaçları için FADN verilerinin kullanılması yasaktır (<http://fadn.pl/en/organisation/european-fadn/european-fadn-organization/>, 21.10.2018).

1.4.2. Macaristan'da FADN uygulamaları

Macaristan'daki FADN sisteminin hayata geçirilmesinde amaç, milli tarımsal bilgi ihtiyaçlarını karşılamak ve AB FADN sisteminin gerekliliklerine cevap verebilmektir. Macaristan'daki FADN çalışmaları, Macaristan Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı idaresinde yapılmaktadır. Ekonomik boyut açısından, tıpkı Polonya'da olduğu gibi Macaristan'da da 2 ESU'yu aşan işletmeler FADN kapsamına alınmıştır. İşletmelerin seçiminde FADN sisteminin kurallarına sadık kalınarak; ekonomik büyüklük, tipoloji ve coğrafi bölgelere göre tarımsal işletme seçimleri yapılmaktadır. İşletmelerden veri toplanması profesyonelce işletilen muhasebe büroları tarafından yapılır. Veri toplama detayları muhasebe büroları ile işletmeler arasındaki sözleşmeye göre belirlenir. FADN sistemindeki muhasebe bürolarının genel çalışma esasları, Macaristan Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü ile bu ofislerin sözleşmelerine göre belirlenir. FADN sisteminden elde edilen işletme bilgilerinin sonuçları her yıl Enstitü tarafından yayınlanmaktadır. Bu yayının tarımla ilgili diğer analizlerden farkı, ülkenin tarım politikalarına ilişkin kararlar alınması niyetiyle Parlamenta bir rapor olarak sunulmasıdır (Nazlı, 2008, s.25).

Macaristan'da, **Özel Muhasebe Büroları**, tarım işletmeleriyle direkt irtibata geçerek işletmelerin muhasebe kayıtlarını tutmakla ve yıllık raporları Enstitüye göndermekle görevlidirler. Macaristan'da, 2008 yılı itibariyle 7 adet muhasebe ofisi ile anlaşma yapılmıştır (Nazlı, 2008, s.26-27).

1.4.3. Hollanda'da FADN uygulamaları

Hollanda'da FADN'de yaklaşık 1.500 tarım ve bahçecilik çiftliği hakkında detaylı kayıtlar tutulmaktadır. Finansal bilgilerin yanı sıra geniş bir teknik, sosyo-ekonomik ve çevresel veriler toplanmaktadır. Hollanda'da FADN sisteminin kuruluş nedenlerinden biri, çiftliklerin mali ekonomik durumu hakkında Brüksel'e bilgi sağlama yükümlülüğüdür. Ancak, daha da önemli bir kullanım amacı Ulusal düzeyde veri sağlamaktır. FADN sisteminden elde edilen veriler birçok ulusal politika değerlendirmesi ve araştırma projesi için kullanılmaktadır (Ge vd., 2013, s.11).

Çiftliklerin bir örneğine dayanarak, tüm popülasyon için tahminler yapılır. Bu, yalnızca sınırlı sayıda çiftliğin gözlenmesi durumunda, tüm popülasyon için sonuçların nasıl çizilebileceği sorusunu gündeme getirebilir. Bu sorunun cevabı, tabakalı rastgele örnekleme gibi uygun örnekleme tekniklerinde bulunabilir. FADN örneği için de aynısı geçerlidir. FADN'de yer alan çiftliklerin bütün popülasyonun temsilcisi olması istenir. Bu şekilde bir örnek, tüm birimlerin gözlendiği bir sayımdan daha iyi bilgi sağlayabilir. Sabit bir bütçeyle, tüm çiftliklerde bilgi toplamak yerine sınırlı sayıda çiftlikte iyi veri toplamak çok daha kolaydır (Ge vd., 2013, s.11).

Sınırlı sayıda çiftlikler ve dolayısıyla sınırlı sayıdaki veri toplayıcıları ile güvenilir veri toplamak için iyi prosedürlerin kullanılması ve anketörlere iyi eğitimin verilmesinin daha kolay olduğu kabul edilmektedir. Önemli bir konu, FADN örneğindeki çiftliklerin popülasyonun tamamını temsil etmesinin nasıl sağlanacağıdır. Bu amaçla, Hollanda FADN orantısız tabakalı rasgele örneklemeden yararlanır. Tabakalı bir örnek, popülasyonun bir dizi gruba (tabaka) ayrıldığını gösterir. Daha sonra grupların her birinden örnek çiftlikler seçilir. Bir gruptaki çiftliklerin en azından önemli yönleriyle benzer olacak şekilde seçilmelerinde fayda bulunmaktadır (Ge vd., 2013, s.11).

1.4.4. Sırbistan'da FADN uygulamaları

Sırbistan'daki FADN sisteminde çalışan memurlar çiftçileri yılda dört kez ziyaret etmektedir.

- Ocak/ Şubat ayında Yeni bir yıla ait verileri toplamaya başlamak için,
- Nisan ayında, ilk çeyrek için veri kaydını tutmak için,
- Temmuz ayında ikinci çeyrek için veri kaydını tutmak ve geri bildirim sağlamak için,
- Ekim ayında, üçüncü çeyrek için veri kaydını tutmak ve gelecek yıl için envanter bilgilerini almak amacıyla çiftçiler periyodik olarak ziyaret edilmektedir.

Çiftçilere uygulanan anketlerde çiftlik işiyle ilgili geri bildirimler alınarak verimlilik göstergeleri elde edilir ve rekabete ilişkin veriler toplanmış olur. Sırbistan'da FADN sisteminin geribildirimler sayesinde çiftçilere sayısız faydalar sağlayacağı kabul edilmektedir. FADN sisteminin; işletmenin tüm çiftlik seviyesinde daha iyi incelenmesi ve izlenmesi; düzenli defter tutma pratiği ile daha iyi planlama yapılabilmesi, üretim sonuçlarını bölgedeki diğer çiftliklerin sonuçları ile karşılaştırma olanağı vermesi, daha verimli üretim modelleri bulmak ve iş ilişkileri kurmak gibi çiftçilere bir çok faydası olacağı düşünülmektedir (Kovačević vd., 2017, s.1149).

1.4.5. Litvanya'da FADN uygulamaları

Litvanya'da "FADN anket sonuçları", 1996 yılından beri her yıl yayımlanmaktadır. 2015 yılı yayını, 1305 aile çiftliğinden ve 29 tarım şirketinden gelen muhasebe verilerine dayanmaktadır. Seçilen çiftlikler tüm bölgeleri kapsamakta ve farklı tarım koşullarını yansıtmaktadır. AB'ye 2004 yılında katılımın ardından Litvanya, genellikle AB Çiftlik Muhasebe Veri Ağı'na (FADN) 1000 - 1150 çiftlik verileri sunmaktadır. FADN anketi için Litvanya ekonomik boyut eşiği 4 bin Euro'dur. Önceki yıllarda olduğu gibi, aile çiftliklerinin ve tarım şirketlerinin istatistiksel sonuçları hem ekonomik boyuttan hem de işgücü girdilerinden çok farklı olduğu için ayrı ayrı sunulmaktadır. Bazı tarım türleri ve ekonomik büyüklük sınıfları toplanmıştır. Her grup ve tüm ülke için çiftlik başına ağırlıklı ortalamalar

hesaplanmaktadır(<https://www.laei.lt/index.php?mt=leidiniai&straipsnis=1070&metai=2016> , 20.12.2018).

1.4.6. Almanya’da FADN uygulamaları

Alman Çiftlik Muhasebe Veri Ağı, FADN temeline dayalı olarak, ulusal tarım sektörünü tüm genişliği ve karmaşıklığı içinde temsil etmeyi amaçlamaktadır. Alman FADN sistemi, seçilmiş temsilci tarımsal işletmelerin muhasebe verilerini gönüllü olarak toplamakta ve değerlendirmektedir. FADN sistemine (bahçecilik ve daimi ürünler dahil) şu anda yaklaşık 11.000 tarımsal işletme katılmaktadır. Önceleri ilk amaç, tarımsal gelirler hakkında bilgi elde etmek olmuş ancak, 1990'lardan bu yana, veritabanı bilgileri tarım politikalarının etkilerini değerlendirmek için giderek daha önemli hale gelmiştir; özellikle, Alman FADN verileri sadece işletme yapısını ve üretim teknolojilerini değil, aynı zamanda çiftliklerin temsili bir örneği için gelir, gider ve kârları da kapsamaktadır (<https://www.thuenen.de/en/topics/income-and-employment/einkommen-in-der-landwirtschaft-ein-dauerbrenner/testbetriebsnetz-landwirtschaft/>, 05.11.2018).

Almanya’da Federal Hükümetin amacı, toprak tüketimini azaltmak, gıda arzını güvence altına almak ve değerli doğal alanları korumaktır. 2002’Yılında, Ulusal Sürdürülebilirlik Stratejisi ile Federal Hükümet tarım arazilerini korumak için, 2020 Yılına kadar, yeni konut ve ulaşım için günde ortalama 30 hektardan fazla arazi alınmaması hedefini belirlemiştir. 2011 Yılında, bu amaçlar için arazi alma hakkı günde 94 hektar olmuştur (Aigner, 2011 Agricultural Policy Report, https://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/German-Gov-Agriculture-Report-2011.pdf?__blob=publicationFile, 26.12.2018).

Almanya’da hükümet çiftçilere önemli destekler vererek sürdürülebilir tarıma önemli katkılar yapmaktadır. Çiftlikle ilgili doğrudan ödemeler ve sübvansiyonlar, 2005/06 işletme yılında çiftlik başına 25.633 Euro iken, 2009/10 ticari yılında 29.634 avro / çiftliğe yükselmiştir. Ödemelerin gelir içindeki payı ortalama yüzde 69’ olmuştur. Doğrudan ödemeler işletmelerin büyüklüğüne göre belirlenmektedir. Almanya’da Bahçecilik ve bağcılık için, 2013 AB mali yılında, federal ve eyalet

hükümetleri tarafından uygulanacak destek önlemleri için toplam 38.867.000 Euro; 2012 yılında ise 39.341 milyon Euro ayrılmıştır (2011 Agricultural Policy Report).

1.4.7. Kosova'da FADN uygulamaları

Kosova henüz AB üyesi olmamasına rağmen FADN konusunda çalışmalar yapmaktadır. 2005 yılında 50 çiftlikte bir FADN pilot projesi başlatılmıştır. 2006 yılında ağ, 159 çiftliğe genişletilmiştir. 2008 yılında 300 olan çiftlik sayısında artış olmuş, 2013 ve 2014'te FADN amaçlı örnek çiftlik sayısı 394'e yükselmiştir.

2012 yılına kadar, danışmanlık hizmetleri veren kuruluşlar tarafından veri toplanmıştır. 2013'ten beri ise MAFRD isimli bir şirketle veri toplanması amacıyla sözleşme yapılmıştır. Veri toplama ve kaydetme konusunda eğitilmiş 10 veri toplayıcı bulunmaktadır. FADN uzmanları; Kosova'nın farklı bölgelerindeki verilerin toplanması ile görevlidir. Kosova'da sorun, çoğu kez çiftliklerde faaliyetlere ilişkin kayıtların tutulmamış olması nedeniyle veri elde etmenin zorlaşmasıdır. Çiftçilerin FADN sistemine katılımı gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Kosova'da 190.180 adet çiftlik bulunmaktadır; bunların 52.153'ü FADN gözlem alanına alınmış ve 394 örnek çiftlik seçilmiştir. Kosova'da sınırlı sayıda özel ve ticari çiftlik vardır. Tarımsal işletmeler çok küçüktür ve çoğunlukla yarı zamanlıdır. Kosova'da;

- Ekonomik Boyut eşiği; 2000 €'dur,
- Çiftlik başına standart çıktı (SO); 9,175 €'dur,
- Çiftliklerin % 70'inin ekonomik büyüklüğü 2000 € 'dan azdır,
- Çiftliklerin % 40'ı karışık ürün yetiştirir ve hayvancılıkla da uğraşmaktadır,
- Çiftliklerin % 63'ü 2 hektardan az araziye sahiptir (Mekuli ve Maksuti,

Development of FADN in Kosovo, <https://www.pacioli.org/24/session1paper2.pdf>, 20.12.2018).

1.4.8. İngiltere'de FADN uygulamaları

Çalışmamızın son kısımlarında bizimde örnek çiftliklere ilişkin hesaplamalarda değindiğimiz gibi İngiltere'de de Bilanço analizi ve rasyolar tekniği

yardımıyla tarım işletmelerine ilişkin finansal analizler uygulanmakta; borç, net değer, kârlılık, likidite seviyeleri bilanço/rasyo analizleri ile ölçülebilmektedir. İngiltere'deki çiftliklerin finansal analiz sonuçları şöyledir:

2016/2017 Çiftlik muhasebe döneminde alınan sonuçlar:

Borçlar:

Tüm çiftliklerdeki ortalama (ortalama) borç seviyesi (borç), 2015 / 16'dan itibaren çok az bir değişiklik göstermiş olup, çiftlik başına 202.100 £ 'dur. Çiftliklerin yüzde 13'ünün en az 400.000 sterlinlik bir yükümlülüğü olmuş % 28'inin 10.000 sterlinin altında borcu bulunmaktadır.

Çiftlik net değerleri:

2016/17 döneminde Tüm çiftliklerde ortalama net değer 1.8 milyon Sterlin; üçte birinden fazlasının (% 40) net değeri en az 1,5 milyon £'dir. İngiltere'nin doğusunda bulunan çiftlikler en yüksek ortalamaya sahip olmak üzere net 2,4 milyon £ değerindedir (UK, Department for Environment Food and Rural Affairs, Balance sheet analysis and farming performance, England 2017/2018, 2019, s.8).

Likidite seviyeleri:

Ortalama likidite oranı % 224'tür, 2009 / 10'dan bu yana genel olarak yukarı veya aşağı yönlü bir eğilim olmamıştır. Çiftliklerin çoğunluğu güçlü bir likidite oranına sahipken, yaklaşık üçte ikisi en az % 200 orana sahiptir ve bu da çiftliklerin çoğunluğunun mevcut koşullarını karşılayabildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, çiftliklerin % 18'i likidite oranı % 100'den az olduğu için maddi sıkıntılarla karşı karşıyadır (UK, Department for Environment Food and Rural Affairs, 2019, s.17).

Net faiz ödemeleri, Çiftlik İşletme Geliri' nin %13'ü olmuştur (UK, Department for Environment Food and Rural Affairs, 2019, s.21).

1.5. FADN sisteminin Avrupa Birliği'ne üye ülkelere faydaları

FADN Sisteminin Avrupa Birliğine Üye Ülkelere birçok kamusal yararları şöyle sıralanabilir: Veriler, Ortak Tarım Politikası müzakereleri ve tahminler üretmek için kullanılmaktadır. Üye Devletlerin dörtte üçü, verileri Tarım için toplam Ekonomik Hesapların oluşturulmasında kaynak olarak kullanmaktadır. Üye Devletlerin dörtte

üçünden fazlası, bölgeler ve AB Üye Devletleri arasında karşılaştırmalar yapmak için FADN verilerini kullanmaktadır. Yirmi Üye Devlet hükümeti, verileri üretim maliyetlerini tahmin etmek için kullanmaktadır. FADN Sistemi Tarımsal işgücü verilerinin sağlıklı elde edilmesini sağlamaktadır. FADN Sisteminin Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde yer alan çiftçilere ve özel danışman firmalarına yönelik faydaları ise şunlardır: On bir Üye Devlet veri sağlamak için çiftçilere parasal ödeme yapmaktadır. Türkiye'de bu ödeme rakamı 2018 yılı için yıllık 600.-TL'dir. Avrupa Birliği'nde bazı ülkelerde, bu tür ödemelerin kaldırılmasının sorunlara yol açabileceği tahmin edilmektedir. 22 Üye Devletteki hükümetler, çiftçilere tavsiyeler vermek için ulusal verileri kullanır; Benzer bir kullanım, 12 Üye Devlette hükümet dışı kuruluşlar tarafından yapılır. Verilere dayanan kıyaslamalar 18 Üye Devlette yapılabilmektedir. Ayrıca, Ulusal veriler veya FADN sonuçları, hemen hemen tüm Üye Devletlerde veri tedarik zinciri dışındaki kuruluşlar tarafından kullanılmaktadır. 21 Üye Devlette, Üniversiteler ve araştırma enstitüleri tarafından yapılan araştırmalarda ulusal veriler veya FADN verileri kullanılabilir. FADN verilerinin kullanımının çoğu, kamu danışmanları ve özel danışmanlarla birlikte hareket edilerek kullanılmakta ve burada çiftlik performansının iyileştirilmesi amacı güdülmektedir. Bazı Üye Devletlerdeki çiftçiler, çiftlik yönetiminde kullanmak üzere alacakları banka kredileri için FADN verilerini kullanabilmektedir (Hill ve Bradley, 2016, s.12-13).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÜNÜMÜZE KADAR YAPILAN FADN AMAÇLI UYGULAMALAR VE FADN SİSTEMİNİN TÜRKİYE’YE SAĞLAYACAĞI FAYDALAR

2. TÜRKİYE’DE GÜNÜMÜZE KADAR YAPILAN FADN AMAÇLI ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (ÇMVA) UYGULAMALARI

2018 yılı itibariyle 12 pilot ilde çalışmalarına tekrar başlanılan ÇMVA kurulumu, esasında Türkiye’de ilk defa 1998 yılında TÜİK ve DPT’nin ortak çalışmaları ile başlatılmıştır. Bu bağlamda, 1998 sonunda 3 ilde yapılan pilot çalışma ile anket ve veri derleme metodolojisi uygulanmıştır. Daha sonra, 1999 yılında, bölge hakkında bir tahminde bulunmak için Ege Bölgesi’nde daha büyük ölçekli bir pilot çalışma yapılmıştır. 2001 yılı itibariyle, FADN anketleriyle yürütülen ve Türkiye çapında tarımsal bilgilere erişmek için yapılmış olan çalışmanın temel amacı ise tarımsal politikaların gereksinim duyduğu bir veri tabanı oluşturmak; Üretici konumundaki çiftliklerden (belli bir ekonomik değer eşliğinin üstünde brüt kar elde etmeyi başarabilen işletmeler) üretim ve pazarlamaya ilişkin veriler toplamak suretiyle; AB’ye üye ülkelerdekine benzer bir veri tabanı oluşumuna katkıda bulunacak bilgi düzeyine erişmektir. Anılan çalışmada, FADN prensipleri gereği, tarım işletmelerinin ticari olma kriterleri taşınması gerektiği kabul edilmiştir. Bu amaçla, AB FADN sisteminde kullanılmış olan en düşük eşik değer olarak: “1 ESU = 1.000 Euro” değeri benimsenmiştir (Saçlı, 2009, s.69-70).

Çalışmada, eşik değeri geçemeyen ekonomik büyüklükteki tarım işletmelerinin de durumunu görebilmek amacıyla onlar da örneklem kapsamına alınmıştır. Çalışma, Türkiye’nin 7 bölgesinde yürütülmüş; örneklem seçiminde nüfusu 5 binden az olan yöreler dikkate alınmış ancak, nüfusu 5 binden fazla olup köy idari yapılanmasında olan yerleşim yerleri de örnekleme dahil edilmiştir. Anılan, araştırma kapsamında, 2001 yılında 766 köyde belirlenmiş olan tarım işletmelerinin, brüt karı, T.C. Ziraat Bankası’nda yer alan ve 1996-1998 yılları itibariyle ortalama olarak belirlenen değerler yardımıyla hesaplanmıştır. Çalışmada, işletmenin faaliyet tipi belirlerken, işletmenin brüt karının, toplam brüt kardaki oranına bakılarak, oranı % 65’in üzerinde

çıkan işletmeler için faaliyetlerine göre 5 işletme türü belirlenmiştir; bunlar;1.Tarla ürünleri üreticiliği, 2.Sebze üreticiliği, 3.Meyve üreticiliği, 4. Hayvancılık, 5.Karma çiftçilik faaliyetleri'dir (Saçlı, 2009, s.69-70).

2001 yılında yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, incelenen işletmelerin % 28,69'unun 1 ESU eşiğinin altında olduğu, % 43,89'unun 1-4 ESU arasında çok küçük işletme sınıfında olduğu görülmüştür (Nazlı, 2008, s.29-31).

Bir sonraki aşamada, AB'de FADN uygulamasına göre çalışmalar yapılmış ve işletmeler faaliyet türü çerçevesinde, ekonomik boyutlarına göre listelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda; "1 dekar araziden veya 1 hayvandan 1 yıllık periyotta elde edilen üretim değeri baz alınarak, Standart Brüt Kar rakamları hesaplanmıştır " (Saçlı, 2009, s.70-71; Nazlı, 2008, s.29-31).

Belirtmek gerekir ki, Türkiye'de söz konusu FADN sisteminin yavaş ilerlemiş olsa da bir altyapısı oluşturulmuştur.

Günümüzde yapılması gereken ise sistemin Türkiye'nin ihtiyaçlarına uygun şekilde kullanılabilir ve analizler yapılabilir hale bir an önce getirilmesidir. Türkiye'de çiftlik muhasebe veri ağı kurulması ile ilgili süreç, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde gerekli yasal uyumlaştırmaların yapılabilmesi için yeniden gündeme taşınmıştır. Bu bağlamda 2003 yılında, Avrupa Birliği'ne ulusal program sunulmuş ve bu programda FADN sisteminin Türkiye'de kurulmasına ilişkin konulara yer verilmiştir. Daha sonra 2006 yılında yine Avrupa Birliği projeleri kapsamında gerekli hazırlıklar bitirilerek, Türkiye'de 9 ilde uygulama başlatılmasına karar verilmiş ve 2007 yılında uygulanmaya başlanmıştır (Saçlı, 2009, s.70-71; Nazlı, 2008, s.29-31).

Türkiye'de yapılan pilot çalışmalarda, anket çalışmaları gereğinden fazla sayıda işletme üzerinde gerçekleştirilmek zorunda kalmış; buna neden olarak ise işletmelerde muhasebe kayıtlarının tutulmamış olmasından dolayı standart brüt kar hesaplamalarının yapılamamış olması gösterilmiştir (Nazlı, 2008, s.29-31).

Türkiye'de FADN sistemi çalışmalarını desteklemek için belirli kaynaklar ayrılmıştır. 2016 yılında başlatılan pilot çalışma ile Çiftlik Muhasebe Veri Ağı'nın kurulması için 1 milyon 240 bin Euro bütçe ayrılmıştır. Çiftlik Muhasebe Veri ağı kurulması için gereken o altyapı ve mevzuat oluşturulmuş, pilot il olarak belirlenen 9

ilde tarım işletmelerinden veriler toplanarak değerlendirmeye tabi tutulmuş ve Avrupa Komisyonu'na gönderilmiştir. Daha sonra Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) sistemi kurulum projesi bütçesi 1.450.000 Avro'ya yükseltilmiş ve bu kapsamda uygulamalar, 9 ilden 12'ye çıkartılmış kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için çalışmalar başlatılmış, eğitimler verilmiş ve FADN sistemi tanıtıcı çalışmalar yapılmıştır (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, Avrupa Birliği Sürecinde 11 No'lu Tarım ve Kırsal Kalkınma Faslı, 2017, s.69-70).

2018 yılı itibariyle Türkiye'de 12 İilde pilot çalışma başlatılmış ve devam etmektedir. Örneğin, Tekirdağ İlinde 80 çiftlik/çiftçi üzerinde FADN çalışmaları yapılmaya başlanmış ve elde edilen Anket ve Envanter bilgileri bilgisayar programlarına işlenmekte ve Ankara'ya iletilmektedir. Son olarak, Tarım Bakanlığı 2017 Yılı Performans Programında FADN için öngörülen ve sisteme dahil edilen işletme sayısı; 2015'te; 5700 adet, 2016'da; 6000 adet ve 2017 yılında ise 6000 adettir (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2017 Yılı Performans Programı, Ankara, 2017, s.78).

2.1. Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)

Günümüzde, çiftçi kayıt sistemi 2014 yılında çıkarılan *Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği* ile yürütülmektedir. Anılan Yönetmeliğe göre; Çiftçi Kayıt Sistemi: Çiftçilerin kaydedilmesini sağlayan tarımsal veri tabanıdır ve Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından oluşturulmuştur. Bakanlık tarafından derlenen tüm bilgilerin veri tabanında toplanması, çiftçilerimizin devlet destekli krediler için sorgulanması, doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve çeşitli yardımlardan faydalanmasına hizmet eden ve tarıma faydası olan bir sistem geliştirilmiştir. Günümüzde halen uygulanmasını devam edilmekte olan ÇKS sistemi çiftçilere yapılan destek ödemeleri açısından önemli bir bilgi kaynağıdır. Çiftçilerin destek alabilmesi için ÇKS sistemine kayıt olmaları ve gerçek manada üretici olduklarını belgelendirmeleri gerekir. ÇKS sistemi sayesinde çiftçilerden alınan bilgiler vasıtasıyla Türk tarımında bir envanter çalışması başlatılmıştır ki bu bilgiler tarım politikalarında gerçekçi adımlar atabilmek için oldukça önemlidir. Çiftçi Kayıt Sistemi üreticinin maddi anlamda desteklenmesi için kullanılmaktadır. Çiftçi Kayıt Sistemi Ayrıca önceki dönemlerde girdi desteklerinde yaşanan sorunları da ortadan kaldırmış, üreticilerin aracısız desteklenmesine yardımcı olmuştur. Çiftçi Kayıt Sistemi

(ÇKS) tarımsal ürün mozağının çıkarılmasına önemli katkı yapmış, ihtiyaç duyulan ürünlere yönelme ve döviz tasarrufu sağlanmasında ve çiftçilere 43 çeşit destek verilmesinde ve özellikle desteklerin tür ve miktarının belirlenmesi açısından önemli katkıları olmuştur (Nazlı, 2008, s.42-45).

2.1.1. ÇKS uygulamalarının tarihçesi ve günümüzdeki durumu

Çiftçi Kayıt Sisteminin hedefleri göz önüne alındığında başarılı olduğu söylenebilir. Zira, Çiftçi Kayıt Sistemi çiftçilerin kayıtlarını almak ve güncellemek yoluyla sağlıklı bilgi tabanı oluşturabilmiş ve Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde altyapı oluşturma çabaları ile doğrudan gelir desteği ödemelerine katkı sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında ÇKS'nin kendi üzerine düşen görevi yaptığı söylenebilir. 2001 yılı çalışmaları sonucunda yaklaşık 2.18 milyon çiftçi, Doğrudan Gelir Desteği (DGD) uygulamaları çerçevesinde ÇKS'ye kayıt edilmiştir. Yeterli olmayan bu rakam toplam çiftçi sayısının % 53'ünü ve toplam tarım alanının % 50'sini temsil etmektedir. Uygulamanın ikinci yılında kayıtlı çiftçi sayısı 2,58 milyona yükselmiştir. 2003 yılı sonunda kayıtlı çiftçi sayısı 2.77 milyona ulaşmıştır. 2004 yılındaki uygulamalar sonucunda 2003 yılı kayıtları ile aynı rakamlar elde edilmiştir. Bu noktada, ÇKS'deki bilgilerle, TÜİK tarafından yapılan 2001 Genel Tarım Sayımı geçici sonuçlarının karşılaştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede, 2001 Genel Tarım Sayımı (GTS) anketi sonuçlarına göre, nüfusu 5000'den az olan köy ve ilçe merkezinde toplam 3.075.216 adet tarım işletmesi ve 184 milyon dekarlık arazi tespit edilmiştir. Bu durumda, Tarım İşletmeleri Anketi'ne göre, toplam çiftçilerin % 90'ının ve tarım arazilerinin % 91'inin ÇKS'ye kayıtlı olduğu ortaya çıkmıştır. Çiftçi Kayıt Sisteminde ulaşılan noktaya baktığımızda, ÇKS'nin 2001 yılındaki kuruluşundan bu yana büyük bir ilerleme kaydettiği görülmüştür. Çiftçi Kayıt Sistemi; arazi, ürün, mülkiyet durumu, sulama ve kadastro statüsü gibi bilgilerin; çiftçiler, köyler, ilçeler, iller ve bölgeler seviyesinde elde edilmesini sağlamaktadır. Ek olarak, doğrudan gelir desteği ödemeleri Çiftçi Kayıt Sistemi aracılığıyla yapıldığı için, her yıl veri tabanı güncellenebilmiştir. 2005'ten itibaren ÇKS ve DGD mevzuatı birbirinden ayrılmıştır. ÇKS uygulamaları bir yönetmelik çerçevesinde uygulanmaktadır. ÇKS çiftçi, arazi ve ürün bilgisi elde edilmesi yoluyla, tarımsal destek için gerekli bilgi havuzuna dönüştürülmüştür. Çiftçi Kayıt Sisteminin kurulmasının amacı ülkemizde tarımsal

üretim yapan çiftçilerin sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınması ihtiyacıdır. AB'de ise doğrudan ödemeler IACS (Tümleşik Yönetim ve Denetim Sistemi) aracılığıyla yapılır. IACS, arazi ve çiftçi kayıtlarının Uzaktan Algılama Yöntemleri ile desteklendiği bir sistemdir. AB'de ulusal makamların, ödemelerin doğru yapılmasını, usulsüzlüklerin önlenmesini, kontrollerle ortaya konmasını, takip edilmesini ve gereğinden fazla ödenen tutarların geri kazanılmasını sağlamak için bir Tümleşik Yönetim ve Denetim Sistemi (IACS) kurulmuştur. Zamanla IACS, çiftçileri doğru beyanlarda bulunma konusunda desteklemek gibi ikinci bir önemli işlev de edinmiştir. Günümüzde kurulan IACS ve ÇKS'nin en önemli kısımlarından biri olan çiftçi ve arazi bilgilerine büyük ölçüde ulaşılmıştır. Öte yandan, 2004 yılında alınan idari kararlar ile tüm tarımsal sübvansiyonların (desteklerin) ÇKS'ye göre yapılacağı belirtilmiştir. Böylece, ÇKS tarım politikalarının uygulanmasında önemli bir araç haline gelmiştir. ÇKS'deki verilerin doğruluğunu kontrol etmek için TÜİK ile ortak bir çalışma da yapılmıştır. TÜİK, Tarım Sayımı sonuçlarını ÇKS verileriyle karşılaştırmış ve yüksek seviyede uyum olduğunu belirtmiştir. Tapu/kadastro kayıtları incelendiğinde 20 milyon parselin kayıtlı olduğu ÇKS'de görülmektedir. 2004 yılında yapılan düzenleme ile arsa pay sahiplerine (hisseli araziler) ilişkin bilgiler de veri tabanına eklenmiştir. Bu nedenle, araziyi kullananın kişinin arazinin sahibi ya da kiracısı olup olmama durumu da belirlenmektedir. Sonuç olarak, her yıl ÇKS'de yapılan düzenlemelerde sürekli bir iyileşme yaşanmaktadır. Ziraat Odaları, TÜİK, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı gibi kamu kuruluşlarına ek olarak, birçok özel sektör kuruluşu ÇKS veritabanından faydalanmaktadır. ÇKS'de kayıtlı arazi miktarında sürekli bir artış olmuş, kaydedilen arazi % 92'ye ulaşmıştır (Nazlı, 2008, s.46-49).

Diğer yandan, ÇKS ye kayıtlı olmayan arazi sorunu da mevcuttur. Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin açıklamalarına göre; Türkiye'de 14.805.000 hektarının tescil edilebildiğini dolayısıyla, 8.570.000 hektar arazinin, tarım yapılabilmesine rağmen, ÇKS kapsamına dahil olmadığını ve bu arazi büyüklüğünün Hollanda'nın tarımsal arazilerinin yaklaşık 4,5 katı büyüklüğünde olduğu da ilgili tarımsal kuruluşlarca belirtilmektedir (<https://www.aa.com.tr>, 25.07.2018).

Akademisyenlere göre; ÇKS'ye kayıtlı olan işletme sayısının 2.500.000 adet ve bu tarımsal işletmelerin işledikleri arazinin ise 15.000.000 hektar olduğu, ancak

TÜİK verilerine göre ise ekilen arazi miktarı 19,8 milyon hektar (ha) olarak ilan edilmiş olup, kayıtlı olmayan yaklaşık 5 milyon hektar tarım arazisinin bulunmakta olduğu da başka bir haberde dile getirilmiştir (28 Ocak 2017) (<https://www.tarimdanhaber.com/haber/tarim/5-milyon-hektar-tarim-arazisi-takip-edilemiyor/>, 24.12.2018).

Görülebileceği üzere Türkiye’de meslek kuruluşları, akademisyenler ve istatistik kurumları verileri tamamen birbirini tutmamaktadır. Tarımsal veriler konusunda bu üç taraf arasında tam bir fikir birliği oluşturulamamaktadır. Bunun sebebi ise değerlendirilecek net verilere ulaşamamasıdır.

2.1.2. ÇKS ve FADN sistemlerinin muhasebeye veri sağlayabilme gücü açısından karşılaştırılması

Uygulanmakta olan çiftçi kayıt sistemi, adından da anlaşılacağı gibi, sadece tarımsal işletmelerin kayıtlarından oluşmaktadır. ÇKS formlarında; çiftçi hakkında bilgiler kapsamında, çiftçinin kimlik bilgileri, eğitim ve sosyal güvenlik durumu ile ilgili sorular vardır. ÇKS formunda, ayrıca işletmedeki tarımsal faaliyet hakkındaki bilgiler de bulunmaktadır ki burada örtü altı yetiştiriciliği (seracılık), meyve yetiştiriciliği, sığır, koyun ve kümes hayvanları üretimi, arıcılık, ipekböceği ve su ürünleri üretimi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Üretimle ilgili bilgiler, işletmenin mekanizasyon durumu, çiftçinin herhangi bir sivil toplum kuruluşunun üyesi olup olmadığı ve sertifikalı tohum kullanımı miktarını içerir. ÇKS formunda arazi kullanımı hakkında bilgilere de yer verilmektedir (Nazlı, 2008, s.50).

FADN sisteminde ise işletmenin kayıtlarının yanı sıra ekonomik analizler yaparak, **Standart Brüt Kâr** hesaplaması ve bu değere göre işletmelerin ekonomik büyüklüğünün sınıflandırılması yapılmaktadır. FADN sisteminde, alınan yardımlar, muhasebe yılı içerisinde üretilen, işletme içinde tüketilen ve satılan ürün miktarları ve değerleri, borçlar ve işgücü ile ilgili detaylı bilgiler toplandıktan sonra, toplam üretim değerinden bazı özel masraflar çıkarılmakta; bu şekilde işletmenin Standart Brüt Karının hesaplanması ve buna bağlı olarak işletme tipinin belirlenmesi mümkün olabilmektedir. ÇKS’ de toplanan veriler üzerinde herhangi başka bir işlem yapılmamaktadır. Ayrıca, FADN ve ÇKS’ de toplanan veriler arasında da büyük

farklılıklar vardır. ÇKS formlarında, 51 bitki ve hayvansal üretimin değeri değil miktarı bulunmaktadır. Türkiye'deki çiftliklerde kayıt tutulmadığı için üretim değerlerinin kayıtları da bulunmamaktadır. Bu bağlamda, mevcut ÇKS sistemi, FADN sisteminde yer alan hesaplamaların yapılabilmesi için uygun görülmemektedir. FADN sistemi oldukça detaylı ve özel bir veri tabanıdır. ÇKS yalnızca, Türkiye'deki tüm tarımsal işletmeleri sisteme kaydeden sistem olmuştur. FADN sistemine geçişte, işletmelerin fiziki büyüklüklerini belirlemek için ÇKS kullanılabilir ancak, ÇKS standart brüt karla ilgili herhangi bir bilgi veremez. Uygulama aşamasında, Türkiye'de AB Tümüleşik Yönetim ve Denetim Sisteminin (IACS) uygulamaya konulmasının, ÇKS'den daha fazla fayda sağlanabileceği de müzakere edilen düşüncelerden birisi olmuştur (Nazlı, 2008, s.50-51).

ÇKS, üreticilerin kişisel bilgilerini içerdiğinden, paylaşım konusunda çeşitli yasal kısıtlamalar vardır. Bu kısıtlamaların varlığı araştırmacılar için sorun yaratabilmektedir. Araştırmacıların çiftçilerin ne kadar ekim alanına sahip olduğunu ve ne kadar destek aldıklarını görebilmeleri için, çiftçinin kişisel verilerine erişimi engellenmiş şekilde bir şifre verilerek, sadece araştırma konusunu ilgilendiren verilere erişmesi sağlanabilir. Bu sayede araştırmacılar rahatlıkla bilgilere ulaşabilir ve analizler yapabilirler. Ek olarak, bakanlıklara ait bilgilerin yalnızca araştırma amacıyla paylaşılabilir olması gerekir (<http://www.alperdemirdogen.com/wp-content/uploads/3-2-veri.pdf>, 20.10.2018). Bu sayede sayıları gerçekten az olan tarımsal araştırma yapan akademisyenlerin çalışma alanları genişletilmiş ve kolaylaştırılmış olacak ve yapılan değerlendirme ve analizler Türkiye'nin tarım politikalarının yönlendirilmesine önemli katkılar sağlayabilecektir.

2.2. FADN Sisteminin Türkiye'ye sağlayacağı faydalar

TÜİK tarafından yapılmış olan tarım araştırmalarına göre; Türk tarımına ilişkin veriler şöyledir: Tarımın GSYİH'ya katkısı 1970'li Yılların başında % 30'larda seyrederken, 2014 yılında % 8 seviyesine düşmüştür; 2016 Yılı verilerine göre; Türkiye'de, tarım GSYİH'nın % 6,1'ini oluşturmaktadır. İstihdamın % 20'si tarımdadır. 2006-2016 yılları itibariyle tarımın toplam ihracat içindeki payı % 10'lar, ithalat ise % 5'ler seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye'nin, geniş ölçülerde tarıma elverişli topraklara sahip ve uygun iklimde yer aldığı için hava ve su dengesi

bulunduğu söylenebilir. Türkiye, özellikle bal, fındık, kuru üzüm, kuru kayısı, kuru incir ve fındık üretiminde dünyada söz sahibidir. Türkiye, ayrıca süt üretimi, tahıl ile sebze meyve üretiminde önde gelen ülkelerden birisidir. Türkiye’de yaklaşık olarak 11.000 bitki türü bulunurken, bu miktarda tür zenginliğine, Avrupa'nın tamamı dikkate alındığında ancak rastlanabilmektedir. AB'nin bitki türü yaklaşık 11.500'dür (TİM Tarım Raporu,2016, s. 19,20; Invest in Turkey, <http://www.invest.gov.tr/en-US/sectors/Pages/Agriculture.aspx>, Erişim Tarihi:13.04.2019).

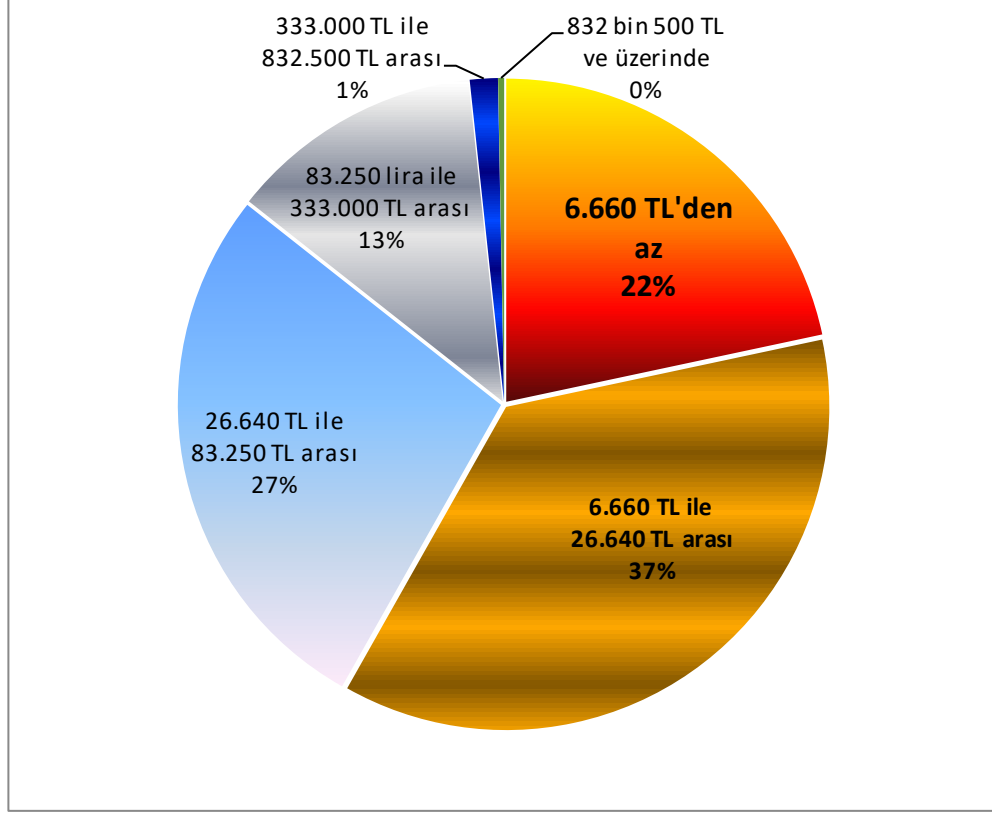
Türkiye'nin güçlü tarımsal potansiyelini daha iyi yönetebilmek ve kırsal alanlarda yaşam standartlarını yükselterek kırsal kalkınmayı sağlamak için etkin bir şekilde çalışmamız gerekmektedir. FADN/ÇMVA sisteminin Türkiye’de bir an önce işler hale getirilmesi ile çiftçilerin tarımsal durumları, maliyet, gelir, gider yapıları belirlenerek gerekli analizler doğru verilerle yapılabilecek ve çiftçilerin gelirlerini artırmaya yönelik sağlıklı planlar hayata geçirilebilecektir. Türkiye'nin Dünya tarım politikalarındaki dalgalanma ve çalkantılardan etkilenmemesi ve ayrıca, gıda üretiminde kendisine yeterli bir ülke haline gelmesi için çiftçilere ait verilerin bir an önce daha sistemli şekilde toplanması, kayıt altına alınarak analiz edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2017 Yılı Performans Programı, Ankara, 2017, s.79).

2.2.1. Çiftçilere faydaları

FADN sisteminin kurulması ve etkin işleyen bir yapıya kavuşması sayesinde yapılarak gelir analizleri ile tarımda gelir dağılımının düzeltilmesi için gerekli net verilere ulaşmak kolaylaşabilecektir.

Şekil 2.1: Türkiye'deki tarım işletmelerinin ekonomik büyüklüğüne göre dağılımı

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24869> ' verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 2.1'e göre; Türkiye'de tarım işletmelerinin ekonomik büyüklüğü açısından en büyük grubu % 36,3 ile 6.660 - 26.640 TL arasında gelir elde eden işletmeler oluşturmaktadır. İkinci sırada % 27,5 ile 26.640 - 83.250 TL ekonomik büyüklük grubu gelmekte; üçüncü sırada ise yüzde 21,7 oranıyla ekonomik büyüklüğü 6.660 TL'den az olan işletmeler yer almaktadır. Dolayısıyla, dikkat çeken bir nokta, Tarımsal işletmelerin 1/5'inin ekonomik büyüklüğünün 10 bin TL'nin dahi altında olmasıdır. Orta veya ortanın üstü büyüklükte kabul edebileceğimiz tarım işletmeleri %12,7'si ile dördüncü sırada yer almakta ve 83.250 TL ile 333.000 TL arasında bir ekonomik büyüklüğe sahiptir. 5. Sırada büyük işletme olarak kabul edilebilen ve 333 bin TL ile 832 bin 500 TL arasında ekonomik büyüklüğü olan tarım işletmelerinin oranı yüzde 1,4 seviyesinde ve altıncı ve son sırada ise 832.500 TL ve üzerine ekonomik büyüklüğe çok büyük tarım işletmelerinin oranı toplamın yaklaşık yüzde 0,3'ü seviyesindedir.

FADN sistemi, hem mikro düzeyde, hem de sektörel seviyelerde fayda sağlayarak; bireysel tarım raporlarının hazırlanabilmesi sayesinde finansal planlamayı destekleyebilir, bu konuda maliyetler / marjlar ile ilgili bazı ayrıntılı veriler de çok yararlı olabilmektedir. FADN kullanımının gelişmesi ve çiftlik Finansal yönetim sisteminin oluşturulabilmesi için muhasebe biliminde var olan mantıktan faydalanılması yararlı olabilecektir. FADN sistemi sayesinde, ekonomi ve yönetim konusunda daha yüksek düzeyde bilgi sahibi olmak, sağlıklı verilere ulaşabilmek, düzenli kayıt tutma alışkanlığı kazanmak ve belge düzenini tarımda oluşturabilmek, belgeye dayalı olarak kayıt ve raporlama bilincini tarımda yerleştirebilmek açısından muhasebe biliminden fazlasıyla yararlanma ihtiyacı vardır. FADN kayıt sisteminin düzenli tutulması sayesinde çiftçilerin mali durumları ara dönemlerde ve dönem sonlarında ortaya konabilecek; çiftçilerin gelir desteği ihtiyacı olduğunda ödemeler daha etkin ve daha hızlı yapılabilecek ve sonuçta çiftçilerin, sisteme verdikleri bilgiler sayesinde ne durumda oldukları ortaya konulmuş olacağı için devlet desteklerinin kendilerine ödenmesi ile gelirsiz kalmayacaklar, ürünlerin satışından zarar etmeyecekler ve bu sayede yürütmekte oldukları tarımsal faaliyeti sürdürebileceklerdir.

2.2.2. Yönetim analizlerine ve tarımsal işletme kararlarına faydaları

Tarım işletmelerinin, amortisman, yatırım maliyeti rakamları, kar rakamları, öz sermaye değişiminin ne yönde olduğu ve varlıkların değişimi özellikle hesaplanması gereken konulardır. Bu hesaplamalar gerçek muhasebe kayıtlarına dayanmalıdır. Ancak bu sayede doğru gelecek planları yapılabilir. Tarımsal işletmelerin muhasebe kayıtlarının olması onların öz kaynak artış veya azalışların takibini sağlayacak; amortisman, kazanç, faaliyet sonucu elde edilen katma değer ve gelir gider dengesi belirlenebilecek; varlıklardaki değişim ve kar zarar durumları ve maliyetleri ilişkin bilgiler kolaylıkla analiz edilebilir hale gelecektir. Ayrıca bu bilgiler işletme ile ilgili olan diğer kişi ve kurulan kuruluşlar için de gereklidir. Bunların yanında, işgücü, tohum, gübre, hayvansal üretim verimliliği konuları başta olmak üzere geçmiş yıllara ilişkin değişimler / farklılıklar analiz edilebilir; işletmenin sermaye artışı ve net varlığındaki değişimleri ile stok değişimleri gözlenebilir duruma

gelir. Dolayısıyla, muhasebe kayıtları sayesinde işletmelerin geleceğe ilişkin planları da kolaylıkla yapılabilir (Fidan, 2018, s.96).

2.2.3. Muhasebe sistemine faydaları

1960 yılına kadar Osmanlı Devleti geleneklerine göre sürdürülen vergi politikaları muhasebenin gelişimine katkı yapmamış ve tahsil edilen vergiler için muhasebe kaydı tutulması da gerekli olmamıştır. Türkiye’de, 1964 yılında yapılan hukuki düzenlemeler ile çiftçilerin neredeyse tamamı (% 90) vergi kapsamı dışında bırakılmış ve bu nedenle Türkiye’de standart bir tarımsal muhasebe sistemi oluşturulamamıştır. Türkiye’de Tarım Bakanlığı, ÇMVA sistemini kullanırken, akademik camiada Laur muhasebe sistemi kullanılmış; Maliye Bakanlığı ise tek düzen muhasebe sistemi ve hesap planını uygulamıştır (Çelik, 2014, s.43).

Türkiye’de tarım ekonomisi alanında kullanılan Laur muhasebe sisteminin esası, aktif sermayenin getirisini belirlemektir. Bu sistem “ Ernest Ferdinand Laur ” tarafından geliştirilmiştir. Ürünlerin alternatif avantajları, özsermaye, çiftçi ailesinin emeği ve girişimcilik geliri de bu sistemde dikkate alınan konular arasında yer almaktadır. Laur sisteminde yapılan analizler sayesinde tarımsal işletmelerin yıllar itibarıyla faaliyet sonuçlarını ve özellikle “net hasıla” değerini inceleme-değerlendirme ve diğer işletmelerle karşılaştırma imkanı elde edilmektedir. Net hasıla, gayrisafi hasıladan diğer giderlerin çıkarılması ile hesaplanmaktadır. Aktif sermayenin faizi hariç tutulur; işletmelerin borcunun olmadığı ve kiralama veya ortaklık ile arazi kullanmadıkları varsayılır; çiftçinin almış olduğu borçların faizleri ve kiraladığı arazilerin kirası giderlere dahil edilmemektedir. Bu nedenle, tarımsal geliri hesaplamak için, net gelirden, borç faizleri ile kiracılık ve ortaklık rakamları indirilir ve çiftçi ailesinin işgücü değeri ilave edilir (Çelik, 2014, s.43).

Üzerinde ciddiyle çalışıldığı takdirde, FADN sisteminin Türkiye’de tarımsal muhasebenin gelişimine önemli katkılar yapabileceği kanaatindeyiz. Bunun nedeni, çalışmamızın sonunda gösterdiğimiz şablondaki tabloların doldurulması sayesinde, çiftçilerin neredeyse tüm faaliyet verilerinin elde edilebilecek olmasıdır. Ayrıca, bu veriler muhasebe kayıtlarına geçirilerek çiftçilerin gelir tablosu ve bilançoları oluşturulabilecek ve bu verileri işleyen yetkilendirilmiş kurumlar sayesinde

Türkiye'nin tarımsal gidişatına ilişkin politikalar daha sağlıklı üretilebilecektir. Bu konuda muhasebenin önemini ve gerekliliğini göz ardı etmek doğru olmayacaktır. Muhasebe sisteminde yapılan değişiklikler ile gerek mali müşavirlerin gerekse çiftçilerin rahatlıkla anlayabileceği basit ve etkin bir sistem ihtiyacı doğmuştur. Türkiye'deki muhasebe yapısına uygun olarak dizayn edilmesi gereken bu sistemin bilgi kullanıcılarına da hitap eder şekilde oluşturulması ayrıca ek faydalar sağlayabilecektir. Tarımsal verilerin gerek elde edilmesi ve gerekse işlenmesi; kayıt, envanter, vergi ve stopaj işlemlerini hep bir arada yürütebilecekleri için Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler' den yardım alınmasını gerektirebilecek ve bu durumda devleti ek eleman istihdamı ve ek kaynak yaratma külfetinden de kurtarmış olabilecektir.

FADN, çiftlik muhasebesi için ayrıntılı bir kılavuz sağlamaktadır; çünkü veri toplama için bir çok kural oluşturmayı ve böylece tarım sektöründe ortaya çıkabilecek çeşitli sorunlara çözüm üretmeyi başarmıştır (Partakelidou, 2006, s.24).

Türkiye'nin AB' ye entegrasyonu çerçevesinde tarımsal muhasebe kayıt sistemini kurması ve etkin çalışır hale getirmesi gerekmektedir. Çiftlik Muhasebe Veri ağı sisteminde hazırlanan raporların eksiklerinin giderilmesi; verilerin sadece anketler yoluyla toplanmaması, muhasebe defterlerinin de kullanılması gerekmektedir. Ayrıca yapılan bazı hesaplamalar Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ile uyumlu hale getirilmelidir. Tarımsal Muhasebe sistemi kurulması ve FADN sisteminin Türkiye'deki mevcut muhasebe-finans araçları ile birlikte kullanılabilir duruma gelmesi için atılması gereken adımlar oldukça fazladır. FADN konusunda Türkiye'de kuruluşlar ve kurumlar nezdinde bir işbirliği gereklidir. Gerekli adımlar atılırken veri toplamının zorlukları da dikkate alınarak gerçekçi kararlar alınmalıdır. Üreticiler de seminerler ve eğitim toplantıları ile bilgilendirilmeli, sistemin çiftçilere ve tarıma büyük faydalar sağlayacağı kendilerine anlatılmalıdır. Çiftçiler özellikle ürünlerin fiili maliyeti (gerçekleşen maliyet) ve kârlılığını kolaylıkla belirleyebilecekleri konusunda da örnek muhasebe uygulamaları sunularıyla bilgi sahibi yapılmalıdır (Saner vd., 2017, s.472).

2.2.4. Vergi sistemine faydaları

Vergi adaleti açısından bakıldığında gerçek manada kar elde eden çiftçilerin vergi ödemesi gerekebilecektir. Ancak, yüksek kazanç elde eden çiftçinin vergisinin hesaplanabilmesi için vergi matrahının bilinmesi gerekir. Matrah, vergi oranının uygulandığı ekonomik değerdir. Doğru matrah tespiti için ise muhasebe kayıtlarının düzgün şekilde tutulması gerekmektedir. Diğer yandan, muhasebe kayıtları tutulmayan çiftçinin finansal anlamda ve reel olarak tarımsal işletmesi hakkında mevcut durumunun fotoğrafını görmesi ve geleceğe ilişkin tahmin yapabilmesi mümkün olmayacaktır.

Çiftçiler yıl boyunca yaptığı tüm işlemleri (muhasebe kaydı olmadığında) beyanname döneminde aramak zorunda kalacaktır ve muhtemelen bazı ödemelerini unutacaktır. Satışlar; çok miktarda oldukları ve aralıklı oldukları için genellikle kolayca hatırlanırlar. Ancak, çoğu masraf kalemi günlük, haftalık veya küçük meblalarda olduğu için yılsonunda bunları hatırlamak zor olacaktır. Bu nedenle, hesaplanacak kâr ve bu kârdan ödenecek vergi çiftçi için daha yüksek olacaktır. Çünkü çiftçi gelirinden giderini düşemeyecek veya eksik düşeceği için kar fazla çıkacaktır. Ancak, muhasebe kayıtlarını tutan veya bir muhasebeciye tutturmuş bir çiftçi vergi mevzuatına göre gerçek gelir vergisi ödeyebilecektir. Benzer şekilde, bu çiftçi idarenin takdir yetkisine göre çok fazla vergi ödemekten kurtulacaktır (Fidan, 2018, s. 95).

Mali yönetim alanında karar vermek için iyi bir temel ve mantığa ihtiyaç vardır. Muhasebe bilimi esasında bir mantık bilimidir. Finansal yönetimin desteklenmesi için FADN sisteminin kullanılması, daha fazla sağlıklı veri sağlamak için güçlü bir tarımsal muhasebe sistemi kurulması ihtiyacı doğmuştur. AB ülkeleri deneyimleri ile çiftçiler tarafından kullanılan basit / basitleştirilmiş muhasebe sistemini geliştirmişlerdir. Net verileri sağlayabilen bir tarımsal muhasebe sisteminin kurulması sayesinde Tarımsal gelir ve giderlerin gerçek değerleri ortaya çıkarılabilir ve bu veriler vergi amaçlı da kullanılabilir (Tyszko ve Soliwoda, 2016, s.179).

2.2.4.1. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre zirai kazançların vergilendirilmesi

Günümüzde, Gelir Vergisi Kanunu'nda 7 adet vergilendirme konusu sayılmıştır ki bunlardan bir tanesi de zirai kazançlardır. Zirai kazançlar 1961 yılına gelinceye kadar bazı zamanlarda vergilendirme konusuna dahil edilmiş bazen de dahil edilmemiştir. 1961 yılında kabul edilen Gelir Vergisi Kanunu ile zirai kazançlar vergilendirme konusuna dahil edilmiştir. Kanundaki bu yapılanmanın asıl amacı, zirai kazançlardan elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi yoluyla tarımdan, kamu sektörüne kaynak aktarabilmektir. Dolayısıyla özellikle 1960'lı yıllarda gayri safi milli hasılda günümüze göre daha fazla paya sahip olan tarım sektörünün vergilendirilmesi sayesinde kamu/bütçe kaynaklarının artırılması hedeflenmiştir (Demir ve Kaya, 2017, s.130). 1999 yılına kadar Gelir Vergisi Kanunu 52 ve 62 nci maddelerinde düzenlenmiş olan zirai kazançlar, 1 Ocak 1999 tarihli 4369 Sayılı Kanun ile önemli değişikliklere uğramıştır. Anılan Kanun, Gelir Vergisi Kanunu'ndaki bazı bölüm başlıkları değiştirmiş, bazı maddelere yeni kelimeler eklenmiş, 60 ıncı madde ise tamamen kaldırmıştır. 4369 Sayılı Kanun, vergilerini düzenli ödeyen kişilerin vergi yükünü arttırmadan vergi gelirlerini arttırmayı hedeflemiş, bu nedenle vergi tabanını genişleterek ve basit bir vergilendirme sistemini kurarak kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almayı hedeflemiştir (Demir ve Kaya, 2017, s.130).

Günümüzde zirai kazançların vergilendirilmesi tevkifat usulüne dayanmaktadır. 4369 Sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce çiftçiler “gerçek usul”, “götürü usul” ve “küçük çiftçi muafılığı” olmak üzere 3 şekilde vergilendirilmekte idi. Ancak, anılan Kanunun yürürlüğe girmesi ile gerçek usul haricindeki diğer iki usul yürürlükten kaldırılmış ve çiftçiler sadece “gerçek usul” ve “stopaj (tevkifat) usulü” kullanılarak vergilendirilmeye başlanmıştır. Ancak, motorlu araç-gereç ölçütleri üst seviyelerde belirlendiği için gerçek usulde veriletilen çiftçilerin sayısı oldukça düşük olmuştur. Sonuç olarak Türkiye’de günümüz itibariyle zirai kazançlar stopaj (tevkifat) yapılması suretiyle vergilendirilmektedir (Demir ve Kaya, 2017, s.130).

2.2.4.2. Türkiye’de zirai faaliyetlerdeki kayıt dışılık

Gelir Vergisi Kanunu (GVK)’na göre zirai işletmeler eğer gerçek kişi işletmesi ya da adi ortaklık dışında bir şekilde kurulmuş iseler, çiftçi sayılmamaktadır. Üstelik bu kuruluşların elde ettiği kazançlar ticari kazanç kapsamına dahil edilmemiştir ve bu nedenlerle, sanayi ve ticaret işletmeleri gibi defter tutmak zorunda değildirler. Ayrıca, kazançları gerçek usulde vergilendirilmeyen çiftçiler bu kazançları için beyanname vermezler (GVK. md.53). Ancak bu işletmeler ticari bir işletme şekline dönüşürlerse o zaman Vergi Usul Kanunu hükümleri gereği, bilanço esasına göre yevmiye defteri, defter’i kebir (büyük defter) ve envanter defteri tutmak zorundadırlar (Cihangir, 2010, s.43).

Vergi mevzuatımıza göre; Gelir Vergisi Kanunu’nun 54 üncü maddesinde belirtildiği üzere, **işletme büyüklüğü ölçülerine sahip olmayan çiftçiler herhangi bir defter tutmak zorunda değildir** ve defter tutmayan bu çiftçiler hasılatları üzerinden kesinti (stopaj) yapılmak suretiyle vergilendirilirler. GVK.md.94’deki büyüklük ölçülerine sahip olan tarım işletmeleri ise 2 defterden birini serbestçe seçebilirler ki bu defterler işletme hesabı defteri veya bilanço esasına göre defter tutma zorunluluğudur. İşletme hesabı esasını seçen işletmelerin **çiftçi işletme defteri** tutmaları yeterli görülmüştür (Cihangir, 2010, s.43-44).

Türkiye’de mali sisteminin korunması ve devamlılığı ile bağlantılı olarak, sektörler arasında vergilendirme konusunda adil bir orantının bulunması gerekmektedir. Ancak, bazı sektörlerde kayıt dışılık daha yaygındır ve vergilendirme tarhiyatı konusunda sorunlar yaşanabilmektedir. Tarım sektörü de işlemler kayıt altına alınmadığı için vergilendirme dışında kalmaktadır. Tarım sektöründe etkin bir muhasebe sistemi olmadığı için net olarak Vergi Konuları’na erişmek oldukça zor olmaktadır. Tarımda yapılan zirai faaliyetler herhangi bir şekilde kayıt altına alınmamakta, defter tutulmamakta ve dolayısıyla vergi dışı kalmaktadır (Demir ve Kaya, 2017, s.131). Tüm bu nedenlerden dolayı tarım sektöründe tarımsal işletme gelirleri net olarak tespit edilememekte ve dolayısıyla doğru bir şekilde vergilendirilememektedir. Tarımsal faaliyetlerde bulunan çiftçilerin eğitim düzeyinin düşüklüğü de bu duruma ister istemez olumsuz bir katkı yapabilmektedir. Çiftçiler

kayıt tutmanın gerekli olduğuna inanmakta ancak, faaliyetleriyle ilgili kayıtları tutacak yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları için bunu gerçekleştirememektedirler.

Küçük işletmelerde muhasebe defter veya kayıtların bulunmamasından kaynaklanan önemli sorunlardan birisi de çiftçi ailesinin giderleri ile tarımsal işletme giderlerini ayırmanın zorluğundan dolayı, net olarak tarımsal gelirlerin belirlenememesi problemidir. Tarım sektöründeki kayıtsızlık, tarıma dayalı hammadde kullanan sektörlerde de kayıt dışılığın artmasına yol açan ve Devleti vergi kaybına uğratan bir etkidir. Örnek olarak, çiftçileri pamuk üretiminde destekleme politikası terk edilmesi ve prim sistemine geçiş sayesinde pamuk üretiminin belgeye dayanması sağlanmıştır. Böylece, tarımsal hammadde kayıt altına alındığı için tekstil sektörü de kayıt altına alınabilmiştir (Demir ve Kaya, 2017, s.131).

Ayrıca, büyük çiftlik sahiplerinin tüccarlara ürünlerini satmak suretiyle, yılda yaklaşık 300.000.- TL ve üzerinde buğday ve ayçiçeği geliri elde etmesi ancak vergi dışı olmaları, vergi barışı ve vergi adaleti açısından sorgulanması gereken bir konudur.

Çiftçilerin vergi algısını ölçmek amacıyla Demir ve Kaya (2017) tarafından yürütülen ve Antalya’da 263 çiftçiye anket uygulanarak yapılan araştırmada elde edilen sonuçlar şöyledir:

Yapılan çalışmada, tarım sektöründe vergisel uyumun önemine dikkat çekilmiş, tarım sektörünün vergi kayıp ve kaçaklarının yaşanabileceği bir sektör olduğu vurgulanmıştır. Antalya İli’nde faaliyet gösteren çiftçilere yönelik olarak yapılan bu çalışmada, çiftçilerin vergi ahlakı ve vergi bilincinin ortalamasının üzerinde olduğu ancak, çok da yüksek olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çiftçilerin öznel (sübjektif) vergi yükünün⁴ yaklaşık % 26 olduğu yapılan anket verilerinden elde edilen sonuçlardan birisidir. Ayrıca, tüm vergiler dikkate alındığında, tarımsal desteklerden yararlanan çiftçilerin, desteklerden yararlanmayan çiftçilere göre daha az vergi yükü hissettikleri tespit edilmiştir. Ankete katılanların % 80’i vergi oranlarının yüksek olduğunu, % 60’ı ülkemizdeki vergilendirmenin adil olmadığını ve katılımcıların

---

⁴ **Subjektif vergi yükü** Türkçe literatürdeki en eski ve kabul görmüş tanımıyla, bireylerin vergi dolayısıyla hissettiği psikolojik tazyiki ifade etmektedir. Vergi tazyiki ve vergi baskısı kavramları, subjektif vergi yükü yerine kullanılan kavramlardır ve vergi yükünün, mükellef tarafından hangi ağırlıkta hissedildiğini göstermektedir (Demir, 2013, s.21).

neredeyse yarısı ise (% 49) vergi denetimlerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Yapılan anket çalışmasında vergi aflarının gerekliliği hakkında sorular sorulmuş ve ankete katılanların neredeyse yarısı vergi aflarının makul olduğunu belirtmiştir (Demir ve Kaya, 2017, s.138). Ülkemizde özellikle ortanın üstü seviyede kazanç elde etmekte olan çiftçilere ilişkin olarak vergi dengelerini sarsmadan kamu gelirlerini artırmak ve sosyal adaletin sağlanmasına katkı sağlamak için belli oranda vergi tarhı fayda sağlayabilecektir.

Tarım sektörünün kayda alınması, pek çok alanda kayıt dışılığı önleyebildiğinden, çiftçilerin aile içi tüketimleri hariç tüm ürünlerinin kayıtlı olması ekonomiye önemli kazançlar getirebilecektir. Tarım sektöründeki olumlu vergi bilinci ve vergi ahlakı seviyesinin daha yüksek olması beklenmektedir. Vergi yükünün diğer sektörlere göre nispeten düşük olduğu tarım sektöründe bile, olumsuz bir vergi algısı varlığı, sorunun ülkemiz için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Tarımın vergilendirilmesinde sadece küçük bir paya sahip olan gerçek usulde vergilendirme yönteminin ve dolayısıyla tarımsal kazancın kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. Tarımsal işletme büyüklük sınırlarının daraltılması ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmalıdır (Demir ve Kaya, 2017, s.138). Tarımın kayıt altına alınması gerekliliğine uyulması sayesinde, aynı zamanda Türkiye’de FADN sisteminin de kurulumuyla, çiftçilere yapılacak desteklerin daha etkin çalışmasına yardımcı olabilecek ve sonuçta bu değişimden çiftçiler de kazançlı çıkacaktır. Çiftlik Muhasebe Veri Ağı sisteminin gerçek anlamda işler hale getirilmesi ve bu sistemin diğer Bakanlıkların merkezi sistemleri ile uyumlaştırılması sayesinde tarımsal ekonominin mevcut durumu ortaya çıkarılabilir ve muhasebe ve finans anlamında ve ayrıca vergi anlamında önemli reformlar yapılabilir. İlave olarak, FADN sisteminin etkin ve fonksiyonel bir şekilde kullanılması halinde muhtasar beyannameler, KDV beyannameleri merkezden denetlenebilir; zirai stopajların doğruluğu ve gerçek usulde tutulan defterlerin denetimi de kolaylıkla yapılabilir. Tarım işletmelerinin tescilli arazi miktarı ve üretim mevsimi boyunca elde edilen mahsul değeri ölçülebilir ve kaydedilebilir duruma geleceği için beyannamelerle bu verilerin çapraz kontrolü de yapılabilecektir.

Türkiye’de FADN sisteminin gerekliliğinin anlaşılması ve tüm topluma faydalı olacak şekilde ekonomiye ve mali sisteme kazandırılması durumunda, özellikle

yüksek kazançlar elde eden çiftçilerin mali açıdan takibi de yapılabilecektir. Küçük çiftçinin vergi amaçlı değil daha çok bilgi kullanıcılarına veri sağlanması açısından takibi gerekir, onların üzerine vergi yükü eklemek için sistemin kullanılması vergi yükünün adil dağılımı açısından doğru olmayacaktır.

2.2.5. İstihdama ve Sosyal Güvenlik Sistemi'ne faydaları

Tarım sektörü, Türkiye'nin ekonomisinde dikkate değer bir konumdadır. Tarım sektörü çok önemli olmasına rağmen, tarım alanlarının genellikle yıllarca azaldığını söylemek mümkündür. Toplam tarım alanı 2001-2015 döneminde % 10,8 azalmıştır. Bu düşüşün nedeni, tarımsal alanların endüstriyel tesislere dönüştürülmesi veya üzerine konut inşa edilerek yerleşim yeri olarak kullanılmasıdır. Öte yandan, tarım sektöründe doğa koşulları üretime önemli etkilerde bulunduğu için bu sektörü diğer sektörlerden ayrılmaktadır. Üreticiler, üretimi etkileyen doğa koşullarını etkileyemediğinden, bu koşullar genellikle üretimin ana belirleyicileri olabilmektedir. Çiftçinin gelir elde etmesi büyük ölçüde doğa koşullarına bağlı olarak azalabilir, artabilir veya büyük ölçüde yok olması dahi mümkündür. Bu sebeple diğer bir çok Dünya ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de tarım sektörünün desteklenmesine ihtiyaç vardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda, bir tarım ülkesi olarak adlandırılan Türkiye'de, tarımın GSYİH içindeki payı oldukça yüksek oranda olmasına karşın, bu oran son dönemlerde oldukça azalmış ve 1998-2015 dönemine bakıldığında, tarımın GSYİH içindeki payının % 9,9'dan % 6,7'ye gerilediği görülmüştür. Tarımı yönlendirmek devletin önemli bir görevidir ancak bu görevi yerine getirirken çiftçi merkezli politikalar uygulamalıdır. Sürdürülebilir tarımı ve gelecekteki açlık sorunlarını önlemek için çiftçilerin sürekli olarak desteklenmesi, eğitilmesi ve yönlendirilmesi gerekir. Kırsal nüfusun refahını artırmak için yeni ve etkili çalışmalar yapılmalı ve üretici ile tüketicileri korumayı amaçlayan devlet önlemleri daima dikkate alınmalıdır (Demir ve Kaya, 2017, s.130).

Sosyal güvenlik sistemi açısından bakıldığında, tarımda çalışanların % 85,6'sının kayıt dışı olduğu ve sadece yüzde 14,4'ünün sigortalı olduğu görülmektedir (<https://gidatarim.com/ekonomi/tarimda-calisanlarin-85-6si-kayit-disi/92456.html>, 21.12.2018). Çalışanların hangi sektörde olursa olsun sigortalı olmamalarının sonuçta Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim tahsilatlarının azalması anlamına geldiği hatırdan

çıkarılmamalıdır. Ancak, tarım sektöründeki gelir düşüklüğü dikkate alındığında yapılması gereken, çiftçilerin gelir seviyesini artırarak sosyal güvenlik sistemine dahil olabilmelerine olanak sağlamaktır.

Türkiye'deki tarım sektöründeki hızlı çözülme ile kayıt dışı istihdamın azalacağı görüşü dile getirilmektedir. Ancak, tarımı terk eden işgücünün tarım dışı sektörlerde de kayıt dışı istihdam artışı yaratması ve yine genel işsizlik üzerinde baskı yaratması ihtimali oldukça yüksektir (Kalaycı ve Kalan, 2017, s.28). 2017 TÜİK verilerine göre toplam istihdamın % 18,9'u tarım ve % 81,1'i tarım dışı sektörde çalışanlardan oluşmaktadır. Kayıt dışı istihdam tarım sektöründe oldukça fazladır. Türkiye genelinde tarımda kayıt dışılık oranları % 70,13 ile % 90,5 aralığında değişmektedir (İlhan vd.,2014, s.23). Tarım sektöründeki çalışanların çoğu ücretsiz aile işçileridir. Sosyal güvenlik haklarının yetersizliği ve eğitim seviyelerinin düşüklüğü gelir yetersizliği ile birleştiğinde, ücretsiz aile işçilerini kayıt dışı istihdam arayışlarına sevk etmektedir (Kalaycı ve Kalan, 2017, s.28). Tarımsal istihdamın başka sektörlerle kaydırılması ve bu sayede kayıt dışılığın azalacağı görüşüne katılmadığımızı belirtmek isteriz. Başka bir ifadeyle tarımda çalışanları sanayi ve hizmetler sektörüne yönltilmesi ile kayıt dışılığın azalacağı kanaatinde değiliz. Aksine, tarımda istihdamın mevcut seviyesini korunması Türkiye'nin gelecekteki tarımsal sürdürülebilirliği için gereklidir. Gelecekte de elektronik veya mekanik ürünler değil bitkisel ve hayvansal ürünler insanları besleyecektir. Kaldı ki her ne kadar teknolojik gelişmeler tarım sektöründe de emek azalışına neden olmaktaysa da günümüz şartları göz önüne alındığında, tarımda çalışanlar azaltıldığında tarımsal ürünleri yetiştirecek insanların da olmayacağı hatırdan çıkarılmamalıdır. Tarımsal sorunları yerinde çözmek gerekmektedir, tarım çalışanlarını başka sektörlerle naklederek çözüm aramak yanlış olabilir.

Bilindiği üzere tarım sektöründe istihdam azalışı sürekli devam etmektedir. Ancak bu durum diğer sektörlerde olan istihdam baskısı olarak da algılanabilir. Tarımda işsiz kalan insanlar hizmetler ve sanayi sektörlerine akın etmektedir. Türkiye'de tarımın toplam istihdamdaki payı 2015 yılında 2005 yılına kıyasla yüzde 3,41'lik bir azalma göstermiştir. 2005 yılında % 23,47 iken, 2015'te % 20,06'ya gerilemiştir. Oysa, tarım haricindeki sektörlerdeki istihdamın payı ise 2005'te % 76,53 iken % 3,41'lik bir artışla % 79,94 olmuştur. Tarım haricindeki sanayi ve hizmetler sektöründe

istihdam oldukça hızlı artıyor denilebilir. Kırsal kalkınma politikalarının sanayi sektörüne yönelik olması, tarımda makine kullanımının artışı ve miras nedeniyle bölünen araziler nedeniyle çiftçinin kazancının aile için yetersiz duruma gelmesi gibi sebeplerle tarımdaki istihdam diğer sektörlere göç etmektedir (Tarım Sektörü - Ulusal İstihdam Stratejisi, www.uis.gov.tr/media/1430/tarim.docx, Erişim Tarihi: 29.01.2019).

Türkiye’de tarımsal arazilerin çok parçalı duruma gelmesine engel olabilecek ve etkin işleyen bir uygulamanın olmaması ve 1950’ yılından sonra hızlanan nüfus artışı, tarımda dengesiz toprak dağılımını artırıcı bir etki yapmıştır (Erhalim, 2011, s.18).

Türkiye’de yıllar itibariyle, hizmetler sektörü ve sanayi sektörü önemli bir gelişim göstermiş, tarım sektörü bu gelişime tam ayak uyduramamıştır. Türkiye’de kırsal kalkınmaya hız kazandırmak için FADN gibi sistemli çalışmalara gereksinim bulunmaktadır. FADN sistemi bitkisel ve hayvansal üretimin izlenebildiği bir sistem olduğu kadar işgücü kayıtlarını da tutan bir sistemdir. Dolayısıyla FADN sistemi, çalışan sayıları, çalıştıkları gün sayıları gibi temel verilerin elde edilebilmesi ve sosyal güvenlik prim kaçaklarının izlenmesi ve önlenmesi açısından da Sosyal Güvenlik Kurumu’na (SGK) önemli bilgiler sunabilecektir.

2.2.6. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlere (SMMM) faydaları

FADN sisteminin sağlıklı işleyebilmesi için Serbest Muhasebeci ve Mali müşavirlerden yardım alınması gerekebilecektir. Kayıtların daha sağlıklı olabilmesi için ve sonuçta verilerin daha doğru olması verilerden elde edilen sonuçların Türkiye'nin Tarım politikalarına yön verebilmesi için mali müşavirlere ihtiyaç olacaktır. Çünkü mali müşavirler sayesinde işlemler kayıt altına alınmış olacak, daha doğru ve belgeye dayanan bir sistem oluşturulmak zorunluluğu doğacağı için Türk vergi sistemine de tarımda bilgi akışının sağlıklı olması, vergilerin Tarh – Tebliğ - Tahakkuk ve Tahsili (4T prensibi) açısından çok büyük katkılar sağlayabilecektir.

Ayrıca muhasebeciler için de ek bir gelir kaynağı yaratılmış olacak; muhasebecilik mesleğinin kaybolmaması ve gelecekte de iyi işler başarılabilmesi için maddi anlamda bir katkı sağlanmış olacaktır. Ancak bu katkının, Devlet eliyle mi

yoksa direkt mükellef olan Çiftçilerden tahsilat yoluyla mı olacağını da belirlenmesi gerekecektir.

AB’ de muhasebeciler, FADN’ nin gerektirdiği şartnamelere uygun verileri çıkarmak ve vergi düzenlemelerinin ekonomik kavramlardan (sermaye amortizasyonu gibi) farklılık gösterebileceği uygun dönüşümler yapmak konusunda ustalaşmıştır (Hill ve Bradley, 2016, s.7). Türkiye’de de tarım muhasebesi uzmanlarının yetiştirilmesi yönünde adımlar atılmalıdır.

2.2.7. Tarım ve Orman Bakanlığı’na faydaları

FADN sisteminin ilk ve en önemli faydası tarım politikalarına veri tabanı oluşturmak olacaktır. Çiftçilerin FADN sistemine dahil edilmesi onlara büyük faydalar sağlayacaktır. Çiftçilerin gerçek ve net gelir gider durumları bilindiği için devlet destekleri daha tatminkar ve reel olabilecek ve en önemlisi daha hızlı olarak çiftçiler desteklenebilir hale getirilebilecektir. “Çiftçinin / üreticinin zarar etmemesi” Avrupa Birliği ortak tarım politikasının amaçlarından bir tanesidir. Türkiye'nin çiftçilerin gelir seviyelerinin korunması konusunda Avrupa Birliği'nde olduğu gibi hareket edebilmesi için çiftçilerin gerçek gelirlerinin ve giderlerinin bilinmesi gerekliliği vardır. Ülkede tarımın sürdürülebilirliği açısından bu konu önemlidir. Bu nedenle tarımda politika oluşturabilmek için tarımla ilgili tüm verilerin net bir şekilde elde edilebilmesi gereği bulunmaktadır.

Tarımsal işletmelerde doğru ve hızlı verilerin elde edilmesi sayesinde Türkiye için faydalı bir çok bilgi elde etmek mümkün olacaktır. FADN sistemine Türkiye'nin ihtiyacı vardır. Sistemin iyi işlemesi sayesinde; çiftçiler kayıt tutma alışkanlığı kazanacak hasılat, kar ve maliyet kalemleri açıklık kazanmış olacak ve devlet desteklerinin daha verimli yönlendirilmesi ile hem devlet hem de üretici kazançlı çıkabilecektir.

2.2.8. TÜİK ve planlama kuruluşlarına faydaları

FADN sisteminin Türkiye’de gerçek anlamda hayata geçirilmesiyle TÜİK daha net ve daha fazla kullanılabilir veriler edebilecektir. Ayrıca, TÜİK, sistem sayesinde verileri daha hızlı elde edebilir hale gelebilecektir. Bu verileri kullanan tarım, iktisat, işletme, finans ve tarımsal bankacılık alanındaki araştırmacılar başta

olmak üzere kamu kuruluşları, özellikle Devlet Planlama Teşkilatı gibi Türkiye'nin geleceğe ilişkin projeleri yöneten kuruluşların adımlarını daha da sağlam atabilmeleri için sağlıklı veri ihtiyaçları karşılanmış olacaktır.

FADN kayıtları, AB'de 22 Üye Devlette veri kaynağı olarak ve 11 Üye Devlette bankalar, girdi tedarikçileri vb. tarafından kullanılmaktadır. Çiftçinin tutmuş oldukları hatırlama listeleri veya destekleyici kanıtlarla ya da bunlar olmadan dahi önemli bir veri kaynağıdır. Çiftçiler tarafından tutulan faaliyet defterleri, 20 Üye Devlette bir veri kaynağıdır (Hill ve Bradley, 2016, s.7).

2.2.9. Türkiye ve AB tarım politikalarının uyumlaştırılması yönündeki faydaları

Avrupa Birliği'nde ve diğer ülkelerde tarımsal konularda karar alırken doğru ve güvenilir bilgiye önem vermektedir. Bu bağlamda standart ve karşılaştırılabilir bilgilere erişebilmek hem çiftçilerin desteklenmesi hem de ortak tarım politikalarının yönlendirmesi için gereklidir. Bu kapsamda, Türkiye'de kurulmakta olan FADN sisteminin bağımsız ve objektif zeminde faaliyet gösterebilmesi gerekmektedir. Sistemin uygulanmasında ve içeriğinin anlaşılmasında, kavramları ve analizleri sistemin özünde kullanabilme becerisinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunu yaparken üye ülkelerdeki uygulamalarda detaylarda bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bölge sınıflandırmasında AB kriterlerini dikkate almak gerekliliğine ve küçük ölçekli fakat ekonomik öneme sahip işletme türleriyle çalışmaya başlanmasının daha doğru bir yaklaşım olacağına dikkat etmek gerekmektedir (Kıral vd., 2006, s. 684-685).

Avrupa Komisyonu'nun 2018 Yılı Raporu'nda, Fasıl 11: Tarım ve Kırsal Kalkınma başlıklı kısmında yer alan; "2019 yılında Türkiye'nin tarım istatistiklerinin tesisine ilişkin bir stratejik belge meydana getirmesi gerekliliği" ibareleri dikkat çekmektedir. 1959'dan bu yana devam eden Türkiye'nin AB'ye üyelik girişimleri uzun zamandan beri gündemdedir. 2019 yılına geldiğimizde aradan 60 yıl geçtiği görülmektedir. Türkiye, AB üyeliğini çeşitli yönleriyle tartışmaya hız vermesi yanında, tartışmanın ana konularından biri, 80.000 sayfalık AB mevzuatının yarısını teşkil eden "tarım" dır. AB ortak tarım politikaları ve diğer tarımla ilgili konularda

uzmanların görüşleri şöyledir: 2005 Yılında AB toplam 103 milyar Euro'luk bütçesinin 43 milyar Euro'sunu tarıma ayırmış ve bu rakamlar 2019 Yılı için: toplam harcama bütçesi 148 milyar Euro, bundan tarıma ayrılan kısım ise 59 milyar Euro olmaktadır. AB tarım konusuna büyük önem vermektedir. Önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin özellikle tarım ve hayvancılık konusunda AB ile sorun yaşayabileceği tahmin edilmektedir. Müzakere sürecinde tarım konusunda "uyum sağlanması" istenen konular sıralanmak gerekirse: Çiftçi kayıt sistemi, sübvansiyonlar, üretimin planlanması, üretimde süreklilik sağlanması, çiftçilere yeterli eğitim verilmesi, tarım ürünlerinin hammadde olarak değil de mamul olarak ihraç edilmesi, gıda güvenliği ve tarımın çevreye olan etkileri olabileceği tahmin edilmektedir (Buğday, AB Sürecinde Türkiye Tarımı, http://www.bugday.org/portal/haber_detay.php?hid=816, Tarih: 31-Temmuz-2005, 13.08.2018; <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2070795-ab-2018-butcesini-belirledi> , 30.04.2019; <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-2019-butcesinde-buyumeye-odaklandi/1331370>, 30.04.2019).

2.2.10. Diğer kişi ve kurumlara faydaları

Tarım işletmelerinin muhasebe kayıtlarının tutulmasının daha başka faydaları da bulunmaktadır. Örneğin, ortaklar arasında para alışverişlerinin kayıtları tutulmuş olur; iç tüketimin rakamları netleştirilebilir, ürün ve nakit paylaşımına ilişkin yanlışlıklar kayıtlara bakılarak önlenir. İşletmelerin kayıtlarından türetilen mali tablolar; akademisyenlere, işletme çalışanlarına, tarımsal mal ve hizmet üretenlere, tüketicilere ve tarım işletmeleriyle doğrudan veya potansiyel bağlantısı olan kişi ve kuruluşlara bilgi sağlayabilir. Çünkü muhasebe sayesinde elde edilen sonuçlar, birçok farklı bilgi kullanıcısının ihtiyaçlarına göre bilgi üretme kapasitesine sahiptir. Örneğin, işletmenin kârlı olduğunu gören ve bu bilgileri kullanabilecek bir sendika toplu pazarlık aşamasında kârlılığa göre ücret artışı talep edebilir (Fidan, 2018, s.97).

Ayrıca, muhasebe kayıtları uluslararası standartlara göre tutulan ve resmi dairelere ibrazı gereken sağlam belgeler olduğu için çiftçilerin kredi talepleri oluştuğunda son üç yıllık gelir tablosu ve bilanço gibi finansal göstergeleri de kapsamı dolayısıyla çiftçinin karlılığını ispatlaması çok daha kolay olacaktır. Sözlü beyan yerine muhasebe kayıtlarına dayanan kar beyanı, kredi verenler için dikkate değer bir veri kaynağı olacaktır (Fidan, 2018: 97).

Çiftlik hesapları, ister çiftçi muhasebecilerinden toplanmış olsun isterse FADN için üretilmiş olsun (İngiltere’de olduğu gibi), 25 Üye Devletteki aile çiftlikleri için önemli bir bilgi kaynağıdır (Hill ve Bradley, 2016, s.7).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FADN HESAP PLANI ÇERÇEVESİNDE FADN MUHASEBE SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

3. FADN MUHASEBE SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

FADN Muhasebe Sisteminin Yapısına geçmeden önce Tarım Muhasebesinin Avrupa'daki tarihsel gelişimine göz gezdirmekte fayda görüyoruz. Zira, bu gelişim seyrinde ortaya çıkan bazı muhasebe kavramları günümüzde de değişime uğramış olsalar da kullanılmaktadır.

3.1. Avrupa'da tarım muhasebesi alanında yapılan çalışmalar

Tarihi seyrine göz atıldığında tarımsal muhasebe uygulamalarının 1700'lü yılların sonlarına doğru İngiltere'de başladığı ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerine etkide bulunduğu görülmektedir. 1773-1779 arasında İngiltere'de Arthur Young ilk kez diğer sektörlerin kullanmakta olduğu genel muhasebeden tarımsal muhasebeye geçişi gerçekleştirmiştir. Almanya'da, A.Thäer, 1906'da tarım muhasebesi konusunda önemli bir eser olarak kabul edilen (Über Meiner Methode der Landwirtschaftlichen Buchführungs) eserini yayınlamıştır. A.Thäer, İtalyan ticaret muhasebesi sistemini tarım işletmelerine uyarlayan ilk kişi olmuştur. A.Thäer, gelir, gider ve kar işlemlerini bir bütün olarak hesaplamak için maliyet muhasebesini kullanmış ve maliyeti ürün ve tarla bazında ayrı ayrı hesaplamak gerektiğini öngörmüştür. Böylece, her bir alanın veya her bir ürünün kâr zarar durumu ortaya çıkarılmıştır. İlk aşamada, sermayeye ödenen faiz hariç tüm maliyetler toplanmış ve her bir alanın veya ürünün net geliri (getirisi) bulunmuştur. Bu hesaplama net gelir, bir tür brüt kar olarak kabul edilir. İkinci aşamada, arazilerin sermaye değerleri ile faizleri hesaplanmaktadır. Daha sonra yeni bir kavrama ulaşılması söz konusudur: İşletmelerde üretilen ve üretimde kullanılan ara malların, bir fiyat üzerinden değerlendirilerek ve kaydedilerek, bölge için bir tür standart "işletme avlusu fiyatı" yaratılmıştır (Nergiz, 2013, s.148-149).

Almanya'da 19. yüzyılda W. Hermann Howard tarafından 1848–1919 yılları arasında, tarım muhasebesi konusunda ilerlemeler yaşanmış ve özellikle Howard

tarafından kurulan ve yönetilen “muhasabe Büroları” önemli bir yeniliğe imza atmıştır. Çiftçiler tarım muhasebesine katılım göstererek çalışmalarını desteklemişlerdir (Köse, 2009, s.18). Howard’ın tarımsal muhasabe sistemini eleştiren F. Aereboe ise hesaplamaların ayrı ayrı yapılmasından ziyade işletmelerin bir bütün olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. Birimsel değil, bütünsel karlılığın önemine vurgu yapmıştır. Aereboe, basit bir muhasabe sistemi ve istatistiki verilerin tarım muhasebesi için yeterli olduğunu savunmuş, “Rantabilite (Kârlılık)” adı verilen bir hesaplama şeklini de geliştirmiştir. Almanya’da gelişen tarım muhasebesi İsviçre’de yayılmış ve 1871–1964 yılları arasında Ernest Ferdinand Laur tarımın yapısına uygun ve basit bir muhasabe sistemi geliştirmiş ve bu sistemi aynı zamanda uygulayabilmiştir. Laur’a göre, muhasabe, sağladığı bilgiler yardımıyla işletme yönetimini destekleyen ve tarım politikalarının yönlendirilmesine katkı sağlayan önemli bir sistemdir (Nergiz, 2013, s.148-149).

3.2. FADN hesap yönteminin farklı yönleri

Türkiye’nin, FADN sistemine geçiş döneminde yapısal sıkıntıların yanı sıra sistemin AB’de uygulanma yöntemine yönelik sorunları da olabilecektir. Özellikle, uygulama sırasında iki tür sorunla karşılaşma ihtimali vardır. Bunlardan birincisi terminolojide oluşan farklar, diğeri ise işletmelerin karşılaştırılmasına kullanılan gelir hesaplamalarına ilişkin farklı düzenlemelerdir (Kıral vd., 2006, s.682).

Sistemin işleyişinde çeşitli dillere çevirilerin yapılması, ülkeler arasında terminolojik farklılıklara neden olmaktadır. Bunun sonucunda, belirli bir kavramın farklı anlamları ortaya çıkmakta ve uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır. FADN hesaplamalarında yaşanan farklılıklar da sistemin değişik ülkelerde uygulanmasını zorlaştırabilmektedir. Örneğin, bilançoda yer alan arazilerde sadece mülk arazinin ele alınması işlemeler arası performans karşılaştırmalarında farklı sonuçlar elde edilmesine yol açabildiği gibi brüt kar hesaplamalarından çıkan sonuçların da farklı algılanmasına neden olabilmektedir (Nazlı, 2008, s.31-32).

FADN, tarımda muhasabenin temeli olarak kabul edilmektedir. Bu sisteme, muhasabe denilmesinin nedenlerini ortaya koymak için muhasabe tanımı ve fonksiyonları ile FADN sisteminin tanımı ve fonksiyonlarını karşılaştırmak gerekir.

Muhasebe, işletmelerin varlıkları ve bu varlıkları sağladıkları kaynakları belirleyerek yapılarını ortaya koyan ve bu yapı üzerinde işletmenin iç ve dış çevresi ile olan ilişkilerinden doğan, para ile ifade edilebilen ekonomik ve mali nitelikteki bilgileri toplayan, sınıflandıran, kontrol eden, kaydeden, analiz eden ve belli dönemler sonunda ilgili kişi ve kuruluşlara mali tablolar aracılığıyla raporlayan ve yorumlayan bir sistemdir. Bu tanımda da belirtildiği gibi muhasebenin fonksiyonları, bilgileri toplamak, sınıflandırmak, kontrol etmek, kaydetmek ve belli dönemler sonunda ilgili kişilere bu bilgileri sunmak ve yorumlamaktır. FADN sistemi ise, Avrupa Birliği üye ülkelerde yer alan çiftliklerden, 3 farklı konuda bilgi toplayan, bu bilgileri çeşitli testlerden geçirerek kontrol eden, kayıt altına alan ve kendine has bilanço ve gelir tablosu gibi tablolarda ilgili kişi ve kuruluşlara sunan bir sistemdir. FADN sisteminin fonksiyonları da muhasebe sisteminin fonksiyonları gibi bilgileri toplamak, kaydetmek ve raporlamaktır. Muhasebe sisteminin temel amacı, ilgili kişi ve kuruluşların ve işletmelerin doğru kararlar alabilmesini sağlayacak bilgiler sunmaktır. FADN sisteminin amacı ise, ülkelerin doğru politikalar belirlemesini ve doğru kararlar almasını sağlamaktır. Bu benzerliklerin var olması, FADN sistemine muhasebe olarak ifade edilmesine neden olmamaktadır. FADN sisteminin bir muhasebe sistemi olarak ifade edilmesinin nedeni, bilgileri kaynaklardan toplayan, işleyen ve veri haline getirdiği bilgileri başka bir sisteme girdi olarak sunmasından kaynaklanmaktadır. FADN sisteminin bir muhasebe sistemi olarak, bilgileri verilere dönüştürme sürecinde kullandığı en önemli araç, kendine has hesap planıdır (Altınkol, 2006, s.48-49).

Tarım muhasebesinin gelişimi sürecinde, Avrupa ülkeleri, tarım sektörüyle ilgili sorunları ortadan kaldırmak, sektörün karşılaştığı sorunlara çözüm bulmak, tarımsal işletmelerin gelir, gider ve faaliyetleriyle ilgili muhasebe verilerini elde etmek amacıyla ve kendilerine özgü ve birlikte hareket etmelerini sağlayan tarımsal politikaların üretilmesi ve tüm bunlara yardımcı olan FADN sistemini hayata geçirmek konusunda başarılı olmuşlardır. Tarımsal muhasebe konusunda gerekli, yeterli ve nesnel araştırmalar Türk Devletleri'nde ve Türkiye'de yapılamamıştır. Günümüzde muhasebe uygulamaları genellikle bilgi kullanıcılarına hizmet ve bilgi sunmaktan ziyade vergi matrahını belirlemeye yöneliktir (Arslan, 2012, s.62).

3.3. FADN sistemi hesap planı ve uygulama şekilleri

FADN sistemi hesap planı, sistemin topladığı verileri kendi formatına göre incelediği hesap kalemlerini ifade etmektedir. Bu kalemler, FADN sistemi formatıdır. FADN sistemi hesap planı, sadece para ile ifade edilen hesap kalemlerinden oluşmamaktadır. İlk 40 kalem fiziksel yapı ve verimlilik ile ilgilidir. Bunun nedeni ise, FADN sisteminin çiftliklerin finansal yapılarının yanı sıra fiziksel yapıları ilgili yani, para ile ifade edilemeyen konular ile ilgili de bilgi toplamasıdır. FADN hesap kalemi, bilgilerin elde edildiği kaynağa göre sınıflandırılıp incelenmiştir. Bu kaynaklar, SE ve SYS olarak ifade edilmiştir. **SE**, sistem içerisinde elde edilen bilgileri (sisteme katılan çiftliklerden toplanan bilgileri), **SYS** ise sistem dışından elde edilen bilgileri ifade etmektedir.

3.3.1. Brüt ve net kâr hesabı

FADN sisteminde yer alan brüt kar hesaplamaları aşağıdaki bölümlerde tablolar yardımıyla anlatılmıştır. Araştırmacıların kıyaslamalar yapılabilmesi amacıyla öncelikle Türkiye’de Tarım Ekonomisi Literatürü’nde yer alan Brüt ve Net Kâr hesaplamalarına burada yer verilmiştir. Yılmaz ve ark.(2010) tarafından geliştirilen formülasyona göre brüt ve net kar hesaplamalarına ilişkin formüller şunlardır: GSÜD (Gayri Safi Üretim Değeri) = (Satışlar + Evde ve İşletmede Kullanılan + Kapanış Envanteri) – (Satın alınan + Açılış Envanteri)

$$\text{Brüt Kâr} = \text{GSÜD} - \text{Değişken Masraflar}$$

$$\text{Net Kâr} = \text{Brüt Kâr} - \text{Sabit Masraflar}$$

$$\text{Tarımsal Gelir} = \text{Net Kâr} + \text{Çiftçi ve ailesinin işgücü karşılığı}$$

$$\text{Saf Hasıla} = \text{Net Kâr} + \text{Borç Faizleri ve Kiralar (Yılmaz vd.,2010, s.82)}$$

Karadağ (2016) ise bir çalışmasında göre brüt ve net kar hesaplamalarına ilişkin şu formülleri belirtmiştir:

$$\text{Brüt kâr} = \text{Gayri safi (brüt) üretim değeri} - \text{Değişen masraflar,}$$

$$\text{Net kâr} = \text{Gayri safi (brüt) üretim değeri} - \text{Üretim masrafları}$$

(Karadağ, 2016, s.36).

Net kar hesaplamasında; Karadaş (2016)'ın çalışmasındaki formülde yer alan üretim masraflarının Yılmaz ve ark.(2010)'nın belirttiği formülde yer alan sabit masraflar ile aynı olduğu düşünülürse, her iki hesaplama şeklinin benzer olduğu kabul edilebilir.

3.3.2. Gelir boyutu (gelir tablosu)

FADN sistemi, incelenen çiftliklerin belli bir dönemde elde ettikleri gelirleri ve yaptıkları harcamaları, belli kalemler vasıtasıyla izlemekte ve gelir tablosu vasıtasıyla ilgili kişilere sunmaktadır. FADN sisteminde gelir boyutunu oluşturan kalemler şunlardır:

- SE131 Toplam Çıktı
- SE275 Toplam Ara Tüketim
- SE360 Amortismanlar
- SE365 Toplam Dış Faktörler
- SE405 Yatırımların Vergi ve Sübvansiyon Dengesi
- SE410 Brüt Çiftlik Geliri
- SE415 Çiftlik Net Katma Değeri
- SE420 Aile Çiftlik Geliri
- SE425 Çiftlik Net Katma Değeri / Yıllık Çalışma Ünitesi
- SE430 Aile Çiftlik Geliri / Aile Çalışma Ünite
- SE600 Cari Sübvansiyon ve Vergi Dengesi (Altınkol, 2006, s.76).

Aile Çiftlik Gelirinin hesaplanmasında aşağıdaki Tablo 3.1'in kullanılması gerekir:

Tablo 3.1: Aile Çiftlik Gelirini Hesaplama Tablosu

Toplam Çıktı (Üretim Tipine Göre)
(+) Sübvansiyonlar
(-) Ara Tüketim Değeri
a. Özel Maliyetler
• Tohumlar/Bitkiler
• Gübreler
• rn Muhafaza Giderleri (İlaçlama vb.)
• Diğer Maliyetler
• Otlayan Hayvan Yemleri
• Kümes Hayvanlarının Yemleri
• Canlı Varlıkların Diğer zel Giderleri
b. Genel Giderler
• Araç-Gereç-Makine/Bina Giderleri
• Enerji gideri
• Dışarıya Yaptırılan Sözleşmeli İş ve İşçilikler (Contract Work)
• Diğer Doğrudan Giderler
(-) Vergi ve Katma Değer Dengesi
(=) Brüt İşletme Karı
(-) Amortismanlar
(=) İşletme Net Katma Değeri
(+) Yatırıma İlişkin Bağışları ve Sübvansiyonları
(-) Dış Faktör Giderleri
• cret, Kira ve Faiz Giderleri
(=) Net İşletme Aile Geliri

Kaynak: Altınkol, 2006, s.117.

Aşağıda verilen Gelir Tablosu'nun hesaplamaları şu formüller yardımıyla yapılmıştır;

Brüt İşletme Kârı = (Toplam çıktı + sübvansiyonlar) – (zel maliyetler ve işletme giderleri toplamından oluşan ara tüketim değeri).

İşletme Net Katma Değeri = Brüt İşletme Kârı – Amortismanlar.

Net İşletme Aile Geliri = İşletme Net Katma Değeri - Dışsal Maliyetler, şeklinde hesaplanmaktadır.

Tablo 3.2'de "2 ila 4 ESU" büyüklük grubundaki işletmelerin gelir tablosuna yer verilmiş ve bu grupta yer alan işletmelerin toplam geliri 14.145,16 TL'olarak bulunmuştur. Çiftçinin toplam masraflarının (%109,25) toplam geliri aştığı belirlenmiştir. Anılan gruptaki çok küçük tarım işletmelerinin "net işletme aile geliri"

ise % -9,25 olarak (negatif seviyede) bulunmuştur. İşletme ölçeğinin küçük olmasından dolayı, 2 ila 4 ESU büyüklük grubundaki işletmelerin zararda olduğu görülmektedir (Emre, 2010, s.95-96).

Tablo 3.2: 2 ila 4 ESU Ekonomik Büyüklükte Yer Alan Tarım İşletmelerinin 2008-2009 Dönemlerine Ait Yıl Sonu Gelir Tablosu

	(TL)	(%)
» TOPLAM GELİR	14.145,00	100,00
»Satış hasılatı	12.600,00	89,08
»Destekler	1.545,00	10,92
»Bağışlar ve yardımlar		
» TOPLAM GİDERLER *	15.453,26	109,25
I-ARA TÜKETİM (A + B)	9.297,17	65,73
» A-ÖZEL MASRAFLAR	7.643,00	54,03
» Tohumlar/fideler	500,00	
» Gübreler	1.160,76	
» Bitki koruma giderleri	2.906,92	
» Yakıt (mazot) giderleri	997,22	
» Diğer maliyetler	2.078,10	
» Otlayan Hayvan yemleri		
» Canlı varlıkların diğer masrafları		
» B- TARIMSAL İŞLETME GİDERLERİ	1.654,17	11,69
» Araç/makine/bina giderleri	1.529,17	
» Tarım işletmesi enerji giderleri		
» Dışarıya yaptırılan iş giderleri		
» Diğer doğrudan giderler	125,00	
» BRÜT İŞLETME KÂRI **	4.847,83	34,27
II-AMORTİSMANLAR	3.383,59	23,92
» İŞLETME NET KATMA DEĞERİ	1.464,24	10,35
III-DIŞSAL MASRAFLAR	2.772,50	19,60
» Ücretler	2.439,17	
» Kiralar		
» Faiz giderleri	333,33	
» VERGİ/DESTEK DENGESİ		
» SAFİ (NET) İŞLETME AİLE GELİRİ (TOPLAM GELİR -TOPLAM GİDER)	-1.308,26	-9,25

Kaynak: Emre, 2010, s.97.

* TOPLAM GİDER = Ara tüketim + Amortismanlar + Dışsal Masraflar
(9.297,17 + 3.383,59 + 2.772,50 = 15.453,26)

** BRÜT İŞLETME KARI = Toplam gelir - Ara tüketim
(14.145 - 9.297,17 = 4.847,83).

3.3.3. Yapı boyutu

FADN sistemi, yapı boyutunda çiftliğin finansal yapısını değil fiziksel yapısını incelemektedir. FADN sistemine göre yapı boyutunu oluşturan kalemlerden bazıları şunlardır:

- SE 005 Ekonomik Büyüklük
- SE 010 Toplam İşgücü Girdisi
- SE 015 Ödenmemiş İşgücü Girdisi
- SE 020 Ödenmiş İşgücü Girdisi
- SE 025 Toplam Yararlanılan Tarım Arazileri Alanı
- SE 030 Kiralanmış Araziler
- SE 035 Tahıllar
- SE 073 Boş Bırakılan Araziler
- SE 080 Hayvan Varlığı Toplamı
- SE 085 Süt İnekleri
- SE 090 Diğer Sığırlar
- SE 095 Keçi/Koyunlar
- SE 105 Kümes Hayvanları
- SE 110 Buğday Verimi (Rekoltesi)
- SE 115 Mısır Verimi (Rekoltesi)
- SE 120 Besi Hayvan Sürüsü Yoğunluğu
- SE 125 Süt Verimliliği

3.3.4. Üretim boyutu

FADN sistemine göre çiftliklerin üretim boyutunu oluşturan kalemlerden bazıları şunlardır:

- SE 131 Toplam Çıktı
- SE 135 Toplam Ürün Çıktısı ve Ürün Üretimi
- SE 140 Tahıl
- SE 145 Protein bitkileri
- SE 150 Patates
- SE 155 Şeker Pancarı

- SE 170 Sebze ve Çiçekler
- SE 175 Meyveler
- SE 220 Sığır ve Dana Eti
- SE 230 Koyun ve Keçiler (Altınkol, 2006, s.78-79).

3.3.5. Maliyet boyutu

FADN sistemine göre bir çiftliğin maliyetlerini belirleyen kalemlerden bazıları ise şunlardır:

- SE 270 Toplam Girdi
- SE 275 Ara Tüketim Toplamı
- SE 281 Özel Maliyetler Toplamı
- SE 285 Tohum ve Bitkiler
- SE 295 Gübreler
- SE 305 Diğer Ürün Özel Maliyetleri
- SE 356 Diğer Direkt Girdiler
- SE 360 Amortismanlar
- SE 370 Ödenen Ücretler
- SE 375 Ödenen Kiralar
- SE 380 Ödenen Faizler

3.3.6. Sübvansiyonlar boyutu

FADN sistemi, çiftlikler için önemli bir unsur olan sübvansiyonlar kalemini şu kalemlerde incelemektedir:

SE 605 Toplam Sübvansiyonlar

SE 610 Zirai Ürünler ile İlgili Toplam Sübvansiyonlar

SE 611 Tazminat Ödemeleri

SE 612 Fesih Primleri

SE 613 Diğer Zirai Ürün Sübvansiyonları

SE 615 Canlı Stoklarla İlgili Toplam Sübvansiyonlar

SE 616 Mandıracılık Sübvansiyonları

SE 617 Diğer büyükbaş Hayvanlar ile İlgili Sübvansiyonlar

SE 618 Koyun ve Keçiler ile İlgili Sübvansiyonlar

SE 620 Diğer Sübvansiyonlar

SE 625 Ara Tüketim ile İlgili Sübvansiyonlar

3.3.7. Sübvansiyon ve vergi dengesi

SE 390 Vergiler

SE 395 Yatırımlar dışındaki Katma Değer Vergisi Dengesi

SE 405 Yatırımların Vergi ve Sübvansiyon Dengesi

SE 406 Yatırımların Sübvansiyon Dengesi

SE 407 Süt Üretimini Bırakma Primleri

SE 408 Yatırımları Katma Değer Vergisi Dengesi

SE 600 Cari Sübvansiyon ve Vergi Dengesi

SE 605 Toplam Sübvansiyonlar (Yatırımla İlgili Olanlar Dışındakiler).

3.3.8. Bilânço

FADN sistemine göre bilânço, şu kalemlerden oluşmaktadır:

SE 436 Toplam Varlıklar

SE 441 Toplam Sabit Varlıklar

SE 446 Arazi, Sürekli Ürünler ve Haklar

SE 450 Binalar

SE 455 Makineler

SE 460 Damızlık Canlı Stok

SE 465 Toplam Dönen Varlıklar

SE 470 Damızlık Olmayan Canlı Stoklar

SE 475 Tarım Ürünleri Stoku

SE 480 Diğer İşletme Sermayeleri

SE 485 Toplam Kaynaklar

SE 490 Uzun ve Orta Vadeli Krediler

SE 495 Kısa Vadeli Krediler

FADN'nin bilançolarında, varlık tarafında sadece sınırlı sayıda kalem sunulmaktadır. FADN, bilanço kalemlerine çiftlik faaliyetleriyle yakından ilgili olanları dahil etmeyi, ilgili olmayan diğer faaliyetlerden kaynaklanan unsurları hariç tutmayı benimsemektedir. Alacak tarafı, uzun vadeli, orta vadeli ve kısa vadeli krediler ile öz kaynakları içerir. Burada, öğeler çiftlik faaliyetleriyle yakından ilgilidir. Bu nedenle pasif kısmında sadece, " sahiplikteki öz kaynak değişimi " sunulan bir unsur olarak yer almıştır. Çiftliğin yıllık karı veya zararı bilançoda yer almamaktadır (Partakelidou, 2006, s.32-33).

Altınkol (2006)'un çalışmasında verilen FADN sistemine ilişkin örnek bilanço aşağıdaki Tablo 3.3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3: FADN sisteminde kullanılan bilanço örneği -1-

VARLIKLAR	KAYNAKLAR
Toplam Sabit Varlıklar Arazi ve Sürekli Ürünler Binalar Makineler Damızlık Canlı Stoklar	Kısa Vadeli Krediler
Toplam Dönen Varlıklar Damızlık Olmayan Canlı Stoklar Tarım Ürünleri Stoku Diğer İşletme Sermayeleri	Orta ve Uzun Vadeli Krediler

Kaynak: Altınkol, 2006, s.82.

FADN sisteminde kullanılan bilanço formatı konusunda tam bir uzlaşma yoktur. Altınkol (2006)'a göre, başka bir FADN sistemi bilanço formatı ise şu şekildedir (Tablo 3.4):

Tablo 3.4: FADN sisteminde kullanılan bilânço örneği -2-

VARLIKLAR	KAYNAKLAR
Toplam Sabit Varlıklar Arazi ve Sürekli Ürünler Binalar Makineler Damızlık Canlı Stoklar	NET VARLIKLAR Net Varlıklardaki Değişim Orta ve Uzun Vadeli Krediler
Toplam Dönen Varlıklar Damızlık Olmayan Canlı Stoklar Tarım Ürünleri Stoku Diğer İşletme Sermayeleri	Kısa Vadeli Krediler

Kaynak: Altınkol, 2006, s.83.

İkinci bilançonun ilkinde göre Pasif kısmında değişiklik söz konusudur. Ancak, kanaatimizce bu gösterim şekli, özellikle Net Varlıklardaki Değişim'in Pasifte gösterimi, Ülkemiz tek düzen bilanço yapısına uygun değildir.

Türkiye'de uygulanan ve Tekdüzen Muhasebe Sistemine uygun bilanço teorisine göre, varlıklar likiditesi yüksek olanlar üstte olmak üzere yukarıdan aşağıya doğru sıralanır. Kaynaklar ise en çabuk ödenmesi gereken borçlar üstte yer almak suretiyle yukarıdan aşağıya doğru sıralanır. Örnek bilanço formatı aşağıda Tablo 3.5'te verilmiştir (Altınkol, 2006, s.83).

Tablo 3.5: Tek düzen muhasebe sisteminin kabul ettiği bilânço

VARLIKLAR	KAYNAKLAR
Toplam Dönen Varlıklar Damızlık Olmayan Canlı Stoklar Tarım Ürünleri Stoku Diğer İşletme Sermayeleri	Kısa Vadeli Krediler Orta ve Uzun Vadeli Krediler
Toplam Sabit Varlıklar Arazi ve Sürekli Ürünler Binalar Makineler Damızlık Canlı Stoklar	Öz Kaynaklar

Kaynak: Altınkol, 2006, s.84

Bu formatta, varlıklar ve varlıkların kaynaklarının karşılaştırılması ve izlenmesi daha kolay hale gelmektedir. Ülkemizdeki FADN sistemi uygulamalarında düzenlenecek bilânçoların, Tek Düzen Muhasebe Sisteminin benimsediği bilânço teorisine göre belirlenen bilânço formatında düzenlenmesi gerekmektedir (Altınkol,

2006, s.84). Türkiye’de FADN uygulamasına geçildiğinde tek tip standart ve tarımın yapısına uygun bir bilanço şeklinin kullanılması ve bunun da uluslararası standartlar ve tekdüzen muhasebe sistemine uyumlu olması gerekir.

Türkiye’deki bilânço yapısında sol taraftaki aktif kısım; varlıklar ile alacakların toplamından oluşmaktadır. Sağ tarafta yer alan pasif kısım ise sermaye ile borçların toplamından meydana gelmektedir. Bilanço, bir işletmenin bir anlık fotoğrafıdır ve aynı zamanda o anki finansal durumunu gösteren yazılı bir belgedir. FADN’de, bilançonun aktif tarafında sabit ve döner varlıklar yer almaktadır. Pasifte ise yükümlülükler (borçlar), uzun vadeli, orta vadeli ve kısa vadeli olarak ayrılmaktadır. FADN, öz sermaye değişimini finansal gösterge olarak baz almaktadır. Buna göre yılsonu ve yılbaşı öz sermaye kıyaslaması yapılır. Yıl sonu öz sermayeden, yıl başındaki öz sermaye çıkarılarak fark hesaplanır. Yıl sonu öz sermaye yılbaşı öz sermayeden fazla çıkarsa işletmenin öz sermayesi artmıştır ve olumlu bir finansal göstergedir. Ayrıca, elde edilen bu başarı ve karın sermayeye ilavesi sonucunda öz kaynaklarda artış meydana gelir ki bu da işletmenin finansal açıdan büyümesi anlamına gelmektedir (Emre, 2010, s.48). AB FADN sisteminde yer alan 2 ila 4 ESU ekonomik büyüklüğe sahip işletmelere ait ve ortalamalar alınarak hazırlanmış örnek bir bilanço aşağıda verilmiştir:

Tablo 3.6: 2 ila 4 ESU Ekonomik Büyüklükte Yer Alan Tarım İşletmelerinin 2008-2009 Dönemlerine Ait Yıl Sonu Bilançosu

AKTİF (VARLIKLAR)			PASİF (KAYNAKLAR)		
Varlık Türleri	TL	%	Kaynak Türleri	TL	%
Döner Varlıklar	2.416,67	0,73	▸ Kısa vadeli krediler	1.333,33	0,40
▸ Besi Hayvanları	-	-			
▸ Tarımsal Ürün Stokları	750	0,23			
▸ Para Mevcudu	1666,67	0,51			
▸ Diğer Döner Sermaye	-	-			
Sabit Varlıklar	327.205,67	99,27			
▸ Arazi ve Uzun Ömürlü Bitkiler	280.922,33	85,23			
▸ Binalar	31.666,67	9,61			
▸ Makineler	14.616,67	4,43	▸ Kişisel Borçlar	-	-
▸ Damızlık Hayvanlar	-	-	▸ Orta ve Uzun Vadeli Krediler	-	-
			▸ Öz Kaynaklar	328.289,01	99,60
VARLIKLAR TOPLAMI	329.622,34	100,00	KAYNAKLAR TOPLAMI	329.622,34	100,00

Kaynak: Emre, 2010, s.90.

Tablo 3.6, AB FADN verilerine göre; 2 ila 4 ESU büyüklüğündeki işletmelerin ortalama alınarak hazırlanmış bilançosudur. Bu grupta yer alan tarım

işletmelerinin varlıklar toplamı: 329.622,34.- TL'dir; toplam varlıkların içerisinde yer alan sabit kıymetlerin önemli bir yer kapladığı (% 99,27) görülmektedir. Dönen varlıkların toplam varlıklar içindeki oranı ise (% 0,73) oldukça düşük olmasından dolayı, toplam varlıklar içinde dönen varlıkların çok az bir paya sahip olduğu görülmektedir. Toplam sermaye unsurlarında özellikle % 85,23 oranla arazi ve daimi bitkilerin oransal olarak, binalar (% 9,61) ve makineler (% 4,43)'den oldukça yüksek değerde olduğu görülmektedir. İşletmelerin kaynaklarının % 99,60'ının öz kaynaklardan oluştuğu ve çok düşük bir oranda olmak üzere % 0,40'ının ise kısa vadeli borçlardan oluştuğu, bilançonun pasifinden izlenebilmektedir (Emre, 2010, s.91).

3.3.9. Finansal yapı

FADN sistemine göre çiftliklerin finansal yapısı şu kalemlerden oluşmaktadır:

- SE501 Öz Kaynaklar
- SE506 Öz Kaynaktaki Değişimler
- SE510 Ortalama İşletme (Çiftlik) sermayesi
- SE516 Brüt Yatırımlar
- SE521 Net Yatırımlar
- SE526 Nakit Akışı 1
- SE530 Nakit Akışı 2 (Altınkol, 2006, s.84-85).

Tablo 3.7: AB 28 FADN: Brüt Çiftlik Geliri, Çiftlik Net Katma Değeri ve Aile Çiftlik Geliri (Euro) (2016)

ÜLKE	SE410 Brüt Çiftlik Geliri (Euro)	SE415 Çiftlik Net Katma Değeri (Euro)	SE420 Aile Çiftlik Geliri (Euro)
(BEL) Belçika	114875	83992	57838
(BGR) Bulgaristan	24467	18990	6844
(CYP) Güney Kıbrıs	16434	13078	7557
(CZE) Çek Cumhuriyeti	158580	119129	37162
(DAN) Danimarka	155275	108962	9480
(DEU) Almanya	122448	90486	40462
(ELL) Yunanistan	17149	13451	10796
(ESP) İspanya	52895	47669	35160
(EST) Estonya	36394	19715	-1889
(FRA) Fransa	89423	57076	25641

Tablo 3.7: (devam)

ÜLKE	SE410	SE415	SE420
	Brüt Çiftlik Geliri (Euro)	Çiftlik Net Katma Değeri (Euro)	Aile Çiftlik Geliri (Euro)
(HRV) Hırvatistan	16826	11666	7681
(HUN) Macaristan	40760	34153	20878
(IRE) İrlanda	34731	28756	24708
(ITA) İtalya	46023	40601	32940
(LTU) Litvanya	21319	12589	10553
(LUX) Lüksemburg	111025	53121	36794
(LVA) Letonya	29531	20137	13761
(MLT) Malta	16613	13745	11083
(NED) Hollanda	204420	152657	70703
(OST) Avusturya	50142	32651	23933
(POL) Polonya	14597	9748	7723
(POR) Portekiz	22955	19334	15999
(ROU) Romanya	7613	6152	5102
(SUO) Finlandiya	55456	29498	12802
(SVE) İsveç	94079	63337	24646
(SVK) Slovakya	368315	272975	85528
(SVN) Slovenya	13537	5964	4814
(UKI) İngiltere	106551	75190	32082

Kaynak: <http://ec.europa.eu/agriculture/rca/>, (03.01.2019).

Çiftlik gelirlerine ilişkin AB ülkelerinin genel görünümü Yukarıdaki Tablo 3.7’de yer alan verilerden izlenebilir. Tablo 3.7’de yer alan bilgilerin hesaplanma şekli şöyledir:

SE410: Brüt Çiftlik Geliri = Çıktı – Ara Tüketim + Çiftlik Sübvansiyon ve Vergi Dengesi

SE415: Çiftlik Net Katma Değeri = Toplam Çıktı – Ara Tüketim Toplamı + Cari Sübvansiyon ve Vergi Dengesi – Amortismanlar

Aile Çiftlik Geliri = Toplam Çıktı – Ara Tüketim Toplamı + Cari Sübvansiyon ve Vergi Dengesi – Amortismanlar – Toplam dış Faktörler + Yatırımların Vergi ve Sübvansiyon Dengesi şeklinde hesaplanmıştır.

Tablo 3.7’ye göre, sırasıyla Slovakya, Hollanda ve Belçika, aile çiftlik geliri sıralamasında ilk üç sırayı paylaşmışlardır, Estonya ise negatif aile gelirine sahiptir (Tablo 3.7).

Tablo 3.8: AB 28 FADN: Öz Kaynaklar, Öz Sermayedeki Değişim ve Ortalama Çiftlik Sermayesi (Euro) (2016)

ÜLKE	SE501	SE506	SE510
	Öz Kaynaklar = (Toplam Varlıklar – Kaynaklar)	ÖZ SERMAYEDEKİ DEĞİŞİM	Ortalama Çiftlik Sermayesi
(BEL) Belçika	716792	122235	495030
(BGR) Bulgaristan	65663	-351	68981
(CYP) Güney Kıbrıs	144320	51	71450
(CZE) Çek Cumhuriyeti	482486	8484	565649
(DAN) Danimarka	1037041	-14532	935290
(DEU) Almanya	710253	8031	384354
(ELL) Yunanistan	122612	-2550	69201
(ESP) İspanya	343767	20667	184150
(EST) Estonya	187204	-4006	222467
(FRA) Fransa	251703	2518	386988
(HRV) Hırvatistan	178151	30788	104772
(HUN) Macaristan	170998	17551	148132
(IRE) İrlanda	996380	10675	"
(ITA) İtalya	475612	165796	173495
(LTU) Litvanya	100064	5088	90715
(LUX) Lüksemburg	868336	2293	663667
(LVA) Letonya	101627	6133	97981
(MLT) Malta	188780	-1180	123422
(NED) Hollanda	1569044	91907	871323
(OST) Avusturya	393915	16097	353862
(POL) Polonya	157834	-288	83815
(POR) Portekiz	103119	533	60681
(ROU) Romanya	36076	-270	29122
(SUO) Finlandiya	340087	-4822	282475
(SVE) İsveç	728539	61077	529200
(SVK) Slovakya	731263	-24170	1056151
(SVN) Slovenya	201634	3141	109348
(UKI) İngiltere	1762287	-2023	469338

Kaynak: http://ec.europa.eu/agriculture/rca/database/report_en.cfm?dwh=SO, (25.12.2018).

Finansal yapıya ilişkin AB ülkelerinin genel görünümü ise yukarıdaki Tablo 3.8’de gösterilmiştir. Tablo 3.8’de yer alan;

SE506: Öz Sermayedeki Değişimler (“Net değer değişimi”) hesabının önceki SE505 kodu değişmiş ve artık SE506 koduyla isimlendirilmiştir.

Türkiye’de FADN sistemi veri sağlama konusunda yeterli ve tam çalışır duruma geldiğinde Tablo 3.8’e benzer tablolar oluşturma imkanına kavuşulacak ve ülke içi, bölgeler arası ve uluslararası karşılaştırmalar da yapılabilecektir.

Varlıklardan kaynaklar çıkarılarak bulunan öz kaynaklar, Tablo 3.8'de ilk sütunda verilmiştir. Örneğin, İspanya'nın tarımda öz kaynak seviyesi: 343.767.-Euro'dur. Öz kaynak büyüklüğü sıralamasına göre; İngiltere, 1.762.287.-Euro ile en fazla öz kaynağı olan Avrupa ülkesidir. İkinci sırada,1.569.044.-Euro öz kaynak ile Hollanda, 3.sırada ise 1.037.041.-Euro ile Danimarka yer almaktadır (Tablo 3.8).

İkinci sütunda yer alan öz sermaye değişim rakamlarına baktığımızda İtalya'da 165.796.-Euro'luk değişim, dönem sonunda dönem başına göre Tarım işletmelerindeki sermaye artışını göstermektedir, dolayısıyla oldukça önemli bir göstergedir. İkinci olarak Belçika'da 122.235.- Euro'luk bir değişim olmuş yani öz sermaye dönem başına göre bir artış göstermiştir. Üçüncü sırada ise Hollanda yer almış, Hollanda'da 91.907.- Euro'luk dönem başı ve dönem sonu öz sermaye farklı oluşmuştur (Tablo 3.8).

3. sütunda yer alan Ortalama Çiftlik Sermayesi değerlerine bakıldığında en fazla sermaye rakamı ile (1.056.151 Euro) Slovakya 1.sırada yer almış, 2. sırada 935.290 Euro ile Danimarka ve 3. sırada ise 871.323 Euro ile Hollanda'nın yer aldığı görülmektedir (Tablo 3.8).

Arazilerin büyüklüğü ile elde edilen gelirin artacağı fikrini destekleyen görüşler bağlamında, burada yeri gelmişken şunu da belirtmek gerekir ki, FADN'de temsil edilen çiftlikler içinde ortalama olarak en büyük olanlar Slovakya'da (529 ha)'dır. Onu Çek Cumhuriyeti (204 ha) ve Birleşik Krallık (İngiltere) izlemektedir (158 ha). Bunlar ortalama büyüklüklerdir. Slovakya ve Birleşik Krallık'ta sermaye ve gelirdeki yükseklikler toprak büyüklüğüyle ilişkilendirilebilir. Bunun yanında, Çiftlik büyüklükleri; Kıbrıs (11 hektar), Yunanistan (10 hektar) ve en küçük Malta'dadır (3 hektar). AB'de 2015 yılında ortalama 34 ha'dır ve 2014 yılına göre değişmemiştir. Ortalama çiftlik büyüklüğü çoğunlukla Bazı Akdeniz ülkelerinde AB-28 ortalamasının altındadır (Portekiz, İtalya, Yunanistan, Kıbrıs ve Malta). Ayrıca, Avusturya, Polonya, Slovenya gibi bazı doğu Avrupa ülkelerinde ve Romanya'da da AB-28 ortalamasının altındadır (EU Farm Economics Overview based on 2015 (and 2016) FADN data, (2018),

https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/fadn/documents/eu_farm_economics_overview_2015.pdf, Erişim Tarihi: 25.12.2018).

FADN sistemi masraf, maliyet, gelir unsurları:

FADN sisteminde, dönem sonu verilerin elde edilebilmesi için farklı şekilde dizayn edilmiş gelir, gider hesaplamaları bulunmaktadır. Burada önemli nokta toplam çıktıdır. **Toplam çıktı** esasında işletmenin tüm gelirlerinin toplamıdır, bitkisel, hayvansal üretim gelirleri ve diğer gelirlerin toplamından oluşmaktadır (Çelik, 2014, s. 46). Aşağıdaki Tablo 3.9’da toplam çıktının hesaplanma şekline bir örnek verilmiştir.

Tablo 3.9: AB ÇMVA sistemine göre işletmelerin gelir unsurları

TOPLAM ÇIKTI:
Bitkisel Üretim Değeri:
Satışlar (+),
Evde tüketilen (+),
İşletme içi kullanım (+),
Dönem sonu stok (+),
Dönem başı stok (-)
Hayvansal Üretim Değeri:
Ürün satışı (hayvansal) (+)
Aile içi tüketim (+)
İşletme içi kullanım (+)
Hayvan satışları (+)
Evde tüketilen hayvan değeri (+)
Hayvansal üretimin değer artışı (+)
Dönem sonu hayvansal ürün stoku (+)
Dönem başı hayvansal ürün stoku (-)
Diğer gelirler:
Arazi, otlak ve mera ların kiraya verilmesi,
Dışarıya yapılan iş gelirleri,
İşletme sermayesinden alınan faizler,
Makine ve ekipmanların kiralanması,
Ormancılık gelirleri,
Tarımla ilgili turizm gelirleri,
Diğer ürüne dayalı gelirler.

Kaynak: Çelik, 2014, s.46.

FADN sisteminde giderler (masraflar) ise genel olarak üç gruba ayrılır: 1.Ara Tüketim giderleri, 2.Amortisman giderleri ve 3.Dışsal giderler şeklinde bir sınıflandırma yapılmaktadır. Ara tüketim giderleri de kendi içinde özel değişen giderler ve işletme giderleri olarak ikiye ayrılmaktadır (Çelik, 2014, s.46). (Tablo 3.10).

Tablo 3.10: FADN sistemine göre işletmelerin masraf (gider) unsurları

1.ARA TÜKETİM GİDERLERİ
ÖZEL DEĞİŞEN GİDERLER:
Bitkisel Üretimde Özel Değişen Giderler:
Tohum/fide gideri
Gübreler ve toprak iyileştirici gideri
Bitki korumaya yönelik ürün giderleri
Diğer özel değişken giderler
- Toprak analiz giderleri
- Plastik kaplamalar (Örneğin, çilek için)
- Ürünleri koruma ve işleme giderleri
- Depolama ve ürünleri piyasaya hazırlama giderleri
- İp, tel, halat, çuval vs. giderleri
- Ürünlerin satışı için bir yıldan az süreli kiralanmış yerler için yapılan giderler
- Özel pazarlama gideri (dereceleme, temizleme, paketleme gibi) ve işleme gideri
- Isıtma gideri
- Kurutma gideri
Orman ürünleri özel değişen giderleri
- Bitki yetiştirme gideri
- Arazi gideri
- Araziyi kullanıma hazırlama gideri
- Depolama ve koruma gideri
- Diğer giderler
Hayvansal Üretimde Değişen Giderler: Özel:
Satın alınan yemler
İşletmede üretilen yemler
Diğer Özel Değişen Giderler

Tablo 3.10: (devam)

- Veteriner ücreti, aşı ve ilaç gideri
- Doğal aşım ve suni tohumlama gideri
- Performans testleri için yapılan giderler
- Yayın ve üyelik aidat giderleri,
- Alet-ekipmanları temizleme giderleri
- Özel pazarlama ve ürün işleme giderleri
- Hayvansal ürünleri depolamak için kısa süreli arazi ve bina kiralari,
GENEL İŞLETME GİDERLERİ
Alet-makine Giderleri:
Dışarıya yaptırılan iş giderleri
Alet-makine tamir bakım giderleri
Yakıt ve yağ giderleri
Araç giderleri
Diğer Genel İşletme Giderleri: Genel:
Arazi ıslahı ve bina tamir bakım giderleri
Elektrik giderleri
Isıtma giderleri
Su giderleri
Sigorta giderleri
Vergiler ve diğer ödemeler
Diğer genel işletme giderleri
2.AMORTİSMAN GİDERLERİ
3.DIŞSAL MASRAFLAR (GİDERLER)
Ödenen Ücretler
Ödenen Kiralar
Ödenen Faizler

Kaynak: Çelik, 2014, s.46-47.

FADN sisteminde, Türkiye'deki tek düzen muhasebe sistemine göre daha farklı sonuçlara önem verilmektedir. FADN sisteminde, tarımsal işletmelerin değerlendirme kriterleri brüt faaliyet kârı, işletme net katma değeri ve aile gelirinden

oluşmakta ve aşağıda yer alan formüllerde verilen bu kavramlara özellikle önem verilmektedir (Çelik, 2014, s.49);

İşletme Brüt kârı= Toplam üretim - ara tüketim giderleri

İşletme Net Katma Değeri= İşletme brüt karı – amortismanlar

İşletme Aile Geliri= İşletme net katma değeri - dışsal masraflar (Çelik, 2014, s.49).

Tek düzen muhasebe sisteminde ise bu tip bir sınıflandırmaya yer verilmemiş; giderler 7/A ve 7/B maliyet hesapları olarak fonksiyonlarına, çeşitlerine ve gider yerlerine göre sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Tek düzen muhasebe sisteminde önem verilen kavramlar: Brüt satış kârı, faaliyet kârı, olağan kâr ve dönem kâr'dır (Çelik, 2014, s.49).

Son olarak, tarıma özel olarak uygulanabilecek bir muhasebe sistemi kurulması amaçlanması durumunda, AB'nin özel önem verdiği özkaynak değişiminin, Türkiye'deki uygulamalarda olduğu gibi ayrı tablolar hazırlamak yerine bilanço içinde yer alması veya dipnot bilgisi olarak tek kalemde verilmesi hem işletmeyi kolayca okumayı, fikir edinmeyi kolaylaştıracak, hem de tarım için basit bir muhasebe sistemi uygulanmasına katkı yapabilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FADN SİSTEMİNİN ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI VE TÜRK VERGİ NORMLARI İLE UYUMLULUK DÜZEYİ

4. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI VE TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARININ ÖNEMİ, MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE TÜRK VERGİ SİSTEMİNE ADAPTASYONU

Günümüzde tarımsal amaçlı yatırımlar giderek artmakta ve yatırımlar daha çok büyük tarım işletmelerinin kurulması yönünde olduğu için bu işletmelerin muhasebe sistemlerine olan ihtiyacı da artmaktadır. Tüm tarımsal işletmelerin, özellikle de sermaye yoğun ve uzman işletmeler olarak faaliyet göstermeye başlayan bazı tarımsal işletmelerin, ekonomik rasyonaliteye ulaşmak için tarımsal muhasebeden daha fazla yararlanmaya başladıkları gözlenmektedir (Çetin ve Tipi, 2007, s. 5). Günümüzde küçük işletmelere ilgilendirmeyen ancak, büyük ölçekli işletmeler için geçerli olabilen Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS), muhasebe düzeninin sağlıklı oluşturulmasına ve finansal durumlarının gerçek durumu yansıtması için düzenlenmişlerdir. Tüm bu standartlar objektif bakış açısı ile işletmelerin değerlendirilmesi ve her işlemin açık ve net olması prensiplerinden hareket eder. Bunlara uygun hareket eden işletmeler, kurumsallaşma ve büyüme adımlarını daha sağlam zeminde atabilirler. Bilgi kullanıcıları açısından bakıldığında tarımsal işletmelerinde finansal raporlarının da diğer işletmeler gibi gerçeği yansıtır şekilde hazırlanması gerekir ki bu gereklilik tarımsal işletmelerle ilişkisi olan alıcılar, satıcılar, hissedarlar ve diğer özel ve kamusal finans, eğitim-araştırma ve istatistik bilgi derleyenler için de gereklidir (Taştan, 2013, s.27).

Tarım işletmelerinde özellikle maliyetlerin doğru hesaplanması, değerlendirme işlemlerinin gerçeğe uygun olması, Türkiye Muhasebe Standartları'na uyum sağlanması ile mümkün olabilecektir. Muhasebenin çıktıları olan finansal tabloların gerçeği yansıtacak şekilde ve muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanması

sayesinde; bilgilerin gerçekçi, karşılaştırılabilir ve anlaşılır olması sağlanacağı için Uluslararası finansal raporlama standartlarının da gerekleri yerine getirmiş olacaktır.

4.1. TMS 41 standardı ve uygulama koşulları

TMS-41 standardı, **büyükbaş canlı varlıkların değerlemesinde gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi esasını benimsemiştir**. Gerçeğe uygun değer, satış noktası maliyetleri (aracı komisyonu, nakliye gideri vb.) düşüldükten sonra bulunan değerdir ve canlı varlıkların ölçülmesinde kullanılacak tutar olacaktır. Bu değer aynı zamanda **Net gerçeğe uygun değer** olarak da adlandırılabilir (Yılmaz, 2014, s. 236-237). Formülle göstermek gerekirse;

NGUD: Net Gerçeğe Uygun Değer

PF: Piyasa Fiyatı

SNM: Satış Noktası Maliyetleri (Aracılara ödenen komisyon gibi)

PGM: Pazara Getirme Maliyetleri (Nakliye giderleri gibi)

NGUD = PF – (SNM+PGM) (Cihangir, 2010, s.25).

Formülden görüleceği üzere; satış noktası maliyetleri ile pazara getirme maliyetleri toplanmakta ve elde edilen rakam, piyasa fiyatından düşülerek Net gerçeğe uygun değer hesaplanmış olmaktadır.

4.2. Canlı varlıkların muhasebeleştirilmesi

Canlı varlıkların muhasebeleştirilmesi için üç koşul aranır. Birincisi; canlı varlığın işletmenin kontrolünde olması, ikincisi; canlı varlığın gelecekte işletmeye ekonomik getirisinin olması ve üçüncüsü ise varlığın değerinin ya da maliyetinin sağlıklı bir şekilde ölçülebilmesidir. İlk muhasebe kayıtları yapılırken ve raporlama dönemi sonlarında, canlı varlıkların gerçeğe uygun değer ile ölçülmesi esastır (Yazan, 2010, s. 37- 38).

Canlı varlık bir yıl ve daha az süre bulunduruluyor ise 16 Canlı Varlıklar Hesap Grubu içinde; bir yıldan daha uzun süreli elde bulundurulmuş canlı varlıklar ise 21 Canlı Varlıklar hesap grubu içinde gösterilmesi önerilmektedir. Canlı varlıklara ait hasadı yapılmış olan ürünlerin ve yaşam süreci sona ermiş canlı

varlıkların ise 15 Stoklar hesap grubunda izlenmesi gerektiği düşünülmektedir (Yazan, 2010, s. 37- 38).

TMS 41'e göre; değerlendirme sonrasında oluşan olumlu veya olumsuz farklar satış hâsılatı ile ilişkilendirilerek, başka bir deyişle canlı varlıkların gerçeğe uygun değerlerinden, tahmini olarak belirlenen pazar yeri maliyetlerinin düşülmesinden kaynaklanan kazanç veya zarar, kâr / zarar hesabına aktarılarak muhasebeleştirilir (Akbaba, 2015, s. 88-89). Ancak, Türkiye'deki muhasebe uygulamalarında tarihsel maliyetler dikkate alındığından, büyükbaş hayvan işletmeleri veya meyve bahçelerinin finansal tablolarındaki değerler piyasa değerleri ile aynı değildir. Finansal tablolardaki değerlerin gerçek olmaması nedeniyle, işletmenin gerçek değeri ve piyasa değerinin ölçülmesinde sorun yaşanmakta olduğu da bir gerçektir (Taştan vd., http://www.endeksdenetim.com/standart.php?sayfa=blog_detay&id=28 , 15.04.2019).

Değerleme yapılırken kayıp ve kazançlar gelir tablosu hesapları içinde gösterilmelidir. Eğer canlı varlığın gerçeğe uygun değeri belirlenemez ise maliyet bedeli ile değerlendirilebilir.

Anılan maliyet değeri canlı varlığın net değeridir. Net değer ise birikmiş amortismanlar ve değer düşüklüğü karşılıkları indirilerek elde edilir ve sadece ilk kayda alma sırasında kullanılır (Akbaba, 2015, s.88-89).

Ancak, işletmede bulunan canlı varlığa ilişkin belirli aktif bir piyasa bulunmuyor ise şu şekilde gerçeğe uygun değer belirleme yoluna gidilebilir: Bilanço tarihi ile işlem tarihi arasında önemli fiyat dalgalanmaları meydana gelmişse, varlığın en son elde edilen satış fiyatı değerlendirme için temel alınabilir ya da değerlemede emsal varlıkların piyasa fiyatı dikkate alınabilir. Üçüncü olarak, sektör verileri değerlendirilerek esas alınabilir. Örneğin, Meyve bahçelerinin değeri, yüzölçüm olarak büyüklüğü veya büyükbaş hayvanlara ait etlerin kilogram değeri gibi ölçütler kullanılabilir (Yılmaz, 2014, s.237).

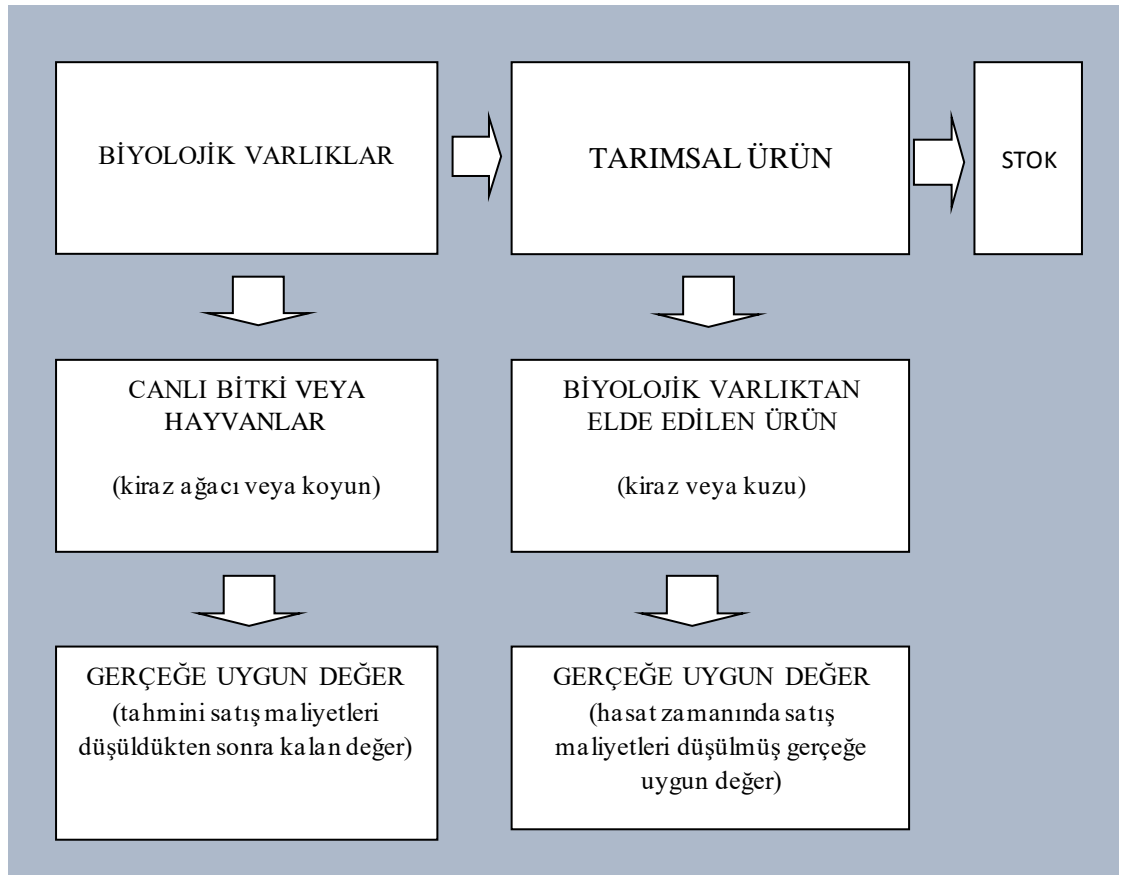

4.3. Büyük ve Orta Boy İşletmeler (BOBİ)'de Finansal Raporlama Standartları (FRS) ve tarımsal faaliyetlerin muhasebeleştirilmesi

BOBİ FRS ve TMS 41 birbiriyle uyumludur. BOBİ FRS uygulamasında canlı varlıkların ölçümü gerekli olduğunda veya muhasebeleştirme anında maliyet yöntemi ya da gerçeğe uygun değer yöntemlerinden birisinin kullanılması söz konusudur. TMS 41'de ise tarımsal ürünler, hasat zamanında satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülmektedir (Doğan, 2017, s.775-776).

Canlı varlıkların mali tablolara yansıtılması konusuna gelince; canlı varlıkların Finansal Durum Tablosunda, dönen varlık ya da duran varlık sınıfı altında yer alan "Canlı Varlıklar" kaleminde yer aldığı ve ayrı bir şekilde sunulduğu görülmekte olup, yine TMS 41 ile uyumlu olduğu görülmektedir (Doğan, 2017, s.775-776).

Şekil 4.1: Biyolojik Varlıkların Dönüşümü ve Standartların Uygulanma Süreci

Biyolojik varlıklar tarımsal ürünlere dönüşmekte ve bunlar doğrudan stoklara alınabilmektedir. Biyolojik varlıklar canlı bitki ve hayvanlar olarak düşünüldüğünde; gerçeğe uygun değeri ile yani, tahmini satış maliyetleri düşüldükten sonra kalan değer ile değerlendirilmektedir (Şekil 4.1). Benzer şekilde, bitkisel ürünler gerçeğe uygun değere göre, yani hasat sırasındaki satış maliyeti düşülmüş olarak gerçeğe uygun değeri belirlenmiş şekilde değerlemeye tabi tutularak standartların gereği yerine getirilmiş olmaktadır (Şekil 4.1).

4.4. Canlı varlıklara ilişkin VUK değerlendirme ölçülerinin, TFRS değerlendirme ölçüleri bakımından değerlendirilmesi

Vergi mevzuatımızda, vergi matrahını belirlerken bir çok değerlendirme ölçütleri bulunmaktadır. Vergi Usul Kanunu (VUK), değerlendirme konusuna ilişkin olarak oldukça kapsamlı açıklamalara yer vermiş ancak, canlı varlıkların tamamı için kapsamlı açıklamalara yer vermemiştir. Vergi Usul Kanunu'na göre zirai ürünler maliyet bedeli ile değerlendirilmelidir. Ancak, zirai ürünlerin maliyet bedelini belirleme olanağı yok ise o zaman emsal bedel de kullanılabilir. Gelir Vergisi Kanunu (GVK)'nda yer verilen hükümlere göre tarımsal kazancın vergilendirmesi gerçek usule yapılmaktadır. Başka bir deyişle çiftçiler, zirai işletme hesabı veya bilanço esasına göre zirai kazançlarını iki şekilde belirleyebilirler. Küçük çiftçi muafiyeti şartlarını taşıyanlar vergilendirme kapsam dışındadırlar (Cihangir, 2010, s.37). Özellikle, Tek Düzen Hesap planının, canlı varlıkların ilk muhasebeleştirme anında ve değerlemeye tabi tutulmaları sırasında, değer değişikliklerinin kaydedilmesi konularında yeterli olmaması, TMS ve Türk Vergi Mevzuatı arasında muhasebeleştirme ve değerlendirme konularında uyumsuzluğu göstermektedir. Örneğin, VUK canlı varlıklar üzerinden amortisman hesaplanmasının maliyet bedeli üzerinden %20 oranı uygulanarak 5 yılda yapılmasına hükmetmiş iken; TMS 41 ise amortismanı gerçeğe uygun değer farkı olarak kabul etmektedir. Amortisman süresi ve oranı ise işletme tarafından belirlenebilir (Tunçez, 2011, s.83).

4.5. FADN (Çiftlik Muhasebesi Veri Ağı) ve IAS 41 (Uluslararası Muhasebe Standartları)'in karşılaştırması

Yapılan çeşitli çalışmalarda IAS 41'in (International Accounting Standards / Uluslararası Muhasebe Standartları/UMS), Avrupa FADN (Çiftlik Muhasebesi Veri Ağı) sistemi üzerindeki olası etkileri incelendiğinde iki sistemin farklı muhasebe ve değerlendirme yöntemleri içerdiği görülmektedir. Örneğin, Varlıkların değerlendirilmesi açısından, FADN rayiç fiyatları kullanmaktadır (Cesaro ve Marongiu, 2013, s.48-49).

Örneğin, canlı hayvanlar muhasebe dönemi sonunda geçerli fiyatlardan değerlendirilir, ilave olarak;

- Arazi benzer özelliklere sahip kiralanmamış arazinin rayiç bedeli esasına göre değerlendirilir,
- Amortisman tabi duran varlıklar muhasebe dönemi sonundaki yenileme masrafına göre değerlendirilir,
- Amortisman yenileme-maliyet esasına göre hesaplanır (Cesaro ve Marongiu, 2013, s.48-49).

Buna göre, FADN gerçek değer esasına dayanır ve IAS 41 ile uyumlu görünür. Ancak IAS 41 varlıkların kendi gerçek değerlerinden tahmini satış noktası maliyetleri düşülerek ölçülmesini gerekli görürken **FADN bu maliyetleri hesaptan düşürmez.** Dahası, FADN tüm parasal olmayan varlıklar için rayiç değeri kullanırken IAS 41 biyolojik varlıklar ve tarımsal üretimin değerlemesine atıfta bulunur ve diğer varlıkları Uluslararası Muhasebe Standartları'nın başka maddelerine yönlendirmektedir (Cesaro ve Marongiu, 2013, s.48-49).

FADN'de cari maliyet muhasebesinin kullanılması işletmeler arası karşılaştırmalara olanak sağlamaktadır: Farklı tarihlerde alınmış (böylece farklı tarihi (fiili) maliyete sahip) aynı varlığa sahip iki şirketin maliyeti aynı şekilde hesaplanacaktır. Cari maliyetlerin hesaplanmasında, sadece nadiren değişen veya hiç değişmeyen varlıklarla ilgili sorunlar doğabilmektedir (Cesaro ve Marongiu, 2013, s.48-49).

FADN metodolojisi ve IAS 41 uygulamasında hem satılan hem de satılmayan üretim gelir olarak mütalaa edilir. Diğer bir ifadeyle, FADN üretime dayalı gelirleri hesaplar. Böylece, gelir, satışlar artı stokların değerindeki artış olarak hesaplanır ve satılmış veya satılmamış olsa bile üretim, gelir olarak sayılır (Partakelidou, 2006, s.30). Bu, FADN’de canlı hayvan ve tarımsal üretimden elde edilen gelirlerin satış artı (eksi) envanter değerindeki artış (eksiliş) olarak hesaplandığı anlamına gelir. IAS 41 biyolojik dönüşümün olduğu dönemdeki net kar veya zarar içinde tanınması gerektiğini göz önünde bulundurmaktadır (Cesaro ve Marongiu, 2013, s.48-49).

Sübvansiyonlarla ilgili olarak, FADN, IAS 41’in aksine, verilmeleri üzerine sübvansiyonları tam olarak kazanılmış olarak mütalaa etmektedir (Cesaro ve Marongiu, 2013, s.48-49).

Giderlere (spesifik maliyetler, genel giderler, değer kaybetme ve dış faktörler) gelince, **FADN çiftçiye ve ailesine ödenen hizmet karşılığı bedeli bir çiftlik gideri olarak mütalaa etmemektedir.** Çiftçinin ailesinin birçok durumda işgücünün belli başlı bileşeni olduğu dikkate alındığında, bu durum hatırı sayılır bir öneme sahip olmaktadır. Kapsam dışı tutulma aile çalışmasının gerçek maliyetinin belli bir gölge maliyetleme şekli gerektirebileceği olgusu nedeniyle olabilir. Aile üyelerine ödenen meblağlar ücretten ziyade temettü ile benzer özellikler taşımaktadır ve kendi gerçek maliyetlerini yansıtmazlar (Cesaro ve Marongiu, 2013, s.48-49). Yukarıdaki açıklamaların tamamı, TMS 41, Tek Düzen Hesap Planı, vergi uygulamaları ve FADN sisteminin topluca bir araya getirilerek sıkı bir çalışmaya gidilmesi ve Türkiye’de tekdüzen tarım muhasebe sisteminin geliştirilmesi gereğine işaret etmektedir. Bu sistem eğer genel muhasebe sistemimize adapte olabilecek şekilde geliştirilirse çok daha rahat kullanım sağlayacaktır. Ancak bu yapılamadığı takdirde tarım için Türkiye’deki mevzuata uygun basit anlaşılır defter tutma yöntemlerinin geliştirilmesi ve mevzuat ile uyumlaştırılması gerekecektir. Türkiye’de ihmal edilmiş olan Tarımsal muhasebe konusunun gelişimine; FADN sistemi çalışmalarının, henüz var olmayan tarım muhasebesi kayıt altyapısının oluşumunda önemli katkıları olabilecektir.

Tablo 4.1: Vergi Mevzuatı, TMS 41, FADN ve Tek Düzen Hesap Planı'nda Yer Alan Tarımsal Faaliyetlere İlişkin Düzenlemelerin Karşılaştırılması

	TMS 41'de Yer Alan Düzenlemeler	VUK' de Yer Alan Düzenlemeler	FADN	TEK DÜZEN HESAP PLANI
Amacı	Gerçeğe uygun, güvenilir bilgi sunmak.	Vergi matrahının belirlenmesi.	Muhasebe Sistemine Uygun Çiftlik Verilerinin Toplanması	Muhasebe sistemine uygun olarak kişi ve kuruluşların doğru ve güvenilir muhasebe kayıtlarının tutulması.
Kapsamı	Canlı varlıklar, hasat anındaki tarımsal ürünler ve gerçeğe uygun değerle değerlendirilmiş canlı varlıklara ilişkin devlet teşvikleri.	Hasat anına kadar olan tüm tarımsal faaliyetler ile hasat anından sonraki bazı faaliyetler.	Örnekleme kapsamına giren çiftliklerin Tüm Ekonomik verileri ve Komisyona Raporlanması	Muhasebe sistemi uygulama genel tebliğlerine uygun olarak, muhasebe işlemlerinin kaydedilmesinde kullanılan ve belirli bir sistematığe göre dizayn edilmiş olan listedir.
Aktifleştirme Ölçütü	Kontrol, değer ve ölçümdür.	Edinim ve kayıttır.	Arazi,bina,alet ve makineler,uzun ömürlü bitkiler Pazar fiyatı; fidanlıklar, hayvan varlığı,tarla demirbaşı maliyet bedeli (Çelik,2017:218).	Edinim ve kayıttır.

Tablo 4.1: (devam)

	TMS 41'de Yer Alan Düzenlemeler	VUK' de Yer Alan Düzenlemeler	FADN	TEK DÜZEN HESAP PLANI
Canlı Varlıklara İlişkin Değerleme Esasları	İlk aktifleştirmede, piyasa fiyatı ya da NBD'ye göre belirlenen NGUD. Nispi istisna durumunda; Tarihi maliyet. ⁵	Borsa rayici varsa borsa rayici, borsa rayici yok ise kayıtlı değer, o da yoksa emsal bedeli esas alınır.	Satınalma maliyet fiyatı, mevcut ve satın alımların dönem sonu değerlemesi cari Pazar fiyatına göre.	Varlıkları maliyet bedeli ile, borçları itfa bedeli ile değerlendirme
Ziraî Ürünlerin Değerleme Esasları	İlk kayıta, NGUD. Hasattan sonraki bilanço dönemleri kayıtlı değer.	Maliyet bedeli.	Uzun ömürlü bitkiler Pazar değeri ve yeni edinme yöntemine göre birikmiş amortismanlar düşülerek değeri belirlenir. Fidanlıklar maliyet yöntemine göre hesaplanır, büyüme ve değer artışı olduğu için amortisman hesaplanmaz	Maliyet bedeli
Toprak Varlığının Değerleme Esasları	Üzerindeki ağaç, bina ve benzeri tesisler ayrı olarak maliyet değeri ile.	Üzerindeki ağaç, bina ve benzeri tesis ile birlikte maliyet değeriyle	Pazar fiyatı kriterine göre	Elde etme maliyeti
Kar veya Zararın Ortaya Çıkış Zamanı	İlk kayıt anında, değerlendirme dönemlerinde ve satış anında.	Satış anında.	Satış anında	Satış zamanında
Devlet teşvikleri ile ilgili açıklama varmı?	VAR	YOK	VAR	VAR (602 Diğer gelirler hesabı)
Kayıt Usulü	Tahakkuk Esası	Tahakkuk esası.	Tahakkuk Esası	Tahakkuk Esası

⁵ NBD: Net Bugünkü Değer.

NGUD: Net Gerçeğe Uygun Değer;

Kullanım Değeri (Bugünkü Değer): Net Bugünkü Değer (NBD), şimdiye kadar indirgenmiş bir yatırımın ömrü boyunca gelecekteki tüm nakit akışlarının (pozitif ve negatif) değeridir.

Tablo 4.1: (devam)

	TMS 41'deki Düzenlemeler	VUK' daki Düzenlemeler	FADN	TEK DÜZEN HESAP PLANI
Değerleme Farkları Nerede Gösterilmektedir ?	Gelir Tablosunda	Bilançoda	Gelir Tablosunda(SE1 31)	Bilançoda
Amortisman Hesaplanıyormu?	EVET	EVET	EVET	EVET
Amortisman Tabi Varlıkların İsimleri Ayrıntılı Bir şekilde Sunulmuş mu?	HAYIR	EVET	EVET	EVET
Amortisman Yaklaşımları	Değerleme yaklaşımı.	Dağıtım yaklaşımı	SE360 (Açıklama aşağıda verilmiştir)*	Dağıtım yaklaşımı
Amortisman Tabi Değer Tespiti	Gerçeğe uygun değer.	Maliyet bedeli.	Maliyet veya cari fiyatlar üzerinden	Maliyet bedeli.
Amortisman Hesaplama Yöntemi	Değer Tespit Yöntemi ⁶	Normal veya Azalan Bakiyeler Yöntemi	Doğru hat (Straight-Line Method) veya azalan bakiyeler	Doğru hat veya azalan bakiyeler

Kaynak: Cihangir, 2010, s.38'de yer alan tablo genişletilerek tarafımızdan hazırlanmıştır.

* SE360 Amortismanlar: Sabit varlıkların amortismanları, yerine koyma maliyetleri dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Sabit varlıkların amortismanları, ilgili muhasebe dönemi sonunda kayıtlara yazılır. Sürekli üretilen ürünler ile ilgili ekim alanları, çiftlik binaları ve sabit teçhizatları, yeraltı ve yer üstü düzenleri, makine ve teçhizat ve orman arazilerine amortisman ayrılır. Araziler ve işletme sermayeleri için amortisman ayrılmaz (Altınkol, 2006, s.64).

Tablo 4.1'de de görüleceği üzere, amacın farklı olmasından dolayı, Cihangir (2010)'in de belirttiği gibi, TMS 41'deki uygulamalar ile tarımsal faaliyetlerle ilgili Türk Vergi Mevzuatı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Ancak kanaatimizce bu farklılıklar aşılacak sorunlar değildir. Yukarıdaki tabloya genel olarak bakıldığında FADN sisteminin Türkiye'deki muhasebe sistemine uyumlaştırma konusunda önemli bir sorun veya giderilemeyecek önemli bir farklılık olmadığı kanaatindeyiz. Amortisman, değerlendirme veya kayıt usulü

⁶ Ayrıntılı Bili İçin Bkz.: Hacı Arif Tunçez, Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standardı-41 Çerçevesinde Canlı Varlıklara İlişkin Amortisman İşlemleri ve Karşılaştırılması, 2011.

konusunda sorun yaşanacağı kanaatinde olmadığımız gibi, çıkacak ufak tefek sorunların da kısa zamanda çözülebileceği ve ulusal muhasebe sistemimize adaptasyonunun mümkün olduğu kanaatindeyiz. Türkiye’de çiftçilerin kayıt altına alınması FADN sisteminin kurulması sonucunda elde edilen muhasebe raporlarının, kullanıcıları açısından bakıldığında onlara büyük katkıları olacaktır. Çiftçi ismi/kimlik bilgileri verilmeden yararlanılabilecek olan bu bilgiler, tüm ilgililer ve araştırmacılar için önemli bir veri kaynağı oluşturabilecektir. Avrupa Birliği'nde olduğu gibi çiftçilerin tarımsal faaliyetine ilişkin verilerin Vergi Dairesi ile paylaşılıp paylaşılmayacağı ise Türkiye'de Merkezi Otoritenin vereceği karara bağlıdır, Avrupa Birliği'nde bu paylaşım yasaktır.

Ülkemizde tarım sektöründe vergi ve muhasebe uygulamaları her zaman ikinci planda tutulmuştur. Bunun sonucunda sektör, yüksek oranda tevkifat usulüyle vergilendirilmiş ve muhasebe uygulamalarında bir gelişme gözlenememiştir. TMS 41 Standardı ile birlikte gelen yeniliklerin başında gerçeğe uygun değer ile değerlendirme ve hesap planında canlı varlıklara ait hesapların açılması olmuştur. Bu sayede mali tablolarında canlı varlıklar gerçek değerleriyle, kendilerine ait hesaplarda herhangi bir karmaşıklığa sebep verilmeden ayrıntılı olarak gösterilebilir. TMS 41’in tarım firmalarında geniş kapsamlı olarak uygulanmaya başlanmasıyla daha sağlıklı mali verilerin alınacağı düşünülmektedir (<http://www.suryay.com.tr/mevzuat/tarimsal-faaliyetlerde-vergi-ve-muhasebe-uygulamaları/54421>, 17.02.2019).

Canlı varlıkların, doğum, büyüme ve olgunlaşma dönemlerine ilişkin değerlendirme ve muhasebe uygulamalarında, standartlar ile vergi mevzuatı arasındaki farklılıklar muhasebe işlemlerinde belirsizlik yaratmakta ve tereddütlere yol açabilmektedir. Standart tarafından önerilen gerçeğe uygun değer ilkesi ile vergi kanunlarımızın gerektirdiği değerlemeye ilişkin ilkelere farklılıklar nedeniyle tek düzen kayıtlama prensibinde güçlük çekilmektedir (Yılmaz, 2014, s. 237-238; Süklüm ve Akdoğan, 2016, s.5; Antepli, 2014, s. 124-125).

Bu karmaşıklığa çare bulmak için yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre, varlıklardaki hesap ayrımları Tablo 4.2’de belirtilmiştir:

Tablo 4.2: Tarımsal İşletme Dönen ve Duran Varlık Hesapları -1-

16. CANLI VARLIKLAR	21. CANLI VARLIKLAR
160 Tarla bitkileri	210 Meyve ağaçları
161 Bahçe bitkileri	211 Meyve vermeyen ağaçlar
162 Canlı kümes hayvanları	212 Canlı kümes varlıkları
163 Canlı su hayvanları	213 Canlı su varlıkları
164 Canlı büyükbaş hayvanlar	214 Canlı büyükbaş hayvanlar
165 Canlı küçükbaş hayvanlar	215 Canlı küçükbaş hayvanlar
168 Diğer canlı varlıklar	217 Birikmiş amortismanlar(-)
169 Canlı varlık. Değer düşüklüğü karşılığı (-)	218 Yapılmakta olan canlı varlık yatırımları
	219 Canlı varlıklar değer düşüklüğü karşılığı (-)

Kaynak: Antepli, 2014, s.125.

Türkiye Muhasebe Standartları 1, 54 üncü maddesinde canlı varlıkların bilançoda ayrı bir grup içerisinde gösterilmesi gereğine işaret etmektedir. Tablo 4.3'ten görüleceği üzere, Türkiye Muhasebe Standartları ve Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyum sağlayabilecek bir yapılanma amacıyla yürütülen çalışmalarda, 16. hesap grubunu kullanılarak tek düzen hesap planında bir hesap grubu oluşturmak suretiyle adaptasyon sağlanması hedeflenmiştir (Yılmaz, 2014, s. 237-238; Süklüm ve Akdoğan, 2016, s.5; Antepli, 2014, s. 124-125).

Canlı Varlıklarda meydana gelen değer artışları 605 CANLI VARLIK DEĞERLEME ARTIŞLARI, değer azalışları 628 CANLI VARLIK DEĞERLEME AZALIŞLARI hesaplarında izlenebilir. Hasat edilen tarımsal ürünler için stoklar grubu içerisinde 156 Tarımsal ürünler hesabı kullanılabilir (Yılmaz, 2014, s. 238).

Bir yıldan fazla tutulan ve işletme döngüsünün bir parçası olmayan varlıklar için, cari olmayan varlıklar grubunda bir canlı varlık grubu oluşturulmalıdır. Canlı varlık, bir yıldan fazla elde tutulursa ve belirli bir vadeye kadar beslenip ve et veya damızlık amacıyla satılacak ise canlı varlığın duran varlık olarak kabul edilmesi gerekir. Süt amaçlı elde tutuluyor ise farklı bir varlık sınıfı hesabında izlenmesi de daha uygun olacaktır (Yılmaz, 2014, s. 238-239).

BESİ BÜYÜKBAŞLAR.....> DÖNEN VARLIKLAR

SAĞMAL BÜYÜKBAŞLAR.....> DURAN VARLIKLAR

DAMIZLIK BÜYÜKBAŞLAR..... > DURAN VARLIKLAR (Yılmaz, 2014, s.238-239) olarak bölümlenmelidir.

Tablo 4.3: Tarımsal İşletme Dönen ve Duran Varlık Hesapları – 2 -

CARİ VARLIKLAR	CARİ OLMAYAN VARLIKLAR
(DÖNEN VARLIKLAR)	(DURAN VARLIKLAR)
16 Canlı varlıklar	23 Canlı varlıklar
160 Tarla bitkileri	230 Meyve ağaçları
161 Bahçe bitkileri	231 Meyve vermeyen ağaçlar
162 Büyükbaş hayvanlar	232 Büyükbaş hayvanlar
163 Küçükbaş hayvanlar	233 Küçükbaş hayvanlar
164 Kanatlı hayvanlar	234 Kanatlı hayvanlar
165 Su hayvanları	235 Su hayvanları ve diğer canlı varlıklar
166 Diğer canlı varlıklar	236 Canlı varlıklar değer düşüklüğü karşılıkları (-)
167 Canlı varlık değer düşüklüğü karşılığı (-)	237 Birikmiş amortismanlar(-)
169 Verilen sipariş avansları	238 Yapılmakta olan canlı varlıklar yatırımları
	239 Verilen avanslar

Kaynak: Yılmaz, 2014, s. 237-238; Süklüm ve Akdoğan, 2016, s.5; Antepli, 2014, s. 124-125.

4.6. Tarım işletmelerinin defter tutma seçenekleri ve hadleri

Türkiye'de büyük Tarım İşletmelerinin sayısı oldukça az olduğu için genel rakamsal değerlere bakıldığında, tarımsal işletmelerin 7/A seçeneğine göre muhasebe kaydı tutabilmeleri oldukça düşük bir ihtimal olarak görülmektedir. Bunun nedeni rakamsal sınırların yüksekliğidir. 7A seçeneğini uygulayabilmek için aşağıda verilen rakamsal sınırların aşılması gerekmektedir (Tablo 4.5). Örneğin, 2018 yılında bir tarım işletmesinin 7/A seçeneğine göre defter tutabilmesi için 2017 Yılı Net Satışlar Toplamının 5.575.854.-TL'yi aşması gerekir.

Özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin Defter tutabilmeleri için 7/A seçeneğinin sınırlarının aşağıya çekilmesinin doğru olacağı kanaatindeyiz

Aşağıdaki Tablo 4.4'te belirlenen tutarı aşan üretim ve hizmet işletmeleri 2018 yılında maliyet hesaplarını 7/A seçeneğine göre tutmak zorundadırlar.

Tablo 4.4: 7/A Seçeneği Rakamsal Sınırları (TL)

7/A Seçeneğinin Uygulanacağı Yıl	Bir Önceki Yıl Aktif Toplamı	Bir Önceki Yıl Net Satışlar Toplamı
2018	2.788.053.-TL	5.575.854.-TL
2017	2.435.619.-TL	4.871.018.-TL
2016	2.345.776.-TL	4.691.340.-TL

Kaynak: <http://www.muhassebex.com/2018-yili-7-a-secenegi-uygulamak-zorunda-olanlar>, 24.04.2019.

2018 Yılı için; 2017 yılı Aktif toplamı 2.788.053.- TL veya net satışlar toplamı 5.575.854.- TL'yi aşan üretim ve hizmet işletmeleri 7/A seçeneğini kullanmak zorundadır (Tablo 4.4).

2019 Yılı için ise; 2018 yılı Aktif toplamı 3.449.600.- TL veya net satışlar toplamı 6.899.400.- TL'yi aşan üretim ve hizmet işletmeleri 7/A seçeneğini kullanmak zorundadır (<https://vergidosyasi.com>, 04.06.2019).

7/B Seçeneği: 7/B seçeneği; aktif toplamı ve satışları 7/A' seçeneğini uygulayan işletmelere göre daha küçük olan hizmet, üretim ve ticaret işletmeleri tarafından uygulanır ve bu seçenek dikkate alındığında, dönem içinde giderler, gider çeşitlerine göre izlenmektedir. Maliyetler hesaplanırken gider dağıtım tabloları yardımı ile giderler fonksiyonlarına dönüştürülerek ilgili gider yerlerine ve hizmet/ürün maliyetlerine veya sonuç hesaplarına aktarılmaktadır (Akdoğan, 1993).

4.7. Canlı varlıkların muhasebeleştirilmesine ilişkin uygulama örnekleri

ÖRNEK-1: “X” tarım işletmesine 19.04.2017 tarihinde yetiştirip satmak amaçlı olarak birim fiyatı 8.000.-TL olan “20 adet inek” alınmış durumdadır. 31.12.2017 tarihine kadar yetiştirilmekte olan canlı varlıklar için yapılan giderler şöyledir: “DİMM /Direkt İlk Madde ve Malzeme” gideri: 10.000.- TL”, “Direkt İşçilik Gideri”: 3.500.-TL” ve “ GÜG/Genel Üretim Gideri”: 6.500.- TL” olmuştur. 31.Aralık.2017 tarihinde, canlı varlıklara ait “gerçeğe uygun değer” 170.000.-TL olarak belirlenmiştir. Canlı varlıkların tamamı 19.09.2018 tarihinde “200.000.-TL bedelle” nakden satılmıştır. 19.09.2018’e kadar “14.000.-TL DİMM”, “6.000.- TL d. işçilik” ve “8.000.-TL GÜG” yapılmıştır (Süklüm ve Akdoğan, 2016, s.6).

İneklerin satın alma kaydı

1).....19/04/2017.....		
162 BÜYÜKBAŞ CANLI VARLIKLAR H.	160.000	
162.01. İnek		
100KASA H.		160.000

Üretim maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi

2)..... 19/04/2017.....		
710 DİMM. H.	10.000	
720 D. İŞÇİLİK GİDERİ H.	3.500	
730 GÜG	6.500	
İLGİLİ HESAP		20.000

Dönem sonu kaydı:

3).....31/12/2017.....		
162 BÜYÜKBAŞ CANLI VARLIKLAR H.	20.000	
162.01. İnek		
711 DİMM Y. H.	10.000	
721 DİREKT İŞÇ. GİD. Y. H.	3.500	
731 GENEL ÜR. GİD. Y. H.	6.500	

4).....31/12/2017.....

711DİMM Y.H.	10.000	
721DİREKT İŞÇ. GİD.Y.H	3.500	
731GENEL ÜR.GİD.Y.H	6.500	
	710DİMM	1.000
	720DİREKT İŞÇ.G.H.	3.500
	730GENEL ÜR. G. H.	6.500

Değerleme kaydı:

Yıl sonunda; inekler alt hesabına ait borç bakiyesi 180.000 TL'dir. Canlı varlıkların belirlenen "gerçeğe uygundeğer" ise 170.000 TL'dir. Canlı varlıklarda (180.000 - 170.000) =10.000 TL değer azalışı oluşmuştur (Süklüm ve Akdoğan, 2016, s.6).

5).....31/12/2017.....

628 CANLI VARLIK DEĞERLEME AZALIŞ H. 10.000

628.01. Canlı Varlık (inekler) Değer Azalışı Hesabı

162 BÜYÜKBAŞ CANLI VARLIKLAR H. 10.000

162.01. İnek H.

19.09.2018 tarihindeki üretim maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi:

6)..... 19.09.2018 .....

710 DİMM. GİD. H.	14.000	
720 D. İŞÇ.GİDERİ H.	6.000	
730 GÜG H.	8.000	
	İLGİLİ HESAP	28.000

---

7)..... 19.09.2018 .....

162 BÜYÜKBAŞ CANLI VARLIKLAR H. 28.000

162.01. İnek

711DİMM Y.H.	14.000
721DİREKT İŞÇ. GİD.Y.H	6.000
731GENEL ÜR.GİD.Y.H	8.000

İneklerin satış kaydı:

8)..... 19.09.2018 .....

100 KASA H. 200.000

600 YURT İÇİ SATIŞLAR H. 200.000

Satılan canlı varlıkların (ineklerin) maliyeti= 198.000.-TL'dir (inekler alt hesabının borç bakiyesi (208.000 – 10.000)=198.000.-TL.

9)..... 19.09.2018 .....

620 SATILAN MAMUL MALİYETİ H. 198.000

162 BÜYÜKBAŞ CANLI VARLIKLAR H. 198.000

ÖRNEK-2: Hayvancılıkla uğraşan X tarım işletmesinde daha önce alınmış olan 5 inek doğum yapmış ve 5 adet buzağı, 02.06.2017'de doğmuştur. Buzağılara ait "gerçeğe uygun değer": " birim başına 5.000.- TL" dir. Takvim yılı sonuna kadar (31.12.2017), buzağılar için DİMM: 2.000.-TL, D. İşçilik Gideri: 2.500.-TL ve GÜG: 2.000.-TL masrafa katlanılmıştır. 31.12.2017 tarihinde buzağuların büyümüş olduğu anlaşıldığı için buzağular hesabı, inekler hesabına devredilmiştir. Her bir buzağının gerçeğe uygun değeri ise 8.000.- TL'ye yükselmiştir. 09.06.2018'de her birinin fiyatı 12.000.- TL'den nakit olarak buzağular satılmıştır. 31.Aralık.2017'den satış tarihe kadar olan sürede; 2.500 TL DİMM, 3.000 TL d. işçilik ve 3.500 TL GÜG yapılmıştır (Süklüm ve Akdoğan, 2016, s.6).

Doğan buzağuların kaydı

1)..... 02/06/2017.....

238 YAPILMAKTA OLAN CANLI VARLIK YATIRIMLARI H. 25.000

238.01. Buzağular

605 CANLI VARLIK DEĞER ARTIŞLARI H. 25.000

Buzağuların üretim maliyeti kaydı

2)..... 02/06/2017.....

710 DİMM GİDERİ H. 2.000

720 D. İŞÇ. GİDERİ H. 2.500

730 GÜĞ H.	2.000	
	İLGİLİ HESAP	6.500

---

3)..... 31/12/2017.....

238 YAPILMAKTA OLAN CANLI VARLIK YATIRIML. H. 6.500

238.01. Buzağular

711DİMM Y.H. 2.000

721DİREKT İŞÇ. GİD.Y.H 2.500

731GENEL ÜR.GİD.Y.H 2.000

---

4)..... 31/12/2017.....

711DİMM Y.H. 2.000

721D. İŞÇ. GİD.Y.H 2.500

731GÜĞ.Y.H 2.000

710 DİMM GİDERİ H. 2.000

720 D. İŞÇ. GİDERİ H. 2.500

730 GÜĞ H. 2.000

Büyüyen buzağuların inekler hesabına alınması

5)..... 31/12/2017.....

238 YAPILMAKTA OLAN CANLI VARLIK YATIRIMLARI H. 31.500

238.02. İnekler

238 YAPIL. OLAN CANLIV. YAT. H. 31.500

238.01. Buzağular

Değerleme kaydı

Dönem sonunda, buzağular büyüdükleri için “gerçeğe uygun değerleri her bir buzağı için 8.000.- TL/adet olarak tespit edilmiştir”. Dolayısı ile gerçeğe uygun değerleri (8.000x5 adet) 40.000.-TL’dir. İnekler alt hesabının borç bakiyesi 31.500.-TL olması nedeniyle anılan canlı varlıklara ilişkin (40.000 - 31.500) = “8.500.-TL değer artışı” meydana gelmiştir (Süklüm ve Akdoğan, 2016, s.7-8).

6)..... 31/12/2017.....

238 YAPILMAKTA OLAN CANLI VARLIK YATIRIMLARI H. 8.500

238.02. İnekler

605 CANLI VARLIK DEĞER ARTIŞLARI H. 8.500

09.06.2018 tarihindeki üretim maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi

7)..... 09/06/2018.....

710 DİMM GİDERİ H. 2.500

720 D. İŞÇ. GİDERİ H. 3.000

730 GÜĞ H. 3.500

İLGİLİ HESAP 10.000

---

8)..... 09/06/2018.....

238 YAPILMAKTA OLAN CANLI VARLIK YATIR. H. 10.000

238.02. İnekler

711 DİMM Y.H. 2.500

721 D.İŞÇ. GİD.Y.H 3.000

731 GÜĞ.Y.H 3.500

---

9)..... 09/06/2018.....

10/06/2013

162 BÜYÜKBAŞ CANLI VARLIKLAR H. 50.000

162.01. İnekler

238 YAPILM. OLAN CANLI V. YAT. H. 50.000

238.02. İnekler

İneklerin satış kaydı

10)..... 09/06/2018.....

100 KASA H. 60.000

600 Y.İÇİ SATIŞLAR H. 60.000

Satılan ineklerin maliyeti inekler alt hesabının borç kalanı olan 50.000 TL'dir.

11)..... 09/06/2018.....

620 SMM H. 50.000

162 BÜYÜKBAŞ CANLI V. H. 50.000

162. 01. İnekler

MATERYAL VR YÖNTEM:

Tezin saha çalışması Tekirdağ ilinde kurulu bulunan çiftliklerden elde edilen veriler çerçevesinde yürütülmüştür. Tarım işletmelerinin gelir-gider ve maliyet unsurlarını belirlemek için düzenli kayıt tutan çiftçilerle yüz yüze görüşülerek bilgi toplanmıştır. Çiftçi A küçük çiftçi, çiftçi B ve C ortanın üstü büyüklükte tarım işletmesi ve çiftçi D ise büyük tarım işletmesi olarak tespit edilmiştir. Elde edilebilen veriler ışığında anılan dört tarım işletmesinin ekonomik büyüklükleri, gelir seviyeleri tespit edilerek karşılaştırmalar yapılmış, çiftçi C'nin tüm muhasebe kayıtları yapılmış ve FADN sistemine uygun mali tabloları analiz edilmeye çalışılmış ve son olarak FADN sisteminde kullanılabilecek ayrıntılı tablolardan oluşan şablon (model) önerisi sunulmuştur.

NOT: “Bu bölümden sonra yer alan 5. bölümde Çiftlik Muhasebe Veri Ağı kurulum modeli ele alınmıştır. Bu bölümde kurulum modeli aşama aşama ilerleyen bir model olarak verilmiştir. 5. bölümün açıklamalarına geçmeden önce bazı ön bilgilere yer verilmesi gerektiği kanaatindeyiz:

Türk Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Kurulum Modeli'nde Sorumlu Olacak Kamu Kuruluşları:

Sorumlu olacak kamu kuruluşları elbette ilk önce Tarım ve Orman Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı olmalıdır. Bu konuda özellikle Bakanlıklara ait il müdürlüklerine önemli görevler düşmektedir. Ankara'dan yapılan planlamaların doğruluğu ve etkinliği; il müdürlükleri ile işlemlerin koordineli şekilde yürütülmesi ve ilçelerden sağlıklı ve doğru bilgilerin illere ulaştırılması ile doğru orantılıdır. İlçelerden gelen anket verileri ne kadar sağlıklı olursa merkezde yapılan analizlerde o kadar anlamlı sonuçlar verecek ve bu da Türkiye'nin tarım politikasına önemli katkılar sağlayabilecektir.

Sisteme seçilen çiftçilerin kayıtlarının yapılması:

Çiftlik Muhasebe Veri ağı sistemine katılmak gönüllülük esasına dayanır. Bu konuda karar vermiş olan çiftçiler Tarım ve Orman Bakanlığı İl veya İlçe müdürlüklerinde bulunan “ Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemine Katılım Anlaşması ” adı verilen bir belgeyi doldurmak zorundadırlar. Anılan belgede çiftçinin adı ve

soyadı, adresi, TC. kimlik numarası ve ÇKS numarasına ilişkin bilgiler çiftçi tarafından yazılır, Tarım İl Müdürü ve Çiftçi tarafından belge imzalanır. Çiftçiler bu belge ile sisteme katılmış olurlar. Katılımcı çiftçileri bekleyen sorumluluklar ise şöyledir: Anket çalışmaları yapılacağı zaman işletmede bulunmak; anket sorularını cevaplamak; makbuz, fiş, fatura gibi evrakları gerektiğinde ibraz etmektir. Çiftçiler, envanter çalışması adı verilen anket cevaplama işlemlerini dönem başında (kayıt oldukları tarihte) ve dönem sonunda (Aralık Ayı) tekrarlamak zorundadırlar. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından, 2018 Yılında yayınlanan Tebliğ⁷ gereğince; 2018 Yılında tarımsal işletmelere, işletme başına ve bir defada ödenmek 600.-TL katılım desteği ödeneceği hükmüne yer vermiştir.

İşletmenin ekonomik büyüklüğünün ve tipolojisinin belirlenmesi:

Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre; Bitkisel üretim yapan bir tarımsal işletmenin ekonomik büyüklüğü hesaplanırken, **üretim yapılan alan ile üretilen ürünün** Tarım ve Orman Bakanlığı **tarafından belirlenen SO değeri** çarpılarak bulunur (Alan x SO). Hayvancılık yapan bir tarımsal işletmenin ekonomik büyüklüğü ise **hayvan sayısı ile hayvan başı için belirlenen SO değeri** çarpılarak bulunur (hayvan sayısı x SO).⁸

Ekonomik Büyüklük Hesaplama Örneği;

Bitkisel üretim için;

300 dekar alanda buğday üretimi olduğunu kabul edelim. Buğday için SO = 212,80.-TL'dir. ⁹

Bitkisel Ekonomik Büyüklük = 300 x 212,80 = 63.840.- TL bulunur.

Hayvancılık için ekonomik büyüklük: 10 adet Damızlık düvesi olan işletmede; 10 x 2.771(SO Değeri)¹⁰ = 27.710 TL'dir.

⁷ 17.Eylül. 2018 Tarihli ve 30538 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Tebliğ, (Tebliğ No: 2018/30), md.6.

⁸ SO değerinin hesaplama ayrıntıları için bkz.: EC, Typology Handbook, RI/CC 1500 rev. 3, https://fadn.pl/wp-content/uploads/2012/12/ricc1500_typology_handbook_rev3_05.10.2009.pdf , 08.02.2019.

⁹ Tarım ve Orman Bakanlığı verileridir.

¹⁰ Tarım ve Orman Bakanlığı verileridir.

İşletmenin Üretim Tipi:

Üretim tipi belirlenirken önceden hesaplanan ekonomik büyüklük kullanılır. İşletmenin hesaplanan toplam ekonomik büyüklüğünün 2/3'ü alınır. Yukarıdaki bölümlerde değinilen bu hesaplamalara göre işletmenin Bitkisel, Hayvansal ya da Karma işletme tipinde olup olmadığı belirlenir.

İşletmelerin sınıflandırılması ve seçimi:

Türkiye'de ÇMVA için tasarlanan seçim planlarının tarihçesine değinmek gerekirse;

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 2006 Yılında yürütülen program; NU

TS 2 düzeyine göre seçilmiş olan; Konya, Bursa, İzmir, Tekirdağ, Adana, Şanlıurfa, Giresun, Erzurum ve Nevşehir olmak üzere 9 pilot ilde başlatılmış, sistem teknik ve idari birimlere tanıtılarak ÇMVA'nın hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Daha sonra, İl sayısının 11'e çıkarılması planlanmıştır. İstanbul hariç tutulmuştur (Aslan, 2008, s.65-66).

Bazı illerde orantılı dağıtım tekniğiyle belirlenen örnek sayısının düşük veya yüksek olması nedeniyle bu rakamların mevcudiyeti ile ilgili kaygılar oluşmuş, özellikle bilgi toplamada güçlüklerle karşılaşılması, veri toplamanın uzun sürmesi gibi engeller ve de zaman sınırlaması nedeniyle bir takım değişiklikler yapılması gerekliliği doğmuştur. Bu nedenle örnek sayıları, üretim çeşitliliği ve işletme sayısı bakımından illerin büyüklüğü dikkate alınarak yeni düzenlemelere gidilmiştir (Aslan, 2008, s.67-68).

Örneğin, Adana İli'nde 81 işletmede veri toplanması gerekirken 45 işletmeden veri alınabilmiştir. 7 - 16,99 ESU aralığında olan işletmeler orta ölçekli, 17 ve üstü ESU değerine sahip işletmeler ise büyük işletme olarak kabul edilmiştir. Yapılan bu pilot çalışmada bazı illerde büyük işletmelerin olmadığı tespit edilmiş, muhasebe kaydı tutulan işletme aranmıştır. Şanlıurfa'da örnek alana/uzaya giremeyen işletmeler için seçim, olasılık dağılımı ile değil uzman görüşü ile yapılabilmektedir (Aslan, 2008, s.67-68).

Türkiye'de halihazırda bulunan Çiftçi Kayıt Sistemi, örnek bir anketin niteliğini taşımayan ve örneklem araştırmasına uygun olmayan şekilde oluşturulmuştur. Tüm hedef kitlenin dahil edilmemesi ve hanehalkı ya da tarım işletmelerinin tanımlarına uyulmaması en önemli engellerdir. Bu nedenle, TÜİK, 2005 yılında, örnek araştırmalarını yürütmek için çerçeveye gereksinim duymuş ve 19.000 köyde ÇKS kayıtlarını güncelleme çalışmaları başlatmıştır (Aslan, 2008, s. 70).

FADN / Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) örnekleme:

FADN/ÇMVA sisteminde örneklem seçiminde; popülasyonu belirleme, liste oluşturma, ekonomik büyüklüğü ve eşik değeri belirleme, tabakalama ve örnek seçimi aşamaları uygulanmaktadır.

İstatistiksel olarak, popülasyon kelimesi araştırmanın kapsadığı tüm birimleri işaret etmektedir. Avrupa Birliği'nde bu kavram, piyasada önemli bir paya sahip olan veya belirli bir ölçütten daha fazla ürün üretebilen ya da en az 1 hektar arazisi olan tarımsal işletmeler için kullanılmaktadır (Aslan, 2008, s. 46).

Tarım işletmeleri arasında da düşük çıktısı olan işletmeler de vardır ancak, bu işletmeler FADN sistemine dahil edilemez. Bu nedenle, FADN sisteminde yapılan araştırmanın kapsamını belirlerken, Avrupa Komisyonu'nun 79/65 / EEC sayılı Tüzük düzenlemeleri ve değişiklikleri dikkate alınmış ve sadece ticari girişimler sisteme dahil edilmiştir. Ticari işletme, tarımın bir ana iş olarak yürütülmesine ve çiftçinin ailesine gelir sağlamasına izin verecek kadar büyük olan kuruluş şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kuruluşun ticari kabul edilebilmesi için, belirli bir ekonomik büyüklüğü (standart brüt kârı) aşmış olması istenmektedir (Aslan, 2008, s.46-47).

Türk ÇMVA sisteminde veri toplama şekilleri:

Türkiye'de uzmanlaşmış özel tarımsal danışmanlık firmaları sayısı az olduğu için veri toplama işinin kamusal nitelikte yerine getirilmesi tercih edilmektedir. Nitekim, 2009 Yılında yayınlanan ilgili Yönetmelik hükmüne göre; veri toplama görevi Tarım ve Orman Bakanlığı'nda görevli memurlar eliyle yerine getirilmektedir. Anılan yönetmeliğe göre veri toplama görevinin Bakanlık personeline verildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Üniversitelerin ilgili fakülte ve bölümlerinin asli

görevlerini aksatmamak şartıyla bu konuda görevlendirilmelerinin, Türk tarımı için faydalı olacağı kanaatini taşıdığımızı belirtmek isteriz.

Çiftliklerden toplanacak bilgiler:

ÇMVA çalışmaları pilot illerde gruplar oluşturularak aşağıda yer alan 5. Bölümde örnekleri verilmiş olan tablolar/soru kağıtları yardımıyla yapılmaktadır. Dönem başı envanteri ÇMVA'ya dahil olan tarım işletmesine derhal uygulanmakta, yıl sonunda ise kapanış envanteri yapılmaktadır. İlgili muhasebe yılına ait veri toplama işlemi bu şekilde tamamlanarak sonuçlar bilgisayara yüklenmekte ve Ankara merkeze gönderilmektedir. Ankara'ya gönderilen veriler gerekli kontroller yapıldıktan sonra düzeltme amaçlı olarak illere geri gönderilebilmektedir. Bunun yanında Ankara'da farklı analizler uygulanarak veriler zenginleştirilmektedir. İşletmenin toplam çıktı rakamına, devlet destekleri ilave edilmekte ve ödenen katma değer vergileri, faizler, amortismanlar ve maliyetler düşülerek net kar ile işgücü başına net gelir hesaplanmaktadır (Nazlı, 2008, s.36-37).

1 Ağustos 2014 Tarihli ve 1198/2014¹¹ No'lu Avrupa Birliği Komisyonu Yönetmeliği hükümlerine göre, çiftlik faaliyetlerinde (çiftlik döngüsü) toplanacak **temel muhasebe veri grupları** şunlardır:

- Tarım işletmesinin, konumu, durumu, türü ve sınıflandırmasıyla ilgili veriler gibi genel bilgiler.
- Mesleğin türü: Tarım işletmesi tarafından kullanılan tarımsal alanların doluluk türlerine ilişkin özet veriler.
- Emek: Çiftlikte çalışan kişilerin sayısı, çalışılan süre ve katılımın türü gibi Tarım işletmesinin emeğini karakterize eden veriler.
- Varlıklar: Tarım işletmesinin varlıklarını tanımlayan, hesap dönemi boyunca faaliyetlerinde kullanılan kategorilere ayrılmış veriler.

---

¹¹ Avrupa Birliği'ndeki tarımsal işletmelerin gelirleri ve ticari faaliyetlerine ilişkin muhasebe verilerinin toplanması için bir ağı kurulmasına ilişkin 1217/2009 (EC) Sayılı Konsey Tüzüğüne ek olarak, 1 Ağustos 2014 Tarih ve 1198/2014 Sayılı Komisyon Delegasyonu Yönetmeliği.

- Kotalar ve diğer haklar: Kotalara ilişkin veriler ve tarım işletmesinin muhasebe yılında işletilmesine ilişkin diğer haklar.
- Borçlar: Muhasebe yılında tarım işletmesinin borçluluğuna ilişkin veriler.
- Katma değer vergisi: Katma değer vergisi (KDV) sistemlerinin tarım işletmesine uygulanmasına ilişkin veriler.
- Girdiler: Tarım işletmesinin faaliyetinde, belirli maliyetler ve genel giderler gibi kullanılan girdilerle ilgili veriler,
- Mahsuller: Eldeki mahsullerin üretimini ve kullanımını detaylandıran veriler.
- Hayvancılık üretimi: İşletmelerde canlı hayvan üretimi ve kullanımına ilişkin veriler.
- Hayvansal ürün ve hizmetler: Tarım işletmesindeki hayvansal ürün ve hizmetlerin üretimini ve kullanımını detaylandıran veriler.
- Doğrudan çiftlikle ilgili diğer kazançlı faaliyetlere ilişkin veriler,
- Sübvansiyonlar: Tarım işletmesi tarafından hesap yılı içinde elde edilen sübvansiyonları içeren veri.

Avrupa Birliği'nde çiftlik döngüsünden veri toplanmasında genel kurallar:

(A) 1217/2009 (EC) sayılı Yönetmeliğin 8 (3) Maddesinde belirtilen 12 ayın hesap yılı 31 Aralık - 30 Haziran tarihleri arasında sona erecektir.

(B) Bir çiftlik döngüsünde veriler, hesap yılı boyunca sistematik ve düzenli olarak yapılan girdilerden oluşan hesaplardan alınacaktır.

(C) Bir çiftlik döngüsünde veriler finansal değerlerde, Euro cinsinden veya ulusal para birimleri cinsinden, fiziksel ağırlık, hacim, alan, sayı ve ayrıca ilgili birim ve göstergelerde ölçülmelidir.

(D) Muhasebe verileri KDV hariç olarak ifade edilir.

(E) Parasal olarak muhasebe verileri, hibe ve sübvansiyonlar dikkate alınmadan kaydedilir. Hibe ve sübvansiyonlar ayrı hesaplara kaydedilir (Eur-Lex,

Access to European Union law , https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2014/1198/oj,
08.02.2019).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN) KURULUM MODELİ ÖNERİSİ

5. TÜRKİYE'DE ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI (FADN) KURULUM MODELİ AŞAMALARI

Türkiye'de Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) Kurulum Modeli Önerisi 5 Aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar şöyledir:

1. Aşama: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Modelinde Kullanılacak Verilerin Toplanması İçin Gerekli Anket Tablolarının Oluşturulması
2. Aşama: Toplanan Anket Bilgilerinin Derlenmesi ve Bir Çiftçiye Ait Örnek Muhasebe Kayıtlarının Yapılması
3. Aşama: FADN Sisteminde İstenilen Standart Sonuçların Elde Edilebilmesi İçin Gerekli Tablolarının Oluşturulması
4. Aşama: Verileri toplanan 4 adet tarım İşletmesine ait bilgilerin FADN sistemine uygun olarak hazırlanmış olan tablolar işlenmesi
5. FADN Sisteminde Kullanılabilecek Ayrıntılı Tablolardan Oluşan Şablon (Model) Önerisi'dir.

5.1. Birinci Aşama: Çiftlik Muhasebe Veri Ağı modelinde kullanılacak verilerin toplanması için gerekli anket tablolarının oluşturulması (Dönem Başı anketleri yapılmadan önce hazırlanması gereken tablolar/ açılış envanteri soru formları)

Aşağıda, 1.Aşama olan Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Modelinde kullanılacak verilerin toplanması için gerekli anket tablolarının oluşturulmasına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Envanter, işletmenin sahip olduğu varlıkları özelliklerine göre gruplandırarak, ayrı ayrı listelerde miktar, kıymet ve tutarlarına göre ayrıntılı olarak saptamaktır. Envanter, işletmenin varlıklarının, borçlarının ve alacaklarının bir listesinin çıkarılmasıdır. Envanter işlemi fiziksel bir işlemdir, sayma, ölçme ve

tartmaya dayanır. Fiziksel işlemden sonra iktisadi değerlerin parasal olarak takdiri gelir. Bu aşamaya değerlendirme adı verilir (İnan, 2017, s.36).

Dönem başı ve dönem sonunda yapılacak olan anket çalışmaları için önceden hazırlanmış soru/anket formlarına ihtiyaç vardır. İşletmenin genel olarak tüm tarımsal faaliyetlerini belirlemeye yönelik olması gereken soru formunda yer alabilecek tablolar şunlardır (Nazlı, 2008, s.35-36);

Açılış envanteri tablolarının nasıl doldurulacağı aşağıda açıklanmaktadır. Diğer bilgiler ise envanter tablolarının altında yer almaktadır.

İşletme tipi ve ekonomik büyüklük satırları boş bırakılarak geri kalan tüm sorular eksiksiz olarak doldurulmalıdır. FADN sistemine katılan çiftçilere uygulanacak anket soruları aşağıda verilmiştir.

AÇILIŞ ENVANTERİ TABLOLARININ LİSTESİ

- E1- İşletme Genel Bilgileri
- E2- Arazi Varlığı
- E3- Hayvan Varlığı
- E4- Çok Yıllık Bitkiler
- E5- Ambar Mevcudu
- E6- Alacaklar
- E6- Borçlar
- E7- Nakitler
- E7- Hisseler
- E8- Krediler
- E9- Arazi Islahı
- E10- Bina ve Yapı Varlığı
- E11- Makine ve Ekipman Varlığı
- E12- Tarla Demirbaşı

Not: Sadece ilk defa anket yapılan işletmede doldurulacaktır. Sonraki yıllarda kapanış envanteri, gelecek yılın açılış envanteri yerine geçecektir.

Tablo 5.1: FADN Anket Formu Kapak Sayfası

**01.01.2018-31.12.2018 MUHASEBE YILI
ÇİFTLİK MUHASEBE VERİ AĞI
SORU FORMU**

ADRES			KOD
İL			
İLÇE			
KÖY			
İşletme Tipi			
Ekonomik Büyüklük			
İşletme Numarası			
İşletme Sahibinin Adı Soyadı			
İşletme Sahibinin Doğum Yılı			
Anket yapılan kişinin adı:			
Soruları Yanıtlayanın İşletmedeki Görevi:			
VERİ TOPLAYICI			
ADI SOYADI			
TC. KİMLİK NO			
ANKET YAPILIŞ TARİHİ			

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.2: E1 - İşletme Genel Bilgileri

		Değer
Organik Tarım	İşletmede sertifikalı organik tarım yapılmamaktadır.	1
	İşletmede sadece sertifikalı organik tarım yapılmaktadır.	2
	İşletmede hem sertifikalı organik, hem de diğer türde tarımsal faaliyet yapılmaktadır.	3
İşletmenin Yüksekliği (rakım)	300 metrenin altında	1
	300-600 metre arasında	2
	600 metrenin üstünde	3
	Ulaşılamayan veri	4
İşletmenin Yasal Durumu	Tek hanehalkı işletmesi	1
	Birden fazla hanehalkı ortaklığı	2
	Şirket-yarı şirket	3
	Diğer	4
İşletmenin Yönetim Durumu	İşletme sahibi/yönetici	1
	İşletme sahibi/ancak yönetici değil	2
	Yönetici/ ancak işletme sahibi değil	3
Sulanabilen arazi miktarı (bir arazi yalnızca bir defa girilecektir)	Yüzey Sulama Yöntemi ile Sulanan Arazi büyüklüğü (da)	
	Damla Sulama ile Sulanan Arazi büyüklüğü (da)	
	Yağmurlama Sulama ile Sulanan Arazi büyüklüğü (da)	
	Toplam Sulanan Alan	
Seçiminizin yanına işaret koyunuz.		
Sulama durumu kısmını boş bırakınız.		

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.3: E2 - Arazi Varlığı

Arazi Türü	Sulu=1 Kuru=2	Sene Başı	
		Miktar (da)	Fiyat (TL/da)
Toplam Kullanılan Sulu Mülk Arazi		0,000	0,00 TL
Tarla Arazisi (sulu) 1	1		
Tarla Arazisi (sulu) 2	1		
Tarla Arazisi (sulu) 3	1		
Tarla Arazisi (sulu) 4	1		
Tarla Arazisi (sulu) 5	1		
Tarla Arazisi (sulu) 6	1		
Tarla Arazisi (sulu) 7	1		
Toplam Kullanılan Kuru Mülk Arazi		0,000	0,00 TL
Tarla Arazisi (kuru) 1	2		
Tarla Arazisi (kuru) 2	2		
Tarla Arazisi (kuru) 3	2		
Tarla Arazisi (kuru) 4	2		
Bağ		0,000	0,00 TL
Bağ 1			
Bağ 2			
Bağ 3			
Bağ 4			
Meyvelik ve Diğer Ağaçlar(*)		0,000	0,00 TL
Meyve Bahçesi 1			
Meyve Bahçesi 2			
Meyve Bahçesi 3			
Sebze Bahçesi		0,000	0,00 TL
Sebze Bahçesi 1			
Sebze Bahçesi 2			
Sebze Bahçesi 3			
Sebze Bahçesi 4			
Ağaçlık Arazi		0,000	0,00 TL
Ağaçlık Arazi 1			
Ağaçlık Arazi 2			
Ağaçlık Arazi 3			
Sera		0,000	0,00 TL
Sera 1	1		
Sera 2	1		
Sera 3	1		
Sera 4	1		
Sera 5	1		
Diğer Alanlar(**)		0,000	0,000 TL
	2		
	2		
	2		
	2		
Kullanılan Mülk Arazisi		0,000	0,00 TL

Not: Sadece işletmenin sahip olduğu tarımsal amaçlı araziyi içerir.

Not: Sulu arazi nedir? 1- Devlet tarafından sulama götürülmüş tüm araziler.

2- Teknik olarak sulanabilir olup çiftçinin kendi imkanlarıyla sulama götürdüğü ve fiili olarak sulanan arazilerdir. (*) Böğürtlen, Kapari, Ahududu vb. (**) Yol, bataklık, kayalık vb.

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir.

Tablo 5.4: E3- Hayvan Varlığı

		Hayvan Sayısı (3)			Hayvan Sayısı (3)
SİĞİR (Manda hariç)		Açılıştaki Hayvan Sayısı	KOYUN ve KEÇİ		Açılıştaki Hayvan Sayısı
0-12 ay arası sığırlar dişi	(Yerli)		Keçi (Dişi)>12 ay		
	(Melez)		Keçi (Erkek)>12 ay		
	(Kültür)		Diğer keçiler	(Erkek)	
0-12 ay arası sığırlar erkek	(Yerli)			(Dişi)	
	(Melez)		Koyunlar (Dişi)>12 ay		
	(Kültür)		Koyunlar (Erkek)>12 ay		
Erkek sığır - 12-24 ay (tosun)	(Yerli)		Diğer koyunlar	(Erkek)	
	(Melez)			(Dişi)	
	(Kültür)		KÜMES HAYVANLARI		
12-24 aylık dişi sığır (düve)	(Yerli)		Broiler		
	(Melez)		Yumurta tavukları		
	(Kültür)		Diğer: (1)		
24 aydan büyük erkek sığır (boğa)	(Yerli)		Kaz		
	(Melez)		Ördek		
	(Kültür)		Hindi		
Damızlık Düve (24 aydan büyük-buzağılamamış)	(Yerli)		Devekuşu		
	(Melez)		Bıldırcın		
	(Kültür)		Keklik		
Süt inekleri	(Yerli)		DİĞER HAYVANLAR		
	(Melez)		Atlar		
	(Kültür)		Eşek		
Diğer inekler	(Yerli)		Arı kovanları		
	(Melez)		Tavşanlar (Damızlık dişi)		
	(Kültür)		Manda		
			Diğer: (2)		Açılış Değeri (TL)
(1) Kaz, Ördek, Hindi vb. kümes hayvanları.					
(2) Piliçler, tavşanlar, (damızlık dişiler dışındakiler), geyik, bizon, balık, midilli ve çiftlik turizmi için kullanılan diğer hayvanlar.					
(3) Hayvan sayısı arılar için koloni, büyük ve küçük baş hayvanlar için ise baş sayısı yazılacaktır.					

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.5: E4 - Çok Yıllık Bitkiler

	Sene Başı			Birim Değeri (TL/adet)
	Tesis Yılı	Alan (da)	Adet	
Meyvesiz Ağaçlar				
Meyve Ağaçları				
Bağ Arazisi		0		0
Diğer		0	0	0 TL
KOTALAR (adet)				
TOPLAM				

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Açıklama: Kapama bahçe olmayan meyve ağaçlarında adet sayısı yazılacaktır. Meyvesiz ağaçlar kavak yetiştiriciliği veya çok yıllık süs bitkileri gibi satış değeri olan ağaçlardır. Fidanlar, dış mekan süs bitkileri ile meyveli ve meyvesiz ağaçlar ile bağ fidanlarından oluşur. Bunlarda adet sayısı üzerinden kayıt yapılır.

Not: Eğer yetişmiş ağaçlı bir arazi satın alımı söz konusu ise alan ve alan değeri E2 tablosuna aynı meyvelinin ağaç sayısı ve ağaç değeri E4 tablosuna yazılmalıdır.

Tablo 5.6: E5 - Ambar Mevcudu

KAYNAĞI	Sene Başı		
	Miktar (kg, adet, lt, gün vb.)	Birim Fiyat (TL/kg)	TUTAR (TL)
Ürün Satış Alacakları			
Hizmet Satış Alacakları			
Demirbaş Satış Alacakları			
Mal Alımı İçin Yapılan Ön Ödemeler			
Hizmet Alımları İçin Yapılan Ön Ödemeler			
Diğer			
TOPLAM			
Açıklama: Yıl içinde tamamlanacak kısa vadeli alacakları içerir. Hayvan satışları demirbaş satış alacaklarına, ürün satışları (hayvansal) ürün satış alacaklarına kaydedilir.			

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir.

Tablo 5.7: E6 - Alacaklar

KAYNAĞI	Sene Başı		
	Miktar (kg, adet, lt, gün vb.)	Birim Fiyat (TL/kg)	TUTAR (TL)
Ürün Satış Alacakları			
Hizmet Satış Alacakları			
Demirbaş Satış Alacakları			
Mal Alımı İçin Yapılan Ön Ödemeler			
Hizmet Alımları İçin Yapılan Ön Ödemeler			
Diğer			
TOPLAM			
Açıklama: Yıl içinde tahsil edilecek olan kısa vadeli alacakları içerir. Hayvan satışları demirbaş satış alacaklarına, ürün satışları (hayvansal) ürün satış alacaklarına kaydedilir.			

Tablo 5.8: E6 - Borçlar

KAYNAĞI	Sene Başı		
	Miktar (kg-çuval-lt-gün)	Birim Fiyat (TL/kg)	TUTAR
Ürün Alım Borçları			
Hizmet Alım Borçları			
Demirbaş Alım Borçları			
Mal Alım Borçları (1)			
Diğer			
TOPLAM			
(1) İnşaat malzemeleri, gübre, ilaç, yem, yakıt vb. Seçimleri sıra ile yapınız. Aynı numarayı iki kez kullanmayınız.			

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.9: E7 - Nakitler

		Sene Sonu Değeri (TL)
Bankadaki Nakitler		
Eldeki Nakitler		
Açıklama: Sadece işletmeye ait olan banka hesapları ve işletme kasası mevcudu yazılacaktır. İşletmecinin şahsi hesapları ve şahsi nakitleri dahil edilmeyecektir.		

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.10: E7 - Hisseler

	Sene Başı Değeri (TL)
Tarımsal Amaçlı Kooperatif Hisselerinden Kaynaklanan Gelirler	
Tarımsal Amaçlı Diğer Örgütlerden Kaynaklanan Gelirler	
Açıklama: Sadece işletme ile ilgili tarımsal kaynaklı kooperatif ve diğer örgütlere dayalı üyeliklerden elde edilen gelirler (Örneğin: Risturn ödemeleri vb.)	

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.11: E8 - Krediler

	Dönem Başı
Orta ve Uzun Vadeli Borçlar (1 yıldan uzun süreli)	0,00
Kısa vadeli borçlar (1 yıl içinde ödenecek borçlar ile vadesi gelmiş nakit ödemeleri)	0,00
Toplam	0,00
Not: Orta ve Uzun Vadeli Borçlar; tarımsal amaçlı alınmış olan ve 1 muhasebe yılı içerisinde (1 Ocak-31 Aralık) ödenemeyecek olan borçlar ve kredilerdir. Kısa Vadeli Borçlar; tarımsal amaçlı alınmış olan ve 1 muhasebe yılı içerisinde (1 Ocak-31 Aralık) ödenecek olan borçlar ve kredilerdir.	
Not: Dönem başındaki mevcut borç sorulmalıdır. Ne zaman ve ne kadar borçlandığı sorulmamalıdır.	

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.13: E10 - Bina ve Yapı Varlığı

Bina Cinsi (1)	Kapasite si	Birimi (Baş/m ² /ton vb.)	Binanın Yapı Türü (2)	Yeniden Yapım Değeri (TL) (3)	Yapım Yılı
<p>(1) Ahır, sundurma, ağıl, depo, garaj vb.</p> <p>(2) Betonarme, ahşap, kerpiç, kagir vb.</p> <p>(3) Aynı bina yeniden yapılsa imalat değeri</p> <p>Toplam onarım değerini bulmak içindir. Bu değerin bilinmesi durumunda yazılması gerekli değildir.</p> <p>NOT: İşçi evi, Bakıcı evi, çoban evi vb. işçilerin barınmaları amacıyla olan yapılar lojman olarak değerlendirilmelidir.</p>					

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.14: E11 - Makina ve Ekipman Varlığı

Makine Cinsi (1)	Kapasitesi	Birimi (Bg-Ton vb.)	Yenisinin Değeri (TL)	Model (üretim yılı)	Sulama Ekipmanları	Kapasitesi	Birimi (Bg-Ton vb.)	Yenisinin Değeri (TL)	Model (üretim yılı)

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

Tablo 5.15: E12 - Tarla Demirbaşı

Ürünler	Sene Başı						
	Tohum (TL)			Gübre (TL)	İlaç (TL)	Fide (TL)	
	Alan (da)	Yetiştirilen	Satın Alınan			Yetiştirilen	Satın Alınan

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

KAPANIŞ ENVANTERİ VE YARDIMCI TABLOLARININ DOLDURULMASI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:

Kapanış envanteri ve yardımcı tabloların nasıl doldurulacağı aşağıda açıklanmaktadır. Diğer bilgiler ise ilgili tablolarının altında yer almaktadır.

I. KAPANIŞ ENVANTERİNİN DOLDURULMASI:

KAPAK SAYFASI:

İşletme tipi ve ekonomik büyüklük satırları boş bırakılarak geri kalan tüm sorular eksiksiz olarak doldurulmalıdır.

E2 - ARAZİ VARLIĞI:

Bu tabloya sene başında kayıt edilmiş olan arazilerin son durumu (bir kısmı veya tamamı satılmış olabilir) ve/veya yıl içerisinde satın alınmış olan arazilerin sene

sonu miktarları ve sene sonu fiyatları yazılmalıdır. Birim fiyatları sene başındakilerden farklı olabilir.

Eğer miras yoluyla edinim var ise; edinim masrafları (veraset intikal masrafları vb.) Çiftçi Kayıt Defterine(ÇKD) kaydedilmiş olmalıdır. Bu şekilde edinimi olan arazilerin alım tutarı ise 1 TL olarak Çiftçi Kayıt Defterinde kayıtlı olmalıdır.

Kapanış Envanteri Tablolarının Listesinde yer alan tablolardan sadece arazi varlığı tablosuna aşağıda ver verilmiş, diğer kapanış envanteri tabloları çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir.

Tablo 5.16: E2 - Arazi Varlığı

Arazi Türü	Sulu=1 Kuru=2	Sene Sonu	
		Miktar (da)	Fiyat (TL/da)
Toplam Kullanılan Sulu Mülk Arazi		0,000	0,00 TL
Tarla Arazisi (sulu) 1	1		
Tarla Arazisi (sulu) 2	1		
Toplam Kullanılan Kuru Mülk Arazi		0,000	0,00 TL
Tarla Arazisi (kuru) 1	2		
Tarla Arazisi (kuru) 2	2		
Bağ		0,000	0,00 TL
Bağ 1			
Bağ 2			
Meyvelik ve Diğer Ağaçlar(*)		0,000	0,00 TL
Meyve Bahçesi 1			
Meyve Bahçesi 2			
Sebze Bahçesi		0,000	0,00 TL
Sebze Bahçesi 1			
Sebze Bahçesi 2			
Ağaçlık Arazi		0,000	0,00 TL
Ağaçlık Arazi 1			
Ağaçlık Arazi 2			
Sera		0,000	0,00 TL
Sera 1	1		
Sera 2	1		
Diğer Alanlar(**)		0,000	0,000 TL
	2		
Kullanılan Mülk Arazisi		0,000	0,00 TL
Not: Sadece işletmenin sahip olduğu tarımsal amaçlı araziyi içerir.			
Not: Sulu arazi nedir? 1 -Devlet tarafından sulama götürülmüş tüm araziler.			
2- Teknik olarak sulanabilir olup çiftçinin kendi imkanlarıyla sulama götürdüğü ve fiili olarak sulanan arazilerdir.			
(*) Böğürtlen, Kapari, Ahududu vb.(**) Yol, bataklık, kayalık vb.ÇKD2(çiftçi kayıt defteri) sayfasında bulunan satın alımlar tablosuna kaydedilen arazinin adı ("Tarla Arazisi (kuru) 3 vb. gibi) ilgili hücreden mutlaka seçilmelidir. Bu seçim yapıldığında rakamlar gelecektir.			

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir

E3- HAYVAN VARLIğI:

Hayvan sayısı: Arılar için koloni, büyük ve küçükbaş hayvanlar için ise baş sayıdır.

Dönem Sonu Sayısı: 31 Aralık günü itibarı ile işletmeye ait olan hayvan sayıdır. Örneğin; işletmeci ile görüşme 15 Ocak gününde yapılıyorsa yine de 31 Aralık günündeki hayvan sayısı sorulmalıdır (**İlgili tablo çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir**).

E4 - ÇOK YILLIK BİTKİLER:

Bu tabloda, meyvesiz ağaçlar, meyve ağaçları, bağ arazisi, diğer ve kotalar adlı 5 kategori bulunmaktadır.

Meyvesiz ağaçlar; kavak yetiştiriciliği veya çok yıllık süs bitkileri gibi satış değeri olan ağaçlardır.

Fidanlar, dış mekan süs bitkileri ile meyveli ve meyvesiz ağaçlar ile bağ fidanlarından oluşur. Bunlarda adet sayısı üzerinden kayıt yapılır.

Kotalar E4 tablosunda bulunmasına rağmen şekerpancarı, haşhaş, çeltik vb. ürünler kast edilmektedir (İlgili tablo çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir).

E5 - AMBAR MEVCUDU:

Sene başı envanterindeki gibi işletmede üretilen ürünler için birim fiyat yazılmayacak, sadece miktar bilgisi alınacaktır (İlgili tablo çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir).

E6 – ALACAKLAR:

Ürün Satış Alacakları: Satılan üründen tahsil edilemeyen tutar ve miktar yazılır. Örneğin; satılan buğdaydan kaynaklanan alacakları içerir.

Hizmet Satış Alacakları: Arazi sürümü, budama vs. den kaynaklanan alacakları içerir.

Demirbaş Satış Alacakları: Traktör, tarla vs. satışından kaynaklanan alacakları içerir.

Mal Alımı İçin Yapılan Ön Ödemeler: Gübre, yem vb. girdi alımları için yapılan ve girdiyi teslim almadan yapılan ön ödemeleri içerir.

Hizmet Alımları İçin Yapılan Ön Ödemeler: Çoban, bekçi gibi hizmetler için yapılan ön ödemeleri içerir.

Yukarıda bulunan başlıklar ile ilgili çiftçinin alacakları olarak geçen tutarlar çiftçi kayıt defterine çiftçi tarafından kaydedilmişse mükerrer kayıt olmaması açısından Çiftçi Kayıt Defteri kaydına bakılmaksızın alınanlar sütununa kaydedilmelidir (İlgili tablo çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir).

E6 – BORÇLAR:

Çiftçi kayıt defterine parası alınmış veya ödenmiş işlemlerin kayıtları yapılmaktadır. Bu nedenle, tabloya, çiftçi kayıt defterinde kaydı olmayan borçla alınmış ürünler yazılır (İlgili tablo çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir).

E7 – NAKİTLER-HİSSELER:

Nakit ve hisselerin sene sonu değerleri kaydedilmelidir. Gerekli açıklamalar tabloların altında yer almaktadır (İlgili tablo çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir).

E8 – KREDİLER:

Aşağıda yazılı olan kredi seçenekleri orta ve uzun ya da kısa vadeli borçlar kategorisine girebilir.

Eğer; bir kredi türünden birden fazla alınmışsa, arazi alım kredisi 1, arazi alım kredisi 2 şeklinde yazılıp tutarı girilmelidir.

Arazi Alım Kredisi, Bina Alım-Yapım Kredisi, Alet ve Makine Kredisi, Canlı Hayvan Alım Kredisi ve Tarımsal Amaçlı Diğer Krediler yazılmalıdır.

Kredilerin sene sonu değerleri ve ödenen tutarları kaydedilmelidir. Kredi taksit ödemeleri ile ilgili Çiftçi Kayıt Defterinde kayıt bulunması halinde dikkate alınmamalıdır (İlgili tablo çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir).

E9 - ARAZİ ISLAHI: (Bkz.,: Tablo 5.12:E9-Arazi Islahı).

E10 - BİNA ve YAPI VARLIĞI: (Bkz.,: Tablo 5.13: E-10).

E11 - MAKİNA ve EKİPMAN VARLIĞI: (Bkz.,: Tablo 5.14: E-11).

E12 - TARLA DEMİRBAŞI:

Bu tabloya muhasebe yılı içerisindeki sonbahar aylarında ekilmiş ve 31 Aralık itibarıyla tarlada ekili olan ürünler ile bu ekili ürünler için kullanılmış olan tohum, ilaç ve gübre yazılacaktır. Ayrıca bu tabloya, işçilikler dahil edilmeyecektir. Sadece kullanılan girdilerin parasal değeri kaydedilecektir. Çok yıllık bitkiler için yapılan işlemler yatırım olduğundan, bu tabloya kaydedilmeyecektir (İlgili tablo çalışmanın sonunda Ek:2' de gösterilmiştir).

FADN sisteminde veri toplamanın ilk adımı, burada bahsedilmekte olan tabloların anketörler tarafından çiftlikler ziyaret edilerek doldurulmasıdır. Daha sonra yapılacak tüm işlemlerin doğruluğu bu kayıtların gerçekleri yansıtmasına bağlıdır.

II: YARDIMCI TABLOLARIN DOLDURULMASI:

Y1- ARAZİ KULLANIMI TABLOSU:

Yetiştirilen ürün uygun başlık altına yazılarak aynı satırdaki gerekli bilgilerin (alan, sulama durumu, arazinin hukuki durumu, kaçınıcı ürün olduğu, ortalama verimleri, ürün tipi ve kayıp değeri) hepsi doldurulmalıdır.

Alan Bilgisi: Yetiştirilen ürünün ne kadarının sulu alanda ne kadarının kuru alanda yetiştirildiği bilgisi dekar cinsinden alan olarak yazılmalıdır.

Sulama Tipi: Eğer sulu arazide yetiştirilen ürün var ise 1,2,3 seçeneklerinden bir tanesi seçilerek sulama tipi belirtilmelidir.

Arazinin Hukuki Durumu: 1,2,3 seçeneklerinde bir tanesi seçilerek arazinin hukuki durumu belirtilmelidir. Hazine arazisi veya muvafakat ile işlenen arazi varsa 2=kira seçeneği seçilip Çiftçi Kayıt Defterine kira tutarı kaç dekar olursa olsun 1 TL yazılmalıdır.

Ortalama Verim: Sulu veya kuru hangi durumda ürün yetiştiriliyor ise onun ortalama verimi yazılmalıdır. Her iki durumda da yetiştirilen ürün varsa iki ortalama

da yazılmalıdır. Ortalama verimden kasıt TÜİK ortalamaları değil ürünün ekili olduğu arazinin bulunduğu bölgenin ortalama verimleridir.

Ürün Sırası: Kaçınıcı ürün olduğunun bilinebilmesi açısından 1,2 veya 3'den birisi seçilmelidir.

Kışık Ürün: 31 Aralık tarihi itibariyle tarlada ekili bulunan ve bir sonraki muhasebe yılı içerisinde hasadı yapılacak olan ürünün arazi miktarı (da) olarak girilmeli ve Eksik Veri Kodu Sütununda 4 yazılmalıdır.

Ürün Tipi: Aşağıdaki seçeneklerden yetiştirilen ürün ile ilgili uygun seçim yapılmalıdır.

- 1: Ana Ürün Kuru
- 2: Karışık Ürün Kuru
- 3: İkinci Ürün Kuru
- 4: Açık Alanda Sebze ve Çiçek
- 5: Örtü Altı
- 6: Ana ve Karışık Ürün Sulu
- 7: İkinci Ürün Sulu
- 10: Enerji Bitkileri

Eksik Veri Kodu: Aşağıdaki seçeneklerden yetiştirilen ürün ile ilgili uygun seçim yapılmalıdır.

- 0: Kayıp veri yok
- 1: Alan Yok
- 2: Sözleşmeli ürün satışlarında ürün miktarı belli değil.
- 3: Sözleşmeli olmayan ve pazara çıkarılabileceği halde çıkarılmadan yerinde satışı yapılan ürünler
- 4: Muhasebe yılı içerisinde hasadı yapılmamış ürünler (Kışık ürünler)
- 5: Henüz hasat edilme olgunluğuna gelmemiş ürünler
- 6: Doğal afetlerden dolayı hasat edilememiş ürünler

Tablo 5.17: Y1-Arazi Kullanımı

Yetiştirilen ürün	Alan (da)		Sulama Tipi 1=Yüzey 2=Damla 3=Yağmurlama	Arazinin Hukuki Durumu 1=Mülk 2=Kira 3=Ortak	Ortalama Verim (kg/da)		1. ürün =1 2. ürün =2 3.ürün =3	Kışlık Ürün (da)	Ürün Tipi	Kayıp Değer
	Kuru	Sulu			Kuru	Sulu				
Tarla ürünleri										
Yem										
Tohumlar										
Sebzeler ve Kesme Çiçekler										
Meyveler										
Bağ										
Meyvesiz Ağaçlar										
Sera										
Ormanlık Arazi										
Nadas										
Kiraya Verilen Mülk Arazi (da)										
Ortağa Verilen Mülk Arazi (da)										

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir.

Açıklama:

Eğer aynı bir tarlada 2. ya da 3. ürün yetiştiriliyorsa SULAMA TİPİ SÜTUNU ve ARAZİNİN HUKUKİ DURUMU SÜTUNU boş bırakılmalıdır.

Ürün TİPİ= 1: Ana Ürün Kuru 2: Karışık Ürün Kuru 3: İkinci Ürün Kuru 4: Açık Alanda Sebze ve Çiçek 5: Örtü Altı 6: Ana ve Karışık Ürün Sulu 7: İkinci Ürün Sulu 10: Enerji Bitkileri

Eksik Veri Kodu= 0: Kayıp veri yok; 1: Alan Yok; 2: Sözleşmeli ürün satışlarında ürün miktarı belli değil, 3: Sözleşmeli olmayan ve pazara çıkarılabileceği halde çıkarılmadan yerinde satışı yapılan ürünler; 4: Muhasebe yılı içerisinde hasadı

yapılmamış ürünler (Kıtlık ürünler); 5: Henüz hasat edilme olgunluğuna gelmemiş ürünler; 6: Doğal afetlerden dolayı hasat edilememiş ürünler

Y2-ÜCRETSİZ İŞGÜCÜ:

Bu tabloda, işgücünün gün olarak katkısı dikkate alınır. Bir gün Uluslararası Çalışma Örgütü standartlarına göre 8 saattir. Çalışılan gün sayısı yaklaşık olarak belirtilebilir. Bahse konu edilen zaman işletmedeki idari, üretim ve üretim izleme faaliyetlerini içermelidir.

İşletmede çalışma günlerini hesaplama üzerine örnekler:

- Eğer bir kişi yılda 300 gün üzerinden yarım gün çalıştı ise bu kişi yılda 150 iş günü çalışmış olarak kaydedilmelidir.
- Eğer bir kişi yılda 300 gün üzerinden günde yaklaşık olarak 2 saat çalıştı ise bu kişi yılda yaklaşık 75 iş günü çalışmış olarak kaydedilmelidir (örneğin, okul çağındaki çocuk için).
- Haftada 5 iş günü çalışmakta olan kişi yaklaşık olarak 260 gün çalışmaktadır.
- 15 yaşından küçük çocukların bir yetişkin kadar çalışamayacakları göz ardı edilmemelidir.

Sütunlar:

İşletme sahibi: Eğer işletmenin birden fazla sahibi bulunuyorsa, toplam olarak bir yılda çalıştıkları gün sayısı girilmelidir. Ev işleri dikkate alınmaz. Bina yapmak, bahçe kurmak ve benzeri işler için sarf edilen işçilik yatırım sayılır. Bu tarz işçilikler bu tabloya değil ilgili yatırım tablosuna kaydedilir. Aile işletmelerinde veya tüzel kişiliklerde işletmeyi yöneten kişi kaydedilecektir.

İşletme Sahibinin Eşi: Bu başlık sadece eğer işletme sahibinin eşi işletmede çalışmakta ve kendisine ücret ödenmiyorsa doldurulmalıdır. Buraya hane ile ilgili yapılan işler dâhil edilmez.

Çocukları: İşletme sahibinin çocukları işletmede çalıştıysa ayrı ayrı girilmelidir. Örneğin, işletme sahibinin çocuğu veya eşi işletme dışında tarım dışı bir faaliyetten gelir elde edip işletmeye getiriyorsa, bu gelir işletme gelirine dahil edilmez.

Eğer yapılan faaliyet işletme dışı bir yerde tarımla ilgiliyse, elde edilen gelir diğer gelirler kısmına eklenir.

İşletme dışında çalışılan gün sayısı bu tabloya kaydedilmez.

Diğer: Ücret ödenmeyen diğer aile bireyleri veya yakınlar buraya girilmelidir.

Ücretsiz işgücüne ait tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.18: Y2-Ücretsiz işgücü

	Doğum Yılı	Cinsiyet (K=2/E=1)	İşletmede Çalıştığı Süre (gün)	Sahibi/Yönetici:1 Sahibi/Yönetici Değil:2
İşletme Sahibi (1)				
Eşi				
Çocukları				
Çocukları				
Çocukları				
Çocukları				
Diğer				
Diğer				
Diğer				
Diğer				
Diğer				
Diğer				
(1) Aile işletmelerinde veya tüzel kişiliklerde işletmeyi yöneten kişi kaydedilecektir.				
(Diğer) Ücret ödenmeyen diğer aile bireyleri veya yakınlar				

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir.

Y3: HAYVAN YETİŞTİRİCİLİĞİ:

Bu tablonun sütunlarında geçen tanımların açıklamaları aşağıda yer almaktadır.

İşletme içi kullanımı: Muhasebe yılı içerisinde işletme içinde tüketilen hayvan varlığının sayısıdır.

Hane halkı Tüketimi: Çiftlikteki hane halkı tarafından muhasebe yılı içinde tüketilen hayvan varlığının sayısıdır.

Kayıp: Hayvan ölümleri kayıp olarak değerlendirilmemelidir. Kayıp, gelir ya da fayda sağlamadan hayvanın kaybolması, çalınması veya hayvanın vahşi hayvanlar tarafından öldürülmesi vs. olarak değerlendirilir.

Aynı Ödemeler: İşletme tarafından muhasebe yılı içinde aynı ödeme olarak verilen hayvan varlığının sayısıdır.

Tablo 5.19: Y3- Hayvan Yetiştiriciliği

		İşletme İçi Kullanım	Hanehalkı Tüketim ve Hibeler	Kayıp	Aynı Ödeme
Sığırlar (Manda hariç)					
0-12 ay arası sığırlar dişi	Yerli				
	Melez				
	Kültür				
0-12 ay arası sığırlar erkek	Yerli				
	Melez				
	Kültür				
Erkek sığır - 12-24 ay (tosun)	Yerli				
	Melez				
	Kültür				
12-24 aylık dişi sığır (düve)	Yerli				
	Melez				
	Kültür				
24 aydan büyük erkek sığır (boğa)	Yerli				
	Melez				
	Kültür				
Damızlık Düve (24 aydan büyük-buzağılamamış)	Yerli				
	Melez				
	Kültür				
Süt inekleri	Yerli				
	Melez				
	Kültür				
Diğer inekler	Yerli				
	Melez				
	Kültür				

Tablo 5.19: (devam)

	İşletme İçi Kullanım	Hanehalkı Tüketim ve Hibeler	Kayıp	Aynı Ödeme
KOYUN ve KEÇİ				
Keçi (Dişi)>12 ay				
Keçi (Erkek)>12 ay				
Diğer keçiler (Erkek)				
Diğer keçiler (Dişi)				
Koyunlar (Dişi)>12 ay				
Koyunlar (Erkek)>12 ay				
Diğer koyunlar (Erkek)				
Diğer koyunlar (Dişi)				
KÜMES HAYVANLARI				
Broiler				
Yumurta tavukları				
Diğer				
Kaz				
Ördek				
Hindi				
Devekuşu				
Bıldırcın				
Keklik				
DİĞER HAYVANLAR				
Atlar	XXXXXX XX			
Anı kovanları	XXXXXX XX			
Tavşanlar (Damızlık dişi)				
Manda				
Eşek	XXXXXX XX			
Diğer (1)	XXXXXX XX	XXXXXXXX XXXX	XXXXXX XX	XXXXXX X
(1) Yazılan türlere girmeyen diğer çiftlik hayvanları. Örneğin, piliçler, tavşanlar, (damızlık dişiler dışındakiler), geyik, bizon, balık, midilli ve çiftlik turizmi için kullanılan diğer hayvanlar.				

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir.

Y4: BİTKİSEL ÜRETİM (İŞLETME İÇİ KULLANIM-TÜKETİM):

İşletme İçi Kullanım:

Tohum: Üretilen üründen tohumluk olarak kullanılan miktar yazılmalıdır.

Kaba Yem: Üretilen üründen kaba yem olarak kullanılan miktar yazılmalıdır.

Örneğin; Bir çiftçi üretilen 200.000 kg şekerpancarının 160.000 kg'ını satmış kalan 40.000 kg'ını ise kaba yem olarak hayvan beslemede kullanmıştır. Bu durumda 40.000 kg'lık kısım işletme içi kullanımın kaba yem sütununa yazılmalıdır.

İşlenmiş: Üretilen ürünlerin bir miktarının veya tamamının işlenerek işletme içerisinde kullanımı söz konusu olduğunda miktar olarak kaydedilmelidir.

Örneğin; Bir çiftçi 10.000 kg arpa yetiştirmiştir. Bu ürünün 200 kg'ını tohum olarak kullanmış, 8.000 kg'ını satmıştır. Kalan 1.800 kg'ını da kırma veya ezme (yarı işlenmiş ürün) olarak hayvanlarına besleme amacıyla kullanmıştır. Bu durumda 1.800 kg'lık ürün işletme içi kullanımın işlenmiş sütununa yazılmalıdır.

Hane Halkı Tüketimi: İşletmede üretilen hane halkı tarafından muhasebe yılı içinde ham mamul veya işlenerek tüketilen ürünün işlenmemiş ürün cinsinden kg olarak miktarı yazılmalıdır.

Örneğin; İşletmede üretilen buğdaydan elde edilen 100 kg un muhasebe yılı içerisinde kullanılmıştır. Bu un yaklaşık 140 kg buğdaya tekabül etmekte olup hane halkı tüketimine 140 kg olarak yazılmalıdır.

Ortağa Verilen: Her hangi bir ürün ortakçılık usulüyle üretiliyorsa toplam üretimden ortağa verilen miktar yazılmalıdır.

Kayıp: Gelir ya da fayda sağlamadan ürünün elde kalması, çürümesi, tarlada donması vs. olarak değerlendirilmelidir.

Aynı Ödeme: İşletme tarafından muhasebe yılı içinde aynı ödeme olarak verilen ürün kg olarak miktarıdır.

Tablo 5.20: Y4- Bitkisel Üretim (İşletme İçi Kullanım-Tüketim)

	İşletme İçi Kullanım			Hanehalkı Tüketimi ve Hibeler	Ortağa Verilen	Kayıp	Ayni Ödeme Yapılan Miktar
	Tohum	Kaba Yem	İşlenmiş				
Tarla Ürünleri	Kg	Kg	Kg	Kg	Kg	Kg	Kg
Yem							
Tohumlar							
Sebzeler (1)							
Sera							
Meyveler (2)							
Diğer							

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir.

(1) Açık alanda yetiştirilen sebze ve kesme çiçekler dahildir.

(2) Baharat bitkileri, bağcılık ve içecek yapılan bitkiler hariçtir.

Y5: HAYVANSAL ÜRETİM (İŞLETME İÇİ KULLANIM-TÜKETİM):

Bu tablonun sütunlarında geçen tanımların açıklamaları aşağıda yer almaktadır.

İşletme içi kullanımı: Muhasebe yılı içerisinde işletme içinde tüketilen hayvansal ürün miktarıdır (Kg, Litre, Adet vb)

Hane halkı Tüketimi: Çiftlikteki hane halkı tarafından muhasebe yılı içinde tüketilen hayvansal üretim miktarıdır.

Kayıp: Bu tabloda kayıp; gelir ya da fayda sağlamadan hayvansal üretimin elde kalması, çürümesi, bozulması olarak değerlendirilmelidir. Örneğin: Antibiyotikli süt, yoğurtun ekşimesi vb. kayıplar buraya yazılır.

Aynı Ödemeler: İşletme tarafından muhasebe yılı içinde aynı ödeme olarak verilen hayvansal üretim miktarıdır.

Tablo 5.21: Y5- Hayvansal Üretim (İşletme İçi Kullanım-Tüketim)

	İşletme İçi Kullanım (Kg-Lt-Adet)	Hanehalkı Tüketimi ve Verilen Hibeler (Kg-Lt-Adet)	Ortağa Verilen (Kg-Lt-Adet)	Kayıp (Kg-Lt-Adet)	Aynı Ödeme (Kg-Lt-Adet)
İşlenmemiş inek sütü					
İnek sütü ürünleri					
Peynir					
Tereyağ					
Yoğurt					
İşlenmemiş koyun sütü					
Koyun sütü ürünleri					
Peynir					
Tereyağ					
Yoğurt					
İşlenmemiş keçi sütü					
Keçi sütü ürünleri					
Peynir					
Tereyağ					
Yoğurt					
İşlenmemiş manda sütü					
Manda sütü ürünleri					
Peynir					
Tereyağ					
Yoğurt					
Yapağı					
Tavuk Yumurtası (000)					
Broiler (00)					
Bal ve arıcılık ürünleri					
Bal (Petek)					
Bal (Süzme)					
Polen					
Propolis					
Arı Sütü					
Bal Mumu					
Arı (koloni)					
Arı Zehiri					
İpekböceği Kozası					
Diğer hayvansal ürünler					

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir.

Yukarıda değinilmiş olan tabloların, liste halinde gösterimi aşağıda verilmiştir.

KAPANIŞ ENVANTERİ TABLOLARININ LİSTESİ

- 1- Arazi Varlığı
- 2- Hayvan Varlığı
- 3- Çok Yıllık Bitkiler
- 4- Ambar Mevcudu
- 5- Alacaklar
- 6- Borçlar
- 7- Nakitler
- 8- Hisseler
- 9- Krediler
- 10- Tarla Demirbaşı

Not: Kapanış envanteri aynı zamanda gelecek yılın açılış envanteri olacaktır.

YARDIMCI TABLOLAR LİSTESİ

- Y1- Bitkisel Üretim
- Y2- Ücretsiz İşgücü
- Y3- Hayvan Yetiştiriciliği
- Y4- Bitkisel Üretim Tüketim Verileri
- Y5- Hayvansal Üretim İşletme İçi Kullanım -Tüketim

Not: Y1, Y4 tabloları Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül dönemlerinde doldurularak 01 Ekim tarihinde açılış envanterleri ile birlikte gönderilecektir.

Not: Kapanış envanterleri toplanırken Y tablolarının tamamı toplanacak, Y1 ve Y4 verileri güncellenecektir.

5.2. İkinci Aşama: Toplanan anket bilgilerinin derlenmesi ve bir çiftçiye ait örnek muhasebe kayıtlarının yapılması

5.2.1. Çiftçi (A), küçük tarım işletmesi

Tablo 5.22: Çiftçi –A - 2017 Yılı Tarımsal Faaliyet Bilgileri (TL)

Arazi:	40 da
Arazi değeri:.....	800.000.-TL
1 Adet traktör:	50.000.-TL
Diğer Ekipmanlar:	70.000.-TL
Binalar:.....	200.000.-TL
Tarım Türü: Buğday üretimi, Hayvancılık mevcut değildir.	
GELİRLER:	
BUĞDAY HASADI: 18 TON = ...	18.000.-TL
<u>SAMAN GELİRİ:.....</u>	<u>400.-TL</u>
DEVLET DESTEĞİ:.....	2.000.-TL
TOPLAM GELİR:.....	20.400.-TL
GİDERLER:	
İŞÇİLİK (6,5 GÜN).....	750.-TL
ÇEKİ GÜCÜ GİDERİ (TRAKTÖR).....	2.400.-TL
TOHUM: 25 .-TL X 40 da = 1 ton tohum x 1,8.-TL(kg. fiyatı) = ...	1.800.-TL
EKİM GÜBRESİ: 25 .-TL X 40 da= 1 ton x1.080.-TL=.....	1.080.-TL
ÜRE GÜBRESİ: 20 .-TL X 40 da=800.-kg.x 1,2.-TL=.....	960.-TL
NİTRAT GÜBRESİ: 20 .-TL X 40 da=800.-kg.x 0.85-TL=.....	680.-TL
İLAÇLAMA (OT+KÖKBOĞAZ+PAS):30.-TL X 40da =.....	1.200.-TL
BİÇME GİDERİ: 22.-TLX 40 da=.....	880.-TL
TAŞIMA GİDERİ:.....	250.-TL
KİRA (İCAR) BEDELİ.....	6.000.-TL
TAMİR VE AMORTİSMAN.....	500.-TL
ÖDENEN FAİZ VE GENEL YÖNETİM GİDERLERİ.....	1.500.-TL
TOPLAM GİDER:.....	18.000.-TL
İŞLETME KÂRI: 20.400 – 18.000 =	2.400.-TL

Trakya Bölgesi'nde, Tekirdağ İli'nde kırsal alanda çiftçilik yapan çiftçi (A)'nın verilerinden görüleceği üzere çiftçi (A)'nın net geliri 2.400 TL olarak hesaplanmıştır. Bilindiği gibi 2019 yılında asgari ücret net: 2.020,91.-TL'dir. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta bu rakam işçinin aylık geliridir. Oysa yukarıda bulduğunuz çiftçi (A)'nın kâr rakamı yıllık geliridir. Dolayısıyla bu gibi küçük arazi ile tarımsal faaliyetin getirisi, çiftçinin geçinmesini dahi olanaksız kılabilmektedir.

Türkiye'de günümüzde uygulanmakta olan pilot çalışmalarda Ekonomik Büyüklük şu şekilde hesaplanmaktadır:

Çiftçi (A) Ekonomik Büyüklük:

$$\text{Alan} \times \text{SO} = 40 \text{ Dekar} \times 212,80 \text{ (Buğday SO)} = \underline{8.512.-\text{TL}}$$

5.2.2. Çiftçi (B), ortanın üstü büyüklükte tarım işletmesi

Diğer bir gerçek tarım işletmesine ait veriler ve hesaplamalar aşağıda gösterilmiştir:

Tekirdağ İli'nde faaliyet gösteren **Çiftçi - B -**, Kendi mülkü:193 da ve kiralık kullandığı 394 da olmak üzere toplam 587 da alanda tarımsal faaliyet yürütmektedir. Yetiştirdiği ürünler Ayçiçeği ve buğdaydır.

Çiftçi - B -'den, makine - ekipman ve arazi değerine ilişkin bilgiler alınmamıştır. Bu nedenle diğer çiftçilere göre emsal bedeller tarafımızdan belirlenmiştir:

Çiftçi - B - , Kendi mülkü: 193 da X 8.000 TL = 1.544.000.-TL

Traktör: 50.000.-TL

Makine – ekipman: 90.000.-TL

Binalar: 300.000.-TL

Çiftçi (B) Ekonomik Büyüklük:

Alan x SO = 193 Dekar (Ayçiçeği) x 614,20 (Ayçiçeği SO) = 118.540,6-TL

Alan x SO = 394 Dekar (Buğday) x 212,80 (Buğday SO) = 83.843,2-TL

Toplam Ekonomik Büyüklük (118.540,6-TL + 83.843,2-TL) = 202.383,8-TL

Çiftçi - B-‘ nin 2017 yılı faaliyet bilgileri şöyledir:

Tablo 5.23: Çiftçi - B- 2017 Yılı Tarımsal Faaliyet Bilgileri (TL)

BUĞDAY GELİRİ (55.534 kg.x0,92 TL)	51.091,28
AYÇİÇEĞİ GELİRİ (100.611 kg.x1,8 TL)	181.099,80
TOHUM	25.908,00
GÜBRE	35.179,00
ELEKTRİK	120
SU	500
TAMİR BAKIM	14.806
YÖNETİM GİDERİ	1.366
SİGORTA	1.823
KİRA	60.000
TARIM İLACI	1.875
DESTEKLER	46.641
KREDİ BORÇLARI	31.137
TARLA KREDİSİ	12.425
TRAKTÖR KREDİ BORCU	16.123
TARIMSAL AMAÇLI KREDİ	2.589

Tablo 5.24: Çiftçi - B- 2017 Yılı Aile Çiftlik Geliri (TL) (FADN'ye Uyarlanmış)

SE131 TOPLAM ÇIKTI	232.191,08
(+) SE610 Sübvansiyonlar	46.641,00
(-) SE275 Ara Tüketim	81.577,00
a. SE 281 Özel Maliyetler	62.962,00
• Tohum ve Bitkiler	25.908,00
• Gübre	35.179,00
• Ürün Koruma (İlaçlama vb.)	1.875,00
• Diğer Özel Ürün Maliyetleri	-
• Otlak Canlı Stoklarını Besinleri	-
• Kümes Hayvanları Besinleri	-
• Diğer Canlı Stoklarla İlgili Özel Maliyetler	-
b. SE336 Genel Giderler	18.615,00
• Makine ve Bina Maliyetleri	14.806,00
• Enerji (elektrik, su)	620,00
• Götürü İş (Contract Work)	-
• Diğer Direkt Girdiler (sigorta ve yönetim)	3.189,00
(-) Vergi ve Katma Değer Dengesi	-
(=) SE410 BRÜT ÇİFTLİK GELİRİ	197.255,00
(-) Amortismanlar	-
(=) SE415 Çiftlik Net Katma Değeri	197.255,00
(+) Yatırım Bağışları ve Sübvansiyonları	-
(-) Dış Faktörler	-
• Ücret, Kira ve Faiz Giderleri	60.000,00
(=) SE420 AİLE ÇİFTLİK GELİRİ	137.255,00

Kaynak: Altınkol, 2006, s.117'de yer alan tablodan yararlanılarak hazırlanmıştır.

AB FADN literatürü incelendiğinde Finansal yapı göstergelerine ilişkin Rasyo (Oran) tekniğinin çok fazla kullanılmadığı görülür. Genelde Toplam Aktif Değerleri, Toplam Borçlar, Çiftlik Net Değer Gelişim Seyri, Ödeme gücü (Solvency), Dönen varlıklar ve Sabit Kıymetler, İş gücü, Tarım işçilerinin ücretlendirilmesi, Çiftlik

Büyüklüğü ve Arazi kira Fiyatları açısından değerlendirmeler yapılmakta; hem ürünler arasında hem de ülkeler arsında kıyaslamalar yapılmasına daha fazla önem verilmektedir.¹²

Finansal oranların kullanılması, çiftçilere çiftlik yönetimi için sürdürülebilirlik değerlendirmesinin sonuçlarını düşünmeleri için bir itici güç sağlayabilir. Bu amaçla, çok yıllık araçlar yerine yıllık verilerin kullanımı ve muhtemelen benzer şekilde yapılandırılmış çiftliklerle kıyaslama, çiftlik yöneticilerine en fazla yararı sağlayacaktır.¹³

Bizim çalışmamızda Türkiye çapında yukarıdaki analizlere ilişkin henüz veri tabanı oluşmadığı için bu analizleri yapmamıza olanak bulunmamaktadır. Ancak, Tekirdağ ilindeki örnek seçtiğimiz 2 çiftçinin (Çiftçi B ve çiftçi C) tarım işletmesinin dönem sonu çıktıları rasyo analizine konu edilmiştir.

Daha önce belirtildiği gibi, Makedonya’da Aleksandra Martinovska-Stojčeska, Nenad Georgiev & Emil Erjavec (2008) tarafından yapılan çalışmada,

$$\text{NET KÂR MARJI} = \frac{\text{Aile çiftlik geliri (Family Farm Income (SE420))}}{\text{Toplam çıktı / Total Output (SE131)}}$$

Formülü yardımıyla hesaplanmaktadır.¹⁴

1 ESU (European Size Unit) = 1,200 EURO olduğuna göre. 4 ESU = 4.800 EURO olmaktadır.

Ülkemizde ise bu formül muhasebe ve finans literatüründe “ Net Kâr Oranı ” veya Tarım ekonomisi literatüründe “ Rantabilite Faktörü ” isimleriyle anılmaktadır.

Net Kâr Oranı veya diğer adıyla Rantabilite Faktörü olan oranının, her iki çiftçimiz için ayrı ayrı hesaplamaları aşağıda gösterilmiştir:

---

¹² Ayrıntılı bilgi için Bkz.:

https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/fadn/documents/eu_farm_economics_overview_2015.pdf, E.T.25.12.2015.

¹³ Zorn, A.; Esteves, M.; Baur, I ve Lips, M.(2018). Financial Ratios as Indicators of Economic Sustainability: A Quantitative Analysis for Swiss Dairy Farms, *Sustainability*, 10,2942.

¹⁴ <http://aas.bf.uni-lj.si/zootehnika/92-2008/PDF/92-2008-1-41-51.pdf>, s.43, (26.12.2018).

Tarım ekonomisi literatüründeki ismiyle;

Rantabilite Faktörü: Net Hasıla x100

Brüt Hasıla

Olarak formüle edilmektedir (İnan, 2017, s.51).

Aynı formül muhasebe ve finans literatüründe ise Net Kâr Oranı olarak adlandırılmıştır:

Rantabilite Faktörü Formülü	=	<u>SE420 Aile Çiftlik Geliri</u> x100
(Net Kâr Oranı)		SE131 Toplam Çıktı

Çiftçi (B)'nin tarım işletmesinin (Tablo 5.24' verilerine göre);

Rantabilite Faktörü (Net Kâr marjı veya Net Kâr oranı): $\frac{137.255}{232.191,08} \times 100 = 0,59$

Bu oran aile çiftlik gelirinin, toplam çıktının % 59'u olduğunu gösterir.

Yine aynı formül yardımıyla, **Çiftçi (C)'nin** tarım işletmesinin (Aşağıdaki Tablo 5.27 verilerine göre);

Rantabilite Faktörü: **SE420 Aile Çiftlik Geliri x100**

SE131 Toplam Çıktı

Rantabilite Faktörü: $\frac{205.210,84}{250,461,90} \times 100 = 0,82$ 'dir.

250,461,90

Bu oran aile çiftlik gelirinin, toplam çıktının % 82'si olduğunu gösterir.

Çiftçi C'nin çiftçi B'ye göre gelir seviyesinin yüksekliği tarım arazisinin daha büyük olmasından dolayı ölçek ekonomilerinden yararlandığı ve Çiftçi C'nin aynı zamanda hayvancılıkla da uğraştığı için gelir seviyesini yükseltebildiği kanaatindeyiz.

Tekdüzen muhasebe sisteminde net kar olarak adlandırılan ancak FADN sisteminde Aile çiftlik geliri olarak adlandırılan gelir rakamına yukarıdaki formülden

farklı olarak; toplam çıktıya işletmenin aldığı devlet desteklerini ilave ederek oranlamamız halinde farklı bir Rasyo elde edilebilir. Şöyle ki;

Toplam Gelir Rantabilitesi: SE420 Aile Çiftlik Geliri x100

SE131 Toplam Çıktı + SE610 Sübvansiyonlar (Destekler)

Çiftçi (B)'nin Toplam Gelir Rantabilitesi: $\frac{137.255}{232.191,08 + 46.641} \times 100 = 0,49$

$232.191,08 + 46.641$

Bulunan bu oran Çiftçi B' nin sübvansiyonlar dahil toplam gelirinin % 49'unun net karı veya net geliri olduğu söylenebilir. Oldukça yüksek bir oran olduğunu söylemek te mümkündür.

Aşağıdaki Tablo 5.27 verilerine göre;

Çiftçi (C)'nin Toplam Gelir Rantabilitesi: : $\frac{205.210,84}{250.461,90 + 30.188,12} \times 100 = 0,73$

$250.461,90 + 30.188,12$

Bulunan bu oran Çiftçi B' nin sübvansiyonlar dahil toplam gelirinin % 73'ünün net karı veya net geliri olduğu söylenebilir. Normal piyasa koşullarına veya diğer ticari işletmelere göre oldukça yüksek bir oran olduğunu söylemek de mümkündür.

Başka Bir Rasyo olarak maliyetlerin Toplam Gelir İçindeki Payı Bulunabilir. Şöyle ki;

Maliyet-Gelir Oranı = SE275 Maliyetler Toplamı (Ara tüketim)

SE131 Toplam Çıktı + SE610 Sübvansiyonlar (Destekler)

Bu formülü Çiftçi B için uygularsak; MGO= $\frac{81.577}{232.191,08 + 46.641} = 0,29$ oranı elde edilir.

$232.191,08 + 46.641$

0.29 oranı işletmenin sübvansiyonlar (devlet destekleri) dahil olmak üzere toplam gelirinin, % 29 unun maliyet unsurlarından oluştuğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, işletmenin toplam geliri içindeki maliyet payı % 29'dur denilebilir.

Aşağıda yer verilen Tablo 5.35 verilerine göre;

Bu formülü Çiftçi C için uygularsak; MGO = $\frac{75.439,18}{250.461,90 + 30.188,12} = 0,27$ oranı elde edilir.

$$250.461,90 + 30.188,12$$

0.27 oranı işletmenin sübvansiyonlar (devlet destekleri) dahil olmak üzere toplam gelirinin, % 27'sinin maliyet unsurlarından oluştuğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, işletmenin toplam geliri içindeki maliyet payı % 27'dir denilebilir.

5.2.3. Çiftçi (C), ortanın üstü büyüklükte tarım işletmesi

Tablo 5.25: Arazi Kullanımı Verileri, (Çiftçi – C -) (2017)

Arazi Kullanımı	da
Kiralanan Tarımsal Arazi	24
Mülk sahibi Olunan Araziler	215
Toplam Kullanılan Tarımsal Alan	239

Ayrıca, Çiftçi (C)'nin Tarımsal Ürün Stokları: 28.600.-TL'dir

Çiftçi (C) Ekonomik Büyüklük:

Bitkisel: Alan x SO = 239 Dekar (Buğday) x 212,80 (Buğday SO) = 50.859,2-TL.

Hayvansal: 26 adet 2 ve daha yukarı yaşta İnek (Kültür) x 6.181.-TL (İnek SO) = 160.706.-TL

Toplam Ekonomik Büyüklük (50.859,2-TL.+ 160.706.-TL) = 211.565,2.-TL

Tablo 5.26: Tarımsal İşletme Envanter Uygulaması (Çiftçi – C -) (2017)

ARAZİ VARLIĞI	TOLAM ALAN (da)	YIL SONU DEĞERİ (TL)
KİRALANAN ARAZİ	24	0
MÜLK ARAZİSİ		1.797.000
KURU	204	1.632.000
SULU	11	165.000
HAYVAN VARLIĞI	ADEDİ	YIL SONU DEĞERİ (TL)
SİĞİR (KÜLTÜR)	26	155.500

Tablo 5.26: (devam)

BİNA VARLIKLARI	SAYISI (ADET)	YIL SONU DEĞERİ (TL)
	4	25.632,13
AHIR	1	11.684,89
DEPO	1	5.979,18
GARAJ	1	7.966,97
SAMANLIK	1	1,09
MAKİNE -ARAÇ-GEREÇ VARLIĞI	SAYISI (ADET)	YIL SONU DEĞERİ (TL)
	16	28.940,11
AMBAR MEVCUTLARI		
	MİKTAR (KG)	YIL SONU DEĞERİ (TL)
GÜBRE	5.505	11.105
TAHILLAR		11.000
ARPA (DİĞER)	4.000	4.000
BUĞDAY (DİĞER)	7.000	7.000
BİTKİSEL YAN ÜRÜN (SAMAN)	22.500	6.300
YEM BİTKİSİ		11.300
MISIR (SİLAJLIK)	35.000	9.800
YEM BEZELYESİ	2.500	1.500

NOT: ÇİFTÇİ (C)'NİN TOPLAM TARIMSAL ÜRÜN STOKLARI (11.000+6.300+11.300) = 28.600.-TL'DİR.

Tablo 5.27: Yıllar İtibariyle Gelir Tabloları, Çiftçi (-C-) (2014 - 2017) (TL)

	2017	2016	2015	2014
TOPLAM ÇIKTI	250.461,90	192.383,47	186.928,30	171.527,19
ÖZEL MASRAFLAR (-)	41.593,83	35.444,00	38.128,00	41.811,00
İŞLETME GENEL MASRAFLARI (-)	27.014,60	30.685,50	25.309,00	19.679,08
DESTEK ÖDEMESİ, VERGİ VE KDV DENGESİ (+)	30.188,12	17.350,00	16.595,00	13.480,00
BRÜT KAR (+/-)	212.041,59	144.058,97	140.086,30	123.517,11
YATIRIM DESTEKLERİ (+)	0	0	0	0
AMORTİSMAN (-)	2.040,75	2.261,97	2.873,75	3.360,20
DIŞ MASRAFLAR (Faiz-Kira-İş Gücü Ücretleri) (-)	4.790,00	5.700,00	6.500,00	1.650,00
NET GELİR (+/-)	205.210,84	136.097,00	130.712,55	118.506,91

Tablo 5.28: Bilanço, Çiftçi (-C-) (2017) (TL)

TOPLAM VARLIKLAR	1.931.572,24
TOPLAM SABİT VARLIKLAR	1.902.632,13
ARAZİLER	1.797.000,00
BİNALAR	25.632,13
DAMIZLIK HAYVAN VARLIĞI	80.000,00
MAKİNELER	28.940,11
TOPLAM CARİ VARLIKLAR	104.100,00
DAMIZLIK OLMAYAN HAYVAN VARLIĞI	75.500,00
TARIMSAL ÜRÜN STOKLARI	28.600,00

Tablo 5.29: Tarımsal İşletme Net Değeri, Çiftçi (-C-) (2017) (TL)

DİĞER DÖNER SERMAYELER	3.150
NAKİT VE HİSSELER TOPLAMI	0
ALACAKLAR TOPLAMI	0
KIŞLIK ÜRÜN İÇİN KULLANILAN GİRDİLER	3.150
TOPLAM BORÇLAR	0
TOPLAM KREDİLER	0
ORTA VE UZUN VADELİ BORÇLAR	0
KISA VADELİ BORÇLAR	0
DİĞER BORÇLAR	0
TARIMSAL İŞLETME NET DEĞERİ	1.931.572,24

Çiftçi C' nin borçları olmadığı için;

Net İşletme Sermayesi = Dönen varlıklar – Kısa Süreli Borçlar

= (104.100 (Tablo 5.28) + 3.150 (Tablo 5.29) - 0 = 107.250.-TL'dir.

Tablo 5.30: Son 4 Yıllık Toplam Bitkisel Üretim Çıktıları, Çiftçi (-C-) (2014 - 2017) (TL)

	2017	2016	2015	2014
TARLA ÜRÜNLERİ	107.290,70	68.317,05	68.344,30	75.083,11
SE035 TAHILLAR	63.498,70	38.321,42	47.338,00	39.972,50
Arpa (Diğer)	8.337,50	5.014,00	6.750,00	5.120,00
Buğday (Diğer)	55.161,20	33.307,42	40.588,00	34.852,50
SE160 YAĞLI TOHUMLAR	43.792,00	29.995,63	21.006,30	35.110,61
Ayçiçeği (Yağlık)	43.792,00	29.995,63	21.006,30	35.110,61
SE071 YEM BİTKİLERİ	20.675,00	15.400,00	13.600,00	1.265,92
YEM BİTKİSİ	20.675,00	15.400,00	13.600,00	1.265,92
Macar Fiğ (Kuru Ot)	0,00	5.700,00	0,00	
Mısır (Silajlık)	13.400,00	9.700,00	12.100,00	
Yem Bezelyesi	6.075,00	0,00		
Buğday Otu	1.200,00		1.500,00	
Yulaf (Kuru Ot)				1.265,92
İtalyan Çimi	0,00			
SE071 YAN ÜRÜNLER	6.850,00	5.100,00	6.500,00	5.800,00
BİTKİSEL YAN ÜRÜNLER	6.850,00	5.100,00	6.500,00	5.800,00
Saman	6.850,00	5.100,00	6.500,00	5.800,00
SE200 TOHUMLAR	2.765,00	3.501,50	3.760,00	2.445,00
Arpa (Diğer) (Tohum)			400,00	130,00
Ayçiçeği (Yağlık) (Tohum)	2.615,00	2.601,50	1.620,00	2.240,00
Buğday (Diğer) (Tohum)		400,00	1.000,00	
Macar Fiğ (Tohum)			300,00	
Yulaf (Tohum)				75,00
Mısır Silaj (Tohum)		500,00	440,00	
Yem Bezelyesi (Tohum)	150,00			

**Tablo 5.31: Toplam Çıktının Hesaplandığı Üretim Unsurları
Çiftçi (-C-) (2017) (TL)**

TARLA ÜRÜNLERİ (SE035 + SE160)	107.290,70
SE071 YEM BİTKİLERİ	20.675,00
SE071 YAN ÜRÜNLER	6.850,00
SE200 TOHURLAR	2.765,00
SE80 BÜYÜKBAŞ HAYVANLAR	58.580,00
SE216 SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ	54.301,20
SE131 TOPLAM ÇIKTI	250.461,90

NOT: Yukarıdaki Tablo 5.31'in verileri; aşağıda ayrıntılı olarak verilen Tablo 5.32 ve yukarıdaki tablo 5.30'da yer alan ana unsurlardan elde edilmiştir.

Tablo 5.32: Son 4 Yıllık Toplam Hayvansal Üretim Çıktıları Çiftçi (-C-) (2014 - 2017) (TL)

	2017	2016	2015	2014
SE80 BÜYÜKBAŞ HAYVANLAR	58.580,00	62.748,00	42.835,00	39.822,00
SİĞİR (Kültür)	58.580,00	62.748,00	42.835,00	39.822,00
1 yaşından küçük Dişi (Buzağı-Dana) (Kültür)	-10.000,00	3.000,00	6.550,00	1.800,00
1 yaşından küçük Erkek (Buzağı-Dana) (Kültür)	10.500,00	-6.750,00	4.750,00	6.000,00
1 - 2 yaş arası Dişi (Düve) (Kültür)	1.000,00	27.000,00	935,00	3.000,00
1 - 2 yaş arası Erkek (Tosun) (Kültür)	11.560,00	32.198,00	20.800,00	16.822,00
2 ve daha yukarı yaşta İnek (Kültür)	45.520,00	7.300,00	9.800,00	12.200,00
SE216 SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ	54.301,20	37.771,92	51.589,00	45.711,16
SÜT	54.301,20	37.771,92	51.589,00	45.711,16
İnek Sütü	54.301,20	37.771,92	51.589,00	45.711,16
Diğer Çıktılar (TL)			2015	2014
Diğer Çıktılar			300	1.400,00

**ÇİFTÇİ (-C-)’NİN 7/A SEÇENEĞİNE GÖRE 2017 YILI MUHASEBE
KAYITLARI VE MALİ TABLOLARI:**

Tablo 5.33: Çiftçi (-C-)'nin FADN Sistemine Uygun Gelir Tablosu (2017) (TL)

TOPLAM ÇIKTI	250.461,90
ÖZEL MASRAFLAR (-)	41.593,83
İŞLETME GENEL MASRAFLARI (-)	27.014,60
DESTEK ÖDEMESİ, VERGİ VE KDV DENGESİ (+)	30.188,12
BRÜT KAR (+/-)	212.041,59
YATIRIM DESTEKLERİ (+)	0
AMORTİSMAN (-)	2.040,75
DIŞ MASRAFLAR (Faiz-Kira-İş Gücü Ücretleri) (-)	4.790,00
NET GELİR (+/-)	205.210,84

Tablo 5.34: Açılış Bilançosu Çiftçi (-C-) 01.01.2017 (TL)

AKTİF		PASİF	
AMBAR MEVCUDU (TARIMSAL ÜRÜN STOKLARI)	28.600,00		
	1.797.000,00		
ARAZİ	0		
HAYVAN VARLIĞI	155.500,00		
BİNALAR	25.632,13		
MAKİNE -ARAÇ-GEREÇ VARLIĞI	28.940,11	SERMAYE	2.035,67
AKTİF TOPLAMI	2.035,672	PASİF TOPLAMI	2

Tablo 5.35: Dönem Başı Gelir Tablosu Çiftçi (-C-) 01.01.2017 (TL)

SATIŞLAR	250.461,90
ÖZEL MASRAFLAR (-)	41.593,83
İŞLETME GENEL MASRAFLARI (-)	27.014,60
AMORTİSMAN (-)	2.040,75
DIŞ MASRAFLAR (Faiz-Kira-İş Gücü Ücretleri) (-)	4.790,00
SÜBVANSİYON (+)	30.188,12
GİDER TOPLAMI	75.439,18
BRÜT GELİR	175.022,72
NET GELİR (BRÜT GELİR + SÜBVANSİYON)	205.210,84

GÜNLÜK DEFTER (YEVİMİYE DEFTERİ) KAYITLARI			
SIRA NO		BORÇ	ALACAK
1	160 AMBAR MEVCUDU (TARIMSAL ÜRÜN STOKLARI)	28.600	
	250 ARAZİ	1.797.000	
	162 HAYVAN VARLIĞI	155.500	
	252 BİNALAR	25.632	
	253 MAKİNE -ARAÇ-GEREÇ VARLIĞI	28.940	
	500 SERMAYE		2.035.672
2	730. GENEL ÜRETİM GİDERİ	41.594	
	320 SATICILAR		41.594
3	730. GENEL ÜRETİM GİDERİ	27.015	
	320 SATICILAR		27.015
4	102 (Z) BANK	30.188	
	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR		30.188
5	730.AMORTİSMAN GİDERLERİ	2.041	
	257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		2.041
6	730 DIŞ MASRAFLAR.	4.790	
	320. SATICILAR		4.790
7	120 TÜCCAR (A)	250.462	
	600 Y.İÇİ SATIŞLAR		250.462

BÜYÜK DEFTER (DEFTER'İ KEBİR) KAYITLARI:

160 AMBAR MEVCUDU	250 ARAZİ	162 HAYVAN VARLIĞI
28.600	1.797.000	155.500
252 BİNALAR	253 MAK. ARAÇ-GEREÇ	500 SERMAYE
25.632	28.940	2.035.672
730 GENEL ÜRETİM GİDERİ	320 SATICILAR	102 (Z) BANK
41.594	41.594	30.188
27.015	27.015	
2.041	4.790	
4.790		
75.440	73.399	
649 DİĞER OL.G.VE KAR.	257 AMORTİSMAN	120 TÜCCAR (A)
30.188	2.041	250.462
600 YURT İÇİ SATIŞLAR		
250.462		

Tablo 5.36: Genel Geçici Mizan

SIRA NO	HESAP İSMİ	TUTAR		KALAN	
		BORÇ	ALACA K	BORÇ	ALACA K
1	160 AMBAR MEVCUDU (T.ÜRÜN STOKLARI)	28.600		28.600	
2	250 ARAZİ	1.797.000		1.797.000	
3	162 HAYVAN VARLIĞI	155.500		155.500	
4	252 BİNALAR	25.632		25.632	
5	253 MAKİNE ARAÇ-GEREÇ	28.940		28.940	
6	500 SERMAYE		2.035.672		2.035.672
7	730 GENEL ÜRETİM GİDERİ	75.440		75.440	
8	320 SATICILAR		73.399		73.399
9	102 (Z) BANK	30.188		30.188	
10	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR		30.188		30.188
11	257 BİRİKMIŞ AMORTİSMANLAR		2.041		2.041
12	120 TÜCCAR (A)	250.462		250.462	
13	600 YURT İÇİ SATIŞLAR		250.462		250.462
	TOPLAM	2.391.762	2.391.762	2.391.762	2.391.762

Not: Hesaplar tek taraflı bakiye verdiği için mizan, bakiyerakamları toplanarak hazırlanmıştır. Bu nedenle Tutarlar ve Kalanların bakiyeleri aynıdır.

ENVANTER İŞLEMLERİ:

1..) TÜCCAR (A)' DAN OLAN ALACAK TAHSİL EDİLMİŞTİR

2..) SATICILARA OLAN BORÇLARIN TAMAMI (Z)BANK'TAN YAPILAN HAVALA /EFT İLE ÖDENMİŞTİR

		BORÇ	ALACAK
1	102 (Z) BANK 120 TÜCCAR (A)	250.462	250.462
2	320 SATICILAR 102 (Z) BANK	73.399	73.399

YIL SONU KAPANIŞ KAYITLARI

		BORÇ	ALACAK
1	649 DİĞ.OL.G.VE KAR 690 D.KARI VEYA Z.	30.188	30.188
2	600 YURT İÇİ SATIŞLAR H. 690 D.KARI VEYA Z.	250.462	250.462
3	731 GÜG. YANSITMA H. 730 GENEL ÜRETİM GİD.H.	75.439	75.439
4	151 YARI MAMUL-ÜRETİM H. 731 GÜG YANSITMA H.	75.439	75.439
5	152 MAMULLER H. 151 YARI MAMUL-ÜRETİM H.	75.439	75.439
6	620 SATILAN MALIN MALİYETİ 152 MAMULLER H.	75.439	75.439
7	690 D.KARI VEYA Z. 620 SATILAN MALIN MALİYETİ	75.439	75.439

690 D.KARIVEYA ZARARI H.

	30.188
75.439	250.462
75439	280.650
205.211	
280650	280.650

KÂR: 205.211.-TL

DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI HESABININ DÖNEM NET KÂRI HESABINA DEVRİ

		BORÇ	ALACAK
1	690 D.KÂRI VEYA Z. 692 DÖNEM NET K/Z H.	205.211	205.211
2	692 DÖNEM NET K/Z H. 590 DÖNEM NET KÂRI H.	205.211	205.211

Tablo 5.37: Genel Kesin Mizan

SIRA NO	HESAP İSMİ	TUTAR		KALAN	
		BORÇ	ALACA K	BORÇ	ALACAK
1	160 AMBAR MEVCUDU	28.600		28.600	
2	250 ARAZİ	1.797.000		1.797.000	
3	162 HAYVAN VARLIĞI	155.500		155.500	
4	252 BİNALAR	25.632		25.632	
5	253 MAKİNE ARAÇ-GEREÇ	28.940		28.940	
6	500 SERMAYE		2.035.672		2.035.672
8	102 (Z) BANK	280.650	73.398	207.252	
9	257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		2.041		2.041
10	590 DÖNEM NET KARI		205.211		205.211
	TOPLAM	2.316.322	2.316.322	2.242.924	2.242.924

Tablo 5.38: Gelir Tablosu

BRÜT SATIŞLAR	250.461,90
SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	-
NET SATIŞLAR	250.461,90
SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	75.439,18
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	175.022,72
FAALİYET GİDERLERİ	
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	175.022,72
FAALİYET DIŞI GELİRLER	30.188,12
FAALİYET DIŞI GİDERLER	-
FİNANSMAN GİDERLERİ	-
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	205.210,84

Tablo 5.39: Kapanış Bilançosu Çiftçi (- C -), 31.12.2017

AKTİF		PASİF	
DÖNEN VARLIKLAR	391.352	KISA VADELİ BORÇLAR	-
102 (Z) BANK	207.252		
160 AMBAR MEVCUDU	28.600		
162 HAYVAN VARLIĞI	155.500	UZUN VADELİ BORÇLAR	-
DURAN VARLIKLAR	1.849.531	ÖZKAYNAKLAR	2.240.883
250 ARAZİ	1.797.000,00	590 DÖNEM NET KARI	205.211
252 BİNALAR	25.632	500 SERMAYE	2.035.672
253 MAKİNE ARAÇ-GEREÇ	28.940		
257 BİR.AMORTİSMANLAR (-)	2.041		
AKTİF TOPLAMI	2.240.883	PASİF TOPLAMI	2.240.883

Çiftçi C'nin muhasebe kayıtları tarafımızdan yapılmıştır. Muafiyet kapsamında oldukları için Türkiye'de küçük ve orta büyüklükteki çiftçiler defter tutmamaktadır. Bu sayede çiftçilerin büyük kısmı vergi dışıdır. Küçük ve orta büyüklükteki çiftçilerin neredeyse tamamında olduğu gibi Çiftçi C'nin de ilk defa muhasebe kayıtları yapılmıştır. Bu bağlamda yukarıdaki muhasebe kayıtları ile işletmenin hiç yapılmamış olan kayıtlarını yapmış olduk. Oysa bu gibi tarım işletmeleri muhasebe sistemine dahil olabilseydi hem işletme sahibi kendi gelir gider durumunu kolaylıkla görebilecek ve bu sayede işletmesiyle ilgili önemli kararları rahatlıkla alabilecek; ayrıntılı kayıtlardan TÜİK daha verimli faydalanabilecek, Çalışma Bakanlığı ve vergi idareleri ve en önemlisi Tarım Bakanlığı'nın tarıma ilişkin net veriler elde etmesi çok basitleşebilecek ve bunların ötesinde tarım politikaları oluşturulurken, tarımsal ürün ve destekleme rakamları belirlenirken, genç çiftçilere destek verilirken ve her türlü tarımsal yatırım planlanırken net muhasebe verileri yol gösterici olabilecektir.

5.2.4. Çiftçi (D), büyük tarım işletmesi

Tekirdağ ilinde kurulu bulunan büyük tarım işletmesinde bitkisel ve hayvansal üretim birlikte yürütülmektedir. İşletmenin toplam tarım alanı 14.000 m² dir. 450 adet büyükbaş hayvanı ile besicilik faaliyeti yürütülmektedir. İşletme 2018 yılında 1.500 büyükbaş hayvan varlığına erişmeyi hedeflemektedir. Önümüzdeki yıllarda et üretimine ağırlık vermeyi ve et ürünlerinin perakende olarak satışı da işletme yönetiminin hedefleri arasındadır. İşletmenin 2017 Yılına ait bilanço ve gelir tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.40: Çiftçi (D) Tarihli Ayrıntılı Bilançosu 31.12.2017 (TL)

	31.12.2017		31.12.2017
DÖNEN VARLIKLAR	28.868.056	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	176.213.566
Hazır Değerler	470.358	Mali Borçlar	151.880.205
Kasa	3.263	Banka Kredileri	151.677.119
Alınan Çekler	0	Finansal Kir.İşl.den Doğan Borçlar	194.831
Bankalar	467.094	Ertelenmiş Fin.Kir.Borçlanma Mal. (-)	35.880
Verilen Çekler ve Ödeme Emir.(-)	0	Diğer Mali Borçlar	44.136
Ticari Alacaklar	4.658.953	Ticari Borçlar	12.924.165
Alıcılar	4.360.837	Satıcılar	5.598.969
Alacak Senetleri	10.818	Borç Senetleri	6.703.362
Verilen Depozito ve Teminatlar	24.986	Diğer Ticari Borçlar	621.834
Şüpheli Ticari Alacaklar	289.689	Diğer Borçlar	7.775.580
Şüpheli Ticari Alacaklar Karş. (-)	27.377	Ortaklara Borçlar	3.904
Diğer Alacaklar	427.304	Bağlı Ortaklıklara Borçlar	7.770.182
Ortaklardan Alacaklar	357.167	Personele Borçlar	750
Diğer Çeşitli Alacaklar	70.137	Diğer Çeşitli Borçlar	744
Stoklar	18.106.335	Alınan Avanslar	34.302
İlk Madde ve Malzeme	5.166.054	Alınan Sipariş Avansları	34.302
Yarı Mamüller	10.342.251	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküm.	124.881
Mamuller	982.144	Ödenecek Vergi ve Fonları	70.075
Ticari Mallar	5.476	Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	54.816
Diğer Stoklar	1.610.210	Borç ve Gider Karşılıkları	14.819
Verilen Sipariş Avansları	200	Dönem Karı Vergi ve Diğer	
Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.	110	Yasal Yükümlülük Karşılıkları	187.026
Gelecek Aylara Ait Giderler	0	Dönem Karımın Peşin Ödenen Vergi	
Gelir Tahakkukları	110	ve Diğer Yükümlülükleri (-)	172.607
Diğer Dönen Varlıklar	5.204.996	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider	7.997.609
Devreden KDV	5.186.190	Tahakkukları	
Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar	0	Gider Tahakkukları	3.459.447
Personel Avansları	11.205	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	557
İş avansları	7.602	Sayım ve Tesellüm Fazlaları	557
DURAN VARLIKLAR	555.957.669	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	4.537.048
Diğer Alacaklar	162.219	Mali Borçlar	4.537.048
Ortaklardan Alacaklar	162.219	Banka Kredileri	4.032.685
Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	Finansal Kir.İşl.den Doğan Borçlar	465.137
Mali Duran Varlıklar	100.000.000	Ertelenmiş Fin.Kir.Borçlanma Mal. (-)	39.232
İştirakler	100.000.000	Diğer Mali Borçlar	78.458
Maddi Duran Varlıklar	455.260.111	ÖZKAYNAKLAR	404.075.112
Arazi ve Arsalar	433.495.305	Ödenmiş Sermaye	400.000.000
Yeraltı ve Yüstü Düzenleri	9.819	Sermaye	400.000.000
Binalar	2.851.285	Kar Yedekleri	2.681.591
Tesis, Makine ve Cihazlar	24.820.390	Yasal Yedekler	1.150.312
Taşıtlar	5.267.706	Özel Fonlar	1.531.279
Demirbaşlar	795.820	Geçmiş Yıllar Karları	0
Diğer Maddi Duran Varlıklar	189.170	Geçmiş Yıllar Karları	0
Birikmiş Amortismanlar (-)	14.310.169	Geçmiş Yıllar Zararları (-)	670.583
Yapılmakta Olan Yatırımlar	1.999.854	Geçmiş Yıllar Zararları (-)	670.583
Verilen Avanslar	140.932	Dönem Net Karı (Zararı)	2.064.103
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	478.562	Dönem Net Karı	2.064.103
Haklar	840.638		
Birikmiş Amortismanlar (-)	362.076		
Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	56.777		
Gelecek Yıllara Ait Giderler	56.777		
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	584.825.725	PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	584.825.725

Çiftçi (D)'nin rasyoları:

Finansal analizler sanayi işletmelerinde olduğu gibi tarımsal işletmeler için de önem taşıyan bir konudur. Ancak, sağlıklı yorum yapabilmek, verilerin doğruluğuna bağlıdır (Acar, 2003,s.33). Tarım sektörüne ilişkin finansal sonuçların kendi içinde değerlendirilmesi veya tarımın başka sektörlerle kıyaslanırken ne gibi kriterlerin dikkate alınacağı da çözülmesi gereken bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

1) Cari Oran = Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yükümlülükler

CARİ ORAN= $28.868.056 / 176.213.566 = 0,16$ (Cari oranın 2'nin altında olması olumsuz bir göstergedir). Cari oranın 2 olması yeterli olarak kabul edilir ancak, olumlu koşulların ve istikrarın var olduğu bir ekonomide, cari oran için 1,5 sonucu da yeterli olabilmektedir (Volkan, 2017, s.12-13).

2) LİKİDİTE (ASİT-TEST) ORANI = (Dönen Varlıklar—Stoklar) / Kısa Vadeli Yükümlülükler

Likidite Oranı = $(28.868.056 — 18.106.335) / 176.213.566 = 0,06$ (Likidite oranının 1'in altında olmaması gerekir. Stoklarını paraya çevirmeden, çıkan sonuç, işletmenin kısa vadeli borçlarını ödemedeki problem yaşayacağını göstermektedir).

3) KALDIRAÇ ORANI= (Kısa + Uzun vadeli yabancı kaynaklar) / Aktif toplamı

Kaldıraç Oranı= $(176.213.566 + 4.537.048) / 584.825.725 = 0,31$ (İdeal oranı % 50 dir. İşletme, varlıklarının %31'ini borçla finanse etmektedir).

4) ÖZSERMAYE / TOPLAM VARLIK ORANI: $404.075.112 / 584.825.725 = 0,69$ (Varlıkların % 69'u Öz kaynaklarla karşılanmıştır. Olumlu bir göstergedir. Oran yüksek olduğu için işletmenin uzun vadeli yükümlülüklerini yerine getirmekte zorlanmayacağı anlaşılmaktadır.

Tablo 5.41: Çiftçi (D) Ayrıntılı Gelir Tablosu 31.12.2017 (TL)

Hesap adı	Cari Dönem
A-BRÜT SATIŞLAR	66.062.278
1-Yurt İçi Satışlar	59.263.818
2-Diğer Gelirler	6.798.461
B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	42.623,00
1-Satıştan İadeler (-)	42.182,00
2-Diğer İndirimler (-)	441,00
C-NET SATIŞLAR	66.019.655
D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	39.545.526
1-Satılan Mamuller Maliyeti (-)	36.464.839
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)	2.003.693
3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)	
4-Diğer Satışların Maliyeti (-)	1.076.993
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	26.474.129
E-FAALİYET GİDERLERİ	3.047.593
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	13.206
2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	351.920
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	2.682.647
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	23.426.536
F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	319.438
1-Faiz Gelirleri	268.390
2-Konusu Kalmayan Karşılıklar	16.784
3-Kambiyo Karları	34.264
G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	823.948
1-Komisyon Giderleri (-)	721.813
2-Karşılık Giderleri (-)	23.123
3-Kambiyo Zararları (-)	22.949
4-Diğer olağan Gider ve Zararlar (-)	56.062
H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	21.782.411
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	21.782.411
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	0
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	1.139.616
I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	1.275.633
1-Önceki Dönem Gelir ve Karları	1.275.633
2-Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	206.665
J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	164.120
1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)	
2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	44.111
3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	120.009
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	2.251.129
K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	187.026
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	2.064.103

5.3.Üçüncü Aşama: FADN sisteminde istenilen standart sonuçların elde edilebilmesi için gerekli tablolarının oluşturulması

FADN sisteminde hesaplanan standart sonuçlar 8 temel hesap grubuna ayrılmıştır. Bunlar:

- 1.Örnek ve popülasyon**
- 2. Yapısal veriler**
- 3. Toplam çıktı**
- 4.Masraflar**
- 5.Gelirler**
- 6. Sübvansiyon (Devlet desteği) ve vergi dengesi**
- 7. Bilanço**
- 8.Finansal yapı'dır (Çelik, 2017, s.170).**

Aşağıda bu sonuçlar sırayla incelenmeye çalışılmıştır.

5.3.1.Örnek ve popülasyon

Örnek olarak seçilen tarım işletmesinin bulunduğu gözlem alanı ve gözlem alanındaki tabakada temsil ettiği işletme sayısını gösteren hesaplardır (Çelik, 2017, s.175). Bu hesaplar iki tanedir:

141) SYS02 Temsil Edilen Çiftlikler: Modeldeki bireysel çiftlikleri derecelendirme katsayısı toplamıdır.

142) SYS03 Örnek Çiftlikler: Düşünülmüş modeldeki çiftlik sayısıdır.¹⁵

5.3.2. Yapısal veriler

İşletmenin ekonomik büyüklüğü işgücü kullanımı, arazi varlığı, üretilen ürünler, hayvan varlığı ve diğer bazı ürünlere ilişkin bilgilere burada yer verilmektedir (Çelik, 2017, s.175).

Yapısal veriler, “ 1) SE005 Ekonomik Büyüklük ile 39) SE125N Günlük Üretim – kg: ” aralığındaki hesapları kapsamaktadır.

---

¹⁵ SYS harfleri ile kodlanmalarının nedeni, işletme dışı verilerden elde edilmiş olmasıdır.

Tablo 5.42: Yapısal Durum

YAPISAL DURUM			ÇİFTÇİ (A)	ÇİFTÇİ (B)	ÇİFTÇİ (C)	ÇİFTÇİ (D)
SE005	Ekonomik büyüklük	€'000 *				
SE010		AWU **				
	Toplam işgücü girdisi					
SE015	Ücret ödenmeyen aile işgücü girdisi	AWU **				
SE020	Ücret ödenen yabancı işgücü girdisi	AWU ***				
SE025	Toplam kullanılabilir tarım arazisi	ha (hektar)				
SE030	Kullanılabilir kiralık tarım arazisi	ha				
SE035	Tahıllar	ha				
SE041	Diğer tarla bitkileri	ha				
SE042	Enerji bitkileri ****	ha				
SE046	Sebze ve çiçekler	ha				
SE050	Bağ arazisi	ha				
SE055	Meyve arazisi	ha				
SE060	Zeytin arazisi	ha				
SE065	Diğer uzun ömürlü bitkiler	ha				
SE071	Yem bitkileri	ha				
SE072	Nadas alanları	ha				
SE073	Boş bırakılan araziler *****	ha				
SE080	Toplam hayvan varlığı	LU *****				
SE085	Süt inekleri	LU				
SE090	Diğer sığırlar	LU				
SE095	Koyun ve keçiler	LU				
SE100	Domuz	LU				
SE105	Kümes Hayvanları	LU				
SE110	Buğday verimi	100 kg/ha				
SE115	Mısır verimi	100 kg/ha				
SE120	Hayvan yoğunluğu	LU/ha				
SE125	Süt verimi	kg/İnek				

* Ekonomik holdingin büyüklüğü 1000 Euro standart çıktı olarak ifade edilmiştir (Topluluk tipolojisi temelinde).

** Yıllık çalışma birimlerinde ifade edilen holdingin toplam emek girişi = tam zamanlı kişi eşdeğeri.

*** Ücret nakit veya aynı olabilir.

**** Şeker kamışı, tatlı darı, Aspir, Kolza, Jojoba, Filotu, Devkralotu

***** Tarım politikası önlemleri altında üretimden çekilmiş, ekilmemiş toprakları,

***** Sığır, sığır, koyun, keçi ve kümes hayvanı ve hayvancılıkta mevcut tavşan sayısı (yıllık ortalama), hayvancılık birimlerine (LU) dönüştürülür. Dahil olmayan arı kovanları ve diğer hayvanlar. Sahibine ait olmayan ancak bir üretim sözleşmesi altında tutulan hayvanlar, yıllık mevcudiyetlerine göre dikkate alınır.

UAA: Toplam kullanılan tarım alanı / Total Utilised Agricultural Area

AWU: Yıllık iş (çalışma) birimi / Annual Work Unit: Yıllık bir çalışma birimi, çiftlikte tam gün çalışan bir kişiye eşittir. Bir kişinin asıl çalışma süresi bölge ve işletme türü için normları aşıya bile, bir iş birimi eşdeğerini geçemez. Yıllık olarak kişilerin her birinin çalışma birimi, fiili yıllık çalışma süresini, aynı zamanda ve aynı tipte tutulan bölgedeki tam zamanlı bir işçinin normal yıllık çalışma süresine bölerek elde edilir (hem ücretsiz hem de ücretli işgücü dahil edilir). Daha az yetenekli işçiler için, yıllık iş birimi eşdeğeri, kapasitelerine oranla azaltılmalıdır (https://circabc.europa.eu/sd/a/56ed82b0-9e19-4f92-893d-238919294204/RICC_1680_v2.0_accounting_year_2015.pdf, 24.04.2019. s.23).

LU: Hayvan birimi / Livestock Unit: Ortalama hayvan sayısının hayvan ünitelerine dönüştürülmesi, bu sayıya hayvan kategorisi ile ilgili bir katsayı uygulanarak yapılır. Katsayılar aşağıdaki gibidir:

Tablo 5.43: Hayvan Birimi (LU) Katsayıları

D22	Atlar	0.8
D23	Besi için Buzağı	0.4
D24	12 aylıktan küçük diğer sığırlar	0.4
D25	Erkek sığır 12-24 aylık	0.7
D26	Dişi sığır 12-24 ay	0.7
D27	24 aydan büyük erkek sığır	1
D28	Damızlık düveler	0.8
D29	Besi için düveler	0.8
D30	Süt inekleri	1
D31	İskartaya çıkarılan süt inekleri	1
D32	Diğer (süt emenler dahil) inekler	0.8
D34	Tavşanlar (üreyen dişiler)	0.02
D38	Keçi (üreyen dişiler)	0.1
D39	Diğer keçiler	0.1
D40	Koyunlar	0.1
D41	Diğer koyunlar	0.1
D47	Sofralık tavuklar	0.007
D48	Yumurta tavukları	0.014
D49	Diğer kümes hayvanları	0.03

Kaynak: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/reference_en.cfm#bview, 20.01.2019.

Türkiye’de bu katsayılar, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.

5.3.3. Toplam çıktı

Toplam çıktı, önceki konularda da değinildiği gibi işletmenin faaliyet sonucunu göstermektedir. Üretim sonucunda 1 yılda elde edilen tarımsal üretim değerleri ile buna bağlantılı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin toplamıdır.

“ 40) SE131 Toplam Çıktı – Euro ile 67) SE265 Çiftlik Kullanımı – Euro ” aralığındaki hesapları kapsamaktadır.

Toplam çıktı; bitkisel ve hayvansal üretim ile diğer çıktıların toplamından oluşmaktadır ve şu şekilde formüle edilebilir: SE131 = SE135 + SE206 + SE256.

Toplam çıktı değerini hesaplayan ayrıntılı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.44: Toplam Çıktı

		ÇIKTI KALEMLERİ	Para birimi	ÇİFTÇİ (A)	ÇİFTÇİ (B)	ÇİFTÇİ (C)	ÇİFTÇİ (D)
SE131 TOPLAM ÇIKTI	SE135 Bitkisel Üretim Çıktısı	Satışlar (+)	€				
		İşletmede Kullanılanlar (+)	€				
		Evde tüketilen (+)	€				
		Kapanış stokları (+)	€				
		Dönem başı stoku (-)	€				
	Toplam Bitkisel Üretim Çıktısı			€			
	SE206 Hayvansal Üretim Çıktısı	Ürün satışları (hayvansal) (+)	€				
		Aile içi tüketim (+)	€				
		İşletme içi tüketim (+)	€				
		Hayvan satışı (+)	€				
		Evde tüketilen hayvan değeri (+)	€				
		Hayvanlarda büyüme ve değer artışı (+)	€				
		Dönem sonu hayvansal ürün stoku (+)	€				
	Toplam Hayvansal Üretim Çıktısı			€			
	SE256 Diğer Çıktılar	Arazilerin, otlakların, meraların kiralınması	€				
		Dışarıya yapılan iş gelirleri	€				
		Sermayeden sağlanan faiz	€				
		Araç-gereç kira gelirleri	€				
		Orman ürünü gelirleri	€				
		Tarımsal turizm gelirleri	€				
Toplam Diğer Çıktı			€				
SE 131 TOPLAM ÇIKTI			€				

Kaynak: Çelik, 2017, s.197; RI/CC 1750 (ex RI/CC 882), Definitions of Variables used in FADN standard results, Brussels, May 2018, <https://circabc.europa.eu/sd/a/f0115388-31be-4e5e-8771-33a8f77d1057/RICC%201750%20Standard%20Results%20v%20Nov%202017.docx>, (21.01.2019).

5.3.3.1. Bitkisel üretim çıktısı

Tablo 5.45: Ürün ve Ürün Gruplarına Göre Bitkisel Üretim Çıktısı

HESAP KALEMLERİ	EKONOMİK BÜYÜKLÜK SINIFLARI			
	Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
.SE135 Toplam bitkisel üretim çıktısı €				
.SE136 Toplam tarla bitkileri - ha				
.SE140 Tahıllar €				
.SE145 Protein bitkileri € *				
.SE146 Enerji bitkileri €				
.SE150 Patates €				
.SE155 Şeker pancarı €				
.SE160 Yağlı tohum bitkileri €				
.SE165 Endüstri bitkileri € **				
.SE170 Sebze ve çiçekler €				
.SE175 Toplam meyve üretim değeri €				
.SE180 Turunçgiller €				
.SE185 Şarap ve Üzüm €				
.SE190 Zeytin ve zeytinyağı €				
.SE195 Yem bitkileri €				
.SE200 Diğer bitkisel üretim değeri €				

Kaynak: Çelik, 2017, s.199;

RI/CC 1750 (ex RI/CC 882), Definitions of Variables used in FADN standard results, Brussels, May 2018, <https://circabc.europa.eu/sd/a/f0115388-31be-4e5e-8771-33a8f77d1057/RICC%201750%20Standard%20Results%20v%20Nov%202017.docx>, (21.01.2019).

* Tohumluk için yetiştirilen bezelye, tarla fasulyesi, tatlı bakla, mercimek, nohut, fiğ vs. hasatta yeşil değilse (yem). Sebze ya da soya dahil değildir.

** Şerbetçiotu, tütün, diğer endüstriyel ürünler (şifalı bitkiler, aromatik bitkiler, çeşniler ve baharatlar, pamuk ve şeker kamışı, keten lifi ve kenevir dahil).

5.3.3.2. Hayvansal çıktı

Tablo 5.46: Hayvancılık Faaliyetlerine Göre Hayvansal Çıktı

HESAP KALEMLERİ	EKONOMİK BÜYÜKLÜK SINIFLARI			
	Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
SE206 Toplam hayvansal üretim çıktısı				
SE207 Toplam hayvansal üretim çıktısı / LU				
SE211 Hayvan varlığı değer değişimi €				
SE216 Süt ve süt ürünleri (Sığır) €				
SE220 Dana eti ve sığır eti €				
SE230 Keçi/koyun eti €				
SE235 Tavuk eti €				
SE240 Yumurta €				
SE245 Keçi/koyun sütü €				
SE251 Diğer hayvanlar ve hayvansal ürünler				

Kaynak: Çelik, 2017, s.201;

RI/CC 1750 (ex RI/CC 882), Definitions of Variables used in FADN standard results, Brussels, May 2018, <https://circabc.europa.eu/sd/a/f0115388-31be-4e5e-8771-33a8f77d1057/RICC%201750%20Standard%20Results%20v%20Nov%202017.docx>, (21.01.2019).

5.3.4. Masraflar

“ 71) SE285 Tohum ve Bitkiler – Euro ile 91) SE380 Ödenen Faizler – Euro ” aralığındaki hesapları kapsamaktadır.

Masrafların toplam olarak gösterildiği tablo aşağıda verilmiştir:

Tablo 5.47: Genel Masraflar Toplamı

		MASRAFLAR	Ç.(A)	Ç.(B)	Ç.(C)	Ç.(D)	
SE275 ARA TÜKETİM MASRAFLARI	SE281 Toplam Özel Masraflar	SE284 Bitkisel Üretimde Özel Masraflar					
		SE285 Tohum/fide gideri					
		SE290 İşletmede Üretilen Tohum/fide gideri					
		SE295 Gübre ve toprak iyileştirici gideri					
		SE300 Bitki korumaya yönelik ürün giderleri					
		SE305 Diğer özel masraflar					
		. Hasat masrafları					
		. Paketleme ve bağlama malzemeleri masrafları					
		. İp ve tel masrafı					
		. Toprak analiz masrafları,					
		. Plastik kaplar (Örneğin, yetismekte olan çilek için)					
		. İşletme dışındaki satılacak ürünleri hazırlama ve depolama masrafları					
		. Ayakta satın alınan, pazarlanabilir ürünlerin toplam satın alma bedelleri ve bir yıldan az süreli kiralanan arazi kira bedelleri					
		. Ürünlerin işlenmesi ve koruması için kullanılan malzemeler ve işlenmek amacıyla satın alınan ürün masrafları					
		. Ürünlerin depolanması veya ambalajlanması için kısa süreli olarak binaların kiralama masrafları					
		. Isıtma ve kurutma masrafları					
		. Pazarlama masrafları					
		SE309 Hayvansal Üretimde Özel Masraflar					
		SE310 Otlayan hayvan yem masrafları					
		SE315 Otlayan hayvanlar için işletmede üretilen yem masrafları					
		SE320 Domuz ve kümes hayvanları için yem masrafları					
		SE325 Domuz ve kümes hayvanları için işletmede üretilen yem masrafları					
		SE330 Diğer hayvansal üretim özel masrafları					
		. Veteriner ve ilaç masrafı					
		. Doğal aşım ve suni tohumlama masrafı					
		. Kısırlaştırma masrafı					
		. Süt testleri masrafı					
		. Soy kütüğü aboneliği ve kayıt masrafı					
		. Hayvancılık Ekipmanları temizleme ürünleri (süt sağım makineleri) masrafı					
		. Ambalaj ve süt işleme malzemeleri masrafı					
		. Hayvansal ürünlerin pazar ve depolama masrafı					
		. Çiftlik (ev) hayvanları veya hayvansal ürünler için kısa süreli arazi ve bina kirası					
		SE331 Ormancılık Özel Masrafları					
		SE331 Ormancılık özel masrafları					
		. Bitki yetiştirme gideri					
		. Arazi gideri					
. Araziyi kullanıma hazırlama gideri							
. Depolama ve koruma gideri							
. Diğer giderler							
SE336 Genel İşletme Masrafları							
SE340 Araç-makine ve bina cari masrafları							
. Araç-makine tamir bakım giderleri							
. Özel araba masrafları							
. Bina ve arazi ıslahı unsurlarının tamir bakım masrafları							
. Binaların sigorta masrafları							
SE345 Enerji masrafları							
. Motor yakıt ve yağ masrafları							
. Elektrik masrafları							
. Isıtma ve yakıt masrafları							
SE350 Sözleşmeli iş masrafları							
. Sözleşmeli iş masrafları							
. Sözleşmeli makine kiralari							
SE356 Diğer genel işletme masrafları							
. Su ve sulama masrafları							
. Sigorta (bina sigortası ve kaza sigortası hariç) masrafları							
. Diğer (muhasabe, telefon, vergiler vb.) masraflar							
SE360 Amortisman Masrafları							
SE365 Dışsal Faktör Masrafları							
SE370 Ödenen Ücretler							
SE375 Ödenen Kiralar							
SE380 Ödenen Faizler							

Kaynak: Çelik, 2017, s.199; RI/CC 1750 (ex RI/CC 882).

5.3.5. Gelirler

Tarımsal işletmenin geliri hesaplanırken toplam çıktı değerinden, ara tüketim masrafları yani özel masraflar ve genel işletme masrafları düşülmekte ve elde edilen değere cari destek ve vergi dengesi ilave edilmektedir (Çelik,2012,s.548)(Tablo 5.48).

Tablo 5.48: Gelir Tablosu

Hesap Kalemleri	Ekonomik Büyüklük Sınıfları			
	Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
SE131 Toplam Çıktı Euro (+)				
SE275 Toplam ara tüketim masrafları Euro (-)				
SE281 Toplam özel masraflar Euro				
. SE284 Bitkisel üretim özel masrafları				
. SE309 Hayvansal üretim masrafları				
. SE331 Ormancılık özel masrafları				
SE336 Genel işletme Masrafları				
SE600 Cari destekler ve vergi dengesi Euro (+)				
SE410 Brüt işletme geliri Euro (SE131-SE275+SE600)				
SE360 Amortisman masrafları Euro (-)				
SE415 İşletme net katma değeri Euro (SE410-SE360)				
SE365 Toplam dışsal faktör masrafları Euro (-)				
SE370 Ödenen ücretler				
SE375 Ödenen kiralar				
SE380 Ödenen faizler				
SE405 Yatırım destek ve vergi dengesi Euro (+)				
SE420 İşletme aile geliri Euro (SE415 -SE365+SE405)				
SE425 İşletme net katma değeri € / AWU (SE415/SE010)*				
SE430 İşletme aile geliri € / FWU (SE420/SE015) **				

Kaynak: Çelik,2017, s.216;

AWU (Annual Work Units / Yıllık iş birimi) = Aile içi ücretsiz işçilik + Ücretle çalıştırılan işçilik

* Çiftlik Net Değeri = Tarımsal iş birimi başına ifade edilen Katma Değer.

** Ücret ödenmeyen emek girişi

FWU: Genel olarak FWU = Family Work Unit = Family AWU olarak ifade edilen ücretsiz işçiliğini ifade eder.

SE430 = Aile ferdi başına düşen gelir.

5.3.6. Sübvansiyon (Devlet desteği) ve yatırım destek vergi dengesi

Bilindiği üzere AB tarımsal desteklere büyük önem vermekte ve çiftçilerin üretimden vazgeçmemeleri ve sürdürülebilir üretim için tüm katkıları sağlamaktadır. Tablo 5.49’ da görüleceği üzere “Cari destek ve vergi bakiyesi” şu formülle hesaplanmaktadır: [(Cari destekler - üretim vergileri) + (Satışlardan alınan KDV+Vergi dairesinden alınan iade KDV) - Satın alışlarda ödenen KDV] (Çelik,2017, s.212). Hatırlatmak isteriz ki, Türkiye’de çiftçilere vergi iadesi söz konusu değildir. Ancak, çiftçinin yurt dışına ihracat yapması durumunda yüklenilen KDV satışların KDV’sinden fazla olursa KDV iadesi alabilirler kanaatindeyiz.

Tablo 5.49: Cari Destek ve Vergi Dengesi Tablosu

	Hesap Kalemleri		Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
Cari Destekler ve Vergi Dengesi	Cari Destekler Dengesi (+)	Toplam cari destekler (+) Üretim Vergileri (-)				
	KDV Dengesi (+)	Satışlarda KDV (+) Devletten geri alınan KDV (+) Satın alımlarda ödenen KDV (-)				

Kaynak: Çelik, 2017, s.212.

Tablo 5.49 ve 5.50’den görüleceği üzere, büyük miktarda tarımsal yatırımlar yapıldığı dönemlerde, yatırım destek ve vergi dengesi, cari destek ve vergi dengesinden ayrı olarak hesaplanmaktadır (Çelik, 2017, s.213).

Tablo 5.50: Yatırım Destek ve Vergi Dengesi Tablosu

	Hesap Kalemleri		Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
Yatırım Destek ve Vergi Dengesi	Yatırım Destek Dengesi (+)	Yatırım destekleri (+) Süt üretimini bıraktırma ödemeleri (+)				
	KDV Dengesi (-)	Yatırımlarda ödenen KDV (-)				

Kaynak: Çelik, 2017, s.213.

5.3.7. Bilanço

Tablo 5.51: Çiftçi A, B, C ve D' nin FADN Sistemine Uygun Bilançolarının Birlikte Gösterimi

BİLANÇO			ÇİFTÇİ (A)	ÇİFTÇİ (B)	ÇİFTÇİ (C)	ÇİFTÇİ (D)
SE436	TOPLAM VARLIKLAR	€				
SE441	Toplam Sabit Varlıklar	€				
SE446	Arazi, uzun ömürlü bitkiler ve kotalar	€				
SE450	Çiftlik Binaları	€				
SE455	Makine ve aletler	€				
SE460	Damızlık hayvanlar	€				
SE465	Toplam Cari Varlıklar	€				
SE470	Damızlık olmayan hayvanlar	€				
SE475	Tarımsal ürün stokları	€				
SE480	Diğer dönen sermaye (Kasa, nakit ve kısa sürede nakde dönüşebilecek değerler)	€				
SE485	Toplam Borçlar	€				
SE490	Uzun ve orta vadeli borçlar	€				
SE495	Kısa vadeli borçlar	€				
SE501	Net Değer (ÖZ SERMAYE)	€				

Kaynak: Çelik, 2017, s.223.

5.3.8. Finansal Yapı

Tablo 5.52: Finansal Yapı

Hesap Kalemleri	Ekonomik Büyüklük Sınıfları			
	Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
SE501 Öz sermaye Euro				
SE506 Öz sermaye değişimi Euro				
SE510 Ortalama işletme sermayesi Euro				
SE516 Brüt yatırımlar Euro				
SE521 Net Yatırımlar Euro				
SE526 Nakit akımı (1) Euro				
SE530 Nakit akımı (2) Euro				
SE532 Nakit akımı / Toplam işletme sermayesi*				

Kaynak: Çelik, 2017, s.223.

* SE530 Nakit akımı (2) / SE436 (VARLIKLAR TOPLAMI)

Yukarıdaki tabloda yer alan Nakit akımı (1) ve Nakit akımı (2)'nin nasıl hesaplanacağı aşağıda anlatılmaya çalışılmıştır. Aralarındaki en önemli fark “Nakit akışı (2)’nin, Nakit akışı (1)’in aksine, sermaye, borç ve kredilerle ilgili işlemleri içeriyor olmasıdır.

NAKİT AKIŞ 1; SE526 ‘NİN HESAPLANMASI

NAKİT AKIŞ 1’in açıklamalarında 4 adet bilgi/formül verilmiştir. Bunlar;

Tablo 5.53: Nakit Akımı (1)’in Hesaplama Yöntemleri

1. NAKİT AKIŞI= SE526 = Tarım işletmesinin tasarruf ve kendi kendini finanse etme kapasitesidir.
2. NAKİT AKIŞI= SE526 = Gelirler - Muhasebe yılı için yapılan harcamalardır ve sermaye, borç ve kredilerle ilgili işlemleri dikkate almamaktadır.
3. NAKİT AKIŞI= SE526 = Net Tarımsal faaliyet gelirleri ve diğer net gelirler
+ Cari Destek ve Vergi Dengesi
+ Yatırım Destek ve Vergi Dengesi
4. NAKİT AKIŞI= SE526 = Ürün satış geliri + diğer gelirler + hayvan satış geliri - tüm ödenen masraflar - hayvan alımları
+ Çiftlik sübvansiyonları - çiftlik vergileri
+ KDV dengesi
+ Yatırımların sübvansiyonları - yatırımların vergileri

Kaynak: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/ricc882rev6_en.pdf, s.17, (24.01.2019).

NAKİT AKIŞ 2; SE530’ UN HESAPLANMASI

FADN tarından yeni bir gösterge olan “Nakit akışı (2)” (SE530) yaratılmıştır. “Nakit akışı (2)” Nakit akışı (1)’in aksine, sermaye, borç ve kredilerle ilgili işlemleri içermektedir (RI/CC 1750 (ex RI/CC 882), s.7).

NAKİT AKIŞ 2’in açıklamalarında 4 adet bilgi/formül verilmiştir. Bunlar Tablo 5.54’ün içinde gösterilmiştir;

Tablo 5.54: Nakit Akımı (2)'nin Hesaplama Yöntemleri

1. NAKİT AKIŞ2= SE530 = Holding'in tasarruf ve kendi kendini finanse etme kapasitesini gösterir.
2. NAKİT AKIŞ2= SE530 = Gelirler - Muhasebe yılı gideri
3. NAKİT AKIŞ2= SE530 = Net Tarımsal faaliyet gelirleri ve diğer net gelirler
+ Cari Destek ve Vergi Dengesi
+ Yatırım Destek ve Vergi Dengesi
+ Sermaye üzerindeki işlemler dengesi
+ Borçlar ve kredilerdeki işlemler dengesi
4. NAKİT AKIŞ2= SE530 = Ürün satış geliri + diğer gelirler + hayvan satış geliri - tüm ödenen masraflar - hayvan alımları
+ Çiftlik sübvansiyonları - çiftlik vergileri
+ KDV dengesi
+ Yatırım Sübvansiyonları - Yatırım Vergileri
+ Sabit Sermaye Satışı - Yatırımlar
+ Borçların Kapanış Değerlemesi - Borçların açılış değerlemesi.

5.4. Dördüncü Aşama: Verileri toplanan 4 adet tarım işletmesine ait bilgilerin FADN sistemine uygun olarak hazırlanmış olan tablolara işlenmesi

5.4.1. Örnek ve popülasyon

Örnek olarak seçilen tarım işletmesinin bulunduğu gözlem alanı ve gözlem alanındaki tabakada temsil ettiği işletme sayısını gösteren hesaplardır (Çelik, 2017, s.175). Bu hesaplar iki tanedir:

Önceki konularda verilen hesap planında verildiği gibi;

141) SYS02 Temsil Edilen Çiftlikler: Modeldeki bireysel çiftlikleri derecelendirme katsayısı toplamıdır.

142) SYS03 Örnek Çiftlikler: Düşünülmüş modeldeki çiftlik sayısıdır.¹⁶ Tekirdağ İli kırsal alanda faaliyet gösteren 4 adet tarım işletmesi seçilmiştir.

5.4.2. Yapısal verilerin işlenmesi

¹⁶ SYS harfleri ile kodlanmalarının nedeni, işletme dışı verilerden elde edilmiş olmalarıdır.

İşletmenin ekonomik büyüklüğü işgücü kullanımı, arazi varlığı, üretilen ürünler, hayvan varlığı ve diğer bazı ürünlere ilişkin bilgilere burada yer verilmektedir (Çelik, 2017, s.175). Yapısal veriler, Önceki konularda verilen hesap planında “ 1) SE005 Ekonomik Büyüklük ile 39) SE125N Günlük Üretim – kg: ” aralığındaki hesapları kapsamaktadır.

Tablo 5.55: Yapısal Durum Sonuçları

YAPISAL DURUM			ÇİFTÇİ (A)	ÇİFTÇİ (B)	ÇİFTÇİ (C)	ÇİFTÇİ (D)
SE005	Ekonomik büyüklük	€'000 *	3,4	39	42	11.074
SE010	Toplam işgücü girdisi	AWU **	(0,01+0,02)= 0,03	(0,14+0,19)= 0,33	(0,33+0,35+0,44)= 1,12	(0,6 x 5 kişi)= 3
SE015	Ücret ödenmeyen aile işgücü girdisi	AWU **	0,01 ¹⁷ 0,02 ¹⁸	0,14 ¹⁹ 0,19 ²⁰	0,33 ²¹ 0,35 ²² 0,44 ²³	0,6 ²⁴
SE020	Ücret ödenen yabancı işgücü girdisi	AWU ***				
SE025	Toplam kullanılabilir tarım arazisi	ha (hektar)	4	19,3	21,5	1400
SE030	Kullanılabilir kiralık tarım arazisi	ha	4	39,4	2,4	
SE035	Tahıllar	ha	4	58,7		1400

¹⁷ Çiftçi (A) işletmesi: 1 kişi, Kadın, Yaş: 50; 6,5 gün çalışmış; 6,5 gün x 8 saat = 52 saat x 0,50 (katsayı) = 26 / 1.800 = **0,01**

¹⁸ Çiftçi (A) işletmesi: 1 kişi, Erkek, Yaş: 54; 6,5 gün çalışmış; 6,5 gün x 8 saat = 52 saat x 0,75 (katsayı) = 39 / 1.800 = **0,02**

¹⁹ Çiftçi (B) işletmesi: 1 kişi, Kadın, Yaş: 40; 42 gün çalışmış; 42 gün x 8 saat = 336 saat x 0,75 (katsayı) = 252 / 1.800 = **0,14**

²⁰ Çiftçi (B) işletmesi: 1 kişi, Erkek, Yaş: 46; 42 gün çalışmış; 42 gün x 8 saat = 336 saat x 1,00 (katsayı) = 336 / 1.800 = **0,19**

²¹ Çiftçi (C) işletmesi: 1 kişi, Erkek, Yaş: 59; 200 gün çalışmış; 200 gün x 4 saat = 800 saat x 0,75 (katsayı) = 600 / 1.800 = **0,33**

²² Çiftçi (C) işletmesi: 1 kişi, Kadın, Yaş: 49; 210 gün çalışmış; 210 gün x 4 saat = 840 saat x 0,75 (katsayı) = 630 / 1.800 = **0,35**

²³ Çiftçi (C) işletmesi: 1 kişi, Erkek Çocuk, Yaş: 25; 200 gün çalışmış; 200 gün x 4 saat = 800 saat x 1,00 (katsayı) = 800 / 1.800 = **0,44**

²⁴ Çiftçi (D) işletmesi: 5 ORTAKLI ŞİRKET, tüm ortaklar 50 yaş üzeri ve erkek, her biri ortalama 180 gün çalışmış; 180 gün x 8 saat = 1.440 saat x 0,75 (katsayı) = 1.080 / 1.800 = **0,6**

Tablo 5.55: (devam)

YAPISAL DURUM			ÇİFTÇİ (A)	ÇİFTÇİ (B)	ÇİFTÇİ (C)	ÇİFTÇİ (D)
SE041	Diğer tarla bitkileri	ha				
SE042	Enerji bitkileri ****	ha				
SE046	Sebze ve çiçekler	ha				
SE050	Bağ arazisi	ha				
SE055	Meyve arazisi	ha				
SE060	Zeytin arazisi	ha				
SE065	Diğer uzun ömürlü bitkiler	ha				
SE071	Yem bitkileri	ha				
SE072	Nadas alanları	ha				
SE073	Boş bırakılan araziler *****	ha				
SE080	Toplam hayvan varlığı	LU *****				
SE085	Süt inekleri	LU				
SE090	Diğer sığırlar	LU				
SE095	Koyun ve keçiler	LU				
SE100	Domuz	LU				
SE105	Kümes Hayvanları	LU				
SE110	Buğday verimi	100 kg/ha				
SE115	Mısır verimi	100 kg/ha				
SE120	Hayvan yoğunluğu	LU/ha				
SE125	Süt verimi	kg/İnek				

* Ekonomik işletmenin büyüklüğü 1000 Euro standart çıktı olarak ifade edilmiştir (Topluluk tipolojisi temelinde).

** Yıllık çalışma birimlerinde ifade edilen holdingin toplam emek girişi = tam zamanlı kişi eşdeğeri.

*** Ücret nakit veya aynı olabilir.

**** Şeker kamışı, tatlı darı, Aspir, Kolza, Jojoba, Filotu, Devkralotu

***** Tarım politikası önlemleri altında üretimden çekilmiş, ekilmemiş toprakları, *****Sığır, sığır, koyun, keçi, domuz ve kümes hayvanı ve hayvancılıkta mevcut tavşan sayısı (yıllık ortalama), hayvancılık birimlerine (LU) dönüştürülür. Dahil olmayan arı kovanları ve diğer hayvanlar. Sahibine ait olmayan ancak bir üretim sözleşmesi altında tutulan hayvanlar, yıllık mevcudiyetlerine göre dikkate alınır.

UAA: Toplam kullanılan tarım alanı / Total Utilised Agricultural Area

LU: Hayvan birimi / Livestock Unit: Ortalama hayvan sayısının hayvan ünitelerine dönüştürülmesi, bu sayıya hayvan kategorisi ile ilgili bir katsayı uygulanarak yapılır. Katsayılar aşağıdaki gibidir:

Tablo 5.56: Hayvan Birimi (LU) Katsayıları

D22	Atlar	0.8
D23	Besi için Buzağı	0.4
D24	12 aylıktan küçük diğer sığırlar	0.4
D25	Erkek sığır 12-24 aylık	0.7
D26	Dişi sığır 12-24 ay	0.7
D27	24 aydan büyük erkek sığır	1
D28	Damızlık düveler	0.8
D29	Besi için düveler	0.8
D30	Süt inekleri	1
D31	Iskarta ya çıkarılan süt inekleri	1
D32	Diğer (süt emenler dahil) inekler	0.8
D34	Tavşanlar (üreyen dişiler)	0.02
D38	Keçi (üreyen dişiler)	0.1
D39	Diğer keçiler	0.1
D40	Koyunlar	0.1
D41	Diğer koyunlar	0.1
D43	Domuz yavruları	0.027
D44	Damızlık dişi domuzlar	0.5
D45	Besi domuzları	0.3
D46	Diğer domuzlar	0.3
D47	Sofralık tavuklar	0.007
D48	Yumurta tavukları	0.014
D49	Diğer kümes hayvanları	0.03

Kaynak: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/reference_en.cfm#bview, 20.01.2019.

Tablo 5.56’da yer alan katsayılar Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.

AWU: (Annual Work Units / Yıllık İş Birimi) = Aile içi ücretsiz işçilik + Ücretle çalıştırılan işçiliktir. AWU: Yıllık çalışma birimi, çiftlikte tam gün çalışan bir kişiye eşittir. Tam zaman ise, ilgili ulusal istihdam sözleşmeleri gereği, gereksinim duyulan minimum saattir. Eğer ulusal sözleşmeler bu saati belirtmiyorsa, minimum yıllık çalışma saati 1800 saat olarak alınabilir. Bu da, her biri sekiz saatten oluşan, 225 işgününe eşittir. Bir kişinin asıl çalışma süresi bölge ve işletme türü için normları aşsa bile, bir iş birimi eşdeğerini geçemez. Yıllık olarak kişilerin her birinin çalışma birimi, fiili yıllık çalışma süresini, aynı zamanda ve aynı tipte tutulan bölgedeki tam zamanlı bir işçinin normal yıllık çalışma süresine bölerek elde edilir (hem ücretsiz hem de ücretli işgücü dahil edilir). Daha az yetenekli işçiler için, yıllık iş birimi eşdeğeri,

kapasitelerine oranla azaltılmalıdır.²⁵Bölgeye göre, en az on beş işletme için saat sayısı ve denk gelen iş birim sayısı diğer iş kategorileri için sağlanabiliyorsa, her AWU'nun ortalama saat sayısı hesaplanır. Bölgedeki yeterli sayıda işletmenin saat sayısı verilemiyorsa, hesaplama ulusal ortalamaya göre gerçekleştirilmelidir. 1 AWU = 1800 saattir.²⁶ Tam zamanlı çalışan bir kişinin yıllık çalışma süresini ifade eder. Emek girişini ifade eder. AB-28'de çiftlik başına çalışan ortalama işçi sayısı 2015'te 1,5 AWU'da kalmıştır. Ancak, bu rakam, Slovakya'daki 12.4 AWU'dan Yunanistan'daki 1.1 AWU'ya kadar farklı seviyelerde olabilmektedir. İlave olarak, 2015 yılında AB çiftliklerinde toplam işgücünün % 75'i aile işçiliğidir.²⁷ Tarım işçilerinin saatlik ortalama ücreti AB-28'de 7.90 EURO'dur (2015 Yılı). Yukarıda verilen bu bilgilere rağmen, Çelik (2017)'nin de belirttiği gibi AB erişim sitelerinde yıllık iş gücü biriminin (AWU) hesaplanması konusunda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak bu birim tablolarda kullanılmaktadır ve açıklık getirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, bu konuda ülkemizdeki tarım ekonomisi literatürüne müracaat etmemiz gerekmektedir. Bir işletmenin yıllık işgücü ünitesi şöyle hesaplanabilir: Çalışanın 50 yaş üstü erkek işgücü olduğunu ve işletmede 750 saat çalıştığını kabul edersek bunu erkek işgücü saatine çevirmemiz gerekir; aşağıdaki Tablo 5.57 verilerinden yararlanarak, $750 \times 0,75=562,5$ erkek işgücü saati olarak hesaplanır. Daha sonra bu erkek işgücü saati de yıllık işgücü ünitesine çevrilir. Bu iş gücünün çalışma karşılığı işgücü ünitesi: $562,5 / 1.800=0,31$ Yıllık İşgücü Ünitesi (YİÜ) olarak hesaplanır (Çelik, 2017, s.116).

Tablo 5.57: Çalışanın Yaş ve Cinsiyetine Göre Erkek İşgücü Birimi Katsayıları

Yaş Gruplar	Cinsiyet	Katsayı
7 - 14	Erkek	0,50
	Kadın	0,50
15 - 49	Erkek	1,00
	Kadın	0,75
50+	Erkek	0,75
	Kadın	0,50

Kaynak: Çelik,2017, s.116.

²⁵ Bkz.: https://circabc.europa.eu/sd/a/56ed82b0-9e19-4f92-893d-238919294204/RICC_1680_v2.0_accounting_year_2015.pdf, s.23.

²⁶ https://www.mapa.gob.es/en/pac/post-2020/extractoindicadorescontextoc24ac26_tcm38-507253.pdf, s.35-36, 24.09.2019.

²⁷ Bkz.: EU Farm Economics Overview based on 2015 (and 2016) FADN data ,https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/fadn/documents/eu_farm_economics_overview_2015.pdf, s.4, 24.04.2019.

Yapısal Durum Tablosu'nda Çiftçi (C) işletmesinin ekonomik büyüklüğü tarım bakanlığı hesaplama şekliyle 77.132.-TL olarak bulunmuştur.

FADN sistemine göre ise SO (standart output/standart çıktı) değeri kullanılması gerekmektedir:

250.461,90.-TL olan toplam çıktı değeri ESU değerine dönüştürülür:

$250.461,90.-TL / 5,9654 \text{ (EURO Kur)}^{28} = 41.986.-EURO / 1200 = 35 \text{ ESU}$ bulunur.

Yukarıda 1. Bölümde yer verilen Tablo 1.3'te belirtildiği üzere 16 – 40 ESU aralığındaki işletmeler “Ortanın Üstü” sayılmaktadır. Dolayısıyla Çiftçi (C) 35 ESU değeriyle AB FADN sistemine göre “Ortanın Üstü” tarım işletmesi sayılacaktır.

Ancak, 2018 düzenlemelerinde ESU değerine göre değil, EURO cinsinden ekonomik büyüklük hesaplanacaktır.

Çiftçi (C) işletmesinin; $250.461,90.-TL / 5,9654 \text{ (EURO Kur)} = 41.986.-$ EURO değeri elde edilir ki bu değer aşağıdaki Tablo 5.58'e göre 6.sınıfa denk gelmektedir. Çiftçi (C) 6. Sınıf bir işletme sahibidir diyebiliriz.

Tablo 5.58: Ekonomik Büyük Sınıfları

1	< 2 000 Euro
2	2 000 - < 4 000 Euro
3	4 000 - < 8 000 Euro
4	8 000 - < 15 000 Euro
5	15 000 - < 25 000 Euro
6	25 000 - < 50 000 Euro
7	50 000 - < 100 000 Euro
8	100 000 - < 250 000 Euro
9	250 000 - < 500 000 Euro
10	500 000 - < 750 000 Euro
11	750 000 - < 1 000 000 Euro
12	1 000 000 - < 1 500 000 Euro
13	1 500 000 - < 3 000 000 Euro
14	> = 3 000 000 Euro

Kaynak: RI/CC 1750 (ex RI/CC 882), Brussels, May 2018, s.6.

²⁸ 1 EURO= 5,9654 TL. (25.01.2019 Tarihli TCMB Döviz alış kuru esas alınmıştır).

Sonuç tablolarına yazılması gereken değer ise son AB 2018 düzenlemelerine²⁹ göre, işletmenin ekonomik büyüklüğü EURO cinsinden ifade edilerek; Total Standard Output değeri; € / 1000 (Toplam standart çıktı € / 1000) olarak tablolara yazılacaktır. Örneğin; Çiftçi (C) için hesaplırsak 41.986.-EURO /1000 = 42 değeri, standart sonuç tablolarına yazılması gereken değerdir. Çalışmamıza konu edinilen dört çiftçi için bu hesaplamalar şu şekilde yapılacaktır:

ÇİFTÇİ A: 20.400.-TL/5,9654 (EURO Kur) = 3.420 EURO (2.SINIF).- / 1000= **3,4**

ÇİFTÇİ B: 232.191,08.-TL / 5,9654 (EURO Kur) = 38.923 EURO (6.SINIF).- / 1000= **39**

ÇİFTÇİ C: 250.461,90.-TL / 5,9654 (EURO Kur) = 41.986.-EURO (6.SINIF).- / 1000= **42**

ÇİFTÇİ D: 66.062.278.-TL / 5,9654 (EURO Kur) = 11.074.241 EURO (14.SINIF).- / 1000= **11.074.**

Çiftçi (C)'nin Tarım ve Orman Bakanlığı kriterlerine göre ise ekonomik büyüklüğü şöyle hesaplayabiliriz:

BİTKİSEL ÜRETİM: Alan (da) x SO DEĞERİ:

239 da x Buğday 212,80.-TL = 50.859. -TL

HAYVANSAL ÜRETİM: Hayvan sayısı x SO DEĞERİ:

İnek sayısı x 2771 -TL (SO) değeri: 26 inek x 2771= 72.046.-TL

Toplam: 50.859.-TL + 72.046.-TL = 122.905.-TL / 5,9654 (Euro kur) = 20.603 .-EURO.

FADN' SİSTEMİNDEKİ ŞEKLİYLE: 20.603.-EURO /1000= 20,6 standart sonuç tablolarına yazılması gereken değerdir.

---

²⁹ RI/CC 1750 (ex RI/CC 882).

Ayrıca, 20.603 .-EURO ekonomik büyük değeri ile Çiftçi (C)'nin yukarıdaki ekonomik büyük sınıfları tablosuna göre 5.sınıf ekonomik büyüklüğe sahip olduğu kabul edilecektir.

5.4.3. Toplam çıktı sonuçlarının alınması

Toplam çıktı, tekrar ifade etmek gerekirse bir tarımsal işletmenin bir yıl içinde, bitkisel, hayvansal üretiminin değeri ile bu üretim ile bağlantısı olan çiftlik faaliyetlerinden sağlanan toplamından oluşmaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, FADN hesap planında yer alan; “ 40) SE131 Toplam Çıktı ile 67) SE265 Çiftlik Kullanımı ” aralığındaki hesapları kapsamaktadır.

Toplam çıktı değeri (SE131), bitkisel üretim çıktısı (SE135), hayvansal üretim çıktısı (SE206) ve diğer çıktılarının (SE256) toplamından oluşmaktadır: $SE131 = SE135 + SE206 + SE256$ (Emre, 2010, s.40).

Toplam çıktı değerini hesaplayan ayrıntılı tablo aşağıda verilmiştir.

Aşağıdaki Tablolar Euro cinsinden değil, TL cinsinden doldurulmuştur. Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre Türkiye’de defterler Türk Lirası cinsinden ve Türkçe tutulmak zorundadır. Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesi durumunda tablolarda ilgili sütunun yanına bir sütun eklenerek Türk Lirası değerler Euro'ya kolaylıkla çevrilebilir.

Tablo 5.59: Toplam Çıktı Sonuçları

ÇIKTI KALEMLERİ		Para birimi	ÇİFTÇİ (A)	ÇİFTÇİ (B)	ÇİFTÇİ (C)	ÇİFTÇİ (D)	
SE131 TOPLAM ÇIKTI	SE135 Bitkisel Üretim Çıktısı	Satışlar (+)	TL		232.191,08	250.461,90	59.263.818
		İşletmede Kullanılanlar (+)	TL				
		Evde tüketilen (+)	TL				
		Kapanış stokları (+)	TL				
		<i>Dönem başı stoku (-)</i>	TL				
	Toplam Bitkisel Üretim Çıktısı		TL	20.400	232.191,08	173.611,08	59.263.818
	SE206 Hayvansal Üretim Çıktısı	Ürün satışı (hayvansal) (+)	TL			58.580	
		Aile içi tüketim (+)	TL				
		İşletme içi tüketim (+)	TL				
		Hayvan satışları (+)	TL				
		Evde tüketilen hayvan değeri (+)	TL				
		Hayvanlarda büyüme ve değer artışı (+)	TL				
		Dönem sonu hayvansal ürün stoku (+)	TL				
		<i>Dönem başı hayvansal ürün stoku (-)</i>	TL				
	Toplam Hayvansal Üretim Çıktısı		TL				6.798.461
	SE256 Diğer Çıktılar	. Arazilerin, otlakların, meraların kiralanması	TL				
		. Dışarıya yapılan iş gelirleri	TL				
		. Sermayeden sağlanan faiz	TL				
		. Araç-gereç kira gelirleri	TL				
		. Orman ürünü gelirleri	TL				
		. Tarımsal turizm gelirleri	TL				
		. Diğer ürün gelirleri	TL				
	Toplam Diğer Çıktı		TL				
	SE 131 TOPLAM ÇIKTI		TL	20.400	232.191,08	250.461,90	66.062.278

Kaynak: Çelik, 2017:197;

RI/CC 1750 (ex RI/CC 882), Definitions of Variables used in FADN standard results, Brussels, May 2018, <https://circabc.europa.eu/sd/a/f0115388-31be-4e5e-8771-33a8f77d1057/RICC%201750%20Standard%20Results%20v%20Nov%202017.docx>, (21.01.2019).

5.4.3.1. Bitkisel üretim çıktısı sonuçları

Tablo 5.60: Ürün ve Ürün Gruplarına Göre Bitkisel Üretim Çıktısı sonuçları

HESAP KALEMLERİ	EKONOMİK BÜYÜKLÜK SINIFLARI			
	Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
.SE135 Toplam bitkisel üretim çıktısı TL	20.400	232.191,08	173.611,08	59.263.818
.SE136 Toplam tarla bitkileri - ha				
.SE140 Tahıllar €				
.SE145 Protein bitkileri € *				
.SE146 Enerji bitkileri €				
.SE150 Patates €				
.SE155 Şeker pancarı €				
.SE160 Yağlı tohum bitkileri €				
.SE165 Endüstri bitkileri € **				
.SE170 Sebze ve çiçekler €				
.SE175 Toplam meyve üretim değeri €				
.SE180 Turunçgiller €				
.SE185 Şarap ve Üzüm €				
.SE190 Zeytin ve zeytinyağı €				
.SE195 Yem bitkileri €				
.SE200 Diğer bitkisel üretim değeri €				

Kaynak: Çelik, 2017, s.199; RI/CC 1750 (ex RI/CC 882).

* Tohumluk için yetiştirilen bezelye, tarla fasulyesi, tatlı bakla, mercimek, nohut, fiğ vs. hasatta yeşil değilse (yem). Sebze ya da soya dahil değildir.

** Şerbetçiotu, tütün, diğer endüstriyel ürünler (şifalı bitkiler, aromatik bitkiler, çeşniler ve baharatlar, pamuk ve şeker kamışı, lif keten ve kenevir dahil).

5.4.3.2. Hayvansal çıktı sonuçları

Tablo 5.61: Hayvancılık Faaliyetlerine Göre Hayvansal Çıktı Sonuçları

HESAP KALEMLERİ	EKONOMİK BÜYÜKLÜK SINIFLARI			
	Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
.SE206 Toplam hayvansal üretim çıktısı TL	-	-	58.580	6.798.461
.SE207 Toplam hayvansal üretim çıktısı / LU				
.SE211 Hayvan varlığı değer değişimi €				
.SE216 Süt ve süt ürünleri (Sığır) €				
.SE220 Dana eti ve sığır eti €				
.SE230 Keçi/koyun eti €				
.SE235 Tavuk eti €				
.SE240 Yumurta €				
.SE245 Keçi/koyun sütü €				
.SE251 Diğer hayvanlar ve hayvansal ürünler				

Kaynak: Çelik, 2017, s. 201;RI/CC 1750 (ex RI/CC 882).

5.4.4. Masrafların işlenmesi

“ 71) SE285 Tohum ve Bitkiler – Euro ile 91) SE380 Ödenen Faizler – Euro ” aralığındaki hesapları kapsamaktadır.

Tablo 5.62: Masrafların Kaydedilmesi

MASRAFLAR		Ç.(A)	Ç.(B)	Ç.(C)	Ç.(D)		
SE275 ARA TÜKETİM MASRAFLARI	SE281 Toplam Özel Masraflar	. SE284 Bitkisel Üretimde Özel Masraflar	.SE285 Tohum/fide gideri	1.800	25.908	41.593,83	39.545.526
			.SE290 İşletmede Üretilen Tohum/fide gideri				
			.SE295 Gübre ve toprak iyileştirici gideri	2.720	35.179		
			.SE300 Bitki korumaya yönelik ürün giderleri	1.200	1.875		
			SE305 Diğer özel masraflar	1.130			
			. Hasat masrafları				
			. Paketleme ve bağlama malzemeleri masrafları				
			. İp ve tel masrafı				
			. Toprak analizi harcamaları,				
			. Plastik kaplar (Örneğin, yetiştirmekte olan çilek için)				
			. İşletme dışında satılacak ürünleri hazırlama ve depolama masrafları				
			. Ayakta satın alınan, pazarlanabilir ürünlerin toplam satın alma bedelleri ve bir yıldan az süreli kiralanan arazi kira bedelleri				
			. Ürünlerin işlenmesi ve korunması için kullanılan malzemeler ve işlenmek amacıyla satın alınan ürün masrafları				

		. Ürünlerin depolanması veya ambalajlanması için kısa süreli olarak binaların kiralama masrafları				
		. Isıtma ve kurutma masrafları				
		. Pazarlama masrafları				
	SE309 Hayvansal Üretimde Özel Masraflar	SE310 Otlayan hayvan yem masrafları				
		SE315 Otlayan hayvanlar için işletmede üretilen yem masrafları				
		SE320 Domuz ve kümes hayvanları için yem masrafları				
		SE325 Domuz ve kümes hayvanları için işletmede üretilen yem masrafları				
		SE330 Diğer hayvansal üretim özel masrafları				
		. Veteriner ve tıbbi giderler				
		. Aşım ve tohumlama giderleri				
		. Kısırlaştırma masrafı				
		. Süt testleri masrafı				
		. Soy kütüğü aboneliği ve kayıt masrafı				
		. Hayvancılık Ekipmanları temizleme ürünleri (süt sağım makineleri) masrafı				
		. Ambalaj ve süt işleme malzemeleri masrafı				
		. Hayvansal ürünlerin pazar ve depolama masrafı				
		. Çiftlik (ev) hayvanları veya hayvansal ürünler için kısa süreli arazi ve bina kirası				
	SE331 Ormancılık Özel Masrafları	SE331 Ormancılık özel masrafları				
		. Bitki yetiştirme gideri				
		. Arazi gideri				
		. Araziyi kullanıma hazırlama gideri				
		. Depolama ve koruma gideri				
		. Diğer giderler				
SE336 Genel İşletme Masrafları	SE336 Genel İşletme Masrafları	SE340 Alet-makine ve bina cari masrafları	500	14.806	27.014,60	3.047.593
		. Araç-makine tamir bakım giderleri				
		. Özel araba masrafları				
		. Bina ve arazi ıslahı unsurlarının tamir bakım masrafları				
		. Binaların sigorta masrafları				
		SE345 Enerji masrafları				164.120
		. Motor yakıt ve yağ masrafları				
		. Elektrik masrafları		620		
		. Isıtma ve yakıt masrafları				
		SE350 Sözleşmeli iş masrafları				
		. Sözleşmeli iş masrafları				
		. Sözleşmeli makine kiralari				
		SE356 Diğer genel işletme masrafları	3.150			823.948
		. Su ve sulama masrafları				
. Sigorta (bina sigortası ve kaza sigortası hariç) masrafları		3.189				
. Diğer (muhasabe, telefon, vergiler vb.) masraflar						
SE360 Amortisman Masrafları						
SE365 Dışsal Faktör Masrafları	SE370 Ödenen Ücretler					
	SE375 Ödenen Kiralar	6.000	60.000			
	SE380 Ödenen Faizler	1.500				21.782.411

Kaynak: Çelik, 2017, s.199; RI/CC 1750 (ex RI/CC 882).

5.4.5. Gelirlerin hesaplanması

Tablo 5.63: Gelir Tablosunun Hazırlanması (TL)

Hesap Kalemleri	Ekonomik Büyüklük Sınıfları			
	Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
SE131 Toplam Çıktı Euro (+)	20.400	232.191,08	250.461,90	66.062.278
SE275 Toplam ara tüketim masrafları Euro (-)	6.850	81.577	41.593,83	39.545.526
SE281 Toplam özel masraflar Euro		62.962		
. SE284 Bitkisel üretim özel masrafları				
. SE309 Hayvansal üretim masrafları				
. SE331 Ormancılık özel masrafları				
SE336 Genel işletme Masrafları	11.150	18.615	27.014,60	25.818.072
SE600 Cari destekler ve vergi dengesi Euro (+)	2.000	46.641	30.188,12	1.275.633
SE410 Brüt işletme geliri Euro (SE131-SE275+SE600)	15.550	197.255,08	239.056,19	27.292.385
SE360 Amortisman masrafları Euro (-)	500		2.040,75	362.076
SE415 İşletme net katma değeri Euro (SE410-SE360)	15.050	197.255,08	237.015,44	27.430.309
SE365 Toplam dışsal faktör masrafları Euro (-)			4.790	
SE370 Ödenen ücretler				
SE375 Ödenen kiralar		60.000		
SE380 Ödenen faizler				21.782.411
SE405 Yatırım destek ve vergi dengesi Euro (+)				319.438
SE420 İşletme aile geliri Euro (SE415 -SE365+SE405)	15.050	137.255,08	232.225,44	5.967.336
SE425 İşletme net katma değeri € / AWU (SE415/SE010)*	15.050/2 kişi=7.525	137.255,08/2 KİŞİ=68.627,5 4	237.015,44/4 KİŞİ=59.253,8 6	5.967.336/5 KİŞİ=1.193.46 7
SE430 İşletme aile geliri € / FWU (SE420/SE015) **	15.050/2 KİŞİ=7.525 30	137.255,08/2 KİŞİ=68.627,5	232.225,44/3 KİŞİ=77.408,4 8	5.967.336/5 KİŞİ=1.193.46 7

* Çiftlik Net Değeri = Tarımsal iş birimi başına ifade edilen Katma Değer.

** Ücret ödenmeyen emek girişi

FWU: Genel olarak FWU = Family Work Unit = Family AWU olarak ifade edilen ücretsiz işçiliğini ifade eder.

SE430 = Aile ferdi başına düşen gelir.

³⁰ İşletme net katma değeri Yukarıda da belirtildiği gibi AWU değerinin hesaplanması konusunda AB FADN mevzuatında net bir açıklamaya rastlanmadığı için; işletme aile geliri hesaplanırken, SE415 İşletme net katma değeri, AWU 'değerine değil, ailedeki kişi sayısına bölünmüştür.

Yukarıdaki verilere göre işletme aile gelirine baktığımızda, her ikisi de aynı ekonomik büyüklük sınıfına yer almasına rağmen, Çiftçi C'nin, Çiftçi B'den daha yüksek aile gelirine sahip olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin ise Çiftçi C'nin, sadece bitkisel üretimle değil, hayvancılık faaliyeti ile de uğraşmasından kaynaklandığı kanaatindeyiz

5.4.6. Sübvansiyon (Devlet desteği) ve yatırım destek vergi dengesi tablolarının işlenmesi

Bilindiği üzere AB, Bütçesinden önemli payları tarıma aktarmakta ve çiftçilerin üretimden vazgeçmemeleri ve sürdürülebilir üretim için tüm katkıyı sağlamaktadır. Tablo 5.64'te görüleceği üzere; cari (mevcut) destekler (sübvansiyonlar) ve vergi dengesinin hesaplanmasında; üretim vergileri, tüm mevcut desteklerden düşülmekte ve ardından bu değere satışlardan ve devletten iade alınan KDV eklenmekte ve alımlarda ödenen KDV de bu değerden düşülmektedir (Çelik, 2017, s. 212).

Tablo 5.64: Cari Destek ve Vergi Dengesi Tablosunun İşlenmesi

	Hesap Kalemleri		Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
Cari Destekler ve Vergi Dengesi	Cari Destekler Dengesi (+)	Toplam cari destekler (+)	2.000	46.641	30.188,12	1.275.633
		Üretim Vergileri (-)				
	KDV Dengesi (+)	Satışlarda KDV (+) Devletten geri alınan KDV (+) Satın alımlarda ödenen KDV (-)				

Tablo 5.65: Yatırım Destek ve Vergi Dengesi Tablosunun İşlenmesi

Yatırım Destek ve Vergi Dengesi	Hesap Kalemleri		Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
	Yatırım Destek Dengesi (+)	Yatırım destekleri (+) Süt üretimini bıraktırma ödemeleri (+)	-	-	-	319.438
KDV Dengesi (-)	Yatırımlarda ödenen KDV (-)					

Tablo 5.65'te yer alan süt üretimini bıraktırma ödemeleri Türkiye'de bulunmamakta, tam tersine süt üretimini teşvik için verilen sübvansiyonlar bulunmaktadır. Avrupa Birliği aşırı süt üretimi elde ettiği için bazı çiftçilerin bu üretimi bırakmalarını istemekte ve doğacak gelir kayıplarını telafi etmek için kendilerine prim ödeyerek destekte bulunmaktadır.

5.4.7. Bilançonun hazırlanması

Tablo 5.66: Çiftçi A, B, C ve D' nin FADN Sistemine Uygun Bilançolarının Birlikte Hazırlanması (TL)

BİLANÇO			ÇİFTÇİ (A)	ÇİFTÇİ (B)	ÇİFTÇİ (C)	ÇİFTÇİ (D)
SE436	TOPLAM VARLIKLAR	€	1.120.000	1.984.000	2.240.883	584.825.725
SE441	Toplam Sabit Varlıklar	€		1.984.000	1.849.531	555.957.669
SE446	Arazi, uzun ömürlü bitkiler ve kotalar	€	800.000	1.544.000	1.797.000	433.495.305
SE450	Çiftlik Binaları	€	200.000	300.000	25.632	2.851.285
SE455	Makine ve aletler	€	120.000	140.000	28.940	119.611.079
SE460	Damızlık hayvanlar	€			-	
SE465	Toplam Cari Varlıklar	€			391.352	28.868.056
SE470	Damızlık olmayan hayvanlar	€			155.500	5.166.054
SE475	Tarımsal ürün stokları	€			28.600	12.940.281
SE480	Diğer dönen sermaye (Kasa, nakit ve kısa sürede nakde dönüşebilecek değerler)	€			207.252	10.761.721
SE485	Toplam Borçlar	€	-	31.137	-	180.750.614
SE490	Uzun ve orta vadeli borçlar	€			-	4.537.048
SE495	Kısa vadeli borçlar	€		31.137	-	176.213.566
SE501	Net Değer (ÖZ SERMAYE)	€	1.120.000	1.952.863	2.240.883	404.075.111

5.4.8. Finansal yapı sonuçları

Tablo 5.67: Finansal Yapı Verilerinin İşlenmesi

Hesap Kalemleri	Ekonomik Büyüklük Sınıfları			
	Çiftçi (A)	Çiftçi (B)	Çiftçi (C)	Çiftçi (D)
SE501 Öz sermaye Euro	1.120.000	1.952.863	2.240.883	404.075.111
SE506 Öz sermaye değişimi Euro				
SE510 Ortalama işletme sermayesi Euro				
SE516 Brüt yatırımlar Euro				
SE521 Net Yatırımlar Euro				
SE526 Nakit akımı (1) Euro	20.400	94.936 ³¹	207.252	2.064.103
SE530 Nakit akımı (2) Euro	20.400	63.799 ³²	207.252	2.064.103
SE532 Nakit akımı / Toplam işletme sermayesi *	0,018	0,032	0,092	0,0035

Yukarıdaki tabloda yer alan Nakit akımı (1) ve Nakit akımı (2)'nin nasıl hesaplanacağı aşağıda anlatılmaya çalışılmıştır. Aralarındaki en önemli fark "Nakit akışı (2)'nin, Nakit akışı (1)'in aksine, sermaye, borç ve kredilerle ilgili işlemleri içeriyor olmasıdır.

* **SE532** = **SE530** Nakit akımı (2) / **SE436** (VARLIKLAR TOPLAMI) (Bkz.: Tablo 5.66).

$$\text{Çiftçi (A): } 20.400 / 1.120.000 = 0,018$$

$$\text{Çiftçi (B): } 63.799 / 1.984.000 = 0,032$$

$$\text{Çiftçi (C): } 207.252 / 2.240.883 = 0,092$$

$$\text{Çiftçi (D): } 2.064.103 / 584.825.725 = 0,0035$$

Dört çiftçimizin karşılaştırma amacıyla genel olarak tarımsal faaliyet sonuçlarını FADN sistemine uygun olarak hazırlanan aşağıdaki tabloda görebiliriz (Tablo 5.68);

³¹ 141.577 (Giderler Toplamı) - 46.641 (devlet desteği) = 94.936.-TL NAKİT VARLIĞI.

³² 94.936 - 31.137 (borç) = 63.799.-TL.

Tablo 5.68: Çiftçi (A), (B), (C) ve (D)' nin Bazı Ekonomik Verilerinin Birlikte Gösterimi

KOD	GÖSTERGE	BİRİM	ÇİFTÇİ (A)	ÇİFTÇİ (B)	ÇİFTÇİ (C)	ÇİFTÇİ (D)
SE005	Ekonomik büyüklük	€'000	3,4	39	42	11.074
SE010	Toplam işgücü girdisi	AWU	0,03	0,33	1,12	3
SE131	Toplam Çıktı	TL	20.400	232.191,08	250.461,90	66.062.278
SE135	Bitkisel Üretim Çıktısı	TL	20.400	232.191,08	173.611,08	59.263.818
SE206	Toplam Hayvansal Üretim Çıktısı	TL	-	-	58.580	6.798.461
SE275+SE360+SE365	Toplam Masraflar	TL	18.000	141.577	46.384	65.363.598
SE410 = (SE131-SE275+SE600)	Brüt işletme geliri	TL	15.550	197.255,08	239.056,19	27.292.385
SE420 = (SE415-SE365+SE405)	İşletme aile geliri	TL	15.050	137.255,08	232.225,44	5.967.336
SE501	Net Değer (Öz Sermaye)	TL	1.120.000	1.952.863	2.240.883	404.075.111

Yukarıdaki Tablo 5.68' den görüleceği üzere düşük aile geliri olan Çiftçi (A) muhtemelen çiftçiliği devam ettiremeyecek veya çiftçilik yanında kendisine başka geçim kaynakları da arayacaktır.

Açıklamalarımızdan ve tablolardan görüleceği üzere çiftçilerin kayıtları veya yukarıda vermiş olduğumuz anket tablolarının doldurulması halinde hem ulusal muhasebe kayıtlarımızı yapmak hem de FADN'a ilişkin tüm tabloların hazırlanması mümkün olabilmektedir. Çiftçiler ne kadar ayrıntılı kayıt tutarlarsa o kadar fazla analiz ve çıkarım yapma olanağı olacaktır.

5.5. Beşinci Aşama: FADN sisteminde kullanılabilir ayrıntılı tablolardan oluşan şablon (model) önerisi

Tablo 5.69: FADN sistemine uygun şablon önerisi

KOD	TARIMSAL FAALİYET ÇEŞİTLERİ	DEĞER
SE005	Ekonomik büyüklük €'000 *	
SE010	Toplam işgücü girdisi AWU	
SE025	Toplam kullanılabilir tarım arazisi ha (hektar)	
SE035	Tahıllar ha	
SE041	Diğer tarla bitkileri ha	
SE046	Sebze ve çiçekler ha	
SE050	Bağ arazisi ha	
SE055	Meyve arazisi ha	
SE060	Zeytin arazisi ha	
SE065	Diğer uzun ömürlü bitkiler ha	
SE071	Yem bitkileri ha	
SE072	Nadas alanları ha	
SE073	Boş bırakılan araziler ha	
SE080	Toplam hayvan varlığı (Hayvan Sayısı (LU)' ya dönüştürülecek)	
SE085	Süt inekleri Hayvan Sayısı	
SE090	Diğer sığırlar Hayvan Sayısı	
SE095	Koyun ve keçiler Hayvan Sayısı	
SE105	Kümes Hayvanları Hayvan Sayısı	
SE110	Buğday verimi 100 kg./ha	
SE115	Mısır verimi 100 kg./ha	
SE125	Süt verimi kg/İnek	
SE135 Bitkisel Üretim Çıktısı	Satışlar(+) €	
	İşletmede Kullanılanlar(+) €	

	Evde tüketilen (+) €	
	Kapanış stokları (+) €	
	<i>Dönem başı stoku (-) €</i>	
Toplam Bitkisel Üretim Çıktısı €		
SE206 Hayvansal Üretim Çıktısı	Ürün satışı (hayvansal)(+) €	
	Aile içi tüketim (+) €	
	İşletme içi tüketim (+) €	
	Hayvan satışları (+) €	
	Evde tüketilen hayvan değeri (+) €	
	Hayvanlarda büyüme ve değer artışı (+) €	
	Dönem sonu hayvansal ürün stoku (+) €	
	<i>Dönem başı hayvansal ürün stoku (-) €</i>	
Toplam Hayvansal Üretim Çıktısı		
SE256 Diğer Çıktılar	Arazilerin, otlakların, meraların kiralanması €	
	Dışarıya yapılan iş gelirleri €	
	Araç-gereç kira gelirleri €	
	Diğer ürün gelirleri €	
Toplam Diğer Çıktı €		
SE 131 TOPLAM ÇIKTI €		
SE135 Toplam bitkisel üretim çıktısı €		
SE140 +SE145 +SE150 +SE155 +SE160 +SE165 +SE170 +SE175 +SE180 +SE185 +SE190 +SE195 +SE200		
SE140 Tahıllar€		
SE145 Protein bitkileri €		
SE146 Enerji bitkileri €		
SE150 Patates €		
SE155 Şeker pancarı €		
SE160 Yağlı tohum bitkileri €		
SE165 Endüstri bitkileri €		
SE170 Sebze ve çiçekler €		
SE175 Toplam meyve üretim değeri €		
SE180 Turunçgiller €		

SE185 Şarap ve Üzüm €		
SE190 Zeytin ve zeytinyağı €		
SE195 Yem bitkileri €		
SE200 Diğer bitkisel üretim değeri €		
SE206 Toplam hayvansal üretim çıktısı		
SE216 + SE220 + SE230 + SE235 + SE240 + SE245 + SE251		
SE216 Süt ve süt ürünleri (Sığır) €		
SE220 Dana eti ve sığır eti €		
SE230 Keçi/koyun eti €		
SE235 Tavuk eti €		
SE240 Yumurta €		
SE245 Keçi/koyun sütü €		
SE251 Diğer hayvanlar ve hayvansal ürünler		
SE284 Bitkisel Üretimde Özel Masraflar	SE285 Tohum/fide gideri	
	SE290 İşletmede Üretilen Tohum/fide gideri	
	SE295 Gübre ve toprak iyileştirici gideri	
	SE300 Bitki korumaya yönelik ürün giderleri	
	SE305 Diğer özel masraflar	
	. Hasat masrafları	
	. Paketleme ve bağlama malzemeleri masrafları	
	. İp ve tel masrafı	
	. Toprak analiz masrafları,	
	. Plastik kaplar (Örneğin, yetiştirmekte olan çilek için)	
	. Pazarlama masrafları, depolama masrafları	
	. Ürünlerin depolanması veya ambalajlanması için kısa süreli olarak binaların kiralama masrafları	
	. Isıtma ve kurutma masrafları	
	. Pazarlama masrafları	
SE309 Hayvansal Üretimde Özel Masraflar	SE310 Otlayan hayvan yem masrafları	
	SE315 Otlayan hayvanlar için işletmede üretilen yem masrafları	
	SE320 Kümes hayvanları için yem masrafları	

	SE330 Diğer hayvansal üretim özel masrafları	
	. Veteriner ve ilaç masrafı	
	. Temizleme ürünleri masrafları	
	. Ambalaj ve süt işleme malzemeleri masrafı	
	. Hayvansal ürünlerin pazar ve depolama masrafı	
	. Çiftlik (ev) hayvanları veya hayvansal ürünler için kısa süreli arazi ve bina kirası	
SE331 Ormancılık Özel Masrafları	SE331 Ormancılık özel masrafları	
	. Bitki yetiştirme gideri	
	. Arazi gideri	
	. Araziyi kullanıma hazırlama gideri	
	. Depolama ve koruma gideri	
	. Diğer giderler	
SE336 Genel İşletme Masrafları	SE340 Araç-makine ve bina cari masrafları	
	. Araç-makine tamir bakım giderleri	
	. Özel araba masrafları	
	. Bina ve arazi ıslahı unsurlarının tamir bakım masrafları	
	. Binaların sigorta masrafları	
	SE345 Enerji masrafları	
	. Motor yakıt ve yağ masrafları	
	. Elektrik masrafları	
	. Isıtma ve yakıt masrafları	
	SE350 Sözleşmeli iş masrafları	
	. Sözleşmeli iş masrafları	
	. Sözleşmeli makine kiraları	
	SE356 Diğer genel işletme masrafları	
	. Su ve sulama masrafları	
	. Sigorta (bina sigortası ve kaza sigortası hariç) masrafları	
	. Diğer (muhasabe, telefon, vergiler vb.) masraflar	
	SE360 Amortisman Masrafları	
SE365 Dışsal Faktör Masrafları	SE370 Ödenen Ücretler	
	SE375 Ödenen Kiralar	
	SE380 Ödenen Faizler	
	SE131 Toplam Çıktı Euro (+)	

SE275 Toplam ara tüketim masrafları Euro (-)			
SE281 Toplam özel masraflar Euro			
. SE284 Bitkisel üretim özel masrafları			
. SE309 Hayvansal üretim masrafları			
. SE331 Ormancılık özel masrafları			
SE336 Genel işletme Masrafları			
SE600 Cari destekler ve vergi dengesi Euro (+)			
SE336 Genel işletme Masrafları			
SE410 Brüt işletme geliri Euro (SE131-SE275+SE600)			
SE600 Cari destekler ve vergi dengesi Euro (+)			
SE410 Brüt işletme geliri Euro (SE131-SE275+SE600)			
SE360 Amortisman masrafları Euro (-)			
SE415 İşletme net katma değeri Euro (SE410-SE360)			
SE365 Toplam dışsal faktör masrafları Euro (-)			
SE370 Ödenen ücretler			
SE375 Ödenen kiralar			
SE380 Ödenen faizler			
SE405 Yatırım destek ve vergi dengesi Euro (+)			
SE420 İşletme aile geliri Euro (SE415 -SE365+SE405)			
SE425 İşletme net katma değeri € / AWU (SE415/SE010)*			
SE430 İşletme aile geliri € / FWU (SE420/SE015)			
Cari Destekler ve Vergi Dengesi	Cari Destekler Dengesi (+)	Toplam cari destekler (+)	
		Üretim Vergileri (-)	
	KDV Dengesi (+)	Satışlarda KDV (+) Devletten geri alınan KDV (+)	
		Satın alımlarda ödenen KDV (-)	
Yatırım Destek ve Vergi Dengesi	Yatırım Destek Dengesi (+)	Yatırım destekleri (+)	

	KDV Dengesi (-)	Yatırımlarda ödenen KDV (-)	

BİLANÇO		
SE43 6	TOPLAM VARLIKLAR	
SE44 1	Toplam Sabit Varlıklar	
SE446	Arazi, uzun ömürlü bitkiler ve kotalar	
SE450	Çiftlik Binaları	
SE455	Makine ve aletler	
SE460	Damızlık hayvanlar	
SE46 5	Toplam Cari Varlıklar	
SE470	Damızlık olmayan hayvanlar	
SE475	Tarımsal ürün stokları	
SE480	Diğer dönen sermaye (Kasa, nakit ve kısa sürede nakde dönüşebilecek değerler)	
SE48 5	Toplam Borçlar	
SE490	Uzun ve orta vadeli borçlar	
SE495	Kısa vadeli borçlar	
SE50 1	Net Değer (ÖZ SERMAYE)	
Finansal Göstergeler		
SE501	Öz sermaye Euro	
SE506	Öz sermaye değişimi Euro	
SE510	Ortalama işletme sermayesi Euro	
SE516	Brüt yatırımlar Euro	
SE521	Net Yatırımlar Euro	

SE526 Nakit akımı (1) Euro	
SE530 Nakit akımı (2) Euro	
SE532 Nakit akımı / Toplam işletme sermayesi	

5.6. SONUÇ

Çiftçi (B) ile Çiftçi (C)'nin karşılaştırılmasında da ifade ettiğimiz gibi bitkisel üretimin yanında hayvancılıkla da uğraşmak çiftçilere ek kazançlar sağlamaktadır. Üstelik, bitkisel ürünlerin bazı artıkları saman, silaj vb. hayvan yemi olarak da kullanıldığı için hayvancılıkta ürün maliyetlerini düşürmektedir. Ancak, Türkiye'de hayvancılık zor bir üretim dalı olarak kabul edildiği için son zamanlarda tercih edilmemekte ve et üretimi düşmekte, et ithalatı yoluna gidilmektedir. Bu nedenle hayvancılığı daha modern tesislerde yapılması, üretimde insana olan ihtiyacın azaltılması ve çiftçilerin hayvancılık uğraşını hep birlikte hareket ederek yapabilmesi, şirket veya kooperatif gibi ortaklık kapsamına alınması gerektiği kanaatindeyiz.

Çiftçilerin kayıtlarına hızlı ve daha doğru şekilde ulaşılabilmesi için e-devlet bünyesinde e-çiftçi sistemine geçilerek çiftçilerin takibi kolaylaştırılabilir. Çiftçiler bu sisteme faaliyetlerine ilişkin bilgileri anında girebildikleri takdirde tarım ve hayvancılığa ait değişimlerin izlenmesi sağlamış olacaktır. Örneğin, bir çiftçinin hayvan satışı, hayvan alımı veya hayvanın ölmesi hatta hayvan hastalıkları direkt olarak merkezden izlenebilir hale gelebilir. Bu veriler ayrıca muhasebe açısından doğru verilerin elde edilmesini sağlayan bilgileri de oluşturabilecektir. Oluşturulacak olan e-çiftçi sistemi sayesinde çiftçilerin gelir gider durumları, kar zarar seviyeleri merkezden dahi hesaplanarak, zarar eden çiftçilere anında devlet desteği sağlanabilir. Personel yönetimi açısından bakıldığında daha az personel çalıştırmaya ihtiyaç duyulabileceği için aynı zamanda bir maliyet tasarrufu sağlanmış ve kamusal tasarruf yaratılmış olabilecektir. Çiftçilere ait bilgiler toplanabildiği takdirde e-çiftçi sistemi, FADN sistemi açısından da önemli bir bilgi kaynağı olacak ve FADN sisteminin çalışmasını önemli ölçüde etkinleştirebilecektir.

Tarımda etkili analizler ve doğru yorumlar yapabilmek için tarımsal bir bilgi sisteminin çalışır hale getirilmesi gerekmektedir. Bu sistem ise muhasebe verilerine dayalı olarak çalışacaktır. Ancak, **Arslan** (2012)'ın da belirttiği gibi "Tarımsal işletmelerdeki yöneticilerin muhasebeye bilgi üreten bir sistem olarak faaliyetlerinde yer vermemeleri, muhasebenin tarımda uygulanma problemlerinden birisidir". Bu engelin aşılabilmesi için tarımsal işletme yönetenlerin muhasebe sisteminin işleyişi konusunda kurslar, seminerler ve mahalli toplantılar ile bilgilendirmesi; muhasebe

okuryazarlığı konusunda ve temel hesaplamalar konusunda eğitim verilmesi gerekmektedir. Nitekim, **Nazlı** (2008) Tarafından Yapılan kapsamlı çalışmada; Avrupa Birliği Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemi tüm yönleriyle ayrıntılı olarak incelenmiş, ayrıca Türkiye’de yapılan pilot uygulamalar da ele alınmıştır. Çalışmada, FADN sisteminin işlerlik kazanabilmesi ve tarım sektörüne ve topluma fayda sağlayabilmesi için doğru bilgilerin toplanmasının önemine dikkat çekilmiştir. Bu konuda hazırlanan ve veri toplayıcılarına rehberlik eden kitapçıkların, uygulama ve eğitimler sayesinde etkinliğinin artırılması gerektiği belirtilmiştir. Anılan çalışmada; Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalarda bakanlığın uygulama birimi olmaması durumunda yine de denetleme faaliyetlerini yürütmesinde fayda olduğu ve çalışmaların denetleyicisi olarak Tarım ve Orman Bakanlığı’nın yanında diğer kamu kurumlarının, üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin ve özel kurumlarda oluşturulacak denetleme birimlerinin hep birlikte hareket etmesinin daha verimli sonuçlar doğuracağı ifade edilerek; FADN sisteminin Türkiye çapında baştan sona uygulama faaliyetleri konusunun, sadece özel sektöre devredilmesi yanında özel sektör ve kamunun birlikte çalışabileceği de vurgulanmıştır.

Altınkol (2006) tarafından yapılan çalışmada FADN sisteminin amacının, çok boyutlu analizler aracılığıyla sektör ile ilgili daha doğru kararlar alınmasını sağlamak olduğu belirtilmiştir. Doğru kararların ise doğru veriler ile alınabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu sistem içerisindeki aktörler ve sistemin çevresi çok geniş olması nedeniyle, sistemin uygulanmasında bazı zorluklar ortaya çıkmakta olduğu, bu zorlukların başında verilere ulaşamama ve verilere doğru olarak ve zamanında ulaşamama geldiği belirtilerek, FADN sisteminin başarılı bir şekilde işleyebilmesi için verilerin sağlıklı olması ve tarımın kayıt altına alınmasının gerekliliği ifade edilmiştir. **Nazlı** (2008) ve **Altınkol** (2006)’un da belirttiği gibi kurulacak FADN sisteminde sadece Tarım Bakanlığı değil çok yönlü temsilcilerden oluşan FADN Komisyonu Türkiye’de hayata geçirilmelidir. Bu komisyon, alt birimlerini kurarken çiftliklerden bilgi toplamanın zorluğunu dikkate almalı, uzman görüşlerinden yararlanmalı ve gerekirse muhasebe büroları veya özel kuruluşlar ya da diğer kamu kuruluşları ile işbirliği yapılarak sistem çalıştırılmalıdır. FADN/ÇMVA konusunda araştırma yapanların görüşleri benzerlik taşımaktadır. Yine, **Kıral, Köse ve Nazlı** (2006)

tarafından yapılan başka bir çalışmada Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde FADN çalışmalarına dahil olmasının bir zorunluluk haline geleceği belirtilerek, bu konuda yapılan çalışmaların yeterli olmadığını vurgulamıştır. Özellikle, sistem altyapısının oluşturulması konusunda çalışmaların artırılması gerektiği belirtilmiş, ayrıca, sistemi kurulurken öncelikle ana tiplerden seçilmiş az sayıda işletmeye yer verilmesi gerekliliği vurgulanarak, seçilen işletmelerin ihracatta önemli olanlar ve gıda güvenliğinde öne çıkanlardan oluşması gerekliliğine değinilmiştir. Daha sonra çalışmaların hızlanmasıyla birlikte kapsamın genişletilebileceğine dikkat çekilerek; yapılacak bu çalışmalara üniversiteler ve araştırma enstitülerinin de dahil edilerek birlikte yönetilmesi gerektiği ve sistemde farklı kademelerinde çalışacak kişilerin mutlaka eğitilmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye'de tarım işletmelerinin küçük hacimde olması; alan ve üretim hacmi olarak işletmelerin büyük işletmeler olmaması onların muhasebe sistemine adaptasyonunu zorlaştırmaktadır. Ancak, Türkiye'de küçük çiftçilerin ayakta tutulması gerekliliği bulunmaktadır. Muhasebe tutmamaları veya vergisel işlemlerle muhatap olmamaları küçük üreticilerin göz ardı edilmelerini gerektirmemektedir. Aksine küçük üreticiler her konuda daha fazla desteklenmelidir. Ayrıca, büyük sermaye sahibi holdinglerin tarımsal alanlara rant amaçlı sahip olmaları, fakat bu arazilerde tarım yapmamaları, Türkiye'nin tarımsal geleceği açısından doğru bir davranış olarak algılanmamaktadır. Bu konuya **Tunçez** 'in görüşleri de katkı sağlar niteliktedir. **Tunçez** (2011) tarafından yapılan çalışmada öncelikle tarım işletmesinin ne olduğu açıklanmış, daha sonraki bölümde tarım işletmelerinde muhasebe sistemi, muhasebenin tüm yönleriyle incelenmiş, ilgili muhasebe kayıtları, hesaplamalar ve bilançoya yer verilmiştir. TMS 41 Tarımsal Faaliyet Standardı ele alınmış ve son olarak örnek bir uygulamaya yer verilmiştir. Tunçez'in çalışmasında tarımsal işletmelerin küçük yapıda olmasının tarımın gelişimine engel teşkil etmekte olduğu belirtilmiştir. Ayrıca vergi yasalarından dolayı, kaynakta vergilendirme usulünün uygulanması nedeniyle, tarımsal muhasebenin uzun yıllardır gelişemediğine dikkat çekilmektedir. Türkiye'deki ekonomik koşullardaki iyileşmelerden dolayı büyük sermaye sahipleri tarafından tarım alanına yönelmenin de artmakta olduğu çalışmada vurgulanmıştır. **Çelik** (2017) tarafından yapılan kitap çalışması Türkiye'de bu konuda

yazılmış tek kitaptır ve önemli bir başvuru kaynağı konumundadır. Kitapta FADN sisteminin, genel bilgileri, veri toplama, kayıt ve çıktılara ilişkin örnekler, örnek tablolar ve önemli açıklamalara yer verilmiştir. **Çelik** (2014) tarafından yapılan diğer bir çalışmada; işletmelerden elde edilen belirli bir standarda uygun olarak hazırlanmış verilerin, yıllık faaliyet sonuçlarını sunmak, analiz etmek ve planlamak amacıyla kullanılabilmesi ve doğru karar vermeye yardımcı olabilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Çalışmada Türkiye'deki tarım işletmeleriyle ilgili olarak, farklı muhasebe sistemleri açısından yeterli gelir ve giderlere ilişkin araştırma bulunmadığının altı çizilmiştir. Araştırmada tarım işletmelerinde, muhasebe sistemlerine göre gelir ve giderleri belirlenmesinin farklı şekilde yapıldığı gözlenmiştir. Laur sisteminde giderler, sabit ve değişken giderler olarak sınıflandırılmaktadır. FADN sisteminde ise ara tüketim giderleri, amortisman giderleri ve dışsal giderler olarak bir ayırım bulunmaktadır. FADN sisteminde brüt işletme karı, işletme net katma değeri ve işletme aile geliri hesaplanmakta olduğu da çalışmada belirtilmiştir. Türkiye'de uygulanan tek düzen muhasebe sistemine göre ise giderler (masraflar) 7/A ve 7/B maliyet hesapları adı altında fonksiyon ve çeşit esasına göre sınıflandırılmakta olduğu vurgulanmıştır. Tek düzen muhasebe sisteminde ayrıca; brüt satış karı, faaliyet karı, olağan kar ve dönem karı gibi hesaplamalarında bulunduğu da çalışmada ifade edilmektedir. Kanaatimizce, Tekdüzen muhasebe sistemi ile FADN sistemi arasında ufak tefek farklılıklar bulunmakla birlikte bunlar, ilk verilerin bir defada ve doğru olarak toplanması ile kolaylıkla giderilebilecek farklılıklardır. Bu konuda düzenlemeye gidilebilir veya tarım için ayrı bir muhasebe sistemi uygulanabilir ya da bunların hiçbiri yapılmayarak özellikle küçük çiftçiler için sadece FADN şablonlarının doğru şekilde doldurulması ile mevcut muhasebe sistemi yardımıyla da kayıtlar kolaylıkla yapılabilir.

Erol (2008) ve **Korkmaz** (2014)'a göre; FADN sistemi oldukça karmaşık yapısı olan bir sistemdir ve uygulanması oldukça maliyetlidir. Bu sistemin tam anlamıyla işler hale gelebilmesi için Türkiye'de henüz yeterli seviyede çalışma yapılamamaktadır.

Çiftçilerin defter tutması ve kayıt sistemi konusunda ise **Korkmaz** (2014) ve **Emre** (2010)'ye göre; Türkiye'de tarımda kayıt sisteminin olmaması önemli bir

konudur. Türkiye’de, tüm tarımsal işletmelerin kayıtlarını tutabilmelerini sağlayacak genel tedbirlerle oluşturulacak projeler yapılmalı, gerektiğinde destekler artırılarak cazibesi yükseltilmelidir. Tarımsal veriler mümkün olan en üst seviyede doğru şekilde tutulmalı ve bu veriler ilgili kamusal kuruluşlar tarafından analize tabi tutularak sonuçlardan toplumun faydalanması sağlanmalıdır.

Tarımsal işletmelerde defter kaydı olmadığından, işletmelerin faaliyet yapısını ve bu faaliyetlerle ilgili faaliyetlerin sonuçlarını sağlıklı bir şekilde almak mümkün değildir. Tarımsal işletmelerin ülke çapında kurulacak projelerde kayıt tutulmasını sağlamak için önlemler alınmalıdır. Tarımsal danışmanlık hizmetlerini hızlandırmak ve danışmanları da muhasebe kayıtlarını tutmaya teşvik etmek, ülke çapında bir kayıt sisteminin kurulmasına katkıda bulunacaktır.

Tablo 5.70: Küçük, ortanın üstü ve büyük tarım işletmelerinin karşılaştırılması

	KÜÇÜK	ORTANIN ÜSTÜ	BÜYÜK
Muhasebe veya kayıt bilgisi var mı?	HAYIR	HAYIR	EVET
Muhasebe defteri tutuluyor mu?	HAYIR	HAYIR	EVET
Vergi mükellefi mi?	HAYIR	HAYIR	EVET
Amortismanları gider yazıyor mu?	HAYIR	HAYIR	EVET
Mali kurumlara istatistiksel veri sağlayabiliyor mu?	HAYIR	HAYIR	EVET
Çiftlik sahibi faiz hesaplaması, gelir gider ve karlılık hesaplamaları yapabiliyor mu? / Bu konularda bilgi sahibi mi?	HAYIR	HAYIR	EVET
Kolaylıkla finansman / kredi bulabiliyor mu?	HAYIR	HAYIR	EVET

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere; küçük ve ortanın üstü ölçekteki tarım işletmelerinin muhasebe veya kayıt bilgisi bulunmamaktadır, muhasebe defteri tutmamaktadırlar ve vergi mükellefi değildirler. Defter ve muhasebe kayıtları olmadığı için amortismanlarını da gider yazamamaktadırlar. Dolayısıyla mali kurumlara ve diğer veri toplayıcılarına istatistiksel bilgiler sunamamaktadırlar. Tarım Bakanlığı'nın ve diğer bakanlıkların yanında istatistik kurumlarının da küçük ve ortanın üstü

büyüklikteki tarım işletmelerinin tamamı hakkında net bilgilere erişme olanakları kısıtlanmış olmaktadır. Küçük ve ortanın üstü işletmelerde çiftlik sahipleri faiz hesaplamaları gelir ve karlılık hesapları yapamamakta ve bu konularda bilgi sahibi olamamaktadır. Ayrıca küçük ve ortanın üstü büyüklikteki işletmelerin kredi bulma imkanları büyük işletmelere göre oldukça yetersiz seviyededir.

Büyük tarım işletmeleri ise yukarıda bahsedilenlerin tam aksine muhasebe kayıt bilgileri olduğu için muhasebe defterleri tutabilmekte; vergi mükellefiyeti altına girebilmekte ve amortismanlarını gider yazabilmektedirler. Ayrıca, büyük tarım işletmeleri kolaylıkla kredi sağlayabilmekte; faiz, gelir ve karlılık hesaplarını yapabilmektedirler. Vergi mükellefi oldukları için maliye bakanlığının ve sosyal güvenlik kurumu bu tip işletmelerden haberdar olabilmektedirler. Tüm ilgili bakanlıklar ve bağlı kurumlar, ihtiyaç duydukları bilgileri bu işletmelerden rahatlıkla alabilmektedirler.

Tarım sektöründe özellikle, küçük, orta ve hatta ortanın üstünde büyüklikteki işletmelerden veri toplamak oldukça zahmetli ve maliyetli bir seyir izlemektedir bu konuda **Erol (2008)** ve **Emre (2010)**'nin de ifade ettikleri gibi tarım işletmelerini işleten ve orada çalışanların büyük çoğunlukla eğitim düzeylerinin yüksek olmaması, veri toplamada karşılaşılan en önemli sorundur. Bu sorun nedeniyle, çiftçiler envanter tutamamakta ve tarımsal faaliyetleri kayıt altına alamadıkları için soruları yanıtlayamamaktadırlar. Türkiye'de Tarım Orman Bakanlığı'nın görevlendirdiği memurlar, işletmeleri ziyaret ederek verileri toplamaktadır. Türkiye'de bu konuda Tarım Orman Bakanlığı'na destek verilmeli ve veri toplama görevinde muhasebeciler, üniversiteler, kooperatifler de rol üstlenebilmelidir.

Emre (2010)'nin çalışmasında da belirtildiği gibi, tarımda 2019 yılına gelinmesine rağmen çözülmeyi bekleyen yapısal sorunlar devam etmektedir. Arazilerin küçük olması, parçalı arazilerde üretim yapılması, arazilerin tarım dışı amaçlarla satın alınmaya devam edilmesi tarımda verimlilik konusunda engellerden sadece birisidir. Sadece Türkiye'nin AB ile uyumlaştırması için değil, tarımsal politikaların izlenmesi için tarımsal işletmelerin doğru bir şekilde kaydedilmesi önem taşımaktadır. Bu konuda yapılacak uygulamanın genelleştirilmesinde birtakım sorunlar yer almaktadır. En büyük engellerden biri, küçük ölçekli işletmelerle ilgili

problemlerdir. Bu problemler, işletmelerin ilk tespit kayıtlarından başlayıp, defter kayıtlarının tutulmasına doğru uzanmaktadır. Ayrıca, Türkiye'de tarım arazilerinin miras hukuku uygulamalarıyla kademeli olarak daralması verim düşüklüğüne yol açmaktadır. 2007'de AB'nin ortalama 11.5 hektar çiftlik büyüklüğü oranı Türkiye'de yaklaşık 6 hektardır. Tarım işletmelerinin küçük olması bu işletmelerin tarımsal yatırımlardan uzak kalmalarına veya yeni teknoloji kullanımından mahrum kalmalarına yol açabilmektedir. 2007 yılında kabul edilen yasaya rağmen küçük işletmeleri birleştirmek ve büyük tarım işletmelerini kurmak için atılan adımların yeterli olduğunu söylemek doğru olmayacaktır.

Türkiye'de küçük çiftçinin kalkındırılması ve bunu yaparken onları kayıt altına alabilmek, başarılması oldukça zor olmasına karşın, Türk tarımının geleceği için gerçekleştirilme zorunluluğu olan önemli bir ulusal proje olarak algılanmalıdır.

Tarım alanında FADN sisteminin uygulanmaya başlanması ile özellikle tarım ve orman bakanlığı ile muhasebe ve vergi alanında uzman kişiler arasında işbirliği yapılarak sistemin Türkiye'ye uygun hale getirilmesi, başka bir ifadeyle FADN sistemi ile muhasebe ve vergi sistemlerinin uyumlaştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

FADN sistemi sayesinde tutulacak olan muhasebe kayıtları tarımda verimlilik ölçümlerini kolaylaştırarak, çiftçiye verilecek Devlet destekleri konusunda analizler yapılmasına da olanak sağlayacaktır. Ek olarak, tarımda verimlilik esasına göre destek verilmelidir. Arazi büyüklere göre yapılan desteklemeler doğru bir yöntem olarak görülmemektedir. Aksine arazisi küçük olanın az, büyük olanın fazla destek alması tarımda verimlilik yaratmak anlamına gelmemektedir. Bunun gibi 2 adet büyükbaş hayvanı olan çiftçi ile 20 adet büyükbaş hayvana sahip olan çiftçi arasında da verimlilik esasına göre bir destekleme sistemi getirilmelidir.

Tarımsal desteklemeler yapılırken FADN sisteminde ilk bölümde bahsedilen tabakalama sistemine göre veya bölgesel gelişmişlik farkları gözetilmeli ve buna benzer şekilde yörelere veya bölgelere göre değişen bir destek sistemi kurulmalıdır. Ayrıca bölgeler arası toprak verimliliği ve iklim şartları da incelenerek özellikle iklimin elverişli ve toprağın verimli olduğu yörelerde destekler verimliliğe göre tespit edilmelidir.

Küçük çiftçinin toprak mülkiyeti korunarak, küçük, orta, ortanın üstü ve büyük tarım işletmeleri ölçek ekonomilerinden hep birlikte faydalanmaları ve verimlilik bazlı Devlet desteklerinden yeter seviyede ve adil bir paylaşım sağlanabilmesi için yeni bir birlik, birliktelik, oluşum sağlanmalıdır. Bu oluşum, kooperatif, yeni bir şirket yapısı veya başka yeni bir biçimde kurulabilir. Bu yeni birlikte üretim sayesinde küçük işletmelerin büyük olanların verimlilik olanaklarından (araç gereç, finansal olanaklar vb.) faydalanması sağlanmış ve daha fazla toprak işlenerek yığın halinde yüksek standartta bir verimlilik elde edilmiş olabilecektir.

Türkiye'de büyük ve modern tarım yapan, muhasebe kayıtlarını iyi şekilde tutan, kitlesel büyük hacimlerde üretim yapabilen tarım işletmelerinin tüm tarım arazilerini kapsayacak şekilde faaliyet göstermemek şartıyla, kurulmasında bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak, ülkenin tamamında bu işletmelerin yaygınlaşması küçük çiftçinin aleyhine sonuçlar doğurabilir. Küçük çiftçinin arazilerinin de büyük işletmelerce satın alınması Türkiye'de tarımı sadece kâr amaçlı şirketlere devredilmesi anlamına gelebilecektir. Dolayısıyla şirketin kâr etmemesi durumunda büyük işletmelerin kapatılması (iflası) halinde Türkiye'de önemli bir gıda açığı olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu Tehlikenin giderilmesi ve küçük çiftçinin köyünü terk etmeden üretime devam edebilmesi için gereken tüm desteğin kendilerine verilmesi kanaatindeyiz.

Avrupa Birliği'ne 1965 yılından beri kırsal kalkınma açısından çok büyük faydalar sağlamış olan FADN sisteminin Türkiye'de de kurulması durumunda Türkiye'ye tarımsal gelişim açısından önemli faydalar sağlayacağı görüşündeyiz.

Çiftçilerin sıkıntı yaşadığı konulardan olan fiyat politikalarının belirlenmesi ve devlet desteklerinin özellikle küçük Çiftçilere daha fazla yönlendirilmesi açısından FADN sisteminden elde edilen veriler önemli katkı yapabilecektir. Türkiye'nin tarımsal geleceğini yönlendirebilmesi doğru verilerin iyi analiz edilmesine bağlı olabilir. Ayrıca, tarımsal kalkınma ile tarımsal ihracatta artış yaratılması sayesinde, döviz geliri artacağı için Türkiye'nin ödemeler dengesine önemli derecede katkı yapabileceği de hatırlanması gereken hususlardan birisidir.

Türkiye'de Etkin çalışan bir FADN sistemi kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu sistemin etkinliği için çok paydaşlı bir yapılanmanın oluşturulması gerekmektedir. FADN komitesinin Türkiye'de de kurulma ihtiyacı doğmuştur. Kurulacak FADN komitesine bağlı olarak mahalli teşkilatlanmanın da fiziksel ve hukuki alt yapısının bir an önce oluşturulması gerekmektedir. Oluşturulan komitede Tarım ve Orman, Çevre, Maliye ve Çalışma Bakanlığı yetkileri yanında üniversitelerden İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ile Ziraat Fakülteleri'nden temsilcilerin görevlendirilmesi ayrıca, komitede matematik, istatistik ve bilgisayar yazılım uzmanlarının yer alması ilave olarak tarımsal uygulama tecrübesi olan ziraat mühendislerinin de mutlaka sahada bulunması gerekmektedir.

Türkiye'de Tarım sektöründe radikal bir yenilenmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle çiftlik yönetimi, arazilerin büyütülmesi, arazilerin bilinçli işlenmesi ve gübrenmesi, modern tarım ve modern işletmecilik anlayışının tarıma entegrasyonun sağlanması, çiftçinin her halükarda zarar etmemesi için en uygun ve hızlı işleyen maddi destek sisteminin kurulması; tarımın sürdürülebilirliği için özellikle tarımsal desteklerin artırılması ve diğer önemli bir konu olan üreticinin ürettiği ürünlerin pazarlanabilmesi ve az kazanan çiftçinin daha çok kazanır hale getirilmesi için önlemler alınması örneğin, aracılık sisteminin ortadan kaldırılması ve üretimin direkt olarak pazarlara ulaşmasını sağlayacak pazarlama/dağıtım kanallarının oluşturulmasına Türkiye'nin acil ihtiyacı olduğu kanaatindeyiz.

Türkiye'nin tarımda sürdürülebilir bir geleceğinin olması için bu çalışmaların hem mahalli bazda hem de Ankara merkezde daha kapsamlı yapılmasına ihtiyaç vardır. Kırsaldaki faaliyetleri kısa sürede merkeze aktarabilecek birimlerin kurulması tarım için bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Tarımda yeterli bilgiler olmadan yapılan yorumların doğru olma olasılığı zayıftır. Bu nedenle kırsalda yaşayan çiftçi hane halklarının gelirlerini ve refahını ölçebilmek için veri tabanı oluşturmasına yatırım yapılmalıdır. Bu sayede çiftçi hane halklarının finansal durumu, gelir sorunlarının doğası ve nedenleri belirlenebilecek ve dahası, çiftçi hane halklarının refahı, tarım dışındaki kırsal ve kentsel hane halklarının durumları ile karşılaştırılabilir ve bu sayede daha doğru politikalar üretilenilecektir. Çiftliklerden elde edilen ve gerçeklere dayanan veriler milli bir kuruluşta analiz

edilmeli ve bu sayede hem Türk çiftçisine ve hem de gittikçe sayıları azalmakta olan Türk köylüsüne yardımcı dokunacak tarım politikalarını belirleme amaçlı kullanılabilirdir.

Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı Ulusal Tarım İstatistikleri Servisi benzeri bir kurum Türkiye’de de kurulmalıdır. Tarım istatistikleri sanayi ve hizmetleri desteklemeli ancak, ayrı ve özerk bir yapısı olmalıdır.

T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı IPARD Programı (2007-2013)’nın sonuç kısmında konumuzu ilgilendiren önemli ifadelerle göre;

“ FADN sisteminin tam anlamıyla işlerlik kazanmaması sebebiyle tarımsal işletmelerin yarattığı katma değer ve sermaye yapılarının ölçümünde zorluklarla karşılaşmıştır. İşletmelere ait bir çok performans raporları mevcut olmasına karşın raporların öncesine ait net veriler elde olmadığı için kıyaslama yapılmasına olanak bulunamamıştır. Tarımsal işletmeler konusunda net işletmelerin sağlanabilmesi için önemli eksiklikleri giderebilecek bir projenin hayata geçirilmesi ise değerlendirme ekibinin önerisi olmuştur”.

Tüm bu sayılanları yapabilmek için ise etkin işleyen ve doğru verilere dayanan iyi organize olmuş bir çiftlik muhasebe veri ağına ihtiyaç vardır. Bu konuda sadece Tarım ve Orman Bakanlığı’nın ve çabalarıyla değil ilgili diğer kurumların da katılımı sağlanmalıdır. Çalışma Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, üniversiteler, TÜİK, devlet planlama teşkilatı gibi ilgili birimlerin ortaklığında bir çalışma yapılabilir.

Büyük işletmelerde usulüne uygun ve düzgün olarak tutulmakta diğer işletmelerde muhasebe kayıtları, daha doğrusu işletme defteri dahi tutulmadığı için gelir, masraf, maliyet ve kar unsurlarına ilişkin muhasebe verileri bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de küçük, orta, ortanın üstü büyüklükteki Tarım işletmeleri vergi dışında kalmaktadır. Türkiye’de çiftliklerin muhasebe kayıtlarının düzgün olması için profesyonel yönetimin artık tarıma girmesi gerekmektedir. Bu sayede işletmenin karlılığı artmakta kayıtlar düzgün tutulmakta risklere karşı korunma da artmaktadır. Çiftçilerin desteklenmesi ve tarımdan vazgeçmemelerinin sağlanması ve onları zarar etme riskinden korumak için hızlı ve net verilerin sağlanabildiği ve Türkiye çapında teşkilatlanmış Çiftlik Muhasebe Veri Ağı sisteminin kurulması ve bununla bağlantılı

olarak çalışabilecek, basit/ anlaşılır bir tarımsal muhasebe sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sayede ilgili bakanlıklara da gerekli verilerin sağlanması rahatlıkla yapılabilecek ve Türkiye'nin Tarım politikalarının belirlenmesinde etkinlik sağlanabilecektir.

İşletmelerde öz sermayeyi korumak ve devamlılığını sağlamak için belirli bir sınır değeri geçen fiyat artışlarından muhasebede elde edilen mali tabloları korumak gerekmektedir. Enflasyon olgusu finansal tablolara olumsuz etkiler yaparak gerçek sonuçların bilgi kullanıcılarına sunulmasını engeller. Bu olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için “enflasyon muhasebesi” kullanılmaktadır. Enflasyon baskısı hissedilen dönemlerde piyasada fiyatlar sürekli olarak arttığı için, işletme tarafından satılan ürünlerin piyasa fiyatları da artacak ve sonuçta bu artış gelir tablosunda satış gelirlerini de yükseltecektir. Kâr rakamları gerçek verileri yansıtmayacak, kârlılık seviyesi gerçeğin çok üstünde hesaplanabilecek ve işletmenin hatalı olarak fazla vergi ödemesine dahi yol açabilecektir. Ayrıca, işletmenin gelecekte ihtiyaç duyduğu sermaye miktarının tahmini zorlaşabileceği için gereksiz borçlanmaya gidilerek işletmeyi riskli hale getirebilecektir (Köroğlu ve Uçma, 2005). Tüm bu sebeplerle tarımsal muhasebenin gelişimine bağlı olarak tarım sektörüne ait mali tabloların da enflasyondan arındırılması sağlıklı finansal analizler yapılabilmesine önemli katkılar sağlayabilecektir.

Son olarak, Türkiye’de çiftçilere, bu günlerde popüler olan finansal okuryazarlık eğitiminin, “Tarımda Finansal Okur Yazarlık” adı altında faiz, kar, zarar, maliyet hesaplamaları konularının basit ve temel bilgileri içerecek şekilde verilmesinin, çiftçilerin tarımsal işletme kararlarında etkili olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- AB sürecinde Türkiye tarımı, <http://www.bugday.org/portal/haber-detay.php?hid=816>, Tarih: 31-Temmuz-2005; (Erişim Tarihi: 13.08.2018).
- Acar, M. (2003). Tarımsal İşletmelerde Finansal Performans Analizi, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 20.
- Aigner, I. 2011 Agricultural Policy Report, Agriculture and Consumer Protection of the Federal Republic of Germany, https://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/German-Gov-Agriculture-Report-2011.pdf?__blob=publicationFile, (Erişim Tarihi: 26.12.2018).
- Akbaba, A.N.B. (2015). Canlı Varlıkların Değerlemesi, Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması: Borsa İstanbul'da (BİST) Kayıtlı Tarım, Orman ve Balıkçılık Alanında Faaliyet Gösteren İşletmelerde Analiz, *Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4)/2.
- Akdoğan, N. (1993). Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine Göre Fiili Maliyet Yönteminde Maliyet Hesaplarının İşleyişi, *Mali Çözüm*, (20).
- Altınkol, T. (2006). Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasına Yönelik Tarımsal Muhasebe Veri Ağı (FADN) İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Antepli, A. (2014). 41 Nolu Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Tarımsal Faaliyetlerin Muhasebeleştirilmesi: Büyükbaş Hayvancılık İşletmesinde Bir Uygulama, Doktora Tezi, T.C Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aslan, M. (2008). Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) Uygulamalarında Örneklem Seçimi ve Türkiye'deki Tarımsal Yapıda Uygulanabilirliği, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.

- Arslan, S. (2012). Balık Üretim İşletmelerinde Maliyetlerin Muhasebe Standartları ve VergiMevzuatı Çerçevesinde Hesaplanması: Bir Vaka Çalışması, Doktora Tezi, T.C. Niğde Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Buğday, AB Sürecinde Türkiye Tarımı, Tarih: 31-Temmuz-2005, http://www.bugday.org/portal/haber_detay.php?hid=816, (Erişim Tarihi:13.10.2018).
- Cesaro, L ve Marongiu, S. (2013). The Use Of Rıca To Estimate The Cost Of Production In Agriculture, Application Of Econometric And Mathematical Programming Methodologies, Istituto Nazionale Di Economia Agraria.
- Cihangir, A.E.(2010).Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Zirai işletmelerde Muhasebe Uygulaması: Meyvecilik İşletmelerinde Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Hitit Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Çelik, Y. (2012). *FADN Sistemine Göre Standart Faaliyet Sonuçlarını Hesaplama Metodolojisi*, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Konya.
- Çelik, Y. (2014). Türkiye’de Tarım İşletmelerinde Farklı Muhasebe Sistemlerine Göre Masraf ve Gelir Hesaplama Yöntemleri, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 20 (1), 41-52.
- Çelik, Y. (2017). *AB Çiftlik Muhasebe Veri Ağ Sistemi*, İstanbul: İdeal Yayıncılık.
- Çetin, B. ve Tipi, T. (2016). *Tarım Muhasebesi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Demir, İ.C. (2013). *Türkiye’de Vergi Yükü (Objektif ve Subjektif Yönleriyle)*, Afyonkarahisar: Dora Yayınları.
- Demir, İ.C.ve Kaya, P.B. (2017). Çiftçilerin Vergi Algısı ve Vergi Uyumu: Ampirik Bir Çalışma, *Akı İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19/2, 127-141.
- Doğan, A. (2017). Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı ile TMS/TFRS Karşılaştırması, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9/4, 770 – 786.

EC, European Commission, Typology Handbook, RI/CC 1500 rev. 3, https://fadn.pl/wp-content/uploads/2012/12/ricc1500_typology_handbook_rev3_05.10.2009.pdf, (Erişim Tarihi: 08.02.2019).

Emre, M. (2010). Isparta İli Eğirdir İlçesinde Elma Üreten İşletmelerin AB Muhasebe Veri Ağı (FADN) Sistemine Göre Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Erhalim, S. (2011). Türkiye’de Tarım Sektöründe İstihdamın Azalması ve İşgücü Piyasasına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Erol, A.S. (2008). Konya İli Çumra İlçesinde Mısır Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinin Avrupa Birliği Muhasebe Veri Ağı (FADN) Sistemine Göre Sınıflandırılması ve İşletme Başarı Ölçütlerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, T.C Selçuk Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

EU FADN, Concept Of FADN, http://ec.europa.eu/agriculture/rica/concept_en.cfm, (Erişim Tarihi: 20.10.2018).

EU Farm Economics Overview based on 2015 (and 2016) FADN data, https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/fadn/documents/eu_farm_economics_overview_2015.pdf, (Erişim Tarihi: 25.12.2018; 24.04.2019).

EU, http://ec.europa.eu/agriculture/rica/methodology1_en.cfm, (Erişim Tarihi:17.02.2019)

Eur-Lex, Access to European Union law, https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2014/1198/oj, (Erişim Tarihi:08.02.2019).

Eurostat, Glossary: Standard output (SO), [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Standard_output_\(SO\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Standard_output_(SO)), (Erişim Tarihi:09.02.2019).

FADN, <http://ec.europa.eu/agriculture/rica>, (Erişim Tarihi:12.07.2018).

Fidan, H. (2018). Tarım Muhasebesinin Tanımı, Önemi ve Amaçları, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/1, 92-99.

Ge,L., van der Veen, H.B., van der Meer, R.W. ve Vrolijk, H.C.J. (2015 Novembe). Sample of Dutch FADN 2013, Wageningen, Holland.

Hacıhasanoğlu, T. ve Ünlü, A. (2017). Canlı Varlıkların TMS 41 ve Tekdüzen Muhasebe Sistemine Göre Muhasebeleştirilmesi: Süt Üretim İşletmesi Uygulaması, *International Journal of Academic Value Studies*, 3/9, 394-410.

Hill, B. ve Bradley, D. (2016). Comparative analysis of the FADN Data Collection Systems in EU-28, *Imperial College London and Agra CEAS Consulting Ltd.*, England, 4-6 April, 12-13; https://ageconsearch.umn.edu/bitstream/236324/2/Berkeley_Hill_Hill_Bradley_AES2016_FINAL.pdf, (Erişim Tarihi:15.09.2018).

Invest in Turkey, <http://www.invest.gov.tr/en-US/sectors/Pages/Agriculture.aspx>, Erişim Tarihi:13.04.2019.

İlhan, Ö.F.; Artar, F.ve Bal, N. (2014). Tarım Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam: Niğde İli, Niğde Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü, <https://ahika.gov.tr/assets/ilgilibosyalar/Nigde-ili-TARIM-SEKToRuNDE-KAYIT-DISI-iSTiHDAM-RAPORU.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.02.2019).

İnan, İ.H. (2017). *Tarımsal İşletme Yönetimi*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

KGK, Finansal Raporlama Standardı Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin.

Kalaycı, C. ve Kalan, E. (2017). Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Politikalarının Analizi, *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 1(1), 17-34.

Karaca, H. (2018). Büyük ve Orta Boy İşletmelerin Sahipleri ve Yöneticilerinin Bağımsız Denetçi Algısı ve Bağımsız Denetimden Beklentilerine Yönelik Bir

Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Karadaş, K. (2016). Ağrı İli Tarım İşletmelerinde Buğday Üretim Maliyetinin Hesaplanması, *Alinteri*, 31 (B), 33 – 41.

Kelly, E., Latruffe, L., Desjeux, Y. ve Ryan, M. (2018, February). Sustainability indicators for improved assessment of the effects of agricultural policy across the EU: Is FADN the answer?, *Ecological Indicators*, 89:903-911.

Kıral, T. ve Köse, N. ve Nazlı, C.(2006). *AB FADN Sistemine Türkiye'nin Uyumu*, Türkiye VII Tarım Ekonomisi Kongresi Antalya, 2006, <http://www.tarimarsiv.com/wp-content/uploads/2017/06/107-115.pdf>, 684-685, (Erişim Tarihi:15.09.2018).

Korkmaz, Z.Y.(2014). Tokat İli Kazova Bölgesinde Meyve Yetiştiren İşletmelerin Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemine (FADN) Göre Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, T.C.Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Kovačević, V., Bojčevski, M. ve Krasavac, B.C.(2017). Importance Of Feedback Information From Farm Accountancy Data Network Of The Republic Of Serbia, *Economics of Agriculture*, 3/2017 UDC: 631.11:657.15(497.11), <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0352-3462/2017/0352-34621703147K.pdf>, (Erişim Tarihi:15.02.2019).

Köroğlu, Ç ve Uçma, T. (2005). Enflasyonun Mali Tablolar Üzerine Etkisi ve Enflasyon Düzeltmesinin İşletmelere Uygulanması, *Mevzuat Dergisi*, Yıl:8, Sayı: 90.

Köse, N. (2009). Türkiye Muhasebe Standartları Kapsamında Tekdüzen Muhasebe Sisteminin Tarım İşletmelerinde Uygulanmasının Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü.

Mekuli, E. ve Maksuti, A. Development of FADN in Kosovo, <https://www.pacioli.org/24/session1paper2.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.12.2018).

Nazlı, C. (2008). Avrupa Birliği Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemi ve Türkiye’de Pilot Uygulaması, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.

Nergiz, M. (2013). Tarımsal Faaliyetler ve Canlı Hayvan Yetiştiriciliği Konularıyla İştigal Eden İşletmelerde Stoklar, Muhasebe ve Maliyet Muhasebesi Uygulamaları (TMS 2 ve TMS 41 Çerçevesinde), Yüksek Lisans Tezi, Ağustos/2013, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Öztürk, A.(2009).*Homojen ve Fonksiyonel Bölgelerin Tespiti ve Türkiye İçin İstatistiki Bölge Birimleri Önerisi*, DPT Yayın No:2802.

Partakelidou, A. (2006). Accounting Data and Information needs in Agriculture. Adjustments and differences between International Accounting Standard (IAS) 41 and Farm Accountancy Data Network (FADN), Technological Educational Institute of Kavala, <http://digilib.teiemt.gr/jspui/bitstream/123456789/3529/1/03DSSZ01Z0080.pdf>, Erişim Tarihi:13.02.2019.

RI/CC 1750 (ex RI/CC 882), Definitions of Variables used in FADN standard results, Brussels, May 2018, <https://circabc.europa.eu/sd/a/f0115388-31be-4e5e-8771-33a8f77d1057/RICC%201750%20Standard%20Results%20v%20Nov%202017.docx> , (Erişim Tarihi: 21.01.2019).

Saçlı, Y. (2009). Türkiye’de Tarım İstatistikleri, Yayın No: DPT: 2792, Ankara, <http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2014/11/TurkiyedeTarimIstatistikleri1.pdf> , (Erişim Tarihi: 26.03.2019).

Saner, G., Işın, Ş., Engindeniz, S. ve Kenan Çiftçi, K. (2017). Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Menemen Araştırma Uygulama ve Üretim Çiftliği’ne Yönelik Kayıt

Sistemi Programının Geliştirilmesi Üzerine Bir Pilot Uygulama, *Ege Üniversitesi Ziraat Fak. Dergisi*, 54 (4), 465-473.

Stojčeska, A.M., Georgiev, N. ve Emil Erjavec, E.(2008, November). Farm Income Analysis Of Agricultural Holdings In Macedonia Using Fadm Methodology, *Acta Agriculturae Slovenica*, 92/1, 41–51.

Süklüm, N.ve Akdoğan, H.(2016). TMS 41 Çerçevesinde Büyükbaş Canlı Varlıkların Muhasebeleştirilmesi, *AKÜ İİBF. Dergisi*, XVIII/2, 1-9.

Şen, Z. (2004). Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Türkiye'nin Avrupa Birliği Adaylığı ve Katılım Öncesi Stratejisi Çerçevesinde Bölgesel Politika Alanında Uyum Durumunun Değerlendirilmesi, Uzmanlık Tezi, Ekonomik ve Mali Konular Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Tarım Sektörü - Ulusal İstihdam Stratejisi, www.uis.gov.tr/media/1430/tarim.docx, (Erişim Tarihi: 29.01.2019).

Taş, B. (2006). AB Uyum Sürecinde Türkiye İçin Yeni Bir Bölge Kavramı: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS), *Sosyal Bilimler Dergisi*, VIII / 2, [Http://Www.Sbd.Aku.Edu.Tr/VIII2/Btas.Pdf](http://www.sbd.aku.edu.tr/VIII2/Btas.Pdf), (Erişim Tarihi:13.10.2018).

Taştan, H. (2013). Ceviz Bahçelerinde Türkiye Muhasebe Standartları – 41 ve Vergi Usul Kanunu Uyarınca Amortisman Ayrılması ve Değerlemesinin Karşılaştırmalı İncelenmesi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ekim.

Taştan, H.; Mert, H. ve Azaltun, M. Duran Varlık Sınıfındaki Büyükbaş Canlı Varlıkların TMS– 41 ve VUK Uyarınca Muhasebeleştirilmelerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi, http://www.endeksdenetim.com/standart.php?sayfa=blog_detay&id=28 , (Erişim Tarihi: 15.04.2019).

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı (2017). Avrupa Birliği Sürecinde 11 No'lu Tarım ve Kırsal Kalkınma Faali.

T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2017 Yılı Performans Programı, Ankara, <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Performans%20Programlar%C4%B1/2017%20Performans%20Program%C4%B1.pdf> , (Erişim Tarihi: 20.12.2018).

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, IPARD Programı (2007-2013).

TİM Tarım Raporu (2016). Türkiye İhracatçılar Meclisi Tarım Raporu.

Tunçez, H.A. (2011). Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standardı-41 Çerçevesinde Canlı Varlıklara İlişkin Amortisman İşlemleri ve Karşılaştırılması, *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 02/01.

Tyszko,J.P.ve Soliwoda, M. (2016). *Agricultural Accounting Systems Supporting Farm Financial Management – The Case Of Polish FADN*, 3rd Business & Management Conference, Lisbon.

UK, United Kingdom, Department for Environment Food and Rural Affairs, Balance sheet analysis and farming performance, 2017/2018, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/675272/fbs-balancesheetanalysis-23jan18.pdf, 2019, (Erişim Tarihi: 06.02.2019).

Volkan, Ö.M. (2017). Finansal Oranlar ve Beta Değeri İlişkisi: Bist Sektörel Uygulaması, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Trakya Üniversitesi / Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Yazan, Ö. (2010). "Canlı Varlıkların TMS 41 Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazarkan, H. (2016). Üretim İşletmelerine Ait Fındık Bahçelerine İlişkin Mali İşlemlerin Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) Çerçevesinde

Muhasebeleştirilmesi: Durak Fındık A.Ş. Örneği, *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, (23) /2.

Yılmaz, F., İnan.İ.H.ve Hurma, H. (2010). *Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi İçin Bir Bilgisayar Yazılımı Geliştirilmesi*, Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, Şanlıurfa.

Yılmaz, E. (2014). TMS-41 Tarımsal Faaliyetler Standardı Kapsamında Büyükbaş Canlı Varlıkların Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, (22).

Zorn, A.; Esteves, M.; Baur, I ve Lips, M.(2018). Financial Ratios as Indicators of Economic Sustainability: A Quantitative Analysis for Swiss Dairy Farms, *Sustainability*, 10, 2942.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-2019-butcesinde-buyumeye-odaklandi/1331370>, (Erişim Tarihi: 30.04.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/ciftci-kayit-sistemi-basvurulari-icin-son-gun-30-haziran/1180786>, (Erişim Tarihi: 25.07.2018).

https://www.ab.gov.tr/files/tarama/tarama_files/11/ch11_tarama_sonu_raporu_tr.pdf, s.5, (Erişim Tarihi: 04.01.2019).

<https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2070795-ab-2018-butcesini-belirledi> , (Erişim Tarihi: 30.04.2019)

<http://aas.bf.uni-lj.si/zootehnika/92-2008/PDF/92-2008-1-41-51.pdf> , s.43, (Erişim Tarihi: 26.12.2018).

https://circabc.europa.eu/sd/a/56ed82b0-9e19-4f92-893d-238919294204/RICC_1680_v2.0_accounting_year_2015.pdf , s.23, (Erişim Tarihi: 24.04.2019).

<http://ec.europa.eu/idabc/en/document/2083/5926.html> , (Erişim Tarihi: 08.08.2018).

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/reference_en.cfm#bview, (Erişim Tarihi: 20.01.2019).

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/ricc882rev6_en.pdf, (Erişim Tarihi: 24.01.2019).

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>, (Erişim Tarihi: 10.10.2018).

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/regioncodes_en.cfm?CodeCountry=DAN, (Erişim Tarihi: 06.11.2018).

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/regioncodes_en.cfm?CodeCountry=FRA, (Erişim Tarihi: 06.11.2018).

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/regioncodes_en.cfm?CodeCountry=SVE (Erişim Tarihi: 06.11.2018).

<http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, (Erişim Tarihi: 03.01.2019).

<http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, (Erişim Tarihi: 11.11.2018).

<http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, (Erişim Tarihi: 18.10.2018).

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/methodology1_en.cfm, (Erişim Tarihi: 22.01.2019).

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report_en.cfm?dwh=SO, (Erişim Tarihi: 25.12.2018).

http://www.endeksdenetim.com/standart.php?sayfa=blog_detay&id=27, (Erişim Tarihi: 18.02.2019).

<http://fadn.pl/en/organisation/european-fadn/european-fadn-organization/>, (Erişim Tarihi: 21.10.2018).

<https://gidatarim.com/ekonomi/tarimda-calisanlarin-85-6si-kayit-disi/92456.html>, (Erişim Tarihi: 21.12.2018).

<https://www.laei.lt/index.php?mt=leidiniai&straipsnis=1070&metai=2016> , (Erişim Tarihi:20.12.2018).

https://www.mapa.gob.es/en/pac/post-2020/extractoindicadorescontextoc24ac26_tcm38-507253.pdf, s.35-36, 24.09.2019.

<http://www.muhasibex.com/2018-yili-7-a-secenegi-uygulamak-zorunda-olanlar> , (Erişim Tarihi: 24.04.2019).

<http://www.suryay.com.tr/mevzuat/tarimsal-faaliyetlerde-vergi-ve-muhasebe-uygulamalari/54421>, (Erişim Tarihi: 17.02.2019).

<https://www.tarimdanhaber.com/haber/tarim/5-milyon-hektar-tarim-arazisi-takip-edilemiyor/>, (Erişim Tarihi: 24.12.2018).

<https://www.thuenen.de/en/topics/income-and-employment/einkommen-in-der-landwirtschaft-ein-dauerbrenner/testbetriebsnetz-landwirtschaft/>, (Erişim Tarihi: 05.11.2018).

<https://vergidosyasi.com>, (Erişim Tarihi: 04.06.2019).

2011 Agricultural Policy Report,

https://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/EN/Publications/German-Gov-Agriculture-Report-2011.pdf?__blob=publicationFile, (Erişim Tarihi: 26.12.2018).

EKLER

EK: 1

Aşağıdaki EK'lerde yer alan tablolar, Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü 2018 Yılı verilerinden derlenmiştir.

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Diyarbakır İli, 2018

DİYARBAKIR	İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)				TOPLAM	
	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000-180.000	180.000 +		
Bitkisel	29	40	18	13	100	81 %
Karma	2	4	2	1	9	7%
Hayvansal	5	6	2	2	15	12 %
Bitkisel %	29%	40%	18%	13%	124	
Karma %	27%	46%	18%	9%		
Hayvansal %	31%	41%	16%	12%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Edirne İli, 2018

EDİRNE	İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)				TOPLAM	
	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000-180.000	180.000 +		
Bitkisel	24	27	9	5	65	76 %
Karma	2	5	3	1	11	13 %
Hayvansal	2	4	2	1	9	11 %
Bitkisel %	37%	42%	13%	8%	85	
Karma %	17%	47%	25%	11%		
Hayvansal %	22%	42%	21%	15%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Kırklareli İli, 2018

		İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)					
KIRKLAR ELİ	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000- 180.000	180.000 0 +	TOPLAM		
Bitkisel	5	5	2	1	13	31 %	
Karma	4	12	8	5	29	66 %	
Hayvansal	0	1	0	0	1	3%	
Bitkisel %	37%	43%	14%	6%	43		
Karma %	14%	41%	28%	17%			
Hayvansal %	24%	38%	21%	17%			

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Tekirdağ İli, 2018

		İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)					
TEKİRDAĞ	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000- 180.000	180.000 +	TOPLAM		
Bitkisel	19	27	10	6	62	70 %	
Karma	2	6	3	1	12	14 %	
Hayvansal	3	6	3	2	14	16 %	
Bitkisel %	30%	44%	16%	10%	88		
Karma %	14%	46%	28%	12%			
Hayvansal %	24%	42%	21%	13%			

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Ordu İli, 2018

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)						
ORDU	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000- 180.000	180.000 +	TOPLA M	
Bitkisel	41	10	0	0	51	56 %
Karma	14	4	0	0	18	20 %
Hayvansal	13	8	1	0	22	24 %
Bitkisel %	80%	19%	1%	0%	91	
Karma %	78%	21%	1%	0%		
Hayvansal %	57%	37%	5%	1%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Erzurum İli, 2018

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)						
ERZURU M	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000- 180.000	180.000 +	TOPLA M	
Bitkisel	23	18	4	1	46	53 %
Karma	1	4	3	2	10	11 %
Hayvansal	8	14	6	4	32	36 %
Bitkisel %	51%	38%	8%	3%	88	
Karma %	15%	38%	28%	19%		
Hayvansal %	24%	43%	21%	12%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Gaziantep İli, 2018

GAZİANT EP	İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)				TOPLA M	
	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000- 180.000	180.000 +		
Bitkisel	6	9	5	3	23	26 %
Karma	12	26	18	10	66	73 %
Hayvansal	0	1	0	0	1	1%
Bitkisel %	25%	40%	20%	15%	90	
Karma %	19%	39%	27%	15%		
Hayvansal %	35%	41%	15%	9%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Konya İli, 2018

KONYA	İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)				TOPLA M	
	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000- 180.000	180.000 +		
Bitkisel	92	97	36	31	256	80 %
Karma	4	8	5	5	22	7%
Hayvansal	9	16	9	8	42	13 %
Bitkisel %	36%	38%	14%	12%	320	
Karma %	17%	38%	24%	21%		
Hayvansal %	21%	39%	21%	19%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Kars İli, 2018

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)						
KARS	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000-180.000	180.000 +	TOPLAM	
Bitkisel	3	2	0	0	5	7%
Karma	11	27	13	6	57	91%
Hayvansal	0	1	0	0	1	2%
Bitkisel %	61%	34%	4%	1%	63	
Karma %	19%	47%	24%	10%		
Hayvansal %	14%	43%	28%	15%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Malatya İli, 2018

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)						
MALATYA	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000-180.000	180.000 +	TOPLAM	
Bitkisel	7	7	2	1	17	24%
Karma	20	23	6	3	52	73%
Hayvansal	1	1	0	0	2	3%
Bitkisel %	42%	44%	11%	3%	71	
Karma %	38%	44%	12%	6%		
Hayvansal %	40%	38%	13%	9%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Şanlıurfa İli, 2018

ŞANLIURFA	İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)				TOPLAM	
	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000- 180.000	180.000 +		
Bitkisel	21	32	18	15	86	39 %
Karma	34	52	25	19	129	58 %
Hayvansal	2	2	1	1	6	3%
Bitkisel %	24%	38%	21%	17%	221	
Karma %	26%	40%	19%	15%		
Hayvansal %	34%	41%	14%	11%		

İşletme Büyüklüğü Dağılımları, Van İli, 2018

VAN	İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (TL)				TOPLAM	
	20.000 – 40.000	40.000 – 100.000	100.000- 180.000	180.000 +		
Bitkisel	20	20	5	2	47	73 %
Karma	2	3	1	1	7	10 %
Hayvansal	5	5	1	0	11	17 %
Bitkisel %	42%	42%	12%	4%	65	
Karma %	26%	50%	17%	7%		
Hayvansal %	44%	42%	10%	4%		

EK:2 Kapanış Envanterine İlişkin Tablolar

E3- HAYVAN VARLIĞI

		Hayvan Sayısı (3)			Hayvan Sayısı (3)
SİĞİR (Manda hariç)		Açılıştaki Hayvan Sayısı	KOYUN ve KEÇİ		Açılıştaki Hayvan Sayısı
0-12 ay arası sığırlar dişi	(Yerli)		Keçi (Dişi)>12 ay		
	(Melez)		Keçi (Erkek)>12 ay		
	(Kültür)		Diğer keçiler	(Erkek)	
0-12 ay arası sığırlar erkek	(Yerli)				(Dişi)
	(Melez)		Koyunlar (Dişi)>12 ay		
	(Kültür)		Koyunlar (Erkek)>12 ay		
Erkek sığır - 12-24 ay (tosun)	(Yerli)		Diğer koyunlar	(Erkek)	
	(Melez)				(Dişi)
	(Kültür)		KÜMES HAYVANLARI		
12-24 aylık dişi sığır (düve)	(Yerli)		Broiler		
	(Melez)		Yumurta tavukları		
	(Kültür)		Diğer: (1)		
24 aydan büyük erkek sığır (boğa)	(Yerli)		Kaz		
	(Melez)		Ördek		
	(Kültür)		Hindi		

Damızlık Düve (24 aydan büyük-buzağılamamış)	(Yerli)		Devekuşu		
	(Melez)		Bıldırcın		
	(Kültür)		Keklik		
Süt inekleri	(Yerli)		DİĞER HAYVANLAR		
	(Melez)		Atlar		
	(Kültür)		Eşek		
Diğer inekler	(Yerli)		Arı kovanları		
	(Melez)		Tavşanlar (Damızlık dişi)		
	(Kültür)		Manda		
			Diğer: (2)		Açılış Değeri (TL)
(1) Kaz, Ördek, Hindi vb. kümes hayvanları.					
(2) Piliçler, tavşanlar, (damızlık dişiler dışındakiler), geyik, bizon, balık, midilli ve çiftlik turizmi için kullanılan diğer hayvanlar. Diğer hayvanların ürünleri hariçtir. Yalnızca değer tespiti.					
(3) Hayvan sayısı arılar için koloni, büyük ve küçük baş hayvanlar için ise baş sayısı yazılacaktır.					

Otlığa çıkan hayvanların otlatma gün sayıları	inek	sayısı:		gün:	
	keçi	sayısı:		gün:	
	koyun	sayısı:		gün:	

E4 - ÇOK YILLIK BİTKİLER

	Sene Sonu		
	Alan	Adet	Birim Değeri (TL/adet)
Meyvesiz Ağaçlar	0	0	0 TL
Meyve Ağaçları	0	0	0 TL
Bağ Arazisi	0		0 TL
Diğer	0	0	0 TL
KOTALAR (adet)			

E5 - AMBAR MEVCUDU

	Ürün/Girdi Çeşidi	Sene Başı	Birim Fiyat (TL) (1)
		Miktar (kg-çuval-lt)	
Ürünler (işletme içinde Üretilen)			
Girdiler* (Satın Alınan)			

E6 - ALACAKLAR

KAYNAĞI	Alınanlar	Sene Sonu		
	TUTAR (TL)	Miktar (kg)	Birim Fiyat (TL/kg)	TUTAR (TL)
Ürün Satış Alacakları				
Hizmet Satış Alacakları	0			0
Demirbaş Satış Alacakları	0			0

Mal Alımı İçin Yapılan Ön Ödemeler	0			0
Hizmet Alımları İçin Yapılan Ön Ödemeler	0			0
Diğer	0			0

Açıklama: Yıl içinde tamamlanacak kısa vadeli alacakları içerir.

Hayvan Satışları Demirbaş Satış Alacaklarına, ürün satışı (hayvansal), Ürün Satış Alacaklarına Kaydedilir.

Seçimleri sıra ile yapınız. Aynı numara'yı iki kez kullanmayınız.

E6 - BORÇLAR

KAYNAĞI	Ödenenle	Sene Sonu		
	TUTAR	Miktar (kg)	Birim Fiyat (TL/kg)	TUTAR (TL)
Ürün Alım Borçları	0			0
Hizmet Alım Borçları	0			0
Demirbaş Alım Borçları	0			0
Mal Alım Borçları (1)	0			0
Diğer	0			0

(1) İnşaat malzemeleri, gübre, ilaç, yem, yakıt vb.
Seçimleri sıra ile yapınız. Aynı numaray ı iki kez kullanmayınız.

E7 - HİSSELER

	Sene Sonu Değeri (TL)
Tarımsal Amaçlı Kooperatif Hisselerinden Kaynaklanan Gelirler	
Tarımsal Amaçlı Diğer Örgütlerden Kaynaklanan Gelirler	
Açıklama: Sadece işletme ile ilgili tarımsal kaynaklı kooperatif ve diğer örgütlere dayalı üyeliklerden elde edilen gelirler. (Örneğin: Ristum ödemeleri vb.)	

E8 - KREDİLER

	Ödenen	Dönem Sonu
Orta ve uzun vadeli borçlar (1 yıldan uzun süreli)	0,00	0,00
Arazi Alım Kredisi 2		
Bina Alım-Yapım Kredisi 3		
Bina Alım-Yapım Kredisi 1		
Tarımsal Amaçlı Diğer Krediler 1		
Orta ve uzun vadeli borç 5		
Orta ve uzun vadeli borç 6		
Kısa vadeli borçlar (1 yıl içinde ödenecek borçlar ile vadesi gelmiş nakit ödemeleri)	0,00	0,00
Arazi Alım Kredisi 3		
Bina Alım-Yapım Kredisi 1		
Arazi Alım Kredisi 3		
Alet ve Makine Kredisi 1		
Kısa vadeli borç 5		
Kısa vadeli borç 6		
Toplam	0,00	0,00
Not: Orta ve Uzun Vadeli Borçlar; tarımsal amaçlı alınmış olan ve 1 muhasebe yılı içerisinde (1 Ocak-31 Aralık) ödenemeyecek olan borçlar ve kredilerdir. Kısa Vadeli Borçlar; tarımsal amaçlı alınmış olan ve 1 muhasebe yılı içerisinde (1 Ocak-31 Aralık) ödenecek olan borçlar ve kredilerdir.		
Not: Dönem başındaki mevcut borç sorulmalıdır. Ne zaman ve ne kadar borçlandığı sorulmamalıdır.		

E12 - TARLA DEMİRBAŞI

Ürünler	Sene Sonu						
		Tohum (TL)		Gübre (TL)	İlaç (TL)	Fide (TL)	
	Alan (da)	Yetiştirilen	Satın Alınan			Yetiştirilen	Satın Alınan

ÖZGEÇMİŞ

Teoman AKPINAR 1967 doğumludur. Lisans eğitimini 1989 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde bitirdikten sonra, Yüksek Lisans eğitimini, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mali Hukuk Ana Bilim Dalı'nda hazırladığı "Türk Vergi Hukukunda Kişilik Kavramı ve Kişiliğe İlişkin Sorunlar" isimli çalışması ile 1997 yılında tamamlamıştır. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi ana bilim dalında hazırladığı "Türkiye'de Tarım Sektörünün Sosyal Güvenlik Sorunlarına Avrupa Birliği ile Uyum Ekseninde Çözüm Önerileri" isimli çalışması ile 2008 yılında doktor unvanını almıştır. 2018 yılında ise Doçent Ünvanı almıştır. Halen, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Çorlu Meslek Yüksekokulu'nda, Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. Çorlu Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programı Bölüm Başkanıdır. Çorlu Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası üyesi olup, belli bir dönem Çorlu SMMMO Eğitim Koordinasyon Kurulu Başkanlığını yürütmüştür. Halen, Çorlu SMMMO Staj ve Eğitim Komisyonu üyesidir.